

Ahi Evran Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Dergisi

Cilt 4, Sayı 2, 2018

AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

Sahibi

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü adına
Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK (Enstitü Müdürü)

Editör

Doç. Dr. Ayfer ŞAHİN

Alan Editörleri

Prof. Dr. Rüştü YEŞİL (Eğitim Programları ve Öğretimi)
Doç. Dr. Ayfer ŞAHİN (Sınıf Öğretmenliği Eğitimi)
Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK (Eğitim Tarihi)
Doç. Dr. Mustafa KOCAOĞLU (Kamu Yönetimi)
Doç. Dr. Mustafa TÜRKYILMAZ (Türkçe)
Doç. Dr. Veli ÜNSAL (Tarih)
Dr. Öğretim Üyesi Abdülkerim KARADENİZ (Türkçe)
Dr. Öğretim Üyesi Arif BAĞBAŞLIOĞLU (Uluslararası İlişkiler)
Dr. Öğretim Üyesi Davut AYDIN (Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık)
Dr. Öğretim Üyesi Erman AKILLI (Uluslararası İlişkiler)
Dr. Öğretim Üyesi Işık Adak ADIBELLİ (Arkeoloji)
Dr. Öğretim Üyesi Maksut YİĞİTBAŞ (Türk Dili ve Edebiyatı)
Dr. Öğretim Üyesi Menderes ÜNAL (İngilizce)
Dr. Öğretim Üyesi Murat TUĞLUCA (Tarih)
Dr. Öğretim Üyesi Oktay AKTÜRK (İktisat)
Dr. Öğretim Üyesi Remzi CAN (Türkçe)
Dr. Öğretim Üyesi Uğur BAŞARMAK (Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi)
Dr. Öğretim Üyesi Yurdal DİKMENLİ (Coğrafya Eğitimi)
Dr. Öğretim Üyesi Yusuf Ziya OLPAK (Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi)

Akademik Danışma Kurulu

Prof. Dr. Adem ÖĞÜT (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet AY (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet GÖKBEL (Ahi Evran Üniversitesi)
Prof. Dr. Çiğdem ÜNAL (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi)
Prof. Dr. Fırat PURTAŞ (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ (Ahi Evran Üniversitesi)
Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL (Amasya Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet TAŞDEMİR (Ahi Evran Üniversitesi)
Prof. Dr. Mustafa YILMAZ (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Nadir İLHAN (Ahi Evran Üniversitesi)
Prof. Dr. Neşe ATİK (Namık Kemal Üniversitesi)
Prof. Dr. Refik BALAY (Ahi Evran Üniversitesi)
Prof. Dr. Sema ETİKAN (Ahi Evran Üniversitesi)
Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Vefa TAŞDELEN (Yıldız Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. Yakup ÇELİK (Yıldız Teknik Üniversitesi)

Prof. Dr. Yaşar ÖZÜÇETİN (Ahi Evran Üniversitesi)
Prof. Dr. Yonca ANZERLİOĞLU (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Yücel KABAPINAR (Marmara Üniversitesi)

Bu Sayının Hakemleri
Cilt 4, Sayı 2, 2018

Dr. Ahmet Oğuz

Dr. Ayfer Şahin

Dr. Burak Gürer

Dr. Ebrucan İslamoğlu

Dr. Emre Ünal

Dr. Erkan Faruk Şirin

Dr. Fatih Çelik

Dr. Halil Özcan Özdemir

Dr. Hüseyin Ertuğrul

Dr. Kerem Yavaşça

Dr. Menderes Ünal

Dr. Mustafa Kocaoğlu

Dr. Remzi Kılıç

Dr. Sadık Yüksel Sıvacı

Dr. Salahaddin Bekki

Dr. Selim Biçen

Dr. Sultan Selen Kula

Dr. Şaziye Dinçer Bahadır

Dr. Tarık Başar

Dr. Umut Eroğlu

Dr. Vedat Aktepe

Doç. Dr. Ayfer ŞAHİN (Editör) 0 (386) 280 43 01

Dr. Öğretim Üyesi Dilek ALTUN (Sekretarya)

Arş. Gör. Mustafa ARMUT (Sekretarya)

Dr. Öğretim Üyesi Ömer Faruk İSLİM (Dizgi)

e-posta: sbed@ahievran.edu.tr

Dergi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün resmi yayın organıdır ve hakemli, akademik bir dergidir.

Dergi yılda iki kez (Haziran ve Aralık aylarında) yayımlanır.

Dergide, Türkçe ve İngilizce makaleler yayımlanmaktadır.

Dergimizde yayımlanan tüm eserler Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmaktadır.

**AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ**

Cilt 4, Sayı 2, 2018

Araştırma Makalesi

Sema Oğlak & Esin Durmaz

The Relationship of Stress and Workaholism to Demographic Variables and Occupational Status in Health Care Workers 112

Araştırma Makalesi

Nihat Çalışkan & Aybike Dağıstan

İletişim Becerileri Üzerine Bir Araştırma “Öğretmen Adaylarının Kalıplaşmış Düşünce Eğilimleri” 123

Araştırma Makalesi

Kerim Ünal, Serderhan Musa Taşkaya & Gökhan Ersoy

Suriyeli Göçmenlerin Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenirken Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri 134

Derleme Makale

Hasan Karaköse

Filistin ve Kudüs Meselesine Genel Bir Bakış (XIX. Yüzyılın Ortasından XX. Yüzyıl Ortalarına Kadar)..... 150

Araştırma Makalesi

Sırrı Cem Dinç, Fatma Saçlı Uzunöz & Burak Güneş

Risk Alma ve Eleştirel Düşünme Eğilimlerinde Doğa Macera Eğitimine Bağlı Değişimlerin İncelenmesi 166

Araştırma Makalesi

B. Adem Çiftçioğlu & Benan Gök

Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Kurumsal İtibara Etkisi ve Bir Uygulama 183

Araştırma Makalesi

Serhan Keskin

Bankaların İnternet Bankacılığı Hizmetlerinin Fiyatlandırılması Stratejilerine Katkı Vermeye Yönelik Bir Araştırma 197

Araştırma Makalesi

Fatma Neval Genç, Hüseyin Özerk & Mehmet Sefa Ülkü

6360 Sayılı Kanunun Kamu Hizmetlerinin Sunumuna Etkisi: İncirliova Belediyesi Örneği.... 206

Kitap İncelemesi

Enis Yalçın

“Cumhuriyet Dönemi Millî Düşünce Sistematiğinde Erol Güngör Sempozyumu Bildiriler Kitabı” Üzerine 222

The Relationship of Stress and Workaholism to Demographic Variables and Occupational Status in Health Care Workers

Sema Oğlak

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Nazilli, Aydın
sema.oglak@adu.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6981-0325>

Esin Durmaz

İstanbul Şişli Hamidiye Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul
esindurmaz34@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8367-6668>

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 02.11.2017 Revize Tarihi: 10.10.2018 Kabul Tarihi: 25.12.2018

Atıf Bilgisi

Oğlak, S. ve Durmaz, E. (2018). The relationship of stress and workaholism to demographic variables and occupational status in health care workers: Istanbul Sisli Hamidiye Etfal Research and Training Public Hospital, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 112-122.

ABSTRACT

There is a lack of clarity in the job descriptions of health workers and the resulting excessive workload and uncertainty about tasks can lead to stress. The stress of living in this situation is ignored, neglected and if significant measures are not taken in time it can cause negative situations, especially workaholism. Workaholism can be a positive or negative phenomenon. Some have argued that workaholism is associated with a high level of stress; changes in behaviour, broken relationships with colleagues, tardiness, prolonged complaints, and decreasing of performance are indications of excessive work-related stress. The aim of this study was to examine the relationship between workaholism of health workers and work-related stress, and the associated stress significantly differed for the demographic variables. This study was carried out on 150 health workers at Istanbul Şişli Hamidiye Etfal Research and Training Public Hospital at University of Health Sciences, İstanbul-Turkey. The research data were collected between 01 and 30 April 2016 by means of a survey prepared by the researchers, and validated tests of stress (DASS) and Workaholism. T tests were used to assess stress and workaholism differences related to gender, age, marital status and occupational status. It was concluded from the analysis that there was a meaningful relationship between the levels of workaholism and stress. There is a positive relationship between the level of stress and workaholism. Statistically significant differences were found between male and female groups in terms of stress levels. Workaholism was found to differ by occupational status. Consideration should be given to the working conditions of hospital health care workers, providing the most suitable working conditions and support to help them cope with their workaholism and stress.

Keywords : Workaholism, stress, health workers, hospital.

Sağlık Çalışanlarının Stres ve İşkoliklik Düzeylerinin Demografik Değişkenler ve Mesleki Statüleri Açısından İlişkisi: İstanbul Şişli Hamidiye Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi

ÖZ

Sağlık çalışanlarının iş tanımlarının belirsizliği nedeniyle ortaya çıkan aşırı iş yükü, çoğu kez uzun süre çalışmalarını gerektirmektedir. Tüm bunların sonucunda uzayan mesai saatleri ile çalışanlar kendilerine ve ailelerine yeterli zaman ayıramamakta ve sonuç olarak işkoliklik ve stres davranışları ortaya çıkabilmektedir. Sağlık kurumlarında verilen hizmetin gereği olarak dinamik yapısı, acil ve ertelenemez oluşu, yapılan hatanın genellikle geriye dönüşünün olmaması, hizmet sunma ve işin gerçekleştirilmesinin birbirine bağlı olması gibi nedenlerden dolayı, sağlık çalışanları daha fazla işkoliklik ve stresle yüz yüze kalabilmektedirler. Bu çalışmanın amacı, sağlık çalışanları arasında işkoliklik ve stres arasındaki ilişkileri; aynı zamanda işkoliklik ve stres düzeyinin cinsiyete, medeni duruma, yaş gruplarına ve yönetici pozisyonunu gibi değişkenlerine göre anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymaktır. Çalışmanın evrenini, İstanbul Sağlık Bilimleri Üniversitesi Şişli Hamidiye Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde görev yapan 264 sağlık çalışanı oluşturmaktadır. Bu kapsamda 150 sağlık çalışanı örnekleme alınmıştır. Veri toplama aracı olarak demografik bilgilere yönelik olarak hazırlanan anket sorularının yanısıra, Akın, Hamedoglu, Sarıcam, Akın, Kılıç, Ozendir and Bayrakçı, (2013) tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan İşkoliklik Ölçeği ve Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği (DASÖ) kullanılmıştır. Çalışma, 01-30 Nisan 2016 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizinde, sağlık çalışanlarının işkoliklik ve stres düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Kadın ile erkek sağlık çalışanları arasında, stres düzeyleri açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür. Buna göre, kadınlar erkeklere göre daha stresli

oldukları ortaya çıkmıştır. Öte yandan, hastanedeki yönetici olan ile yöneticilik görevi olmayan sağlık çalışanları arasında işkoliklik açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Buna göre, hastanede yönetici pozisyonunda olmayan çalışanların, yönetici pozisyonu olan sağlık çalışanlara göre daha fazla işkolik olduğu ortaya çıkmıştır. Hastane sağlık çalışanlarının çalışma koşullarının düzeltilmesi yönünde adımlar atılmalı, uygun çalışma koşulları sağlanmalı ve sağlık çalışanlarının işkoliklik ve stresle başa çıkmalarına yardımcı olacak destekler sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: İşkoliklik, stres, sağlık çalışanları, hastane.

Introduction

Porter's categorizing "one of every four workers" as workaholic as a result of his research on the concept of "workaholism" has attracted attention to the issue (Porter, 2001). The term "workaholism" was first used by Oates (1968) and is defined as a sort of obsessive behavior. The situation can be evaluated as positive or negative according to satisfaction or dissatisfaction with the work of the person showing workaholic behaviors (Oates, 1968).

Workaholism has also been defined as "being overly concerned about work, driven by an uncontrollable work motivation, and to investing so much time and effort to work that it impairs other important life areas" (Andreassen, Hetland and Pallesen, 2014, p.8). Many people invest a great amount of time and effort in their work. For instance, in the US, 25 percent of men and 11 percent of woman work more than 50 hours per week, whereas Japanese work even harder; 28 percent of the Japanese workforce works more than 50 hours per week and 12 percent even more than 60 hours (Van Wijhe, 2012). Research into this timely topic has heavily expanded over the past few decades (Clark, Michel, Zhdanova, Pui and Baltes, 2016; Harpaz and Snir, 2015) and concerns have been raised regarding the downsides of workaholism is related to many negative outcomes, such as burnout, job stress, work-life conflict, and decreased physical and mental health (Clark et al., 2016; Shimazu, Schaufeli, Kamiyama and Kawakami, 2015). Workaholism can be best conceptualized as an addiction to work that leads to many negative individual, interpersonal, and organizational outcomes.

In contrast, the definition of workaholic, according to researchers who think of this as a positive addiction in general, is somebody's loving his work very much and at the same time being dedicated to his work and having job satisfaction by increasing job creativity and productivity (Akdag and Yuksel, 2010). Workaholics are people who consider work as the only motivating factor of life and make success at work as the main goal of their lives. Workaholism may not only lead to health problems but also to poor social relations outside working life. Therefore, workaholics may harm themselves, their colleagues, their families as well as the institutions they work in, consciously or unconsciously. Probably one of the most important problems, which decreases efficiency in modern organizations in our day, is workaholism (Ince, Gül, Oktay and Candan, 2015).

Contemporary researches made on the issue of workaholism consider this situation as a negative mood, which harms the individual. According to Bardakcı and Baloglu (2012) and Harpaz and Snir (2015) although workaholism is described as positive because it can increase performance, the adverse effects observed over time indicate that it is a condition that harms a person's health as well as their social relations. Health care workers have to work long hours since their job descriptions are not based on objective criteria and the boundaries of their jobs are not clear or specific, or due to their excessive workload or the ambiguity of their roles (Bayraktaroglu, Yılmaz and Cetinel, 2015).

Stress, in the general sense, denotes changes caused by psychological, social, cultural, or physical agents (Celikkol, 2001). Work life directly affects individuals' physical and mental health (Simsek, 2005). Work stress, which is also called organizational stress, can be positive and lead to success when experienced at a certain level by motivating the person. However, when it is experienced at an intense level, it can affect work efficiency and job satisfaction negatively by affecting the health of individuals (Balcı, 1993; Celikkol, 2000; Ceylan and Uluturk, 2006).

When reviewing literature related to stress it is observed that comparisons between occupations are commonly made and certain occupations are accepted as being more stressful than others (Tansu, 2009). Health care workers can be exposed to stress because health care services are multifaceted and complicated as well as being urgent and not able to be postponed (Tengilimoglu, Isik, and Akbolat, 2015). Reasons such as the intensive workload of health care workers also leads to stress and tension related to the work (Simsek, 2005; Sunter, Canbaz, Dabak, Oz and Peksen, 2006).

The aim of this study is to examine the relationship of workaholism and stress among health care workers and at the same time to reveal if levels of workaholism and stress differ significantly according to variables such as gender, marital status, age groups and management positions.

The hypotheses on the relationship between workaholism and stress levels in health care workers are provided below:

H₀. There is no significant difference in terms of gender between the levels of workaholism and stress of health care workers.

H₁. There is significant difference in terms of age between the levels of workaholism and stress of health care workers

H₂. There is significant difference in terms of marital status between the levels of workaholism and stress of health care workers.

H₃. There is significant difference in terms of occupational status, such as being manager (head of clinic, polyclinic and unit) or staff between the levels of workaholism and stress of health care workers.

Method

The study is a descriptive research whether there is a meaningful difference between the levels of workaholism and stress according to some variables for the health care workers who work the Etfal Training and Research Hospital in Sisli Hamidiye, Istanbul, and, also based on the literature investigation. The target population of the study comprises public workers working in the Hospital between March 01 and April 30, 2016. The sample of the research comprises 150-selected health care workers from the 264 staff working in the hospital during the mentioned period.

Data collection tools

The research analyses differences in stress and workaholism between workers with different demographic and occupational status characteristics, and the relationship between stress and workaholism. The survey was carried out between 01 April- 30, 2016 with the health care workers. In addition, to the questions prepared by the researcher for demographic information, a Workaholism Scale and the DASS (Depression Anxiety Stress Scale) were used in the study. DASS: tests on the validity and reliability of DASS, developed by Lovibond and Lovibond in 1995, were conducted by Akın and Çetin in 2007. DASS is a Likert type scale consisting of 42 items. Each item in the measure has a 4-point Likert type rating measure as follows: "0"= not suitable for me at all, "1" = a little suitable for me, "2" =generally suitable for me and "3"= completely suitable for me. DASS Cronbach Alpha internal consistency coefficient has been found as 0.89, Cronbach Alpha internal consistency coefficient for depression subscale was 0.90, Cronbach Alpha internal consistency coefficient for anxiety subscale was 0.92 and Cronbach Alpha internal consistency coefficient for stress subscale was 0.92. In addition, Akın and Çetin (2007) applied the scale to determine the test-retest reliability score again to 157 university students with an interval of 21 days and found that the correlation coefficients between the two applications were 0.98 ($p < 0.001$) for each of the three subscales and 0.99 for the overall scale ($p < 0.001$).

The Workaholism Scale was developed by Schaufeli, Shimazu, and Taris in 2009. Validity and reliability tests of the scale were carried out by Akın et al., in Turkish in 2013. The results of the confirmatory factor analysis indicated that the 10 items loaded on one factor (NFI= 0.93, CFI= 0.93,

IFI= 0.93, RFI= 0.90, SRMR= 0.042). The relationship between workaholism and work addiction was .59. The Cronbach Alfa internal consistency coefficient was 0.97. The test re-test reliability coefficient of the scale was 0.51. The corrected item-total correlations of Workaholism Scale ranged from 0.65 to 0.93.

Data Analysis

Analysis of the data was performed using SPSS 23.0. The compliance of the stress and workaholism scales to the normal distribution was examined by the Shapiro-Wilk test. As a result of this it was determined that the workaholism scores had a normal distribution, (SW=0.968; (p=0.002) but the stress score did not show normal distribution (SW=0.989; p=0.318). Comparison of workaholism scores for gender, age, marital status, and the work status in the hospital was made by t and ANOVA test and comparison of stress scores was analysed by Mann-Whitney and Kruskal-Wallis tests in the study.

The Kruskal-Wallis test is a nonparametric (distribution free) test, and is used when the assumptions of one-way ANOVA are not met. Both the Kruskal-Wallis test and the one-way ANOVA assessed the significant differences on a continuous variable by a categorical independent variable (with two or more groups). In the ANOVA that the dependent variable is normally distributed and there is approximately equal variance on the scores across groups. However, when using the Kruskal-Wallis Test, has been not make any of these assumptions. Therefore, the Kruskal-Wallis test has been used for both continuous and ordinal level dependent variables.

Mann-Whitney U test is a non-parametric test, so it does not assume any assumptions related to the distribution of scores. There are, some assumptions that are assumed; in order to the sample drawn from the population is random; independence within the samples and mutual independence is assumed. That means that an observation is in one group or the other and, ordinal measurement scale is assumed.

Limitations of the study

This research is limited to the data obtained from 150 healthcare workers at the University of Health Sciences İstanbul Sisli Hamidiye Etfal Training and Research Hospital.

Findings

The Socio-demographic profile of the participants is set out in Table 1. The majority (72%) of the participants were female. Almost half (46%) were in the age group 26-35. Almost two thirds had an average monthly income between 2000 and 3999 (Turkish Liras) the largest group of the participants were nurses (40.7%), followed by physicians (37%). Most (77.3%) were University graduate, the majority of these having an MSc or PhD. Almost two thirds had six or more years of work experience. Most were staff members with around 20% holding managerial positions.

Table 1
Socio-demographic profile of the participants

		N	%
Gender	Female	108	72.0
	Male	42	28.0
Age	19-25	29	19.3
	26-35	69	46.0
	36-45	39	26.0
	46+	13	8.7
Marital status	Married	75	50.0
	Single	75	50.0
Monthly Income	2000-3999	98	65.3
	4000-5999	27	18.0
	5000+	25	16.7

Education	High School	34	22.7
	University	50	33.3
	MSc	43	28.7
	PhD	23	15.3
Job	Physician	47	37.0
	Nurse	61	40.7
	Technician	26	17.3
	Other	17	11.3
Work Experience (year)	0-1	16	10.7
	2-5	40	26.7
	6-10	49	32.7
	11-20	24	16.0
	21+	21	14.0
Years of Works	0-1	23	15.3
	2-5	68	45.3
	6-10	36	24.0
	11-20	10	6.7
	21+	13	8.7
Department	Clinic	75	50.0
	Policlinic	14	9.3
	lab	13	8.7
	Operation	18	12.0
	Administration	14	9.3
	Emergency	16	10.7
Job Title	Manager	3	2.0
	Head of Clinic	28	18.7
	Staff	119	79.3

The Socio-demographic profile of the participants is set out in Table 1. The majority (72%) of the participants were female. Almost half (46%) were in the age group 26-35. Half were married. Almost two thirds had an average monthly income between 2000 and 3999 (Turkish Liras) The largest group of the participants were nurses (40.7%), followed by physicians (37%). Most (77.3%) were University graduate, the majority of these having an MSc or PhD. Almost two thirds had six or more years of work experience. Most were staff members with around 20% holding managerial positions.

Stress and workaholism relationship and differences between groups

The average score of participants was 20.58, and SD, (4.84) while their stress level score average is 18.13 (9.99). The study found a relationship between the level of workaholism and the stress level of the health workers ($r = 0.332$, $p < 0.001$) as a result of the study. According to this result, as the stress increases, the workaholism also increases.

Table 2

Differentiation Analysis of Stress Score in terms of Gender, Age and Marital Status

Gender	n	Median	U	p
Female	108	19,50	1.721.500	0,022
Male	42	13,00		
Age	n	Median	X²	p
19-25	29	16,00	4.602	0.203
26-35	69	19,00		
36-45	39	12,00		
46 and more	13	19,00		
Marital status	n	Median	U	p
Married	75	17,00	2.558.000	0,338
Single	75	18,00		

U: Mann-Whitney U Test; n: Number; p: P value; X²: Kruskal Wallis

The results obtained from Mann-Whitney U test indicate a statistically significant difference in stress level between male and female participants ($U=1721.5$, $p=0.022$). Women's average stress level is 80.56; while the stress level average of men 62.49. According to this, it is observed that women are more stressed than men (Table 2). Stress scores do not show statistically significant differences in terms of age and marital status.

Table 3
Differentiation Analysis of Workaholism Score in terms of Gender, Age, Marital Status and Position in the Hospital

Gender	n	Average	sd	t	p
Female	108	20.84	4,90	1.067	0.288
Male	42	19.90	4,66		
Age	n	Average	sd	F	p
19-25	29	21.28	4,70	1.360	0.257
26-35	69	21.10	5,13		
36-45	39	19.59	4,78		
46 and over	13	19.23	3,14		
Marital status	n	Average	sd	t	p
Married	75	20.16	4,48	-1.064	0.289
Single	75	21.00	5,16		
Position in the Hospital	n	Average	sd	t	p
Manager	28	19.07	4,83	0.995	0.048
Workers	119	21.07	4,75		

n: Number; *SD*: Standard Deviation; *t*: T test; *p*: P value

Statistically significant differences were found between the managers and health care workers in the hospital in terms of workaholism ($p<0.048$). The average level of workaholism of the managers in the hospital at various levels was 19.07; while that of the staff was 21.07 percent. As seen in Table 3, it is observed that health care workers in the hospital are more workaholic compared to health care managers. However, workaholism does not show statistically significant differences in terms of gender, age and marital status.

Discussion

It was concluded, in the correlation analysis carried out, that there is significant relation between health care workers' workaholism and stress levels ($\rho=0.332$; $p<0.001$). There is no significant difference in the workaholism levels in relation to gender when the differences between male and female health care workers are examined in terms of workaholism ($p>0.05$). The hypothesis (H_0) "there is no significant difference in terms of gender between the workaholism and stress levels of health care workers" does support our hypothesis in terms of stress. It is observed that previous research findings have varying results regarding the relationship between gender and workaholism when the literature is examined. It is seen that there is no significant difference between workaholism and gender in the study conducted by Naktiyok and Karabey (2005). It is observed that there are significant differences between the workaholism levels of male and female health care workers' in the study carried out by Akduman, Akduman, Simsek Yüksekbilgili and Yüksekbilgili, (2015). However, Akduman et al., (2015) found that a significant difference in the level of workaholism between women and men in their research. Similarly, Karaeminogulları, Bozkurt, Dogan, and Bozkurt, (2014), it was found also that the behavior of workaholism did not differ in terms of gender.

On the other hand, there was a statistically significant difference between male and female health care workers in terms of stress levels ($p=0.022$). Accordingly, women were found to be more

stressed than men. As is known, the vast majority of health care workers consist of women. The situation that creates more stress in women can be explained by the health services' being for 24 hours in an uninterrupted manner, involving working on shifts, working on holidays, which are significant stress factors especially on women workers. Women's maternal roles and domestic responsibilities can also make women's working life more stressful than that of men. Similarly, research conducted by Cınar (2010) on health care workers, the stress level of women has been found to be higher than men. However, conducted by Gulova, Ispirli and Eryılmaz, (2014) in terms of marital status change, there is a significant difference in job excellence and dissatisfaction dimensions and in average of workaholism.

Additionally, there were no statistically significant level differences between age groups in terms of stress ($p > 0.05$). In this context, the hypothesis (H_1) has not been accepted. It was also observed that there was no significant difference in stress levels between married and single participants ($p > 0.05$). Although no differences were found in our study, when the literature was examined, it was found in the study of Erkmen and Cetin (2008) that marriage was determined to affect stress in relation to studying positively. This study, we found that there is no significant difference between the level of workaholism and the level of stress of health care workers with regard to being married or unmarried. Moreover, a statistically significant difference was found between the health care workers working as manager and staff in the hospital. Naktiyok and Karabey (2005) found that the teachers who are in responsible of management, are more of a workaholism than the non-managerial teachers. Accordingly, this, it was observed that staff is more workaholics than managers. In this context, our hypothesis (H_3) is accepted in terms of workaholism.

Conclusion

Stress and workaholism are concepts that have sustained the interest of health care workers and researchers for several decades. These concepts are highly relevant to the workforce health care workers in particular. Health care workers experience excessive working and stress factors in their work-life. In the analysis it was concluded that there is positive relation between the levels of workaholism and stress. Our study was found two important outputs. One of them was stress levels of female health care workers are higher than male and health care workers who are in managerial position are less workaholic than staff. Hospital managers must help health care workers to improve their coping skills with the stress they encounter in their lives and provide educational support (time management, meditation, fitness and breathing exercises, etc.) so that health care workers can put into practice coping with these kinds of problems. If the required measure are not taken in time for the problems arising whatever the cause is, deterioration of working relationships, tardiness, unending complaints and declining productivity and performance will be inevitable.

Longitudinal research is required in order to examine the effects of workaholism and stress on health care workers over time. It would also be useful to use not only data collected from the individual but also the data collected from the individual's family, colleagues, and managers in research carried out on workaholism and stress.

Açıklamalar: Makalemiz, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı'nda tamamlanmış olan "Sağlık çalışanlarında işkolikliğin stres düzeyleri üzerindeki etkisinin incelenmesi: Bir hastane örneği" lisansüstü bir tezden üretilmiş olup; 22 Eylül 2017 tarihinde Portoroz-Slovenya'da Pimorska Üniversitesi tarafından düzenlenmiş olan "Uluslararası Health of The Working-Age Population" kongresinde "Effects on stress levels of workaholism in health workers, the case of Turkey" sözlü sunum olarak sunulmuştur.

References

- Akdağ, F. ve Yüksel M. (2010). İnsan kaynakları yönetimi açısından işkoliklik ve algılanan stres ilişkisinde kontrol odağının rolü. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 47-55. Available from March 2016: http://www.sobiad.org/ejournals/dergi_ybd/arsiv_2010.html
- Akduman, C., Akduman, G., Simsek Yüksekbilgili, N. and Yüksekbilgili, Z. (2015). ASM'lerde Görev Yapan Çalışanlar Üzerinde Karşılaştırmalı Bir İşkoliklik Araştırması. AHEKON 2015, 6. Uluslararası Katılımlı Aile Hekimliği Kongresi. AHEKON, Antalya.
- Akın, A., and Cetin, B. (2007). The depression, anxiety and stress scale (DASS): The Study of Validity and Reliability. *Educational Science: Theory and Practice*, 7, 241-268.
- Akın, A., Hamedoglu, M.A., Saricam, H., Akın, U., Kılıç, M., Ozendir, D. and Bayrakçı, E. (2013, December). The validity and reliability of the Turkish version of the workaholism scale. 2nd International Symposium on Chaos, Complexity and Leadership 17-19 December 2013, Ankara-Turkey.
- Andreassen, C.S., Hetland, J. and Pallesen, S. (2014). Psychometric assessment of workaholism measures. *Journal of Managerial Psychology*, 29(1), 7-24. [viewed 23 March 2016]. Available from: <http://www.emeraldinsight.com/doi/full/10.1108/JMP-05-2013-0143>
- Balcı, A. (1993). Job Stress Scale of the University Teaching Staff, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi (Journal of the Faculty of Educational Sciences)*. Ankara University, 26(1), 315-334.
- Bardakci S. and Baloglu, M. (2012). Workaholism trends of school administrators who work in primary and secondary education institutions. *Eğitim ve Bilim Dergisi [Journal of Education and Science]*, 37(164), 46.
- Bayraktaroglu, S., Yılmaz S.E. and Cetinel E.(2015). An evaluation on the workaholism behavior in the context of human resources management. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(15), 117.
- Celikkol, A. (2001). *Mental health in contemporary business life*. Istanbul: Alfa Publishing Distribution,
- Ceylan, A. and Ulutürk, H.H. (2006). Relationship between role uncertainty, role conflict, job satisfaction and performance, *Journal of Dogus University*, 7(1), 48- 58.
- Cınar, S. (2010). Determination of stressors perceived by nursing students and methods used thereby. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, Sempozyum Özel Sayısı (Maltepe University Journal of Nursing Science and Art, Special Issue of Symposium)*, 252-255.
- Clark, M.A., Michel, J.S., Zhdanova, L., Pui, S.Y. and Baltes, B.B. (2016). All work and no play? A meta-analytic examination of the correlates and outcomes of workaholism. *Journal of Management*, 42(7),1836-1873.
- Erkmen, N. and Çetin, Ç. (2008). Relations of physical education teachers' styles of coping with stress with some variables. *Selcuk University Social Sciences Institute Journal*, 9, 231-242. [viewed 18 March 2016]. Available from: <http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/issue/view/20/showToc>
- Gülova, AA., İspirli, D. ve Eryılmaz İ. (2014). İşkoliklik ve tükenmişlik arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik beyaz yakalılar üzerine bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 25-39
- Harpaz, I., and Snir, R. (2015). Heavy work investment: Its nature, sources, outcomes, and future directions. New York: Routledge.
- Ince, M., Gül, H., Oktay, E., and Candan, H. (2015). An application in the health sector on the effects of workaholic behaviors on the quality of life of work. *The Journal of Academic Social Science*, 3(13), 40-59.
- Karaeminoğulları, A., Bozkurt, S., Doğan, A. and Bozkurt, A.Y. (2013). İşyerinde yalnızlık ve işkoliklik arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik bir araştırma. Sakarya Üniversitesi. Örgütsel Davranış Kongresi Kitabı.
- Naktiyok, A., and Karabey, C.N. (2005). Workaholism and burnout syndrome. *Ataturk University İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi (Journal of Economics and Administrative Sciences)*, 19 (2), 179-198.

- Oates, W.E. (1968). *On being a workaholic*, pastoral psychology, cited by Ayşen Temel, *Workaholism in Organizations and Workaholic Employees*, *İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 8 (2),104-127.
- Porter, G. (2001). Workaholic tendencies and the high potential for stress among co-workers. *International Journal of Stress Management*, 8,147-164.
- Shimazu, A., Schaufeli, W.B., Kamiyama, K. and Kawakami, N. (2015). Workaholism vs. work engagement: The two different predictors of future well-being and performance. *International Journal of Behavioral Medicine*, 22, 18-23.
- Şimşek, M.S. (2005). *Yönetim ve organizasyon*, Konya: Ofset Yayıncılık.
- Sunter, A.T., Canbaz, S., Dabak, S., Oz, H. Ve Peksen, Y. (2006). Pratisyen hekimlerde tükenmişlik, işe bağlı gerginlik ve iş doyumunu düzeyleri. *Genel Tıp Dergisi*, 16 (1), 9-14.
- Tansu, M. (2009). An analysis of the relationship between organizational stress sources and job satisfaction and an application in the health sector, Yıldız Technical University, Institute of Social Sciences, Istanbul, (Unpublished Master's Thesis).
- Tengilimoğlu, D., Işık, O. ve Akbolat, M. (2015). *Sağlık kuruluşları yönetimi*, Ankara: Nobel Akademi.
- Van Wijhe, C. (2012). Understanding workaholism about the role of affect and cognitions. Publishing: Ipskamp Drukkers BV, Enschede. The Netherlands [viewed 17 July, 2017] Available from, <http://www.wilmarschaufeli.nl/publications/Schaufeli/PhD/PhD%20Corine%20van%20Wijhe%202012.pdf>.

Genişletilmiş Özet

Giriş

İşkolizm, genel anlamda bir çeşit saplantılı davranış şekli olarak tanımlanmaktadır. İşkolikler, yaşamdaki tek motive edici etkenin işi olduğunu düşünen ve başarılı olmayı da yaşamın temel amacı haline getirmiş kişilerdir. İşkoliklerin aşırı çalışma eğilimleri, onları iş için daha fazla zaman ayırmaya yönlendirirken, iş dışındaki yaşamlarını sıkça ihmal etmelerine neden olmaktadır.

İşkoliklik konusunda yapılan çağdaş araştırmaların, işkolikliği, olumsuz ve kişiye zarar veren bir ruh hali olarak ele aldığı görülmektedir. Araştırmacılar tarafından yapılan farklı tanımları incelendiğinde, işkolikliğin işlerine ve çalışmaya karşı geliştirilen kontrolsüz ve aşırı bir bağımlılık olduğu ifade edilmektedir. Bireylerin yaşamı sadece işten ibaret görmeleri durumunda zihinsel ve fiziksel sağlıklarının olumsuz etkilenmesi kaçınılmaz olabilmektedir. Diğer taraftan, işkolikliği olumlu bir özellik olarak düşünen araştırmacılara göre; işini çok sevmek, işine bağlı olmak, işindeki yaratıcılığını ve verimliliğini arttırarak iş doyumunu artırdığı öne sürülmektedir.

Sağlık hizmeti sektöründe mevcut işgücünün sayısal eksikliği, sağlık çalışanlarının aşırı çalışma koşulları ile karşı karşıya kalmasına neden olabilmektedir. Bununla birlikte, sağlık çalışanlarının iş tanımlarının belirsizliği nedeniyle ortaya çıkan aşırı iş yükü çoğu kez uzun süre çalışmalarını gerektirmektedir. Tüm bunların sonucunda uzayan mesai saatleri ile çalışanlar kendilerine ve ailelerine yeterli zaman ayıramamakta ve sonuç olarak işkoliklik davranışları ortaya çıkabilmektedir.

Öte yandan, bireylerin iş yaşamındaki stresleri bireylerin bedensel ve ruhsal sağlıklarını doğrudan etkilemektedir. İşe ilişkin stres, belli bir seviyede yaşandığında olumlu yönü ile kişiyi motive ederek başarıya ulaştırabilmektedir. Ancak yoğun düzeyde yaşandığında, bireylerin sağlığını etkileyerek iş verimini ve iş doyumunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Sağlık kurumlarında verilen hizmetin gereği olarak dinamik yapısı, acil ve ertelenemez oluşu, yapılan hatanın genellikle geriye dönüşünün olmaması, hizmet sunma ve işin gerçekleştirilmesinin birbirine bağlı olması gibi nedenlerden dolayı, sağlık çalışanları daha fazla işkoliklik ve stresle yüz yüze kalabilmektedirler.

Bu çalışmanın amacı, sağlık çalışanları arasında işkoliklik ve stres arasındaki ilişkileri; aynı zamanda işkoliklik ve stres düzeyinin cinsiyete, medeni duruma, yaş gruplarına ve yönetici pozisyonunu gibi değişkenlerine göre anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymaktır.

Yöntem

Çalışmanın evrenini, İstanbul Sağlık Bilimleri Üniversitesi Şişli Hamidiye Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde görev yapan 264 sağlık çalışanıdır. Bu kapsamda 150 sağlık çalışanı çalışmamızda yer almıştır. Araştırma, niceliksel araştırma modeli içerisinde yer alan ilişkisel bir tanımlayıcı bir araştırma modeline uygun yapılandırılmıştır. Veri toplama aracı olarak demografik bilgilere yönelik olarak hazırlanan anket sorularının yanısıra, Akın ve diğerleri (2013) tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan İşkoliklik Ölçeği ve DASÖ'nün (Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği) kullanılmıştır. Çalışma, sağlık çalışanlarına 01-30 Nisan 2016 tarihleri arasında uygulanmıştır.

Verilerin analizi: İşkoliklik ve stres düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla, Pearson Korelasyon katsayısı incelenmiştir. Katılımcıların işkoliklik ve stres düzeyleri arasında cinsiyet, medeni durum, fiziki durum algısı ve çalışma pozisyonuna göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için "t testi" kullanılmıştır. İşkoliklik ve stres düzeylerinin arasında yaş ve gelir düzeylerine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için ANOVA kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS 23 programı ile yapılmış ve %95 güven düzeyi ile çalışılmıştır.

Araştırmanın Hipotezleri: Sağlık çalışanlarında işkoliklik ve stres düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlayan hipotezler aşağıda sunulmuştur:

H₀. Sağlık alışanlarının, işkolluk ile stres düzeyi arasında cinsiyetleri açısından anlamlı farklılık yoktur.

H₁. Sağlık alışanlarının, işkolluk ile stres düzeyi arasında yaşları açısından anlamlı farklılık yoktur.

H₂. Sağlık alışanlarının, işkolluk ile stres düzeyi arasında medeni durumları açısından anlamlı farklılık yoktur.

H₃. Sağlık alışanlarının, işkolluk ile stres düzeyi yönetici veya çalışanlara göre (klinik, poliklinik ve birim sorumlusu) anlamlı bir farklılık yoktur.

Araştırmanın sınırlılıkları: Bu araştırma; İstanbul İlinde Sağlık Bilimleri niversitesi şişli Hamidiye Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde görev yapan 150 sağlık çalışanından (hekim, hemşire, yönetici, vb) elde edilen verilerle sınırlıdır.

Bulgular

Ankete katılan sağlık çalışanlarının %72'si kadın; %28'i erkektir. 26-35 yaş arası olanların oranı %46,0; ortalama aylık gelir 2000-3999 TL arası olanların oranı %65,3; niversite mezunu olanların oranı %33,3; yüksek lisans mezunu olanların oranı %28,7; Hastanede klinik/polikliniklerde çalışanların oranı ise %79,3. İdari ve klinik sorumluluğu olan çalışanların oranı ise %18,7 olarak bulunmuştur. Yapılan korelasyon analizinde, sağlık çalışanlarının işkolluk ve stres düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır ($p < 0.05$ $\rho = ,332$). İşkolluk açısından kadın ve erkek sağlık çalışanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > 0.05$). Diğer taraftan, kadın ile erkek sağlık çalışanları arasında, stres düzeyleri açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür ($p < 0.05$). Buna göre, kadınlar erkeklere göre daha stresli oldukları ortaya çıkmıştır. Bilindiği gibi, sağlık çalışanlarının büyük çoğunluğu kadınlardan oluşmaktadır. Sağlık hizmetlerinin kesintisiz olması, vardiyalı ve tatil/bayram günlerinde çalışma özellikle kadın çalışanlar üzerinde önemli bir stres oluşturduğu ile açıklanabilir. Öte yandan, kadınların annelik rolleri, ev sorumluluklarının da çalışma hayatı içinde erkeklere göre daha fazla stres kaynağı olabilmektedir. Yaş grupları arasında, stres düzeyleri bakımından istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. ($p > 0.05$).

Hastanede ki yönetici olan ile yöneticilik görevi olmayan sağlık çalışanları arasında işkolluk açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p < 0.05$). Buna göre, hastanede yönetici pozisyonunda olmayan çalışanların, yönetici pozisyonu olan sağlık çalışanlara göre daha fazla işkolluk olduğu ortaya çıkmıştır.

Sonuç ve öneriler

Çalışmamızda, işkolluk ve stres arasında anlamlı bir ilişki olduğu, kadınların erkeklere göre daha fazla strese maruz kaldıkları ve çalışanların yönetici pozisyonda olan sağlık çalışanlara göre daha fazla işkolluk davranışı sergiledikleri görülmüştür. Hastane yöneticilerinin sağlık hizmetleri alanında iş ve sorumluluk alanlarındaki belirsizliği azaltacak ve çalışma hayatında karşılaşılan sayı bakımından yetersiz işgücüne karşı önlemler almalı; iş yaşamında karşılaşılan sorunlara yönelik hizmet içi eğitimlerle çalışanların stresle başetme becerilerini artırmaları sağlanmalıdır.

İletişim Becerileri Üzerine Bir Araştırma “Öğretmen Adaylarının Kalıplaşmış Düşünce Eğilimleri”

Nihat Çalışkan

Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, Kırşehir
ncaliskan@ahievran.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6503-7432>

Aybike Dağıstan

Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, Kırşehir
ogr.d.aybike@ahievran.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8022-8942>

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 20.07.2018 Revize Tarihi: 27.11.2018 Kabul Tarihi: 24.12.2018

Atıf Bilgisi

Çalışkan, N. ve Dağıstan, A. (2018). İletişim becerileri üzerine bir araştırma “öğretmen adaylarının kalıplaşmış düşünce eğilimleri”, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 122-133.

ÖZ

İletişim becerileri üzerine olan bu araştırma, Ahi Evran Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı'nda öğrenim gören öğretmen adaylarının ne tür kalıplaşmış düşüncelere eğilim gösterdiklerini ortaya koymak ve kalıplaşmış düşünce eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma tarama modeline göre düzenlenmiş nicel bir araştırma olup, çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilmiş 142'si kız, 30'u erkek olmak üzere 172 aday öğretmenden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri kalıplaşmış düşünce eğilim formu kullanılarak elde edilmiştir. Veriler betimsel ve non-parametrik testler kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda öğretmen adaylarının kalıplaşmış düşünce türlerinden 11 alt boyutunun 4 alt boyutuna istatistiksel olarak eğilim gösterdikleri ortaya çıkmıştır. Cinsiyet değişkenine göre öğretmen adaylarının kalıplaşmış düşünce türlerinden 11 alt boyutun 10 alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmaması sebebiyle, cinsiyet değişkeni bağlamında genel bir ayrımın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf düzeyi değişkenine göre öğretmen adaylarının kalıplaşmış düşünce türlerinden 11 alt boyutunun 4 alt boyutunda 1. sınıf lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Bu durum dördüncü sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının etkili iletişim dersi almış olması kalıplaşmış düşünce türlerine eğilim göstermemelerini desteklediğini düşündürmektedir.

Anahtar Kelimeler: İletişim becerileri, kalıplaşmış düşünce eğilim formu, kalıplaşmış düşünceler.

A Research on Communication Skills “Stereotyped Tendencies Of Teacher Candidates”

ABSTRACT

This study on communication skills aims at clarifying what kind of stereotypical thinking tendencies teacher candidates studying in Ahi Evran University, the Department of Classroom Teaching have and determining whether these tendencies vary in terms of different variables. Screening model's used in the research. The target group of the research selected by purposeful sampling technique was made up of 142 female, 30 male candidate students, 172 in total. The data were conducted my means of Stereotypical Thinking Form and were analysed using descriptive and non-parametric tests. As a result of the analysis, it was found that teacher candidates tended to 4 out of 11 subscales of stereotypical thoughts while they did not show any tendency to 7 others. In terms of the gender variable, since the choices of the male and female teacher candidates in 10 subscales out of 11 did not show a statistically significant difference, it was concluded that there was no meaningful distinction in terms of gender variation. According to the class level variable, it was determined that in 4 out of 11 sub-dimensions, there was a significant difference statistically in favour of the 1st graders. It's considered that having taken effective communication courses, 4th grade candidates are less prone to stereotypical thoughts.

Key words: Stereotypical thoughts, stereotypical thoughts tendency form, communication skills.

Giriş

İnsan etkileşiminin dinamiğini açıklamada, ileri sürüldüğü zamandan bu yana sık sık kullanılan varsayımlar, iletişim olaylarını incelemek isteyen kişiler için temel bir çerçeve oluşturmaktadır. Bu varsayımların ilki olan iletişim kuramamak olanaksızdır varsayımına göre, hiçbir şey yapmanın dahi davranış olduğu; hareket etmek ya da bir şey söylemek kadar, hareket etmemek ya da susmanın da bir davranış ve anlamlı bir mesaj oluşturduğudur (Cüceloğlu, 2013).

Aynı sosyal ortamda birbirini algılayan kişilerin iletişim kuramamaları olanaksızdır, varsayımı iletişimin aslında hem kişisel, hem de toplumsal bir süreç olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısı ile demokratik ve bilgi toplumu olma yolunda ilerleyebilmek için bireyin hem kendi içinde ve hem de toplumla uyum halinde yaşayabilmesi ve toplumu geliştirecek niteliklere göre yetiştirilmesi de ancak eğitim ile olanaklıdır. Bu açıdan bakıldığında eğitim başlı başına bir iletişim etkinliğidir ve bu etkinliğin ise en verimli şekilde gerçekleşebilmesi büyük ölçüde öğretmen-öğrenci arasındaki iletişimin niteliğine bağlıdır (Küçükahmet, 2009). İyi öğretmen-öğrenci ilişkisi oluşturma ve sürdürmede öğretmenin anlayışlı ve önyargısız sergileyeceği bir iletişim, öğrencinin kabul görme ve güven içinde duygularını ifade edebilme becerisini pekiştirmektedir (Edward, 1997).

Eğitimde iletişim yeterliğinin en temel parçası, öğretmenlerin iletişimdeki yetkin oluşuyla mümkündür. Son yıllardaki öğretmen iletişim yetkinliği öğretmen yetiştirme programlarının en önemli içeriğinden biri olmuştur. Hem geleneksel hemde modern düzenlenen okullarda eğitim ve öğretim sürecinin kalitesi öğretmen öğrenci etkileşiminin en belirgin parçası olan iletişim kalitesiyle belirlenmektedir (Zlatic, Bjekic, Marinkovic ve Bojovic, 2014).

Eğitim ve öğretmene yüklenen yeni anlamlar, öğrencilerin farklılaşan ihtiyaçları, bireyin eğitimi konusundaki yeni yaklaşımlar, öğretmene mesleki anlamda yeni sorumluluklar yüklemektedir. Öğretmenlerin, öğrencilerinin bir birey olduklarının bilinciyle, olumlu bir öğrenme iklimi oluşturmaları, farklı öğrenme ihtiyaçları olan öğrencileri dikkate alması, öğrencilerde analitik düşünme ve yaratıcı düşüncüyü geliştirici çalışmalar yapması, öğrencilerin kendilerini tanımalarına ve geliştirmelerine yardımcı olması ancak güçlü bir iletişime sahip olması ile olanaklıdır. Öğretmen yeterlilikleri öğretmenlerin, öğretmenlik mesleğini etkili ve verimli bir biçimde yerine getirebilmek için sahip olmaları gereken bilgi, beceri, tutum ve değerler olarak tanımlanmaktadır. Bu durum tutum yeterlik alanında yer alan etkili iletişim yöntem ve tekniklerini kullanmaya özen gösterir ifadesiyle açık bir şekilde belirtilmektedir (MEB, 2017).

Bu bağlamda etkili iletişim, öğretmen yetiştirme programlarında genel kültür dersleri kapsamında bir ders olarak da yerini alan etkili iletişim derslerinde öğretmen adaylarının kendini ifade edebilmek, anlatabilmek, karşısındakini anlayabilmek, karşılaşılan sorunları çözme gibi yetilerin yanı sıra çatışmaları yönetme gibi becerilerinin de geliştirilmesi beklenmektedir (Ünlü, 2016).

İletişim çatışmalarını yönetebilmek içinse iletişim çatışmalarına nelerin neden olduğu bilinmesi gerektirmektedir. Bu nedenler arasında algısal, bilinçdışı, kişisel ve kültürel faktörler ile birlikte bilişsel faktörler yer almaktadır. Bilişsel yaşantılarımız hemen her alanda özellikle diğer kişilerle kurulan iletişimlerde vazgeçilmez bir role sahiptir. Kişilerin gördükleri, duydukları, hatırladıkları ve kişinin çevresine ilişkin geliştirdiği gerçekçi ve akılcı olmayan düşünceler, kişinin duygu ve davranışlarını yönlendireceği için kişinin diğer kişilerce kurduğu iletişimi büyük ölçüde olumsuz etkileyerek bir çatışmaya dönüştürebilmektedir (Dökmen, 2013). Literatürde bu tür akılcı ve gerçekçi olmayan düşünceler, bütünüyle kalıplaşmış düşünceler adıyla yer almakta ve çeşitli sınıflamalarıyla karşılaşılmaktadır. Aşırı genelleme, filtreleme, zihin okuma, keşkecilik, mutlakacılık, facialaştırma, suçalama, kutuplaştırma, aşırı fedakârlık, değiştirme yanılıgısı, toptancılık bu sınıflamalarda yer alan kalıplaşmış düşüncelerdendir.

Aşırı genellemeye eğilimli kişiler, sadece bir kere hoş olmayan bir durumla karşılaşılması, bunun her zaman böyle olacağına başka bir deyişle parçaya ait bir özelliğin bütünü temsil ettiğine dair inanç taşımaktadır. Çoğunlukla, herkes, tümü, hep, daima, hiçbir zaman gibi kelimeler

kullanmaktadırlar. Yüzünde sivilce olan kişinin tümüyle kendini çirkin hissetmesi örneği verilebilir. Filtreleme, belirli bir bütünü, bireyi, olayı, bir tek öğeye dayalı olarak, diğer öğeleri ya görmezden gelerek ya da eleyerek değerlendirmesidir. Zihin okuma, bu tür kalıplaşmış düşünceye sahip kişilerin, zihinleri neyin nasıl olacağı, kimin ne düşündüğünü kadar her an kurgulamaya hazırdır. Örneğin, tavşan dağa küsmüş dağın haberi olmamış, kendi kendine gelin güvey olma gibi deyimlerinin örtüştüğü düşünce türüdür (Özer, 2013). Keşkecilik eğiliminde olan kişilerce ise bu günü çalan iki hırsız vardır, birisi geçmişe ilişkin pişmanlıklar diğeri ise; geleceğe ilişkin kaygılardır (Dökmen, 2013).

Mutlakacılık, bu tür düşünceler içinde olan kişi gerek kendini gerek diğer insanları yerine getirmesi mümkün olmayan kurallar koyan biri gibi davranmaktadır. Örneğin, Bunu yapmalıyım, zamanında gelmeliydi gibi. Kişinin kendine ve başkalarına koyduğu bu tür, aşırı derecede katı ve yüksek standartlar, beklentiler ve kurallar, hiçbir normal insanın gündelik performansıyla bağdaşmayacağı için sürekli hata üretmesine ve kötü hissetmesine yol açmaktadır (Blackburn, 2011). Facialaştırma, kaybetme kaygısını her an yaşayan bu tip düşüncelere sahip kişiler için örneğin, bir burun kanaması kanser belirtisi olabilmektedir. Hasta olup yatmak herkese muhtaç olmak demektir. Ayrıca facialaştırma eğilimindeki birinin hayal gücünün sınırı yoktur (Özer, 2013).

Suçlama, bu düşünce tarzında, suçlanacak birisinin var olmasını o kişiye suçun atfedilmesi sorunun kolayca çözülmesi demektir (Özer, 2013). Kutuplaştıran kişilerce derecelendirmeye müsaade etmez ve zıt sınıflara sokma eğilimini taşırlar. Örneğin, bir insan ya iyidir ya da kötü gibi (Blackburn, 2011).

Değiştirme yanılgısı, bu yanılgıyı yaşayan birisi, kendisinin istekleri doğrultusunda karşı taraftaki kişinin değişmesi gerektiğini savunmaktadır. Örneğin, her akşam işten eve dönüşte, karısının işinin nasıl geçtiğini sormamasına ve az ilgi göstermesine sinirlenmesi kişinin kendi değerini eşi tarafından ilgi görüp görmemesine bağlamıştır. Dolayısıyla evliliğin iyi yürütülmesi, eşinin ilgi göstermesi yani değişmesine bağlıdır. Aşırı fedakârlık, değiştirme yanılgısının savunduğu başkalarını değiştirerek mutlu olunabileceği düşüncesinin aksine, başkalarının koymuş olduğu kurallara veya isteklere göre yaşanması gerektiğine inanılmaktadır. Örneğin, taşların altındaki elin hep kendisinin eli olması, mutluluğu getireceği yanılgısı içindedir (Özer, 2013).

Her birey birden fazla rollerle yaşamda yerini almaktadır. Bu roller anne-baba, eş, işyeri sahibi-çalışan, ev hanımı şeklinde çeşitlendirilebilir. Toptancılık, düşünce tarzına sahip kişilerce, tek bir rolü sorgulandığında bütün rollerinin sorgulandığını düşünmektedirler. Örneğin, bir erkek iyi bir baba, iyi bir eş, iyi bir evlat olabilir, iyi bir dost olabilir, lakin iyi bir çalışan olamayabilir. Bu ayrımı yapamayan toptancı bakış açısı, tek bir rolü bütününe tamamına atfedebilir. Ayrıca bu bakış açısında olan kişiler kendilerinin tek bir özellikleri eleştirildiğinde, kişiliğinin tümüne karşı eleştiri almış gibi hissetmekte ve çok inişli çıkışlı mutluluk ve mutsuzluklar yaşamaktadır (Dökmen, 2013).

İletişim becerileri üzerine olan bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının ne tür kalıplaşmış düşüncelere eğilimlerinin olduğunu ortaya koymak, ayrıca cinsiyet ve sınıf düzeyine cinsiyete göre farklılığın olup olmadığını belirlemektir. Bu genel amaç doğrultusunda şu alt problemlere cevap aranmıştır.

1. Öğretmen adayları ne tür kalıplaşmış düşüncelere eğilim göstermektedir?
2. Öğretmen adaylarının kalıplaşmış düşünce eğilimleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
3. Öğretmen adaylarının kalıplaşmış düşünce eğilimleri sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

İletişim becerileri üzerine olan bu araştırma, öğretmen adaylarının kalıplaşmış düşünce eğilimlerini ortaya koymayı, sınıf seviyesi ve cinsiyete göre farklılığın olup olmadığını belirlemeyi amaçlayan tarama modeline göre düzenlenmiş nicel bir araştırmadır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle tespit etmeyi amaçlayan araştırma modelidir. Tarama modelinde konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır ve herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, onu uygun bir biçimde gözleyip belirleyebilmektir (Karasar, 2016).

Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini 2017-2018 öğretim yılı bahar dönemi Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Sınıf Öğretmenliği Bölümünde okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem, sınırlayıcı ve belirli bireysel özelliklere sahip bireyler üzerinde yapılması uygun olan bir örnekleme tekniği olan amaçlı örnekleme yoluyla seçilmiştir (Erkuş, 2016). Amaçlı örnekleme yöntemi yoluyla seçilen birinci ve dördüncü sınıflardan oluşan örneklem, Tablo 1’de görüldüğü üzere 142’si kız, 30’u erkek olmak üzere toplamda 172 kişidir.

Tablo 1
Araştırmanın Örneklemine İlişkin Demografik Durum

	Kız		Erkek	
	n	%	n	%
Birinci sınıf	66	80,5	16	19,5
Dördüncü sınıf*	76	84,4	14	15,6

*Dördüncü sınıfta öğrenim gören öğrenciler etkili iletişim dersi almıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri, Dağıstan (2018) tarafından geliştirilen kalıplaşmış düşünce eğilim formu ile toplanmıştır. Öncelikle iletişim, iletişim çatışmaları, kalıplaşmış düşünceler üzerine alan yazın taraması ve 2017-2018 eğitim öğretim yılında Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 23 öğretmen adayıyla kalıplaşmış düşüncelerle ilgili yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile görüşmeler yapılmıştır. Alan yazın taraması ve görüşmelerden elde edilen bilgiler ışığında her bir alt metni kalıplaşmış düşüncelerden bir düşünceyi temsil edecek şekilde yazılan 11 alt metinden oluşan kalıplaşmış düşünce eğilim formu geliştirilmiş, 1 dil uzmanının ve 3 alan uzmanının görüş ve önerileri doğrultusunda yönerge ve maddelerin açık ve anlaşılabilirliği sağlanmıştır.

Verilerin Analiz Edilmesi

Kalıplaşmış düşünce formu, her biri bir kalıplaşmış düşünceyi temsil eden 11 alt metinden oluşmaktadır. Öğrencilerden bu formda yer alan 11 alt metinden uygun bulmadığı düşüncelerin yer aldığı metni belirtmeleri istenmiştir. Örneklemde uygun bulunmayan işaretlediği metinlere (X) ait olan kalıplaşmış düşüncelere eğilimin olmadığı; işaretlenmeyen metinlerde () ise eğilimin olduğu kabul edilmiştir. (X) ile işaretlenen veriler 0, () işaretlenmeyen veriler ise 1 ile kodlanarak girilen veriler üzerinde öncelikle normallik test işlemleri gerçekleştirilmiştir.

Verilerin dağılımının normallik varsayımı için on bir alt boyutta $n=172$ ($n > 50$) olduğundan Kolmogorov-Smirnov testi sonucuna bakılmış $p=,000$ olduğu için ($p > ,05$ yerine getirmediğinden) verilerin normal dağılım şartını sağlamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle birinci alt problem betimsel analiz tekniklerinden frekans ve yüzde dağılımları, ikinci ve üçüncü alt problemler ise non-parametrik testlerden Mann-Whitney U testi kullanılarak analiz edilmiştir.

Bulgular

Öğretmen adaylarının kalıplaşmış düşünce eğilimlerini ortaya çıkarmak üzere geliştirilmiş formun uygulanılmasının ardından yapılan analizler sonucunda elde edilen veriler her alt problem için tabloya dönüştürülerek yorumsuz bir biçimde sunulmuştur. Birinci alt problem olan, öğretmen adaylarının ne tür kalıplaşmış düşüncelere eğilim gösterdiğine ilişkin ait bulgular tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 2
Öğretmen Adaylarının Kalıplaşmış Düşüncelere Eğilimini Gösteren Betimsel Analiz Sonuçları

Kod	() = 1		(X) = 0	
	f	%	f	%
Aşırı fedakârlık	141	82,0	31	18,0
Keşkecilik	122	70,9	50	29,1
Aşırı genelleme	99	57,6	73	42,4
Facialaştırma	97	56,4	75	43,6
Filtreleme	77	44,8	95	55,2
Zihin okuma	67	39,0	105	61,0
Mutlakacılık	65	37,8	107	62,2
Kutuplaştırma	49	28,5	123	71,5
Toptancılık	41	23,8	131	76,2
Değiştirme yanılığısı	38	22,1	134	77,9
Suçlama	30	17,4	142	82,6

Tablo 2 incelendiğinde öğretmen adaylarının kalıplaşmış düşünce türlerinden aşırı genelleme, keşkecilik, facialaştırma, aşırı fedakârlık alt boyutlarında eğilimlerinin olduğu; filtreleme, zihin okuma, mutlakacılık, suçalama, kutuplaştırma, toptancılık, değiştirme yanılığısı alt boyutlarında ise eğilimlerinin olmadığı görülmüştür.

İkinci alt problem olan, öğretmen adaylarının kalıplaşmış düşüncelere eğilimlerinde cinsiyete göre farklılığın olup olmadığına ilişkin ait bulgular tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3
Öğretmen Adaylarının Kalıplaşmış Düşüncelere Eğilimlerinin Cinsiyete Göre Değişimi

Kalıplaşmış Düşünce	Cinsiyet	N	Xsıra	Σsıra	U	z	p
Aşırı genelleme	Kız	142	86,66	12306,00	2107,000	-,108	,914
	Erkek	30	85,73	2572,00			
Filtreleme	Kız	142	84,94	12062,00	1909,000	-1,035	,300
	Erkek	30	93,87	2816,00			
Zihin okuma	Kız	142	85,70	12170,00	2017,000	-,540	,589
	Erkek	30	90,27	2708,00			
Keşkecilik	Kız	142	87,27	12393,00	2020,000	-,564	,573
	Erkek	30	82,83	2485,00			
Mutlakacılık	Kız	142	84,89	12054,00	1901,000	-1,100	,271
	Erkek	30	94,13	2824,00			
Facialaştırma	Kız	142	87,66	12448,00	1965,000	-,775	,438
	Erkek	30	81,00	2430,00			
Suçlama	Kız	142	86,64	12303,00	2110,000	-,123	,902
	Erkek	30	85,83	2575,00			
Kutuplaştırma	Kız	142	86,23	12244,00	2091,000	-,201	,840
	Erkek	30	87,80	2634,00			
Aşırı fedakârlık	Kız	142	85,65	12162,00	2009,000	-,733	,463
	Erkek	30	90,53	2716,00			

Toptancılık	Kız	142	84,77	12038,00	1885,000	-1,340	,180
	Erkek	30	94,67	2840,00			
Değiştirme yanılığısı	Kız	142	82,64	11735,00	1582,000	-3,077	,002*
	Erkek	30	104,77	3143,00			

*p < ,05

Tablo 3 incelendiğinde öğretmen adaylarının kalıplaşmış düşünce türlerinden değiştirme yanılığısı alt boyutunda cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Cinsiyet değişkenine göre değiştirme yanılığısı alt boyutunda farklılığın erkekler lehine anlamlı biçimde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır [U = 1582,000; z = -3,077; p = ,002]. Bu durum erkek öğretmen adaylarının kalıplaşmış düşünce türlerinden değiştirme yanılığısı alt boyutuna eğilim gösterdiklerine işaret etmektedir.

Cinsiyet değişkenine göre kalıplaşmış düşünce türlerinden aşırı genelleme, filtreleme, zihin okuma, keşkecilik, mutlakacılık, facialaştırma, suçlama, kutuplaştırma, aşırı fedakarlık ve toptancılık alt boyutlarında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür.

Üçüncü alt problem olan, öğretmen adaylarının kalıplaşmış düşüncelere eğilimlerinde sınıf düzeylerine göre farklılığın olup olmadığına ilişkin ait bulgular ise tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4
Öğretmen Adaylarının Kalıplaşmış Düşüncelere Eğilimlerinin Sınıflara Göre Değerlendirilmesi

Kalıplaşmış Düşünce	Sınıf	N	Xsıra	Σsıra	U	z	p
Aşırı genelleme	1.	82	100,98	8280,00	2503,000	-4,251	,000*
	4.	90	73,31	6598,00			
Filtreleme	1.	82	94,15	7720,00	3063,000	-2,232	,026*
	4.	90	79,53	7158,00			
Zihin okuma	1.	82	92,85	7614,00	3169,000	-1,891	,059
	4.	90	80,71	7264,00			
Keşkecilik	1.	82	93,67	7681,00	3102,000	-2,292	,022*
	4.	90	79,97	7197,00			
Mutlakacılık	1.	82	95,95	7868,00	2915,000	-2,829	,005*
	4.	90	77,89	7010,00			
Facialaştırma	1.	82	87,29	7158,00	3625,000	-,232	,817
	4.	90	85,78	7720,00			
Suçlama	1.	82	80,94	6637,00	3234,000	-2,127	,033*
	4.	90	91,57	8241,00			
Kutuplaştırma	1.	82	87,17	7148,00	3635,000	-,216	,829
	4.	90	85,89	7730,00			
Aşırı fedakarlık	1.	82	84,17	6902,00	3499,000	-,880	,379
	4.	90	88,62	7976,00			
Toptancılık	1.	82	86,98	7132,00	3651,000	-,162	,871
	4.	90	86,07	7746,00			
Değiştirme yanılığısı	1.	82	91,62	7513,00	3270,000	-1,792	,073
	4.	90	81,83	7365,00			

*p < ,05

Tablo 4 incelendiğinde öğretmen adaylarının kalıplaşmış düşünce türlerinden aşırı genelleme, filtreleme, keşkecilik, mutlakacılık ve suçlama alt boyutlarında sınıf düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür.

Aşırı genelleme alt boyutunda farklılığın sınıf düzeyi değişkenine göre 1.sınıf lehine anlamlı biçimde daha yüksek olduğu görülmüştür [U = 2503,000; z = -4,251; p = ,000]. Bu durum 1.sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının aşırı genelleme alt boyutuna eğilim gösterdiklerine işaret etmektedir.

Filtreleme alt boyutunda farklılığın sınıf düzeyi değişkenine göre 1.sınıf lehine anlamlı biçimde daha yüksek olduğu görülmüştür. [U = 3063,000; z = -2,232; p = ,026]. Bu durum 1.sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının filtreleme alt boyutuna eğilim gösterdiklerine işaret etmektedir.

Keşkeçilik alt boyutunda farklılığın sınıf düzeyi değişkenine göre 1.sınıf lehine anlamlı biçimde daha yüksek olduğu görülmüştür [U = 3102,000; z = -2,292; p = ,022]. Bu durum 1.sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının filtreleme alt boyutuna eğilim gösterdiklerine işaret etmektedir.

Mutlakacılık alt boyutunda farklılığın sınıf düzeyi değişkenine göre 1.sınıf lehine anlamlı biçimde daha yüksek olduğu görülmüştür [U = 2915,000; z = -2,829; p = ,005]. Bu durum 1.sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının filtreleme alt boyutuna eğilim gösterdiklerine işaret etmektedir.

Suçlama alt boyutunda ise farklılığın sınıf düzeyi değişkenine göre 4.sınıf lehine anlamlı biçimde daha yüksek olduğu görülmüştür [U = 3234,000; z = -2,127; p = ,033]. Bu durum 4.sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının filtreleme alt boyutuna eğilim gösterdiklerine işaret etmektedir.

Sınıf düzeyi değişkenine göre öğretmen adaylarının kalıplaşmış düşünce türlerinden zihin okuma, facialaştırma, kutuplaştırma, aşırı fedakârlık, toptancılık, değiştirme yanılıgısı alt boyutlarında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

İletişim becerisi temelde bireyin kendini ifade edebilmesi, anlatabilmesi, karşısındakini anlayabilmesi ve karşılaşılan sorunları çözme gibi yetilere sahip olmasının yanı sıra iletişim çatışmalarını yönetme gibi yetilerinin de geliştirilmesi anlamına gelmektedir. İletişim çatışmalarının etkileyen faktörlerden biri olan iletişim çatışmalarının bilişsel tarafını oluşturan akılcı ve gerçekçi olmayan düşünceler diğer bir adı kalıplaşmış düşüncelerdir. Öğretmen adaylarının kalıplaşmış düşüncelere eğilimini araştırması sonuçları tartışılırken, alan yazında öğretmen adaylarının kalıplaşmış düşünceleri üzerine çalışmanın azlığı nedeniyle iletişim becerileri araştırmaları ile desteklenecektir.

Bu araştırmada sınıf öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının kalıplaşmış düşünce türlerinden aşırı genelleme, keşkeçilik, facialaştırma, aşırı fedakârlık alt boyutlarına eğilim gösterdikleri, filtreleme, zihin okuma, mutlakacılık, suçlama, kutuplaştırma, toptancılık ve değiştirme yanılıgısı alt boyutlarına ise eğilim göstermedikleri sonucuna ulaşılmıştır. 11 alt boyutlu kalıplaşmış düşünce türlerinden öğretmen adaylarının 4 alt boyutuna eğilim gösterdikleri; 7 alt boyutuna eğilim göstermedikleri ortaya çıkması sebebiyle, öğretmen adaylarının iletişim çatışma yönetme yetilerinin ortalama üstünde olduğu söylenebilir. Bu bağlamda çatışma yönetme yetilerinin ortalama üstünde olması iletişim becerilerinin olumlu yönde etkilediğini düşündürmektedir. Bu araştırmaya benzer sonuçlara ulaşan Pehlivan (2005), Yılmaz ve Çimen'in (2008) yaptıkları araştırmada öğretmen adaylarının iletişim becerilerine ilişkin yaklaşımlarının olumlu olduğu bulgularıyla örtüşmektedir.

Cinsiyet değişkenine göre kalıplaşmış düşünce türlerinden aşırı genelleme, filtreleme, zihin okuma, keşkeçilik, mutlakacılık, facialaştırma, suçlama, kutuplaştırma, aşırı fedakârlık ve toptancılık alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı; değiştime yanılıgısı alt boyunda ise erkek öğretmen adayların lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyet değişkenine göre öğretmen adaylarının 11 alt boyutlu kalıplaşmış düşünce türlerinden 10 alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmaması sebebiyle, öğretmen adaylarının iletişim becerisi üzerine çatışma yönetme yetilerinin cinsiyet değişkeni bağlamında genel olarak ayırım olmadığını göstermektedir. Bu durum iletişim becerisi üzerine çatışma yönetme yetilerinin cinsiyet değişkeni dışında başka değişkenlerce ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Başcı ve Bektaş (2008); Çiftçi ve Taşkaya (2010); Dilekmen, Başcı ve Bektaş (2008); Pehlivan (2005); Yılmaz ve Çimen (2008), yaptığı çalışmalarda öğretmen adaylarının cinsiyet değişkenine göre iletişim becerileri arasında anlamlı fark görülmemiştir. Buna karşın Kılıçgil, Bilir, Özdiç, Eroğlu ve Eroğlu (2009) ve Çetinkaya'nın (2011) araştırmalarında, öğretmen adaylarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir

farklılık bularak kız öğrencilerin puanlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Nacar ve Tümkiye'nin (2011) sınıf öğretmenleri ile yaptığı çalışmada cinsiyete göre kadın öğretmenler lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür.

Sınıf düzeyi değişkenine göre öğretmen adaylarının kalıplaşmış düşünce türlerinden aşırı genelleme, filtreleme, keşkeçilik, mutlakacılık ve suçlama alt boyutlarında sınıf düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu elde edilmiştir. Aşırı genelleme, filtreleme, keşkeçilik ve mutlakacılık alt boyutlarında farklılığın sınıf düzeyi değişkenine göre 1.sınıf lehine anlamlı biçimde daha yüksek olması sebebiyle 1.sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının bu alt boyutunlara eğilim gösterdiği, bu alt boyutlardaki kalıplaşmış düşüncelere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum 4. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının etkili iletişim dersi almış olması iletişim becerisi üzerine çatışma yönetme yetilerini olumlu anlamda desteklediğini düşündürmektedir. Pehlivan (2005) tarafından yapılan çalışmalarda da elde edilen bulgular benzerlik göstermektedir. Dilekmen, Başcı ve Bektaş (2008) ve Yılmaz ve Çimen (2008) yaptığı çalışmada eğitim fakültesinde öğrenim gören birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin iletişim becerileri arasında anlamlı fark elde edilememiş ve çalışmada öneri olarak eğitim fakültesi müfredatının iletişim becerileri açısından sorgulanması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu araştırmanın aksine Çetinkaya (2011) ise yaptığı çalışmada 1. sınıf öğrencilerinin iletişim becerileri açısından daha olumlu görüş elde etmiştir. Bu bağlamda şu önerilere yer verilebilir;

- 4. sınıfta okutulan etkili iletişim dersleri, 1. sınıfta okutulması üzerine planlama yapılabilir.
- Eğitim fakültelerinin diğer bölümlerde öğrenim gören öğretmen adaylarının “kalıplaşmış düşünce eğilimleri” üzerine araştırma yapılabilir.
- Seçmeli dersler belirlenirken iletişim çatışmalarını yönetme becerileri kazandıracak derslere yer verilebilir.

Kaynaklar

- Blackburn, M. (2011). *Depresyon ve başa çıkma yolları*. N.H. Şahin ve R.N. Rugancı (Çev.). İstanbul: Remzi.
- Cüceloğlu, D. (2013). *Keşkesiz bir yaşam için iletişim*. İstanbul: Remzi.
- Çetinkaya, Z. (2011). Türkçe öğretmen adaylarının iletişim becerilerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 9(2), 567-576.
- Çiftçi, S. ve Taşkaya, S. M. (2010). Sınıf öğretmeni adaylarının öz yeterlik ve iletişim becerileri arasındaki ilişki. *9. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Fırat Üniversitesi Bildiriler Kitabı, Elazığ*, 509-512.
- Dilekmen, M., Başçı, Z. ve Bektaş, F. (2008). Eğitim fakültesi öğrencilerinin iletişim becerileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 223-231.
- Dökmen, Ü. (2013). *İletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Remzi.
- Edward, C. (1997). *Classroom Discipline and management*. New Jersey: Printice hall.
- Erkuş, A. (2016). *Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci*. Ankara: Seçkin.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kılıcıgil, E., Bilir, P., Özdiñç, Ö., Eroğlu, K. ve Eroğlu, B. (2009). İki farklı üniversitenin beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerilerinin değerlendirilmesi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(1), 19 28.
- Küçükahmet, L. (2009). *Program geliştirme ve öğretim*. Ankara: Nobel.
- Nacar, F. S. ve Tümkiye, S. (2011). Sınıf öğretmenlerinin iletişim ve kişilerarası problem çözme becerilerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(2), 493-511.
- Özer, A. K. (2013). *Ben değeri tiryakiliği*. İstanbul: Sistem.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2017). Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri. Ankara: MEB.
- Pehlivan, K. (2005). Öğretmen adaylarının iletişim becerisi algıları üzerine bir çalışma. *İlköğretim Online*, 4(2), 17-23.
- Ünlü, S. (2016). Etkili iletişimde çatışma yönetimi. İçinde, Demiray, U. (Ed.), *Etkili iletişim* (189-202). Ankara: Pegem.
- Yılmaz, İ. ve Çimen, Z. (2008). Beden Eğitimi öğretmen adaylarının iletişim beceri düzeyleri. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10(3), 3-14.
- Zlatic, L., Bjekic, D., Marinkovic, S. and Bojovic M. (2014). Development of teacher communication competence. *Journal Of Social And Behavioral Sciences*, 116, 606-610.

Extended Abstract

Introduction

The assumption that it is impossible for individuals within the same social environment not to communicate with each other emphasises that communication is both a personal and a social process. Thus, it is only possible with education for the individual to be able to fulfil the needs which may arise on the way of being a democratic and information society, to be able to live in harmony with him/herself and with others, as well as to be raised in accordance with the qualifications that will develop the society. From this point of view, education is an activity of communication in itself and the realisation of this activity most efficiently largely depends on the quality of the communication between the teacher and the student (Küçükahmet, 2009).

The most basic part of the communication proficiency in education is the communication skills of teachers. Communication skills in teaching have become one of the most significant subjects in teacher training programmes in recent years. In both traditional and modern schools, the quality of education is determined by the quality of communication between teachers and students (Zlatic, Bjekic, Marinkovic and Bojovic, 2014).

New meanings attributed to teaching and education, changing needs of students and new approaches to the education place new responsibilities upon teachers. With the awareness that each student is a unique individual, it is possible for teachers only if they have effective communication skills to create a positive atmosphere for learning, to pay attention to students with different learning needs, to do activities that enhance analytical and creative thinking, and to help students get to know and improve themselves. The term “teacher competencies” is defined as the knowledge, skills, values and attitudes that teachers need to have to be able to perform their teaching profession effectively and productively. As clearly stated under the “Attitudes and Values” domain of teacher competencies, the teacher pays attention to using effective communication methods and techniques (MoNE, 2017).

In this regard, within the scope of effective communication which took its place as a subject under the umbrella of cultural subjects in teacher training programmes, teacher candidates are expected to improve their abilities to express themselves, understand others, solve problems encountered as well as their skills of conflict management (Ünlü, 2016).

To be able to manage communication conflicts, it is necessary to know the reasons which cause communication problems. Among these reasons are perceptual, unconscious, personal and cultural factors besides cognitive ones. Our cognitive experiences have a vital role in almost every field of life, especially in communication established with other people. What people hear, see or remember, and unrealistic or irrational thoughts they develop about their environment may have a negative impact and turn the communications they establish with other people into conflicts since such feelings or thoughts affect their emotions and actions (Dokmen, 2013). In literature, these kind of unrealistic and irrational thoughts are addressed as “stereotypical thinking” and they have a variety of classifications.

This study on communication skills aims at clarifying what kind of stereotypical thinking tendencies teacher candidates have as well as determining whether these tendencies vary in terms of gender and class level. In line with this general purpose, answers to the following sub-problems are tried to be found:

1. What kind of stereotypical thinking tendencies do teacher candidates have?
2. Do the stereotypical thinking tendencies of teacher candidates vary in gender?
3. Do the stereotypical thinking tendencies of teacher candidates vary in class level?

Method

This present study on communication skills is a quantitative research designed according to screening model whose aim is to clarify what kind of stereotypical thinking tendencies teacher candidates have and whether these tendencies differ in terms of gender and class level. Target population of the study includes students studying in the Classroom Teaching Department of Ahi Evran University in the Spring term of 2017-2018 education year. The sample group selected by purposeful sampling technique is made up of 172 teacher candidates in total (142 females and 30 males).

The data was conducted my means of Stereotypical Thinking Form developed by Dağistan (2018). The form consisted of 11 subscales, each of which represented a stereotype. The students were requested to indicate the subscales which they did not find appropriate. It was presumed that the target didn't have any tendency towards to the marked (X) subscales of the stereotype whereas they did have a bias to unmarked () ones. Since the data conducted by coding marked (X) data as "0" and unmarked () ones as "1" did not show a normal distribution, descriptive analysis and non-parametric tests were used to analyse the data.

Results and Discussion

As a result of the analysis, it was found that teacher candidates tended to 4 out of 11 subscales of stereotypical thoughts form while they did not show any tendency to 7 others. Therefore, it could be inferred that teacher candidates have above-average conflict management skills, which could be interpreted, in this sense, as a positive effect upon their communication skills.

As to the gender variable, the choices of the male and female teacher candidates in 10 subscales out of 11 did not show a statistically significant difference. So there was no meaningful distinction in terms of gender variation. According to the class level variable, it was determined that in 4 out of 11 sub-dimensions, there was a significant difference statistically in favour of the 1st graders. It's considered that having taken effective communication courses, 4th grade candidates are less prone to stereotypes.

Recommendations

Effective communication courses which are given in the 4th grade could be provided in the 1st grade. Researches on the stereotype tendencies of teacher candidates in other departments of faculties of education could be carried out. When determining the elective courses, courses which help to improve the skills of conflict management could be included.

Suriyeli Göçmenlerin Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenirken Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Kerim Ünal

Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü
kerimunal@mersin.edu.tr
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2005-851X>

Serdarhan Musa Taşkaya

Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Anabilim Dalı
serdarhan@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0618-0084>

Gökhan Ersoy

Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Anabilim Dalı
gkhn.307667@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2192-4523>

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 20.10.2018 Revize Tarihi: 18.12.2018 Kabul Tarihi: 25.12.2018

Atf Bilgisi

Ünal, K., Taşkaya, S. M. ve Ersoy, G. (2018). Suriyeli göçmenlerin yabancı dil olarak Türkçe öğrenirken karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 134-149.

ÖZ

2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaş ülkemizi maddi ve manevi olarak etkilemiştir. Suriye'den milyonlarca göçmen ülkemize göç etmiştir. Göç olayları neticesinde farklı kültürlerle sahip insanların bir arada yaşama zorunluluğu bazı sorunları ortaya çıkarmıştır. Ortaya çıkan en önemli sorunlardan biri olan eğitim, büyük bir planlama istemektedir. Eğitimde ise öncelikli sorun Suriyelilerin ana dilinin Türkçe olmamasıdır. Bu nedenle Türkçe öğretimi öncelik kazanmıştır. Türkçe öğretimi için Milli Eğitim Bakanlığı, üniversiteler ve sivil toplum örgütleri çeşitli kurslar açmıştır. Üniversitelerde Türkçe öğretimi, Türkçe Öğretim Merkezi aracılığıyla yürütülmektedir. Çalışmada, göçmenlerin Türkçe öğrenirken karşılaştıkları sorunları, sorunlara üretilen çözümleri, Türkçeyi hangi durumlarda ve ne sıklıkla kullandıklarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu nitel çalışmada, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış ve 2016-2017 öğretim yılında Mersin Üniversitesinde B-2 seviyesinde Türkçe eğitimi alan 33 Suriyeli göçmen ile yürütülmüştür. Verileri analiz etmek için içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonucunda Türkçe cümle yapısının farklı olması, öğrencilere geri bildirimde bulunulmaması, özgüven eksikliği gibi çeşitli sorunlarla karşılaşan Suriyeli göçmenlerin Türkçeyi en çok günlük ihtiyaçlarında kullandıkları ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yabancılar Türkçe öğretimi, göçmen, sorun.

The Problems That The Syrian Emigrants Face While Learning Turkish as a Foreign Language and Their Solution Suggestions

ABSTRACT

The civil war that started in 2011 has influenced our country materially and morally. Millions of emigrants have migrated into our country from Syria. As a result of this migration, the necessity for people from different cultures to live together has aroused some problems. Education, one of the most important problems, requires a major planning. The main problem of education is the fact that Syrian people's mother-tongue is not Turkish. Therefore, teaching Turkish takes primacy. The ministry of education, universities and some non-governmental organizations have opened Turkish courses for Syrian people. Teaching Turkish at universities has been carried out by Teaching Turkish Centers. This study aims to find out the problems that these emigrants have faced while learning Turkish, the solutions that have been suggested for these problems, and how often and in which conditions they use Turkish. This qualitative research has been conducted with 33 Syrian emigrants who took a B-2 level Turkish course at Mersin University in 2016-2017 academic year, through semi-structured interview form. To analyze the data, content analysis method was used. The analysis reveals that the Syrian emigrants facing such problems as different Turkish sentence structure, lack of feedback and lack of self-confidence in their Turkish courses use Turkish in their daily life for daily-needs.

Key words: Teaching Turkish to foreigners, imigrants, problems

Giriş

"İnsanoğlu, varoluşundan bugüne kadar istemli ya da istemsiz bir şekilde coğrafyalar arasında sürekli hareket veya göç halindedir. Bu göçlerin en önemli nedenlerinden birisi de kargaşadır" (Akkaya, 2013, s.180). Kargaşanın en önemli sebebi ise bir ülkenin doğru ya da yanlış, kasıtlı ya da kasıtsız kaderini belirleme isteği olan iç savaştır. İç savaşlar neticesinde birçok sorun ortaya çıkmaktadır. Kişisel sorunların yanı sıra özellikle kitlesel sorunlar sadece o ülke ve vatandaşlarını değil yakın coğrafyadaki tüm ülkeleri ve vatandaşlarını çeşitli yönlerden etkilemektedir. Bu kitlesel sorunlardan bazıları beslenme, barınma, salgın hastalıklar ve güvenlik sorunlarıdır. Ancak, kitlesel sorunların en başında savaşlar gelmektedir ve bu savaşlar ülke insanını göçe zorlamaktadır (Tunç, 2015). Ekonomik, toplumsal ve siyasal nedenler neticesinde göçler meydana gelmekte ve insanlar göçmen sıfatıyla başka ülkelere sığınmaktadır. İçinde bulunduğumuz yüzyılda ve yakın coğrafyamızda yaşanan iç savaşlar ve siyasi değişimler sonucunda kitlesel göçler tetiklenmiş ve insanlar başka ülkelere göçmen olarak sığınmak zorunda kalmıştır (Lordoğlu, 2015). Fakat göç olgusunu sadece yer değiştirme eylemi ile sınırlandırmamak gerekir. Aynı zamanda göç, var olan yaşam kalitesini arttırmak umuduyla buldukları yeri bırakıp başka bölgelere giderek kalıcı veya geçici yerleşmeler olarak da tanımlanabilir.

"Göç; kısaca, ekonomik, toplumsal veya siyasal nedenlerle insanların bireysel ya da kitlesel olarak yer değiştirme eylemi olarak tanımlanmaktadır" (Şahin, 2001, s. 59). Türkiye'nin coğrafi konumuna bakıldığında komşu ülkelerdeki kargaşa ve iç savaşın etkileri, batıya yüzünü dönmüş olan Türkiye'nin peşini bırakmaz. 17 Aralık 2010'da Tunus'ta başlayan ve "Arap Baharı" olarak adlandırılan dönüşüm süreci, Ocak 2011'de Suriye'ye de sıçramıştır. Suriye'de Mart 2011'den bu yana devam eden çatışma ve kargaşa ortamında on binlerce kişi hayatını kaybetmiş, yaralanmış ve milyonlarca kişi ise ülkelerini terk etmek zorunda kalmıştır. Türkiye Doğu Akdeniz havzasında, uluslararası göç rejimleri içinde Avrupa'nın ana giriş kapısı; Asya, Afrika ve Orta Doğu göçmenlerinin çıkış yeri olması açısından öncelikli bir yeri bulunmaktadır.

2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaşın etkileri ülkemizi de maddi ve manevi olarak etkilemiştir. Savaştan kaçan büyük bir göçmen grubu ülkemize gelmiştir. İstenmeyen bu süreçte, Türkiye hem bir göç geçiş ülkesi hem de sınırdaş olarak Suriye'de yaşanan iç savaşı en yakından hisseden birkaç ülkeden biridir. Türkiye, Suriyeli göçmenler için zorunlu ev sahibi olarak önemli fedakârlıklarda bulunmaktadır. Sayıları milyonlarla ifade edilen Suriyeliler, başta Suriye'ye komşu iller ve büyükşehirler olmak üzere birçok ile dağılmıştır. Bunun sonucunda ülkemizin birçok yerinde başka kültürlerle ait insanlar bir araya gelmiştir. İnsanların bir arada yaşama zorunluluğu birçok sorunu da beraberinde getirmiştir (Aksoy, 2012). Uluslararası göç olgusunun ortaya çıkardığı en önemli sorunların başında farklı kültürlerden gelen insanların bir arada yaşamaları, farklılıklarla baş etmeleri ve iletişim engellerini aşmaları gelmektedir. Bu sorunlar şu alanlarda görülmektedir: Ekonomik, psikolojik, sosyal, sağlık, eğitim...

İlk temel sorunları fiziksel ihtiyaçlarını karşılamak olan bu insanların, daha sonraki en temel sorunu ise buldukları toplumun dilini, değer ve normlarını öğrenip uyum sağlamaktır. Bizler genel olarak tüm bu dil, değer ve normlara kültür diyebiliriz. "Kültür, bir toplumun geçmiş yaşamından beri biriktirdiği bütün değerlerdir. Kültürü oluşturan insanlardır; onların yaşayışı, giyim kuşamı, inançları, konuştuğu dili, kısacası yaptığı her şeydir... Kültürü oluşturan en önemli öge ise dildir" (Okur, 2013, s. 15). İnsanlar topluluk biçiminde yaşamaya başladığı andan itibaren ortak bir uzlaşma aracına ihtiyaç duymuş, bunun için birçok iletişim aracı bulmuştur. Bu araçlar içerisinde dil, insanlar arasında uzlaşmayı sağlayan en etkili ve önemli araç olmuştur. "Dil, insanlar arasında duygu ve düşüncelerini anlatmaya yarayan, bireyin sosyal ve bilişsel gelişiminde etkili olan; aynı zamanda zihinsel gelişimin göstergesi ve anlamının aracıdır" (Özbay ve Melanlıoğlu, 2008, s. 31). Tanımlardan da anlaşılacağı üzere kültürel değerler konuşulan dil üzerinde, dil ise kültür üzerinde etkilidir. Bu iki olgu iç içe geçmiş halkalar gibidir. Birbirlerinden ayrılmaları, dağılmaları demektir. Bir toplumda yaşayan

bireyler ise o toplumda konuşulan ortak dili ve yanı sıra toplumsal kültürü öğrenerek büyürler. Yabancı dil öğrenmek sadece o dilin cümle yapısını öğrenmek değil, aynı zamanda büyüdüğü kültürün dışında başka kültürleri tanıma fırsatı bulmak, bu iki kültürü karşılaştırmak ve bu doğrultuda kendini geliştirmek demektir.

"Bir toplumda konuşulan dili tüm bireyler önce aile içinde etkileşerek daha sonra da toplum hayatına ilk girdiği günden itibaren çevrelerindeki arkadaşları, komşuları, akrabaları, öğretmenleri, medya iletişim araçları vasıtasıyla öğrenir ve geliştirirler" (Yaylı ve Bayyurt, 2014, s. 29). Böyle bir süreç ülkemizde bulunan yabancılar için daha önceden var olmadığından üzerlerinde psikolojik bir baskı yaratarak dil öğrenmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında ortaya çıkan en önemli sorunlardan biri de eğitimidir. Eğitim, Türkiye'deki göçmenlerin adaptasyonundaki en temel yardımcımızdır. Çünkü diğer sorunların çözümünü de içinde barındırır. Bu yüzden eğitim, büyük bir özen ve emek istemektedir. Eğitimde ise öncelikli sorun Suriyelilerin ana dilinin Türkçe olmamasıdır. Bu nedenle Türkçe öğretimi öncelik kazanmıştır. Türkçe öğretimi için bakanlık, üniversiteler ve sivil toplum örgütleri çeşitli kurslar açmıştır. Üniversitelerde ise Türkçe öğretimi, Türkçe Öğretim Merkezi (TÖMER) aracılığıyla yürütülmektedir. Türkçe Öğretim Merkezlerinde, Yunus Emre Enstitüsüne bağlı eğitim kurumlarında ve diğer kurslarda Türkçe öğretimi konusunda çeşitli sorunlar yaşandığı birçok araştırmacı tarafından ifade edilmiştir. Türkçe öğretiminin hangi kitleye yapılacağı bu noktada önemlidir. Normal şartlar altında, hiçbir baskının ve zorunluluğun etkisi altında kalmaksızın kendi kişisel tercihi sonucunda Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenmek isteyen yabancılarla, kendi tercihi dışında hayatını idame ettirmek ve başka bir topluma adapte olmak zorunda olan göçmenlerin Türkçeyi öğrenme konusunda elbette farklı sorunları olacaktır. Bu sorunlar hazırbulunuşluk, öğrenme isteği, iki grup arasındaki sosyoekonomik, kültürel ve psikolojik farklılıklardır. Birçok olumsuz etmeni bünyesinde barındıran ikinci kitleye Türkçe öğretimi çoğu zaman daha zordur. Bu süreci kolaylaştırmak adına öncelikle eğitim alacak kitleyi tam olarak incelemek ve bu süreçte nelere dikkat edilmesi gerektiğini doğru saptamak gerekir. "Bu noktada mültecilere dil öğretimi yapılırken, dilin hangi düzeyde öğretileceği, nelerin öğretileceği, hangi dilsel becerilerin geliştirilmesine ağırlık verileceği gibi konular gündeme gelmektedir. Bu bağlamda Suriyeli göçmenlerin dil ihtiyaçlarının saptanması, onlar için düzenlenecek kursların içeriklerinin belirlenmesi ve ihtiyaca göre eğitim ortamının düzenlenmesi bakımından önem taşımaktadır" (Bölükbaş, 2016, s. 21).

Yabancılar için hazırlanan Türkçe öğretimi programlarının öğrencilerin ana diline, yaşına, eğitim düzeyine ve kültürüne göre hazırlanmaması Türkçe öğretiminin sorunlarından biridir. Bu bağlamda öğrenenin dâhil olduğu kitlesel özelliklerinin yanında kişisel özellikleri dikkate alınmalıdır. Programla birlikte Türkçe öğretiminde kullanılan yöntem ve materyallerin çağın koşullarına uygun olmayışı ve eksikliklerinin bulunması da önemli sorunların kaynağı durumundadır. Tüm bu tespitler dikkate alınarak Türkçe öğretim programlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Yabancılar Türkçe öğretim programı hazırlanırken her alanda uzman kişilerle çalışılmalı ve bu öğretim uzmanları, hazırladıkları programın yeterliliğini ve uygunluğunu belirleyebilmek için diğer disiplin uzmanlarıyla işbirliği içinde olmalıdırlar (Ünlü, 2011). Program hazırlama aşamasında, alan uzmanları arasında işbirliği programın işlevselliği açısından önem taşımaktadır. Türkçe öğretimi zorlayan bazı nedenler ise öğrenilen dilin ve mevcut anadilin söylemsel farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Derman'a (2010) göre, Türkiye Türkçesini konuşurken yabancı uyruklu öğrenciler dilin seslendirilmesi noktasında kendilerini eksik görmektedirler.

Bölükbaş'a (2011) göre, Arap öğrencilerin sözcük seçimi konusundaki yanlışlarının %60,3'ü anadillerinden yaptıkları olumsuz aktarımlardan kaynaklanmaktadır. Bu yapılan olumsuz aktarımların ortadan kalkması için programın dışında öğrenenin sosyal hayatta daha fazla bulunmaları ve yaşantıya bağlı düzeltmeleri kendileri yapıp öğrenmeyi içselleştirip kalıcı hale getirmelidirler. "Bir yabancı dili ve o dille konuşan insanları duyma veya seslerini ayırt edebilme, dilin yapısal özelliklerine dair tahminlerde ve çıkarımlarda bulunma, hedef kitlenin gayreti ve o dili konuşan insanlarla ne kadar vakit geçirdiğine bağlı olarak değişiklik göstermektedir" (Demirci 2015, s. 339). Bunun yanında "dil öğretiminde öğrencinin dili öğrenme isteğinin nedeni, nerede kullanacağını ve ne şekilde kullanacağını belirlemesi olan ihtiyaç analizi, öğrencinin ihtiyacının öncelikle hangi beceri olduğu,

dili öğrenmek için ne kadar süre ayırdığı gibi konuların planlanmasına yardımcı olur" (Barın, 2008, s.139).

Sonuç olarak Türkçe öğrenirken birçok sorunla karşılaşan ve bu sebeple toplumsal adaptasyonu geciken Suriyeli göçmenlerin "dil öğrenme ihtiyaçlarının tespit edilmesi ve öğretimin bu ihtiyaçlardan hareketle hazırlanacak olan programlara uygun olarak yürütülmesi Suriyeli misafirlerin Türkiye'deki hayata uyum sağlaması ve kültürlenmesi açısından önem taşımaktadır" (Büyükikiz ve Çangal, 2016, s.1417). Suriyeli göçmenlerin Türkçe öğrenirken karşılaştıkları sorunları belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmadan elde edilen verilerin, konuyla ilgili bundan sonraki süreçlerde Türkçe öğretim programları düzenlenirken yardımcı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca eğitim, sosyokültürel ve ekonomik alanlarda ilgili kamu kuruluşlarının gereken politikaları oluşturabilmeleri açısından da önem arz etmektedir.

Yöntem

Araştırmada nitel yöntemlerden birisi olan özel durum yöntemi kullanılmıştır. "Özel durum yöntemi, güncel bir durum veya gruplar üzerine odaklanarak derinlemesine inceleme yapmak olarak tanımlanmaktadır" (Ekiz, 2009, s.45). Suriyeli göçmenlerin yabancı dil olarak Türkçe öğrenme süreçlerinde yaşadıkları sorunları ve Suriyeli göçmenlerin bu sorunlar için ürettikleri çözüm önerilerini belirlemek için dört sorudan oluşan açık uçlu görüşme formu oluşturulmuş ve çalışmaya gönüllü olarak katılmak isteyen Suriyeli göçmenlerin, bu formu gerek Türkçe gerekse İngilizce olarak doldurmaları istenmiştir. Araştırma sonunda ulaşılan verilerin çözümlenmesinde "belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir tekniktir" (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017, s.259) olan içerik analizi tekniği kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu çalışma, 2016-2017 öğretim yılında Mersin Üniversitesi Türkçe öğretim merkezinde B-2 seviyesinde yabancı dil olarak Türkçe eğitimi alan ve çalışmaya gönüllü olarak katılan 13'ü kadın, 20'si erkek toplam 33 Suriyeli göçmen ile yürütülmüştür. Çalışmaya katılan Suriyeli göçmenlerin sekizi (5E; 3K), ikinci kez yabancı dil olarak Türkçe eğitimi aldıklarını, diğerleri ise ilk kez yabancı dil olarak Türkçe eğitimi aldıklarını vurgulamışlardır. Ayrıca çalışmaya katılan Suriyeli göçmenlerin 10'u dört yıldır, 12'si üç yıldır ve 11'i iki yıldır Türkiye'de olduklarını ve hem evde hem de zorunlu olmadıkça toplum içinde kendi ana dillerini konuştuklarını ifade etmişlerdir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanması sürecinde, iki araştırmacı tarafından geliştirilen dört açık uçlu sorudan oluşan görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunda kullanılan sorular üç dil uzmanı ve bir ölçme değerlendirme uzmanına gösterilmiş ve soruların istenilen amaca uygun olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın verileri, yabancı dil olarak Türkçe dersine giren öğretim görevlileri tarafından bir ders saati sürecinde toplanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde, içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Analiz sürecinde üç araştırmacı, Suriyeli göçmenlerin sorulara vermiş oldukları cevapları ayrı ayrı incelemişler; tema ve alt temaları belirlemişlerdir. Araştırmacıların elde ettiği tema ve alt temalar karşılaştırılmış ve Miles ve Huberman'ın (1994) Güvenirlilik formülü (Güvenirlilik = Görüş birliği / (Görüş birliği + Görüş ayrılığı)) kullanılarak güvenirlilik hesaplanmıştır. Araştırmacıların, tema ve alt temalarda görüş birliğine ulaşma oranları % 95 olarak bulunmuştur.

Bulgular

Suriyeli göçmenlerin "yabancı dil olarak Türkçe öğrenirken ne tür sorunlarla karşılaştınız" sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde, Suriyeli göçmenlerin yabancı dil olarak Türkçe öğrenirken karşılaştıkları sorunların dil becerileri, eğitim süreci ve bireysel özellikler başlıkları altında toplandığı görülmüştür. Elde edilen sonuçlar Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Suriyeli Göçmenlerin Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenirken Karşılaştıkları Sorunlar

Dil Becerileri	Eğitim Süreci	Bireysel Özellikler
Okuma	Öğretmen	Anadili kullanma
Dinleme	İçerik	Özgüven
Yazma	Ders süresi	Kişisel özellik
Konuşma	Kaynaklar	Diğer
Telaffuz		
Dil bilgisi		
Kelime		

Tablo 1 incelendiğinde, Suriyeli göçmenlerin yabancı dil olarak Türkçe öğrenme süreçlerinde dil becerilerine yönelik sorunların; okuma, dinleme, yazma, konuşma, telaffuz, kelime ve dil bilgisi kaynaklı sorunlar olduğu görülmüştür. Suriyeli göçmenler öğretmen, dersin içeriği ve süresi ve dil öğrenme süreçlerinde kullandıkları ders materyalleri gibi eğitim sürecinden kaynaklı sorunlar yaşadıklarının altını çizmişlerdir. Ayrıca Suriyeli göçmenler, yabancı dil olarak Türkçe öğrenme süreçlerinde, kendi ana dillerini kullanma eğilimi, öz güven eksikliği ve diğer kişisel özelliklerinden kaynaklı sorunlar da yaşadıklarını vurgulamışlardır.

Suriyeli göçmenlerin yabancı dil olarak Türkçe öğrenme süreçlerinde dil becerilerine yönelik karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlara getirdikleri çözüm önerilerinden elde edilen sonuçlar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Suriyeli Göçmenlerin Türkçe Öğrenme Süreçlerinde Dil Becerilerine Yönelik Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Dil Becerilerine Yönelik Karşılaşılan Sorunlar	Çözüm Önerileri	
Dilbilgisi	Cümle kuramama	Dizi izleme, şarkı dinleme
	Zayıf dil bilgisi	Konuşmada kullanma
	Dil bilgisini çok kötü kullanma	Çalışıyorum ama olmuyor
	Dil bilgisini hatırlayamama	Sürekli tekrar yapma
	Türkçenin farklı cümle yapısı ve Türkçe konuşmayı zorlaştırması	Türk arkadaş edinme
	Dil bilgisinde zorlanma	
	Fiili sonda kullanılması ve cümle kurmayı zorlaştırması	
Yazma	Yazı yazmak (f=4)	Sık sık yazma etkinliği yapılmalı
Kelime	Kelime öğrenememe	Derste öğretmenin verdiklerini öğrenme
	Türkçe kelimeleri unutma	Konuşma için öz güvenli olma
	Uygun sözlük bulamama	Türkçe ilerledikçe TDK sözlüğünü kullanmaya başlama
Okuma	Hızlı okumada problem (f=2)	Hızlı okuma için kitap okuma
	Uzun cümleleri anlamaması (f=2)	Daha çok okuma
Dinleme	Dinlemenin vakit alıcı olması	
	Türklerin hızlı konuşması (f=4)	Daha yavaş konuşulmalı
		Daha fazla dinleme yapma
		Daha çok Türklerle konuşma
		Daha fazla okuma
Konuşma	Türkçeyi konuşmada zorlanmak (f=4)	Türk dizi ve filmleri izleme
		Okuma, dinleme ve konuşma yapma
		Türklerle daha çok konuşma
		Türklerle sık sık konuşma
		Öğretmenlerle konuşmaya çalışma
	Konuşmalara karşılık vermede	Film izleme, müzik dinleme
	Hızlı konuşamama (f=2)	Türk arkadaş edinme
	Türkçe konuşamıyorum	

	Sadece okulda Türkçe konuşma Türklerin aksanlı konuşması (f=4)	Türk arkadaş edinilmeli Türk arkadaş edinme Her gün 5 saat Türkçe çalışma, müzik dinleme, Türkçe film izleme
Telaffuz	Sesli harflerde zorlanma (f=6)	Çok tekrar yapılmalı Yavaş okuma Bol bol kitap ve gazete okuma Güzel konuşmaya çalışma
Konuşma ve Yazı Dili Farkı	Kitap dili ve dışarıda konuşulan dilin farklı olması Sosyal sitelerde değişik yazılması	Okulda konuşma dersi verilmesi

Tablo 2 incelendiğinde, Suriyeli göçmenlerin dil becerileri konusunda Türkçenin cümle yapısının farklı olmasından dolayı sorunlar yaşadığı görülmektedir. Bunun çözümü için ise Türklerle arkadaşlıklar kurma çözüm önerisi getirilmiştir. Göçmenlerin Türkçe dil bilgisini kullanma konusunda zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Arapçanın ve Türkçenin cümle diziliminin farklı olmasından dolayı cümle kurmakta zorlanmaları karşılaşılan bir diğer sorundur. Türkçe kelimeleri öğrenememe, unutma ve kelimeler için uygun sözlük bulamama göçmenlerin karşılaştığı sorunlar arasındadır. Arapçanın sağdan sola yazılmasından dolayı Türkçe yazı yazarken sorun yaşadıklarını ve sık sık yazma etkinliği yaparak bu sorunu çözebileceklerini ifade etmişlerdir. Kurulan uzun cümleleri anlayamama ve hızlı okuma yaşanan sorunlar arasındadır. Bunun çözümü için ise daha fazla kitap okuma önerisinde bulunmuşlardır.

Ayrıca, Suriyeli göçmenlerin Türkçeyi hızlı konuşamadıklarını, Türkçeyi konuşmanın çok zor olduğunu ve Türklerin konuşmalarının çok hızlı olduğunu ifade etmişlerdir. Bu sorunu ise, Türkçe dizi ve film izleyerek, Türklerle daha fazla konuşarak ve Türk arkadaş edinerek çözüme kavuşturmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Türklerin çok farklı aksanları olduklarını bu yüzden telaffuz konusunda sıkıntı yaşadıklarını ve kitaplardaki Türkçe ile sosyal hayatta konuşulan dilin farklı olmasından kaynaklı sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Suriyeli göçmenlerin Türkçe öğrenme süreçlerinde eğitim sürecine yönelik karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerilerinden elde edilen sonuçlar Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Suriyeli Göçmenlerin Türkçe Öğrenme Süreçlerinde Eğitim Sürecine Yönelik Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Eğitim Sürecinden Kaynaklı Sorunlar	Çözüm Önerileri
Öğretmen	Kurslarda dil bilgisini öğretmek başlanması Bazı öğretmenlerin konuyu hızlı anlatması (f=2) Bazı öğretmenlerin yanlışları düzeltmemesi Haftalık derse giren öğretmen sayısının fazla olması
Ders Süresi	Ders saatlerinin kitabı bitirmek için yeterli olmaması
İçerik	Çok fazla bilgi verilmesi
Kaynak yetersizliği	Kaynak yetersizliği

Tablo 3 incelendiğinde, Suriyeli göçmenlerin yabancı dil olarak Türkçe öğrenme süreçlerinde, eğitim süreci kaynaklı sorunların Türkçe öğrenme süreçlerini olumsuz etkilediğinin altını çizmişlerdir. Türkçe öğretimi eğitimi veren öğretmenlerin kurslarda dil bilgisi öğretmek derse başladıklarını, konuyu hızlı anlattıklarını ve yapılan yanlışları düzeltmediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca derse giren öğretmen sayısının fazla olması da gösterilen sorunlardan biridir. Konuyu hızlı anlatan öğretmenlere

çözüm önerisi olarak, öğretmenlerin konuyu anlatırken açıklamaları daha yavaş yapmaları gerektiğini dile getirmişlerdir. Türkçe öğrenmek için kaynakların yetersiz olduğu ve içerik konusunda çok fazla ayrıntı bilgi verildiği oluşan sorunlar arasındadır.

Suriyeli göçmenlerin Türkçe öğrenme süreçlerinde kendilerinden kaynaklı sorunlar ve çözüm önerilerinden elde edilen sonuçlar Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

Suriyeli Göçmenlerin Türkçe Öğrenme Süreçlerinde Kendilerinden Kaynaklı Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Öğrencinin kendisinden kaynaklı sorunlar		Çözüm Önerileri
Anadili kullanma	Sınıfta öğrencilerin Arapça konuşması	
Öz-güven	Yanlış yapmaktan korkma (f=4) Yanlış yapıldığında öğrencilerin bibrileriyle alay etmesi (f=3) Nasıl konuşulacağını bilinmemesinden dolayı utanma (f=2)	Öğretmenden destek isteme (f=3)
Kişisel özellik	Yavaş öğrenme Evde ne yapılması gerektiğini bilmeme Türkçeyi sevmeme	Zamana ihtiyaç duyulması Evde çalışmama okulda çalışma İngilizce iletişim kurma
Diğer	Yanlış bir cümle kullanınca Türklerin kızması (f=2) Kurs ücretinin burs alamayanlar için çok yüksek olması (f=2)	

Tablo 4 incelendiğinde, Suriyeli göçmenler, yabancı dil olarak Türkçe öğrenme süreçlerinde kendilerinden kaynaklı sorunlar da yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Suriyeli göçmenlerin Türkçe konuşma sırasında yanlış yapmaktan korkmaları, yanlış yaptığında alay edilme korkusu ve utanma duygusunun olması özgüven eksikliğinden kaynaklanan sorunlar arasındadır. Ayrıca ortamlarda nasıl konuşacağını bilememekten kaynaklanan utanma duygusunun, öğrencilerin kendisinden kaynaklı sorunlardan birisidir. Özgüven eksikliğini gidermek için öğretmenden destek istediklerini ifade etmişlerdir. Suriyeli öğrencilerin Türkçeyi yavaş öğrendikleri ve bunun çözümü için zamana ihtiyaçları olduklarını belirtmişlerdir. Diğer yandan Türkçe konuşan Suriyeli öğrencilerin, Türkçe bir kelimeyi veya cümleyi yanlış söylediklerinde Türk arkadaşlarının kendilerine kızarak tepki verdiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca Suriyeli öğrencilerin sınıftaki arkadaşlarının ana dilleri olan Arapçayı konuşmaları karşılaşılan bir diğer sorundur.

Araştırmanın son sorusuyla, Suriyeli göçmenlerin okulda öğrendikleri Türkçeyi okul dışında hangi durumlarda ve ne sıklıkta kullandıklarını belirlemek amaçlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre Suriyeli göçmenlerin Türkçeyi okul dışında hangi durumlarda ve ne sıklıkla kullandıkları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5

Suriyeli Göçmenlerin Türkçeyi Okul Dışında Kullanım Yeri ve Sıklığı

Türkçenin Kullanıldığı Durumlar		f	%	Kullanım Sıklığı Ortalama
Alışveriş Yaparken(f=26)	Markette	11	42,3	3 (Bazen)
	Alışveriş	6	23,1	3 (Bazen)
	AVM'lerde	5	19,2	4 (Genellikle)
	Pazarda	2	7,7	4 (Genellikle)
	Çarşı	1	3,8	4 (Genellikle)
Ulaşım Sürecinde (f=24)	Mağazalarda	1	3,8	3 (Bazen)
	Yolda	15	62,5	3 (Bazen)
	Otobüste	9	37,5	3 (Bazen)
Arkadaşlarla İletişim (f=16)	Arkadaşlarla	7	43,8	3 (Bazen)
	Komşularla	3	18,8	4 (Genellikle)
	Türkler benimle konuştuğunda	2	12,5	4 (Genellikle)

	Yeni arkadaşlarla tanışmak için	2	12,5	4 (Genellikle)
	Suriyeli arkadaşlarla	1	6,3	3 (Bazen)
	Türk arkadaşlarla	1	6,3	5 (Her zaman)
Okul Ortamı (f=12)	Okulda	8	66,7	3 (Bazen)
	Sınıfta	2	16,7	4 (Genellikle)
	Kantinde	1	8,3	5 (Her zaman)
	Türkçe dersinde	1	8,3	5 (Her zaman)
Türkçe Etkinlikler (f=12)	Dizi izlerken	1	25,0	2 (Ara Sıra)
	Televizyon kanalı	1	25,0	5 (Her zaman)
	Türkçe kitap	1	25,0	5 (Her zaman)
	Türkçe müzik	1	25,0	5 (Her zaman)
Devlet Kurumları (f=10)	Banka	4	40,0	5 (Her zaman)
	Hastanede	3	30,0	4 (Genellikle)
	Devlet kurumlarında	2	20,0	4 (Genellikle)
	Emniyette	1	10,0	1 (Nadiren)
Günlük İhtiyaçlar (f=8)	Lokanta	3	37,5	3 (Bazen)
	İnternette	2	25,0	2 (Ara Sıra)
	Berberde	1	12,5	2 (Ara Sıra)
	İnsanlardan yardım istediğimde	1	12,5	4 (Genellikle)
İş Hayatı (f=6)	Konumları bulmak için	1	12,5	4 (Genellikle)
	İş hayatımda	6	100,0	4 (Genellikle)
Diğer (f=28)	Evde	22	78,6	2 (Ara Sıra)
	Genel yerlerde	3	10,7	4 (Genellikle)
	Parkta	1	3,6	2 (Ara Sıra)
	Spor salonu	1	3,6	5 (Her zaman)
	Sürekli Türkçe kullanıyorum	1	3,6	5 (Her zaman)

Tablo 5 incelendiğinde, göçmenlerin Türkçeyi alışveriş yaparken, ulaşım sürecinde, Devlet kurumlarında, okul ortamında, arkadaşlarla iletişim kurarken, iş hayatında, Türkçe etkinliklerde ve günlük ihtiyaçlarını karşılarken kullandıklarını ifade etmişlerdir. Göçmenlerin Türkçeyi alışveriş yaparken, ulaşım sürecinde, Devlet kurumlarında ve günlük ihtiyaçlarını karşılarken sık sık kullandıklarını; arkadaşlarla iletişim kurarken, Türkçe etkinliklerde, iş hayatı ve okul ortamında ise genellikle kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Suriyeli göçmenlerin yabancı dil olarak Türkçe öğrenme süreçlerinde, dil becerilerine yönelik karşılaştıkları sorunların başında Türkçe dil bilgisinin yani cümle yapısının farklı olması, kelimelerin öğrenilememesi, konuşmakta zorlanması, Türkçe kelimeleri ve harfleri telaffuz etmekte zorlanmaları gelmektedir. Bölükbaş (2016), Arslan (2011), Yağmur Şahin, İşcan, Kana ve Koçer (2013), Yılmaz (2014) ile Dönmez ve Paksoy'un (2015) yaptığı araştırmalarda, Türkçe öğrenirken hem kadın hem de erkek katılımcıların en fazla konuşma becerisinde zorlandıkları sonucuna ulaşmışlardır; elde edilen bu sonuçlar çalışmadaki bulgularla örtüşmektedir. Candaş Karababa (2009), çalışmada, Türkçe öğrenenlerin karşılaştıkları sorunları, Türkçenin ses yapısıyla, biçimbilgisi, tümce kuruluşu, anlam bilgisine ilişkin yaşanan sorunlar olarak saptamıştır. Bu tespitler, bu araştırmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

Araştırmada Suriyeli göçmenlerin dil becerileri konusunda Türkçenin cümle yapısının farklı olmasından dolayı sorunlar yaşadığı görülmektedir. Bunun çözümü için ise Türklerle arkadaşlıklar kurma çözüm önerisi getirilmiştir. Biçer ve Alan (2017), çalışmalarında, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Suriyelilerin, Türkçe kursunda Türk arkadaşlarından da yardım aldıklarını ve anlamadıkları yerleri arkadaşlarına sorduklarını saptamıştır.

Çalışmada elde edilen bulgulara göre göçmenlerin Türkçe dil bilgisini kullanma konusunda zorlandıkları ve Arapçanın ve Türkçenin cümle diziliminin farklı olmasından dolayı cümle kurmakta zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Demirci (2015), araştırmasında, Türkçe ve Arapça arasındaki yapı ve

menşe bakımından farklı olduğu, Türkçenin yabancı dil olarak Araplara öğretilmesinde özellikle yapı bakımından farklı dillerden olmalarının dezavantaj oluşturduğu ve edinilen dil ile hedef dil arasındaki alfabe farklılığı, ses farklılığı, öğrencinin moral ve motivasyonu, okumayla ilgili tavır ve tutumları, derste kullanılan materyalin fiziki özellikleri ve içerik özellikleri doğrudan etkilemektedir bulgularıyla örtüşmektedir. Bölükbaş'ın (2016) Suriyeli mültecilerin dil ihtiyaçlarının analizi adlı yaptığı çalışmada, Türkçe ve Arapçanın farklı dil ailelerine mensup olduğunu; bu nedenle bu iki dilin dil bilgisi yapısı birbirinden oldukça farklı olduğunu ve Arap öğrencilerin Türkçe öğrenirken Türkçeyi anadillerinden tamamen farklı bir yapı olarak algılamaları, olumsuz aktarımı büyük oranda engellediğinin sonucuna ulaşmıştır.

Suriyeli göçmenlerin Türkçe kelimeleri öğrenememe, unutma ve kelimeler için uygun sözlük bulamama karşılaştığı sorunlar arasındadır. Munby'e (1981) göre, konuşma becerisinde öğrenciler yabancı dilde istediği şeyi en iyi nasıl ifade edeceğini bilmemekteler ve bunu öğrenmeye ihtiyaç duymaktadırlar.

Araştırmada öğrenciler, Arapçanın sağdan sola yazılmasından dolayı Türkçe yazı yazarken sorun yaşadıklarını ve sık sık yazma etkinliği yaparak bu sorunu çözebileceklerini ifade etmişlerdir. Akkaya ve Gün (2016), Araplara Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunlar: Ürdün örneği isimli çalışmasında alfabe farklılığının okumada bir engel yarattığını belirlemiştir. Demirci'nin (2015) çalışmasında, iki dildeki ses farklılıkları ve alfabelerdeki birden çok sesin veya birbirine yakın seslerin bir harfle gösterilmesi gibi hususların yanı sıra metinlerin yazılış yönünün de okumayı etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Bu bulgular, çalışmada elde edilen bulgularla örtüşmektedir.

Suriyeli göçmenlerin Türkçeyi hızlı konuşamadıklarını, Türkçeyi konuşmanın çok zor olduğunu ve Türklerin konuşmalarının çok hızlı olduğunu ifade etmişlerdir. Türk dizi ve film izleyerek, Türklerle daha fazla konuşarak ve Türk arkadaş edinerek çözüme kavuşturacaklarını söylemişlerdir. Derman (2010), araştırmasında, Türkiye'de öğrenim görmekte olan öğrencilerin Türkiye'ye uyum süreçlerine ilişkin görüşlerine bakıldığında öğrencilerin çoğunluğunun Türk televizyonlarını dil öğrenmede ve kültürü tanımada etkin bir araç olarak nitelendiklerini belirtmiştir. Er, Biçer ve Bozkırlı (2012), araştırmalarında, film ve müziklerin Türkçe öğretiminde kullanılması yabancıların Türkçeye karşı tutumlarını olumlu yönde etkileyeceği sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuçlar araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, Suriyeli göçmenler, Türklerin çok farklı aksanları olduklarını bu yüzden telaffuz konusunda sıkıntı yaşadıklarını ve kitaplardaki Türkçe ile sosyal hayatta konuşulan dilin farklı olmasından kaynaklı sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bir dilin yabancı dil olarak öğretilmesinde alfabe öğretimi önemli bir yere sahiptir, harfleri tanıma ve seslendirme alfabe öğretiminin ilk adımıdır, ses bilimsel farkındalık oluşturma da alfabe öğretimi için önemli bir yere sahiptir. Alfabede yer alan harflerin ses karşılıklarıyla ilgili birtakım çalışmalar yapılmalıdır. Bu da her sesin sık geçtiği kelimelerin öğrencilere telaffuz ettirilmesi şeklinde olabilir (Akkaya ve Polat, 2013). Er, Biçer ve Bozkırlı (2012), çalışmada, Türkçe öğretilirken ders kitaplarıyla birlikte çağın teknolojisine uygun çeşitli görsel ve işitsel materyaller kullanılmalıdır. Öğrencilerde sıkça görülen telaffuz bozukluklarının birçoğu görsel ve işitsel materyallerin yeterince kullanılmamasından kaynaklanmaktadır. Türkçedeki bazı ses olayları, ünlü ve ünsüz uyumları gibi konularda da yabancıların zorlandığı görülmektedir. Seslerin telaffuzundaki zorluk hedef kitlenin diline göre değişmekle birlikte ğ, ş, ç, ı ve ü gibi sesler yabancıların seslendirmekte zorlandığı öğelerin başında gelmektedir tespiti araştırmayla benzerlik göstermektedir.

Suriyeli öğrenciler, Türkçe öğretimi eğitimi veren öğretmenlerin kurslarda dil bilgisi öğretmek derse başladıklarını, konuyu hızlı anlattıklarını ve yapılan yanlışları düzeltmediklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin konuyu anlatırken açıklamaları daha yavaş yapmaları gerektiğini dile getirmişlerdir. Yılmaz ve Buzlukluoğlu Arslan'ın (2014) yaptığı çalışmada, öğretim elemanlarının yabancı öğrenciye yaklaşım tarzlarının Türkçeye olan ilginin, dili öğrenmede olumlu ve olumsuz olarak etkilediğini söylemiştir, bu sonuç bir bakıma bulgularımızı desteklemektedir. Erdem'in (2017)

yaptığı çalışmada, öğretmenlerin mülteci öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun olarak öğretim stratejilerine başvurmadıklarına, kullanılan araç gereçlerin eksikliği, ders kitaplarının mülteciler için yetersiz olması sonuçlarına ulaşarak çalışmamızı desteklemiştir. Ünlü'ye (2011) göre, ders işleme sürecinde konular öğretmenler tarafından somutlaştırılmalıdır, öğretimde yalnızca öğretmen değil ders araç gereçlerinin de eksiksiz olmasının gerektiğini ileri sürmüştür; dil öğretim sürecinin verimli geçebilmesi için dört temel dil becerisinin bir bütün halinde öğrencilere sunulması gerektiği sonucu araştırmadaki bulguyla örtüşmektedir. Derman'ın (2010) yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye Türkçesi öğreniminde karşılaştıkları sorunlar isimli çalışmasında elde ettiği sonuçlar da bulgularımızı destekler niteliktedir. Rowman (1993) ve Chen (2006), uluslararası öğrencilerle ilgili yapılan araştırmalarda, öğrencilerin ve öğretim elemanlarının kültürlerarası becerileri aktarma konusunda yetersizlikleri olduğunu; ders planlama, sınıfta dil konusunda ve öğrencilerin özel ihtiyaçları konusunda daha anlayışlı davranmaları gerektiğini saptamıştır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre Suriyeli göçmenlerin, Türkçe öğrenirken kitap, dergi, film, resimler vb. gibi kaynakların yetersiz olduğu, içerik konusunda çok fazla ayrıntı bilgi verildiği ve sınıftaki arkadaşlarının anadilleri olan Arapçayı konuşmaları karşılaşılan sorunlar arasındadır. Balkar, Şahin ve Babahan (2016), araştırmalarında Suriyelilerin eğitim-öğretim süreçlerinde karşılaştıkları en büyük zorluğun Türkçe öğretimine yönelik ders kaynaklarındaki eksiklik olduğunu dile getirmişlerdir. Ders kitaplarının, özellikle Türkçe öğretimini aşamalı olarak açıklama konusunda yetersiz kaldığını düşünmektedirler. Şimşek'in (2011) yaptığı yabancılara Türkçe öğretiminde okuma metinleri ve yardımcı kitaplar isimli çalışması bulgularımızla bir bakıma örtüşmektedir. Bölükbaş'a (2016) göre, eğitim-öğretim ve materyal kaynaklı sorunların öğrencilerin Türkçe öğrenmedeki başarılarını düşürdüğünü söylemektedir. Bu araştırmanın tespitleri araştırmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Candaş Karababa (2009), yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ve karşılaşılan sorunlar isimli çalışmasında, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin ihtiyaçlarına ve seviyelerine uygun ders öğretim araç, gereçleri ve ders kitapları yeterli olmadığı saptamıştır.

Araştırmada elde edilen bulgulardan Suriyeli göçmenlerin Türkçe konuşma sırasında yanlış yapmaktan korkmaları, yanlış yaptığında alay edilme korkusu ve utanma duygusunun olması ve özgüven eksikliğinden kaynaklanan sorunlar olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Özgüven eksikliğini gidermek için öğretmenden destek istediklerini ifade etmişlerdir. Hedef kitle için motivasyon, dil öğreniminde önemli bir yeri vardır. Dil becerilerini kazanmada öğrencinin, öğrenebileceğine ve yapabileceğine olan inancı kişiyi tetikler (Demirci, 2015). Yabancı dil öğrenimi öğrencilerin kafasındaki acaba bu dili öğrenebilecek miyim, yanlış konuşursam arkadaşlarım bana güler mi gibi psikolojik kaygılarıyla başlar. Bu endişe ve kaygılar öğrenciyi sürekli tedirgin edebilir (Derman, 2010).

Çalışmaya katılan Suriyeli göçmenlerin, okul dışında Türkçeyi arkadaşlarıyla iletişim kurarken, okul ortamında, Türkçe etkinliklerde, iş hayatlarında genellikle kullandıklarını, alışveriş yaparken, ulaşım süreçlerinde, devlet kurumlarında ve günlük ihtiyaçları için ise sık sık kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bölükbaş'ın (2016), Suriyeli mültecilerin dil ihtiyaçlarının analizi: İstanbul örneği isimli çalışması bulgularımızla örtüşmektedir.

Öneriler

- ✓ Suriyeli göçmenler, Türkçe konuşma becerilerini geliştirmek için Türk arkadaşlarının olmadığını ve Türk arkadaş edinilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Bundan dolayı, Türkçe öğretim merkezlerinde «body» sistemi kurulabilir. Bu sistemde öğrencilerden Türk arkadaş ve Suriyeli göçmenlerden ikiyeşerli gruplar oluşturulur. Öğrenciler her zaman birlikte hareket ederler.
- ✓ Üniversitede Türkçe dizi, film izleme ve kitap okuma günleri gibi etkinlikler ve öğrendikleri dili kullanabilecekleri alanların ve imkânların sağlanabilmesi için çeşitli sosyal aktiviteler düzenlenebilir.

- ✓ Türkçe derslerini monotonluktan kurtarmak için sıkmayan okuma metinleri ile dört temel beceriyi geliştirmeye ilişkin etkinlikler yapılabilir.
- ✓ Türkçe derslerini sorun yaşanan durumlar dikkate alınarak daha somut bir şekilde, basite indirgeyerek, yaparak yaşayarak anlatılabilir. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin gereksinimlerine ve düzeylerine uygun öğretim programlarının hazırlanabilir.
- ✓ Yabancı dil öğretiminde görsel iletişim araçları daha etkin bir şekilde kullanılabilir.
- ✓ Alfabe de karıştırılan her sesin sık geçtiği kelimelerin öğrencilere telaffuz ettirilmesi ile ilgili çalışmalar yaptırılabilir.

Kaynaklar

- Akkaya, A. (2013). Suriyeli mültecilerin Türkçe algıları. *Ekev Akademi Dergisi*, 56(56), 179-190.
- Durmuş, M.ve Okur, A. (Ed.). (2013). *Yabancılara Türkçe öğretimi. Seslere dayalı alfabe eğitimi*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim. *Journal of International Social Research*, 5(20).
- Arslan, A. (2011). A new group about teaching Turkish to foreigners: refugees and refugee students. *Educational Research and Review*, 6(21), 1011-1017. doi:10.5897/ERR11.165
- Balkar, B., Şahin, S. ve Babahan, N. I. (2016). Geçici eğitim merkezlerinde (GEM) görev yapan Suriyeli öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12(6), 1290-1310.
- Barın, E. (2008). Yabancılara Türkçenin öğretiminde motivasyonun önemi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7, 135-143.
- Bekleyen, N. (Ed.). (2015). *Dil öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Biçer, N. ve Alan, Y. (2017). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Suriyelilerin ihtiyaçlarına yönelik bir eylem araştırması. *International Online Journal of Educational Sciences*, 9(3).
- Bölükbaş, F. (2011). Arap öğrencilerin Türkçe yazılı anlatım becerilerinin değerlendirilmesi, 6(3), 1357-1367.
- Bölükbaş, F. (2016). Suriyeli mültecilerin dil ihtiyaçlarının analizi: İstanbul örneği. *Journal of International Social Research*, 9(46).
- Büyükkiz, K. K. ve Çangal, Ö. (2016). Suriyeli misafir öğrencilere Türkçe öğretimi projesi üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(3), 1414-1430 doi:10.7884/teke.715
- Büyükköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F., (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, (23. baskı), Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Candaş Karababa, Z. C. (2009). Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ve karşılaşılan sorunlar, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 42 (2). 265-277.
- Chen, L. (2006). *Internationalizing Canadian graduate education: East Asian international students' perspectives*. Scarborough, Ontario, Canada: University of Toronto, Department of management.
- Demirci, M. (2015). B1 seviyesinde Türkçe öğrenen Suriyeli öğrencilerin sesli okuma becerisiyle ilgili tespitler. *10(7)*, 333-358. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8149>
- Derman, S. (2010). Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye Türkçesi öğreniminde karşılaştıkları sorunlar, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 29, 227-247.
- Dönmez, M.İ. ve S. Paksoy. (2015). Türkiye'de öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenmede karşılaştıkları sorunlar üzerine bir araştırma: Kilis 7 Aralık Üniversitesi örneği.

International Journal of Languages' Education and Teaching UDES, 1907-1919.
doi:10.18298/ijlet.366

- Er, O., Biçer, N. ve Bozkırlı, K. Ç. (2012). Yabancılara Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunların ilgili alan yazını ışığında değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 1(2).
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karadağ, N. (2016). Yükseköğretimde uluslararasılaşma bağlamında Türkiye’de eğitim gören Suriyeli öğrenciler üzerine bir araştırma. *Electronic Turkish Studies*, 11(19).
- Lordoğlu, K. (2015). Türkiye’ye yönelen düzensiz göç ve işgücü piyasalarına bazı yansımalar. *Çalışma ve Toplum*. 44, 29-44.
- Munby, J. (1981). *Communicative syllabus design*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Okur, A. (2013). *İlk okuma ve yazma öğretimi. Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem akademi yayıncılık.
- Özbay, M. ve Melanlıoğlu, A. G. D. (2008). Türkçe eğitiminde kelime hazinesinin önemi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1).
- Özyürek, R. (2009). Türk devlet ve topluluklarından Türkiye üniversitelerine gelen Türk soylu yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe öğrenimlerinde karşılaştıkları sorunlar, *Turkish Studies*, 4(3), 1819-1862.
- Rowan, R. (1993). The attitudes and opinions of international students studying in the college of education at the University of Minnesota. (Unpublished Master’s Thesis), University of Minnesota, Minneapolis.
- Şahin, C. (2001). Yurt dışı göçün bireyin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisine ilişkin kuramsal bir inceleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2).
- Şimşek, P. (2011). *Yabancılara Türkçe öğretiminde okuma metinleri ve yardımcı kitaplar üzerine bir araştırma*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 29-63.
- Ünlü, H. (2011). Türkiye’de ve dünyada Türkçenin yabancılara öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri, *Gazi üniversitesi Türkçe Araştırmaları Akademik Öğrenci Dergisi*, 1(1), 108-116.
- Yaylı, D. ve Y. Bayyurt (Ed.) (2014). *Yabancılara Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Yağmur Şahin, E. İşcan, A. Kana, F. ve Koçer, Ö. (2013). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin ihtiyaç algıları: Betimsel bir durum çalışması. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(4), 1185-1198. doi: 10.9761/JASSS996
- Yılmaz, F. ve Buzlukluoğlu Arslan, S. (2014). ÇOMÜ Tömer’ de Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin motivasyon kaynakları ve sorunları. *International periodical for the languages*,

*literature and history of Turkish or Turkic volume, 9(6), 1185-1196*Yılmaz, F. (2014). An investigation into students' Turkish language needs at Jagiellonian University in Poland. *Educational Research and Reviews, 9(16), 555-561. doi:10.5897/ERR2013.1701*

Extended Abstract

The civil war that started in 2011 has influenced our country materially and morally. Millions of emigrants have migrated into our country from Syria. As a result of this immigrant, the necessity for people from different cultures to live together has aroused some problems. Education, one of the most important problems, requires a major planning. The main problem of education is the fact that Syrian people's mother-tongue is not Turkish. Therefore, teaching Turkish takes primacy. The ministry of education, universities and some non-governmental organizations have opened Turkish courses for Syrian people. Teaching Turkish at universities has been carried out by Teaching Turkish Centers. This study aims to find out the problems that these emigrants have faced while learning Turkish, the solutions that have been suggested for these problems, and how often and in which conditions they use Turkish. This qualitative research has been conducted with 33 Syrian emigrants who took a B-2 level Turkish course at a state university in 2016-2017 academic year, through semi-structured interview form. To analyze the data, content analysis method was used. The analysis reveals that the Syrian emigrants facing such problems as different Turkish sentence structure, lack of feedback and lack of self-confidence in their Turkish courses use Turkish in their daily life for daily-needs.

Key words: Teaching Turkish to foreigners, emigrants, problems

Introduction

The civil war that started in 2011 has influenced our country materially and morally. Millions of emigrants have migrated into our country from Syria. As a result of this migration, the necessity for people from different cultures to live together has aroused some problems. Education, one of the most important problems, requires a major planning. The main problem of education is the fact that Syrian people's mother-tongue is not Turkish. Therefore, teaching Turkish takes primacy. The ministry of education, universities and some non-governmental organizations have opened Turkish courses for Syrian citizens. Teaching Turkish at universities has been carried out by Teaching Turkish Centers. Of course, In normal conditions, the emigrants who want to learn Turkish as a foreign language willingly without any obligations and pressures will have different problems than those who have to learn the language just because they have to survive and adopt to other societies beyond their will power. These problems are readiness, willingness to learn, and the socioeconomic, cultural and psychological differences. It is difficult to teach Turkish to those who have many negative effects. In order for the process to run smoothly, first of all, it is important that the community to have language education be analyzed and what to consider to ease this process be identified correctly. So, that the language requirements of the Syrian emigrants should be determined and that the content and the environment of courses to be given should be prepared accordingly bears a big necessity (Bölükbaş, 2016: 21).

As a result, if the language requirements of the Syrian emigrants who face many problems while learning Turkish as a foreign language and for this reason, the social adaptation is delayed and the program and the learning environments are prepared in line with these requirements, the Syrian refugees' adaptation to the life in Turkey and their acculturation process can gain speed (Büyükkiz ve Çangal, 2016: 1417).

The data obtained in this very study, the aim of which is to identify the problems that Syrian immigrants have faced while learning Turkish as a foreign language, is thought to help the formation of the Turkish as a foreign language teaching programs. Besides, this study bears importance for the public institutions related to educational, socio-cultural and economical situations to determine necessary policies.

Aim of the Study

This study aims to find out the problems that Syrian emigrants have faced while learning Turkish, the solutions that have been suggested for these problems, and how often and in which conditions they use Turkish.

Research Questions

1. What kind of problem do the Syrian emigrants face while learning Turkish?
2. What solutions do the Syrian emigrants suggest for the problems they face?
3. In which situations and how often do the Syrian emigrants use Turkish except the school they are learning Turkish?

Method

Qualitative research was used in this research. 33 Syrian emigrants (13 women; 20 male) attending a B-2 level Turkish course at a state university in 2016-2017 academic year participated in the study voluntarily. The data were collected through semi-structured interview form. To analyze the data, content analysis method was used and the reliability of the content analysis was found to be 95.

Findings

The problems the Syrian emigrants face while learning Turkish were seen to group under three themes: language skills, instructional process and student. It was found that the Syrian emigrants have difficulties in all language skills in Turkish. They stated that they cannot use Turkish grammar because Arabic and Turkish have different sentence structures and alphabets. Another problem they face about language skills is that they cannot learn Turkish words in that they have no appropriate dictionary and they forget the words easily. Since Arabic is written from right to left, the Syrian emigrants find it difficult to write in Turkish which is written from left to right. Besides, they can not understand long sentences and the reading texts, which are read fast in class. To overcome these problems, they underline the fact that they should have Turkish friends and read more books, watch Turkish movies and TV series, use Turkish more often.

The problems related to instructional process were found to affect the Syrian emigrants' Turkish language learning process negatively. They stated that the teachers started the lessons with grammatical rules, were fast and did not correct the errors they made. Furthermore, other problems the Syrian emigrants underlined are that the number of the teachers for a group is too many, that there are not enough materials to learn Turkish and that the teachers focus on too much details. For the solutions to these problems, they highlighted that the teachers should be slow and not give too much details when instructing.

Syrian emigrants shed light on the problems they cause during their Turkish learning process. They stated that since they lack self-confidence, they are afraid of making mistakes and being ridiculed and they are ashamed. In order to overcome this problem, they ask for support from their teachers and they need time to learn the language. Another problem is that they speak their mother tongue in class among their classmates because all of them are Syrians.

Lastly, the Syrian emigrants stated that they use Turkish during shopping, transportation and official business, communicating with Turkish friends.

Conclusion

Syrian emigrants stated that in order to develop their Turkish speaking skills, they don't have many Turkish friends and they should meet more Turks and become friends. Because of this, In Turkish language teaching centers, a "body" system can be initiated. In this system, a person speaking Turkish well and a Syrian immigrant become pairs and spend their time together. Such environments as Turkish movie day or reading day can be created for these students to use the target language effectively. Teachers can simplify the topics and instruct them in a way that they actively participate in the activities. Besides, a curriculum can be prepared considering the needs and levels of the learners learning Turkish as a foreign language. Audio visual materials should be used extensively in Turkish language teaching. To overcome the pronunciation problems, more pronunciation activities on the sounds often confused should be provided.

Filistin ve Kudüs Meselesine Genel Bir Bakış (XIX. Yüzyılın Ortasından XX. Yüzyıl Ortalarına Kadar)

Hasan KARAKÖSE

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Kırşehir
hkarakose@ahievran.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1853-8266>

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 27.10.2018 Revize Tarihi: 14.12.2018 Kabul Tarihi: 25.12.2018

Atf Bilgisi

Karaköse, H. (2018). Filistin ve Kudüs meselesine genel bir bakış (XIX. yüzyılın ortasından XX. yüzyıl ortalarına kadar), *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 150-165.

ÖZ

Makalenin konusu son iki asırda Filistin ve Kudüs'ün genel olarak sosyal ve siyâsî durumudur. Özellikle yirminci yüzyılda Orta Doğu'nun petrol ve Filistin olmak üzere iki önemli sancılı meselesi vardır. Son zamanlarda Kudüs Türkiye gündeminden hemen hemen hiç düşmemektedir. Bu bağlamda makalenin amacı Filistin ve Kudüs dosyasını bir daha hatırlatmaktır. İlk defa Filistin'de İbrahim Paşa zamanında katolik ve protestan misyoner okulların açılmasıyla Avrupa tarzı kültür hareketleri başgösterdi. Yahûdilerin Filistin için örgütlü olarak çalışmalarını 1861 tarihine kadar götürebiliriz. Bu tarihte İngiltere ve Fransa'da kurdukları cemiyetlerle, Yahûdileri koruma ve Filistin'i Yahudi ülkesi yapabilme faaliyetlerine başlamışlar ve fikirde kalan bu hareketlerini 1882 tarihlerinden itibaren iki yolla eyleme dönüştürmüşlerdir. Birincisi Filistin'e göçler ve yerleşme çabalarıdır. İkinci sebep ise 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı (93 Harbi)'ndan sonra, siyonistlerin Filistin'i yurt yapma düşüncesi ile uluslararası düzeyde girişimlerde bulunmalarıdır. Yahudilerin bu girişimlerine tepki olarak, Osmanlı devlet erkânı Filistin'e yapılacak Yahûdi göçünün var olan düzeni bozacağını düşünmüş ve Padişah İkinci Abdülhamid ve diğer devlet ricali Filistin topraklarında Yahûdi yerleşimine karşı engel olma siyasetini uygulamışlardır. Filistin meselesinde İttihad Terakkî Fırkası ilk zamanlar ılımlı tavır sergilemiş fakat daha sonraları onlar da Sultan Abdülhamid'in Filistin siyasetini benimsemiş ve Yahûdi göçünü engellemeye çalışmışlardır. Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişen siyasi olaylar, Osmanlı hükümetlerinin haklılığını ortaya koymuştur. Günümüzde bölgede insanlık dramı yaşanmakta ve bunun tek sorumlusu büyük güçler ve İsrail'dir.

Anahtar Kelimeler: Filistin, kudüs, osmanlı devleti, sultan abdülhamid, israil

An Overview Of The Palestinian Question

(From the Middle of the XIX. to the XX. Century)

ABSTRACT

The subject of the article is the social and political situation of Palestine and Jerusalem in the last two centuries. Especially in the twentieth century, the Middle East has two major painful issues, oil and Palestine. Lately, Jerusalem is almost never fall from the agenda of Turkey. In this context, the aim of the article is to remind the Palestinian and Jerusalem files. In Palestine, for the first time, during the time of Ibrahim Pasha, European-style cultural movements began with the opening of Catholic and Protestant missionary schools. We can take the work of the Jews for Palestine until 1861. On this date, with the societies they founded in England and France, they have started to protect the Jews and make Palestine a Jewish country, and From 1882 onwards, they transformed them into action in two ways. The first is migration to Palestine and settlement efforts. The second reason is that after the 1877-1878 Ottoman Russian War (93 War), with the idea of Zionists to make Palestine, they are undertaking international initiatives. In response to the Jews' attempts, The Ottoman government thought that the Jewish immigration to Palestine would disrupt the existing order and Sultan Abdulhamid II and other state officials implemented the policy of preventing the Jewish settlement in Palestine. İttihad Terakkî Party in the Palestinian issue had a moderate attitude but, later,

they adopted the policy of Palestine Sultan Abdulhamid and they attempted to hinder the Jewish immigration. First World War and political events after World War II, revealed the right of the Ottoman governments. Today, the philistine is experiencing human tragedy and the only one responsible for it is the United States and Israel.

Keywords: palestine, jerusalem, ottoman empire, sultan abdulhamid II, israel

Giriş

Adını M.Ö. XII. yüzyılda Avrupa'dan kavimler göçü sırasında deniz yolu ile buraya gelen Filistlerden alan Filistin, (Karaman, 1996) Arz-ı Kenan veya Arz-ı Mukaddes denilen yerin ismidir (Darkot, 1988). Coğrafi konum olarak Filistin, Akdeniz'in güney doğu ucunda Asya ile Afrika arasında köprü konumundaki yerdir. Esas itibarıyla Filistin toprakları, Mısır, Akdeniz, Suriye, Şeria nehri arasında kalan topraklardır (Karaman, 1996).

Günümüz tarihçilerine göre M.Ö 5000'lerden sonra Arabistan dolaylarından bu topraklara ilk defa göç edip gelen ve Arapların atası kabul edilen Amalikalılardır. Daha sonraları Kenanlılar, Fenikeliler ve Arâmiler gelip yerleşmişlerdir. Yine tarihçilerin çoğunluğuna göre Kudüs şehrini Kenanlıların bir kolu olan Yebûsiler kurmuşlardır (Karaman, 1996).

Hız. Musa'nın Mısır'dan çıkıp Yahûdilerle Sina Çölü'ne gelmesi yaklaşık olarak 1200'lerde Filistlerin buraya geldiği yıllara rastlamaktadır. Yahûdiler buradaki kavimlerle ve Filistlerle savaşmış, bölgenin büyük kısmını ele geçirmiş ve M.Ö. XI. yüzyılın sonlarında devletlerini kurmuşlardır. Daha sonra Kudüs'ü fetheden Davud, burasını kendisine başşehir yaparak bir de saray inşa ettirmiştir. Davud zamanında İsrail Devleti'nin güçlenmesi ile bölgede yaşayan pek çok kavim hakimiyet altına alınmıştır. Davud'un ardından tahta çıkan Süleyman, Lübnan, Ürdün ve Suriye'nin bir kısmına sahip olmakla, devlet en parlak dönemini yaşamıştır. Süleyman Peygamber Kudüs'te kendi adı ile anılan bir mabed yaptırmıştır. Onun 932'de ölümünden sonra devlet ikiye parçalanmıştır. Bu parçalanmanın sonunda Yahûdiler bir daha kendilerini toparlama imkanına sahip olamamıştır (Karaman, 1996). Filistin toprakları M.Ö. 63 tarihinde Roma İmparatorluğu tarafından işgal edilmiştir. Bu işgale karşı Yahûdiler direnç gösterdilerse de fazla bir etkinlikleri olmamıştır. M.S.70 tarihinde Roma prensi Titus tarafından bu defa Kudüs tamamen yağmalanarak tahrip edilmiştir. Roma İmparatorluğu 395 tarihinde ikiye ayrılınca bölge Bizans'ın elinde kalmış ve Filistin topraklarında Hıristiyanlık hızla yayılmaya başlamıştır. Kudüs bir ara 611 tarihinde Sasanî istilasına uğrasa da 629 tarihinde İmparator Herakleios tarafından Kudüs ve bütün Filistin yeniden Bizans hakimiyetine alınmıştır (Karaman, 1996).

Hız. Ebu Bekir'in son zamanlarında Bizanslılarla yapılan Ecnâdeyn Savaşı (634) sonunda Filistin ve Suriye'nin kapıları Müslümanlara açılmıştır. Bundan sonra Müslümanların bölgede yapmış oldukları Yermuk Savaşı (636), Kudüs'ün fethi (637) ve Kaysariyye'nin fethi (640-641) ile bütün Filistin Müslümanların eline geçmiştir. Özellikle Emevilerden Abdülmelik ve oğlu Velid ile Abbasiler zamanında bölgeye ve özellikle Kudüs'e büyük önem verilmiştir. Ayrıca Abbasiler zamanında Suriye ve Filistin bir eyalet haline getirilmiştir. Abbasiler zamanında 1071 tarihinde Atsız Kudüs'ü fethederek Abbasi halifesi ve Alparslan adına hutbe okutmuştur. Melikşah'ın kardeşi Tutuş 1079'da Suriye-Filistin Selçuklu Devleti'ni kurmuştur (Karaman,1996).

1099 yılında Haçlıların eline geçen Filistin Bölgesi Müslümanların eline geçene kadar acı günler yaşadı. ve karışıklıklar hiç eksik olmadı. 1187'de Selahaddin-i Eyyûbî'nin Kudüs'ü alması ile Filistin yeniden İslâmî bir karaktere bürünmüş oldu. Daha sonra 1291'de Memlukler eline geçen Filistin, 1516 tarihinde Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sırasında Osmanlı hakimiyetine girdi ve 1917 Aralık ayına kadar Osmanlı idaresi altında kaldı (Karaman, 1996).

Osmanlılar zamanında Arz-ı Filistin denilen bölge idârî olarak Şam eyaletine bağlı Kudüs, Nabluz, Gazze ve Safed sancaklarına ayrılmıştır. Yavuz Sultan Selim'in Filistin'i almasından itibaren kesintisiz Osmanlı hanedanı tarafından idare edilen Filistin, 1832 yılında Mehmed Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa'nın eline geçmiş olmakla birlikte yeniden 1840 tarihinde Osmanlı ailesinin idaresine girmiştir (Karaman, 1996). İbrahim Paşa zamanında Avrupâi siyaset doğrultusunda Filistin'de Katolik ve protestan misyoner okulları açılmış ve milliyetçi düşünceler aşılmasına çalışılmıştır. Amerika, İngiltere ve Fransa'nın desteğini alan bu okullar Osmanlı Devleti'nin yıkılmasında etkili olmuşlardır (Dursun,1995).

Yahûdiler Filistin’de yurt kurma çalışmalarını, İngilizlerin desteği ile 1861 tarihinde başlatmışlardır. Sermaye ve Avrupa devletlerinin desteği Filistin topraklarına göç eden Yâhûdiler 1948 tarihinde Filistin’de İsrail Devleti’ni kurmuş fakat bu arada tüm Orta Doğu’nun dengesi ve huzuru bozulmuştur.

Makale araştırma ve incelemeye dayanmaktadır. Konu ile ilgili kaynak kitap ve makalelerden faydalanılmıştır.

Ondokuzuncu Yüzyılın Ortalarından Yirminci Yüzyılın Ortalarına Kadar Filistin

1856 tarihinde İstanbul hükümetinin çıkarmış olduğu “Tapu Kanunu” toprakların sahipleri adına tescil edileceği ve bu kayıtlara tapu senetleri çıkarılacağı esasını getirmiştir. Bunun üzerine toprak sahipleri, arazilerinin kayıtlarını kendi adlarına yazdırmışlardır. Filistinli çiftçiler ise arazi vergisinden kurtulmak için, topraklarını kaydettirmede hayalî isimler kullanmışlardır. Yapılan bu hata pek büyük karışıklıklara yol açmış ve mirasçılar arasında kuşaklar boyu devam eden anlaşmazlıklar yaşanmıştır. Bundan faydalanmak isteyen zengin kesimler, birkaç köyün arazisini üzerlerine kaydettirme fırsatını yakalamışlardır. Ayrıca bu zenginlerin ellerindeki arazileri yüksek fiyatlarla Yahudilere satmaları sonucu, Filistin için tehlikeli geleceğin alt yapısı hazırlanmıştır (Çelik,1993).

Yahûdilerin Filistin için çalışmalarını 1861 tarihine kadar götürebiliriz. Bu tarihte Londra’da kurulan ve amacı Arâzi-i Mukaddese (Filistin)’yi vatanlaştırmak olan “Londra İbranî Kuruluşu” ile aynı sene içinde Fransa’da kurulan ve dünya Yahudileri ile Filistin Yahudilerini korumayı ve kalkındırmayı hedefleyen “International İsrail Taahhüd Cemiyeti”, Filistin’i Yahudi ülkesi yapma çabası doğrultusunda hareket etmişlerdir. Bu cemiyet 1870 tarihinde Yahudileri tarım alanında eğitmek için Filistin’de bir “Tarım Okulu” açmıştır. İleride de göreceğimiz gibi, Yahûdilerin Filistin’e yerleşebilmek için taktikleri Osmanlı yönetiminden tarım için arazi satın alma maskesini kullanmışlardır (Çelik,1993).

Yahûdilerin XIX.yüzyılın ikinci yarısından itibaren Filistin’e ilgilerini iki şekilde görmekteyiz. Birincisi Filistin’e göçler ve yerleşme çabalarıdır. Her ne kadar Avrupa Yahudileri ve özellikle de Doğu Avrupa Yahudileri 1850’lerden itibaren Filistin’e sınırlı olarak göç, etmeye başlasalar da (Aaronsohn,2003) artarak devam eden Rusya ve Doğu Avrupa’dan Yahûdî göç hareketleri gruplar halinde 1882 tarihinden itibaren başlamıştır. Bu bakımdan siyonist tarihçiler 1882 tarihini önemli bir başlangıç olarak kabul ederler (İslam Konferansı Teşkilatı,1988). Bu sırada Filistin Osmanlı Devleti’nin bir eyaleti konumundaydı. Filistin’e göç eden Yahudilerin ve özellikle de Rusya’dan gelenlerin ilk yaptıkları icraatları tarım arazileri satın almak olmuştur (Çelik,1993). Burada şunu belirtelim, Rusya’da Yahûdî düşmanlığının patlak vermesi Rus Çarı II. Aleksander’in 13 Mart 1881’de öldürülmesi ve suikasttan önce teröristin bombaları bir Yahudi kadının evinde sakladığının anlaşılmasıdır. Bunun üzerine Rus yönetimi pek çok Yahudi’yi tutuklatmış ve halkın tepkisi giderek artmıştır (Biren,1993, Türk, 2007). Rusya’da anti-semitizmin önü alınmaz bir biçimde artmasıyla Yahûdiler Filistin’e göç etmeye ve yerleşip tarım arazileri edinmeye başlamışlardır (Armaoğlu, Trsz, Türk, 2007).

Yine 1882 tarihinde Doğu Avrupa’dan kaçan üçbin kadar Yahudi Filistin’e gelerek “Rişon Lozyon”dedikleri (Araplar “İyon Ğara” derler) yerleşim yerlerini kurmuşlardır. Yahûdilerin Filistin’de bağımsız bir devlet kurmak istediklerini anlayan Sultan İkinci Abdülhamid, 1888 tarihinde çıkarmış olduğu bir kanun ile buraya yerleşmelerini yasaklamış ve Filistin’e ziyaret için gelen Yahûdilerin, kalış sürelerini üç ay ile sınırlamıştır. Bu fikri destekler mahiyette Waşington’daki Osmanlı sefiri Ali Faruk Bey’in Mabeyn Birinci Kâtibi Tahsin Bey’e gönderdiği 22 Nisan 1898 tarihli şifre önemlidir. Bu şifrede Amerika’da merkezi olan gizli bir Yahûdî cemiyetinin Filistin’de bağımsız bir devlet kurmaya yönelik faaliyetlerde bulunduğu belirtilmekteydi (Kürkçüoğlu,1982). Yahûdilerin Sultan Abdülhamid’e karşı aşırı düşmanlıklarının temelini bu kanuna kadar getirmek mümkündür (Nedim,1995, Nedşe, 2014).

Sultan Abdülhamid’in yasaklamalarına rağmen daha sonraki yıllarda Yahudiler Filistin’den daha fazla toprak alabilmek için çeşitli girişimlerde bulunmaya devam etmişlerdir. Örneğin 1898 senesinde “Yahudi İstimlak Bölgeleri Bankası”nı ve aynı sene içinde “Filistin’i Vatanlaştırma Kurulu”nu, 1901 senesinde ise Milli Yahudi Bankası’nı kurmakla ekonomik gücü silah olarak kullanmayı da ihmal etmemişlerdir (Çelik,1993).

Yahûdilerin ikinci göç hareketleri 1904 yılında başlayıp I. Dünya Savaşı'na kadar aralıklarla devam etmiştir. İkinci göç dalgasıyla birlikte 40 bin kişi Filistin'e gelmiş olmasına rağmen, çeşitli sebeplerden dolayı birçoğu geldikleri memleketlere dönmek zorunda kalmışlardır. 1904 ve 1906 yılları arasında Filistin'e gelenler gerçek işçi olmaktan uzak idealist kişilerdir. Bunlar Rusya ve Polonya'nın orta sınıfına mensup olan ve Filistin'de sosyalist bir toplum düzeni kurma idealinde olanlardır. İkinci göç ile Filistin'e gelen Yahûdiler, siyonist işçi hareketinin çekirdeğini oluşturan, işçi partilerini, İsrail Devleti'ni kuran ve yönetenlerdir (Türk, 2007). Bir takım zorluklara rağmen, Doğu Avrupa'dan Filistin'e gelen göçmen sayısı yılda 3-5 binden aşağı olmamıştır. Birinci Dünya Savaşı başlarında Osmanlı topraklarında yaklaşık 420 bin Yahudi vardı. Yahudiler genellikle büyük şehirleri tercih ederlerdi. Örneğin Filistin'deki 120 bin Yahudi'nin üçte ikisi Kudüs'te yaşamaktaydı (Türk, 2007).

Yahûdilerin XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Filistin'e ilgilerinin ikinci şekline gelince, XIX. yüzyılın son çeyreğine gelinceye kadar hem Filistin içinde hem de Filistin dışında Yahudiler diğer azınlıklar gibi barış içinde yaşamışlardır (Buzpınar, 2011).

Fakat bu barış içindeki yaşama ortamı 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı (93 Harbi)'nden sonra Filistin'e yerleşmek isteyen yabancı uyruklu Yahûdilerin giderek artması ve taleplerinde ısrar etmeleri ile durum değişmeye başlamış ve göç meselesi siyasî karaktere dönüşmüştür. Osmanlı topraklarında bu durumun oluşmasında Avrupa'da Yahûdî karşıtlığının giderek yaygınlaşması, Rusya ve Romanya'da Yahûdilere yapılan haksızlıkların artması, Filistin ve Yahûdî meselesinin çıkmasında en önemli etkenlerdendir. 93 Harbi'nden sonra Müslüman muhacirlerin Edirne ve İstanbul'dan artarak gelmeye başladığı bir süreçte devlet Yahûdilere de yardım etmiş ve onları da ülke topraklarına kabul etmiştir. Böyle bir ortamda pek çok Yahûdî İstanbul'a gelip yerleşmiştir. Benzer Yahûdî göçleri yirminci yüzyılın başlarına kadar aralıklı olarak devam etmiş ve gelenler Kıbrıs, Edirne ve Mezopotamya gibi Filistin dışındaki yerlere iskan edilmişlerdir. 93 Harbi'nden sonra başlayan bu gelişmelerden, Osmanlı Devleti Yahûdilerin esas niyetlerinin Filistin'e yerleşmek olduğunu anlamıştır (Buzpınar, 2011).

Osmanlı Devleti'nin 93 Harbi'nden sonra yaşadığı siyasî ve ekonomik sıkıntıların artması üzerine Avrupalı zengin bir kısım Yahûdiler, Osmanlı'ya krediler sağlandığı takdirde, Filistin'den toprak alınabileceği üzerinde durmaya başlamışlardır. İngiliz iş adamlarından Edward Cazalet 1878 tarihinde yayınladığı "Şark Meselesi" isimli makalesinde, İngiltere'nin menfaatlerini de dikkate alarak ve İngiltere'nin kontrolü altında Filistin'de bir Yahûdî devleti kurulabileceği fikrini ortaya atmıştır. Buna benzer konu Macaristan parlamentosunda da gündeme gelmiş, Filistin'in Yahûdilere açılması ve burada Osmanlı'ya bağlı bir vilâyet veya bağımsız bir Yahûdî devleti kurulması görüşülmüştür. Fakat bunlar fikir olmanın ötesinde eyleme dönüşmemiş ve Osmanlı Devleti nezdinde herhangi bir girişimde bulunmamışlardır (Buzpınar, 2011).

Konu ile ilgili Osmanlı Devleti nezdinde ilk girişim İngiliz asıllı Hıristiyan Laurance Oliphant tarafından yapılmıştır. Oliphant bu meseleye uzun bir zaman ayırdı ve hayatı boyunca bu uğurda çalışmalarda bulunmuştur. Oliphant ilk defa 1878 tarihinde düşüncelerini Filistin'de bir Yahûdî devleti kurulması taraftarı Yahûdî asıllı olan İngiltere Başbakanı Disraeli (Türk, 2007) ve Dışişleri Bakanı Salisburiy'e açmıştır. Ona göre Yahûdiler Filistin toprakları için kırkbin sterlin para toplamışlardır. Bu para Osmanlı'nın Asya topraklarının ıslahı için harcanmalı, buradan toprak satın alınmalı ve bu topraklara Yahûdiler yerleştirilmelidir. Oliphant düşüncelerini eyleme dönüştürmek için 1879 tarihinde Filistin'e yolculuğa çıkmış ve Şeria nehrinin doğu yakasında bulunan Belka topraklarında incelemelerde bulunduktan sonra, buraların Yahûdiler için son derece uygun olduğu kanaatine varmıştır. Oliphant'a göre bu topraklarda pirinç, muz, şeker, pamuk portakal, incir gibi birçok sebze ve meyve yetişebilir ve bu topraklar verimli olduğundan gelecek için çok şey vaad etmektedir (Buzpınar, 2011).

1879 tarihinde İstanbul'a dönen Oliphant Filistin'de edindiği intibalarını bir rapor halinde Sultan Abdülhamid'e sunmuştur. Ancak bu tarihlerde hükümetin Mısır, Girit ve Yunan meseleleri, Nizâmiye Mahkemeleri'nin bağımsızlığı, Anadolu'nun ıslahı, emniyet teşkilatının yeniden yapılandırılması meseleleri olduğundan, Oliphant'ın raporu yeteri kadar ilgi görmemiştir. Yaklaşık bir yıl sonra İngiltere'nin İstanbul büyükelçisi Layard'ın padişaha müracaat etmesi ve konunun olumlu veya olumsuz karara bağlanması talebi üzerine 1297/ 8 Mayıs 1880'de konu Meclis-i Vükelâ'ya

gelmiştir. Oliphant'ın raporunda; Filistin'de Osmanlı toprakları içinde yaşayan Yahûdiler dışında, başka ülkelerden gelen Yahudilerin yerleşmesi için toprak satın alınacak, Belka arazilerine Müslüman mültecilerin yanısıra Yahûdiler de yerleştirilebilecek, gelen Yâhûdilerin katkıları ve destekleri ile burada modern ziraatçilik yapılacak, elde edilen gelir ile bölge sanayii canlandırılacak, dışarıdan gelecek mültecilerin yerleştirilmesi için İskân-ı Muhâcirîn-i Osmanî Şirketi isminde ve Osmanlı hükümetinin denetiminde bir şirket kurulacak, hükümet Belka sancağından, Salt sancağına (günümüzde salt Ürdün'ün bir şehridir) kadar olan 1 milyon akar (4.356.000 dönüm) araziye kurulacak şirkete satacak, üç yıl içinde Hayfa'yı Lüt gölüne bağlayacak bir demiryolu inşaa edilecek, Osmanlı hükümeti başka topraklar da satmak isterse, kurulacak şirkete teklif edecektir (Buzpınar,2011).

Kısaca özetlenen bu raporu bir gün sonra (9 Mayıs 1880) Meclis-i Vükelâ karara bağlamış ve padişaha sunulan kararlar kesin bir dille reddedilince (Buzpınar, 2011), almış olduğu cevap üzerine hayal kırıklığı içinde ülkesine dönmüştür.1882 tarihine kadar İngiltere'de kalan Oliphant daha sonra, Yahûdilerin Filistin'e yerleştirilmesi için ikinci olarak bir daha İstanbul'a gelmiş ve Amerika'nın İstanbul büyükelçisi Wallace'ye yazılı müracaatta bulunmuştur. Amerika'nın İstanbul büyükelçisi Wallace, hükümet nezdinde girişimlerde bulunacağına söz vermiş ve Sadrazam Said Paşa ile temasa geçmiştir. Said Paşa verdiği cevapta "Yahudilerin 200 veya 250'şer gruplar halinde Halep veya Mezopotamya'ya yerleşebileceklerini ve çıkan yeni kanunla bunun herhangi bir sakıncasının olmadığını belirtmiştir (Buzpınar, 2011).

Geçen bunca zaman içinde Oliphant önce İngiliz devletine hizmet maksadıyla, sonra da Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde zor durumda kalan Yahûdilere yardım için Filistin'e göçün önündesi engelleri kaldırmaya çalışmıştır. Fakat Osmanlı devlet erkani, Yahûdî göçünün Filistin'de var olan düzeni ve dengeleri bozacağı sonucuna görüşündeydi. Ayrıca Padişah II. Abdülhamid genel olarak Osmanlı topraklarına Yahûdilerin göç etmelerine karşı olmamakla birlikte Filistin topraklarına Yahûdilerin yerleşmesine karşı kesin bir tavır almış ve bu düşüncesini İngiltere'nin İstanbul büyükelçisi Layard aracılığı ile huzuruna çağırdığı Oliphant'a kesin bir dille asla kabul edemeyeceğini bildirmiştir. Padişah Sultan Abdülhamid verdiği cevapta oldukça haklı idi. Çünkü XIX. yüzyılın başından beri bölgede artan misyonerlik faaliyetleri sonucu, İngiltere, Almanya, Fransa, Rusya ve İtalya'nın kiliseleri, dernekleri, okulları ve diğer misyonerlik çalışmaları gereğinden fazla artmış ve bölge istikrarı her an bozulabilir duruma gelmişti. Eğer yabancı ülkelerden gelen Yahudilerin Osmanlı vatandaşlığı sağlanırsa, Rusya ve diğer Avrupa devletleri Yahûdileri bahane ederek Osmanlı Devleti'nin iç işlerine daha fazla karışma imkânı bulmalarının yolu açılmış olacaktır (Buzpınar, 2011).

Oliphat'ın 1878 tarihinde başlatmış olduğu Osmanlı nezdinde Yahûdiler için toprak edinme girişimi dışında Theodor Hrzl'in İstanbul'a ilk gelişi olan 1896 tarihine kadar ikinci bir girişim olmamıştır. Theodor'un Yahûdî meselesine ilgi duyması, Avrupa 'da XIX. yüzyılın sonlarına doğru oldukça fazla yaygınlaşan anti-semitizmin bir sonucuydu. Tüm Avrupa'da giderek yaygınlaşan anti-semitizm 1880'lere doğru Yahûdilerden her kesimi derinden etkilemiştir (Buzpınar, 2011).

1881 tarihinde başlayan anti-semitizm hareketlere karşı Yahûdiler birtakım etkinlikler düzenlemişlerdir. Bu bağlamda ilk Filistin Konferansı 6 Kasım 1884 yılında Polonya'nın Kattowitz şehrinde yapılmıştır. Bunu 1887 ve 1889 yıllarında düzenlenen konferanslar takip etmiştir. Hoveve Siyon'un (Siyon Aşıkları) organize ettiği bu konferanslarda birçok tartışmalardan sonra, Yahudi göçü için Filistin'den başka bir yerin kabul edilemez olduğu kararına varılmıştır. Polonya'da bu çalışmalar yapılırken Batı Avrupa'da da akademisyenler siyonizme yönelik milli cemiyetler kurulmuştur (Türk, 2007).

Yahûdî Teodor Herzl'in 1896'da yayınladığı Yahûdî Devleti isimli eseriyle, Yahûdilerde bir vatana sahip olma bilincinin oluşmasında küçümsenemeyecek katkısı olmuştur. Teodor Herzl'in 1897'de Dünya Siyonist Teşkilatı'nı kurması, Amerika ve Avrupa'daki zengin Yahûdilerin çeşitli ülkeler çapında girişimleri ile bu faaliyetler hız kazandı (Armaoğlu, Trsz:). Bundan sonra Siyonistler bütün dikkatlerini Osmanlı toprağı olan Filistin'e çevirmişlerdir. Dr. Herzl padişah Sultan İkinci Abdülhamid'e, ekonomik sıkıntı içinde bulunan devletin bütün borçlarını gidermeyi ve bunun için otuz milyon sterlin vermeyi vaad etmiştir (Öke, 1993). Para vaadinde bulunurken, çabalarının imparatorluğun refah ve selametine yönelik olduğunu, Avrupalı büyük güçler gibi ülkeyi sömürmek

değil, imar etmek istediklerini, Osmanlı yönetimine sadık vatansever bir Yahudi cemaati oluşturmak ve İmparatorluğa faydalı olmayı düşündüklerini söylemişlerdir (Öke, 2006).

Sultan Abdülhamit tahta çıktığında devletin borçları ödenemeyecek kadar yekün oluşturuyordu. Bunun üzerine padişah, “Muharrem Kanunnamesi”ni çıkardı ve Avrupalı alacak sahiplerinin birer temsilcilerinin İstanbul’da bulunmasını kabul etti. Bu kararı ile padişah, Osmanlı maliyesinin milletlerarası bir komisyon tarafından kontrolünü önlemiş oldu (Öke, 1993),

Sultan Abdülhamit Doğu Avrupa’dan gelen Yahudilerin Filistin’e yerleşmesine şiddetle karşıydı. Ona göre, Filistin’e yönelen Yahudi göçünün ileride devletin başına büyük gâileler açabileceği bilincindedir. Avrupalıların kovduğu kişileri kabul etme taraftarı olmayan Sultan Abdülhamid, gelen Yahûdiler “Amerika’ya gönderilmeli veya Filistin’in dışında istedikleri başka yerlere yerleşebilirler” düşüncesindedir. Abdülhamit’e göre, Avrupa’daki Yahudiler Doğu’da yaşayan ırkdaşlarından daha fazla ekonomik güce sahip olduklarından birçok Avrupa devleti Yahûdî ırkından kurtulabilmek için Filistin’e göçlerini teşvik etmekteydi. Yine ona göre Osmanlı Devleti’nde yeteri kadar Yahudi nüfusu mevcut olduğundan, Filistin’de Arap nüfusun azınlığa düşmesi durumunda Yahudiler yerleştikleri yerlerde kısa zamanda bütün gücü ellerine geçireceklerdir (Öke, 2006; Türk, 2007).

Bu kadar kapsamlı bir düşünceye sahip olan Sultan Abdülhamid, Yahûdî meselesinin başgösterdiği ilk yıllarda siyonizme karşı bir takım özel tedbirler aldı. Bu tedbirler çerçevesinde nezaretler (bakanlıklar) arası iş birliği öngörülüyordu. Ayrıca Hariciye Nezaretî yurt dışında faaliyetlerde bulunarak Siyonizm’in diğer devletler tarafından benimsenmesine karşı birtakım tedbirler alınacak, Dahiliye Nezaretî siyonistlerin Filistin’e girişine engel olacak, bunun için güvenlik güçleri ve valiler gerekli önlemleri artıracaklar, hükümet göçmenlerin Filistin’de arazi satın almalarını engelleyecektir (Öke, 1993; İslam Konferansı Teşkilatı,1988).

Osmanlı Devleti’nin büyük çaba göstermesine rağmen Yahudiler Filistin’e göç etmeyi ve yerleşmeyi başardılar. Sultan İkinci Abdülhamid’in tahta çıktığı 1876 tarihinden II. Meşrûtiyet’in ilanına kadar siyonistler üç misli artmış ve 80 bine ulaşmıştı. Siyonistler bu süre içinde 40 bin dönüm arazi satın almış ve 33 yerleşim yeri (koloni) kurmayı başarmışlardır. Bu gelişmede Avrupalı devletlerin Osmanlı Devleti’ne yaptıkları baskıların büyük etkisi olmuştu. Diğer bir ifade ile Yahûdî meselesi Avrupalı devletler tarafından benimsenmiştir. Ayrıca Yahudilerin Filistin’e göçlerini kolaylaştırıcı önlemler alarak, kendileri açısından önemli bir sosyal problemi çözeceklerine inanmaya başladılar. Bir diğer üzerinde durulması gereken husus ise İngiltere başta olmak üzere Avrupalı büyük güçler, Osmanlı’yı parçalamak için etnik grupları politik amaçlarına alet etmekte ve bunların Osmanlı topraklarında ayrılıkçı hareketlerde bulunmalarına zemin hazırlamakta idiler. Bu sebeplerden dolayı Avrupalılar Filistin’deki Yahudilere yardım etmekten çekinmemiştir (Öke,1993).Yahûdilerin Filistin’e göçlerinin ve yerleşmelerinin önemli sebeplerinden birisi de yerli halkın tutumudur. Osmanlı yönetiminin Filistin ve Kudüs’e gelen Yahûdilere karşı uyguladığı yasaklar uygulanmamış ve yerli halk tarafından suiistimaller yapılarak göz yumulmuştur. Onun için de Filistin’e ziyaret için gelenler buradan bir daha çıkmıyorlar veya çıkarılmıyordu. Yahûdilerin yerli insanlara rüşvet vermeleri adeta bir gelenek haline geldiğinden, hükümet memurlarının takibat yapmaları nerede ise imkânsız olmuştur (Biren,1993).

Rusya, Almanya ve Avusturya-Macaristan Yahûdileri ülkelerinden Osmanlı topraklarına gönderdikten sonra sadece ülkelerinde kendileri için huzursuzluk kaynağı olan bu ırktan kurtulmuyor, aynı zamanda Osmanlı Devleti’nde yürüttükleri siyasetlerini elde etmek için kullanıyorlardı. Özellikle Almanya, Yahûdî göçmenlere yardım etmekten kaçınmamış ve Siyonistlerin Mezopotamya’da veya Filistin’de koloniler kurmalarını desteklemiştir (Öke, 2006).

Birinci Dünya savaşı boyunca Filistin’e gelip yerleşen Siyonist Yahudiler ile İngilizler arasında gizli dayanışmalar aralıksız devam etmiş ve Yahûdiler Osmanlı Devleti ile ilgili ellerinde bulunan bilgileri İngilizlere servis etmişlerdir. Bu hizmetlerine karşılık İngilizler tarafından Yahûdilerin Filistin’e yerleşmelerine müsaade edileceği vaadleri yapılmıştır (Nedim, 1995).

Ayrıca Birinci Dünya Savaşı devam ederken, İngiltere, Fransa ve Rusya arasında yapılan gizli görüşmeler sonucunda Sykes-Picot Anlaşması yapılmıştır (16 Mayıs 1916). Üç devlet oluşturdukları Ortadoğu’nun taksimi haritasında “kahverengi bölge” diye adlandırdıkları Filistin topraklarını

savaştan sonra Avrupa devletleri denetiminde özel bir uluslararası idareye kavuşturma kararı aldılar (Karal, 2011). Filistin'e böylesi bir statü düşünülmesinin sebebi, İtilaf Devletleri arasında çıkan bir takım anlaşmazlıktır. Fransa, Filistin'in Suriye'ye dâhil edilmesini ve kendi nüfuz sahasına bırakılmasını isterken, İngiltere buna karşı çıkmıştır. Rusya ise bölgede Ortodoksluk savunucusu olarak Filistin'den dışlanmak istememiştir. Bu sebeplerle çok ortaklı uluslararası bir rejim çerçevesinde anlaşmaya varılmıştır (Kasalak, 2016).

8/9 Aralık 1917 tarihinde Kudüs İngiliz ordularının eline geçmiştir. Arkasından sırasıyla Nablus, Hayfa, Akka ve 21 Şubat 1918'de Eriha'nın Osmanlı Devleti elinden çıkması ile Filistin topraklarının önemli kısımları kaybedilmiştir (Emir (Erkilet), 2002). Kudüs'ün işgalinden kısa zaman önce İngiliz Dışişleri Bakanı Arthur James Balfour 1917 Kasım'ında Filistin'de Yahudiler için bir yurt oluşturulmasını ve bunu İngiltere'nin destekleyeceğini açıklamıştır (Bayur, 1991; Kılıç, 2017). Balfour Deklerasyonu ile uluslararası bir güç olan ve 1881'den beri Yahûdî faaliyetlerini destekleyen İngiltere, siyonist projeye siyasi destek vereceğini tüm dünyaya ilan etmiştir. Bu deklarasyona İngiltere'nin yanında İtilaf Devletlerinin tamamı destek vermekle ortak bir anlaşmaya varmıştır (Ediz, 2015). Balfour Deklerasyonu, Filistin'in geleceği açısından yepyeni, bir o kadar da acı bir dönemi ve tartışmayı beraberinde getirmiştir. 1917 öncesinde Siyonizm, göç hareketleri ve bir takım siyasi girişimlerle kendine zemin bulmaya çalışırken, deklarasyonla birlikte siyonizm uluslararası gündeme taşınmıştır (Ediz, 2015).

Filistin'de geçmişten beri Müslüman Araplar, Hıristiyanlar ve Yahudiler olmak üzere üç dinden olan kesim veya ırk en önemli unsur olarak yer almıştır. Bölgede oran olarak diğer kesimlere göre ezi- ci üstünlüğü bulunan Arapların büyük çoğunluğu Müslüman, küçük bir kısmı ise Hıristiyan'dır. Bu iki grubun toplamı bölge nüfusunun yüzde 90'lık kısmını teşkil etmektedir. Yahudiler ise toplam nüfusun yüzde 10'undan daha az kesimini oluşturmaktadır. Nüfus oranlarına bakıldığında çoğunluğu, İngiltere'nin bölgedeki politikalarına karşı olan Müslüman Araplar oluşturuyordu. Böyle bir nüfus yapısında siyonizmin Filistin'de yerleşebilmesi için İngilizler fazla çaba harcamaya gerek görmeden, Arapları karşısına alarak siyonistler lehine uygulama kararı almışlardır (Ediz, 2015).

Balfour deklarasyonunun açıklanmasından sonra İngilizlerin Şerif Hüseyin ve oğullarına verdikleri sözlerden vazgeçmeleri, siyonist işgalcilerin de Filistin'e daha etkin nüfuz etmelerine imkan vermiştir. Ayrıca savaş sonunda imzalanan Versailles Anlaşması Filistin'de İngiliz mandasını tanımış ve Filistin'de Yahudilerin yerleşmesi için büyük kolaylıklar sağlamıştır (İslam Konferansı Teşkilatı, 1988; Turan, 2003).

İngilizlerin Filistin meselesine önem vermelerinin birçok sebebi vardır: Birincisi, İttihat ve Terakki Partisi yönetimi, ekonomik sıkıntıları azaltmak amacıyla Yahudi bankerlerinden borç alarak Yahudi göçmenleri Filistin'e yerleştirmeyi düşünmüş fakat Arap milliyetçiliğini de körükleyip tırmandırmak taraftarı olmamıştır. Bu amaçla Müslümanlarla Musevileri uzlaştırma düşüncesi gündeme gelmiş ve Müslüman-Musevi ittifakı uzun görüşmelerden sonra 1913'de Paris'te bir ön protokolle yürürlüğe girmiştir. Bu durum başta İngiltere olmak üzere batılı devletleri kendi çıkarlarını zedeleyeceği düşüncesi ile rahatsız etmiştir. Özellikle İngilizler, bu ittifakı bozmayı ve Osmanlı muhalifi bir Arap-Yahudi ittifakına dönüşmesi siyasetini gündemde tutmaya çalışmışlardır. İkinci sebep İngiltere için Hindistan'a açılan kara ve deniz ulaşım yollarının güvenliğidir. Süveyş Kanalı'nın, Mısır'ın ve tüm Mezopotamya'nın İngilizler tarafından denetim altında tutulması gerekiyordu. Belirttiğimiz her iki durum İngiltere için tampon bölge olması açısından Filistin'in konumu önem arz etmektedir (Kasalak, 2012). Bunların dışında İngiltere'nin Almanya ve Avusturya'da etkin olan siyonistleri kendi tarafına çekme siyaseti ve varlıklı olan Yahûdîlerden faydalanma yoluna girmiştir (Karaköse, 2018). En önemlisi de İngiltere siyonizmin oluşturacağı istikrarsızlıktan yararlanarak bölge üzerindeki kontrolünü daha da güçlendirmek istemiş ve bütün sömürgeci güçlerin yaptığı gibi azınlık Yahûdîlerin destekçiliğine soyunmuştur. Böylece İngiltere çoğunluğu oluşturan Araplara karşı Yahûdîler yanında yer almıştır. Bunlara ilâveten Amerikadaki Yahûdî lobilerinin bu ülkedeki siyasetçiler üzerinde oldukça fazla etkileri olmuştur. Amerikan Yahûdîlerinin siyaset ve ekonomik desteğini arkasına alarak başkan seçilen Woodrow Wilson seçimlerden sonra minnet borcunu ödemek için önemli kilit bakanlıklara Yahûdî asıllı bürokratları getirmiştir. Böylece Yahûdîler İngiltere ve diğer Avrupa ülkelerinin desteğine ilâveten Amerikan desteğini de almışlardır (Turan, 2003).

1919 Haziran ayında imzalanan Milletler Cemiyeti Sözleşmesi'nin 22. maddesi kapsamında İngiliz mandası içinde Osmanlı Devleti'nin eski Arap vilayetlerine geçici bağımsızlık tanınması kabul edilmiştir. Akabinde 1920 Nisan ayında yapılan San Remo Konferansı'nda İngiltere Filistin'de manda yönetimini üstlenmiş ve sivil manda yönetiminin yüksek askeri komiseri görevine başlamıştır (Bayur, 1991; Armaoğlu, Trsz). Bu tarihten itibaren Filistin meselesi yeni bir döneme girmiş ve İngiliz manda yönetiminde Yahudiler önemli görevlere getirilmiştir. Ayrıca Yahudilerin örgütlenmelerine, toprak almalarına ve Filistin'e göç etmelerine destekler artırılmıştır. Bu destekler ile kısa sürede Siyonistler iktisadî, siyasî ve mali güce ulaşırlar (Dursun, 1995). Bu arada 1933 tarihinde Almanya'da Nazilerin iktidara gelmesi ile Filistin'e Yahudi göçü daha da hızlanmış veya hızlandırılmıştır (Çelik, 1993).

Filistin'de Yahûdî nüfusunun artması ve demografik yapının gün geçtikçe bozulması, hızlı bir şekilde yerleşmelerin çoğalması, Araplar ile Yahûdiler arasında büyük silahlı çatışmaları başlatmıştır. Bu silahlı çatışmaların en sert olanları 1921, 1929, 1933 ve özellikle 1937'de yaşanan çatışmalarıdır. 1937'de başlayan Müslüman Arap-Yahûdî çatışmaları 1939 Mayıs ayında ancak yatıştırılabılmıştır. Özellikle üç yıl devam eden son çarpışmaların gelişmesinde 1933-35 yılları arasında 134.540 Yahûdî'nin Filistin'e göç etmesinin önemli bir etkisi olmuştur (Armaoğlu, Trsz:)

Filistinli Araplar, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Siyonist Yahûdilere karşı mücadelede dört farklı siyasi fikir hareketine bölünmüşlerdir. Bunlardan birincisi, Filistin topraklarında "Birleşik Arap Devleti" kurmayı amaçlayan Arap milliyetçiliğidir. İkinci olarak İngiliz işgalinden sonra Filistin'de ve diğer İslam ülkelerinde siyonizm karşıtlığı yoğun bir biçimde artmıştır. Bu durumda Arapların en büyük korkusu, savaş sonrası Yahudilerin kitleler halinde göçleri karşısında azınlığa düşmektir. Bu kesim Filistin'in tamamen Yahudileşmesinden endişe duymalarına rağmen örgütlü olmadıklarından herhangi bir hareket içinde bulunmamışlar ve korkuları içinde kaybolmuşlardır. Üçüncü olarak temeli İslamî düşünceye dayanan siyasi hareket ki Müslüman dünyasıyla entegre bir Filistin isteyen İslamcılardır. Bunlar siyonizme karşı İslam dünyasını harekete geçirmeye çalışmışlardır. İngilizleri rahatsız eden en etkili gurup İslamî temele dayanan bu kesim olmuştur. Çünkü geniş Müslüman sömürge ağına sahip İngiltere, içinde İslami propagandayı barındıran her türlü oluşumdan endişe etmekte, tepki göstermekte ve geniş bir propaganda ağı ile bunları etkisizleştirmeye çalışmışlardır. Filistin'de etkili dördüncü grup ise milliyetçi, ılımlı mandacılarıdır. İngiliz mandasından yana olan bu kesim, Filistin'in kendisini idare edemeyeceğine inanmaktaydı. Onlara göre bölgenin zenginleşmesi ve kalkınması için İngilizlerin siyasî ve ekonomik destekleri şarttır (Ediz, 2015). Benzer çatışmalar İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında Yahûdilerin şiddet kullanması ile artarak devam etmiştir. Filistin'de İngiliz manda idaresi 15 Mayıs 1948'de sona erecekti. Bunun üzerine Siyonistler 14-15 Mayıs gece yarısından önce Tel Aviv'de İsrail Devleti'nin kurulduğunu ilan ettiler. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Truman İsrail devletinin kuruluş ilanından tam on bir dakika sonra, Sovyetler Birliği de bir gün sonra kurulan devleti tanıdıklarını açıklayarak desteklediklerini ilan etmişlerdir (Karaman, 1996).

Ondokuzuncu Yüzyılın Ortalarından Yirminci Yüzyılın Ortalarına Kadar Kudüs

"Bereket, mübarek olan" anlamlarına gelen Kudüs kelimesi yerine Beytülmağdis, Beytülmuğaddes) isimleri de kullanılır (Harman, 2002; Dolu, 2016). Tarihi Bronz çağının başlarına kadar uzanan Kudüs şehrinin, Kenanlılar tarafından inşa edildiği görüşü oldukça yaygın kabul görmeye birlikte (İslam Konferansı Teşkilatı, 1988), İslam tarihçileri şehrin ilk kurucuları hakkında iki görüş ileri sürmektedirler:

Birincisi; Kudüs şehri, Hz. İbrahim döneminde bugünkü Akabe Körfezi, Lut Gölü ve Filistin topraklarında devlet kuran Amalikalılar tarafından kurulmuştur. İkinci görüş ise şehrin kurucuları Kenanlılar olduğudur. Zira bölgede M.Ö.1200'lerden önce var olan medeniyete Kenan Medeniyeti/ Uygurluğu denir ve şehrin kurucuları da bunlardır. Hz. Davud (M.Ö.1007-968) ise bu şehri Yebüsilerin elinden alıp kendisine başşehir yapmış, bir saray inşâ ettirip, şehrin etrafını duvarla çevirmiş ve adına Davud'un şehri ismini vermiştir (Harman, 2002).

Hz. Davud'dan sonra oğlu Hz. Süleyman (968-930) devletin topraklarını Suriye ortalarına kadar genişletmenin yanında en önemli eserlerinden birisi bir mabed (Süleyman Mâbedi / Mescid-i Aksâ) yaptırmıştır. Mâbedin yerinde Hz. Süleyman'dan önce ilk defa Hz. İbrahim tarafından mescid yapıldığı ve aslının mescid yeri olduğu rivayetleri de vardır (Harman, 2002).

H. Süleyman'ın ölümünden sonra varlığını uzun süre devam ettiremeyen İsrail Devleti yıkılınca, Kudüs, Perslerin, Makedonyalı Büyük İskender'in, Mısırlıların, Selekîlerin, Romalıların eline geçerek sürekli el değiştirmiştir. Romalılar M.S. 70'de Yahudileri buradan tamamen sürmesi üzerine dünyanın çeşitli yerlerine dağılmışlardır. Roma İmparatorluğu'nun yıkılması ile burası Doğu Roma denilen Bizanslıların elinde kalmıştır (Harman, 2002).

Hıristiyanların elinde bulunan Kudüs'ü İslam orduları başkumandanı Ebü Ubeyde b. Cerrah kuşatınca, şehir halkı Müslümanların Suriye şehirleriyle yaptıkları anlaşmalara benzer bir anlaşmanın kendileriyle de yapılması teklifinde bulundular ve şehri bizzat halifeye teslim etmek istediklerini bildirdiler. Hz. Ömer. Ebü Ubeyde'nin daveti üzerine Kudüs'e gelerek şehri Patrik Sophronios'tan teslim almış ve bir anlaşma imzalamıştır (638). Kudüs halkıyla yapılan bu anlaşma, cizye ve haraç vermeleri karşılığında mal ve can güvenliği, din ve ibadet hürriyeti esasını öngörmekteydi (Avcı, 2002). Şehir, Hz. Ömer zamanında Müslümanların eline geçtikten sonra, Beytü'l Makdis, Beytü'l Mukaddes, Kuds'ü-Şerif, Medinetü'l-Mukaddes isimleri ile anılmıştır (İslam Konferansı Teşkilatı: 1988).

Müslümanlar tarafından fethedilen Kudüs yeni bir döneme girmiş ve bundan sonra manevî bir kutup ve ilim merkezi olmuştur. 1099 tarihine kadar Müslümanların elinde bulunan şehir bu tarihte Hıristiyan Haçlıların kırk gün süren kuşatmalarından sonra, onların ellerine geçmiştir. Müslüman halk, Kubbetü's-Sahra ve Mescid-i Aksa'nın bulunduğu kutsal bölgeye sığınıp canını kurtarmaya çalışmış fakat Haçlılar dünyada eşi görülmemiş bir vahşet örneği sergileyerek evlerde, camilerde ve yollarda bulunan masum insanların hepsini kadın, erkek, yaşlı, çocuk demeden öldürmüşler, Mescid-i Aksa'ya sığınmış olanları da kılıçtan geçirilmiştir (Demirkent, 2002).

Selahaddin Eyyübî Mi'raç kandiline denk düşen 2 Ekim 1187 tarihi Cuma günü Kudüs'e girmiş ve şehri Haçlılardan geri almıştır. Haçlıların seksen sekiz yıl önce kana buladıkları şehirde taşkınlıklar yaşanmamış, Müslümanlar zafer sevincini olgunluk içinde, ağır başlılık ve vakarla kutlamışlardır. Haçlılar Kudüs'ü terk ederken, Müslümanlar dışında yerli halktan Hıristiyanların ve Musevilerin de şehre yerleşmesine izin verilmiş, Hıristiyanlara ait kutsal yerlerin idaresi Ortodoks kilisesine teslim edilmiştir. Bir süre Kudüs'te kalan Selahaddin-i Eyyübî, Haçlılar tarafından saray olarak kullanılan Mescid-i Aksa'yı camiye çevirmiş, şehir yönetiminde gerekli düzenlemeler yapmış ve hasar gören şehrin surlarını tamir ettirmiştir (Demirkent, 2002).

Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sırasında Osmanlı yönetimine giren Kudüs'e en büyük hizmeti Kanunî Sultan Süleyman yapmıştır. Kanunî Sultan Süleyman (1520-1566) Kudüs'ün şehirleşmesine çok büyük katkıda bulunmuştur. Kânûnî, 1538'de şehrin etrafını dört km. uzunluğunda kare biçiminde surlarla yeniden yaptırmış, kaleyi restore ettirmiş, Kubbetü's-Sahra'nın duvarları ve kapısını yeniden tamir ettirmiş ve ayrıca Hz. Davud türbesini de inşâ ettirmiştir. Kendisinden sonra gelen Osmanlı padişahları da aynı geleneği devam ettirerek şehre çok büyük önem vermiş ve hizmette bulunmuşlardır (Demirkent, 2002).

Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'nın döneminde (1831-1840) Avrupâî tarzda ve katı bir biçimde önemli değişiklikler yapılmıştır. 1834-1838 yılları arasında Kudüs'te katı uygulamalar, vergilerin artırılması ve mecburî askerlik kararlarının yapılması kararları, bir takım ayaklanmaya sebep olmuştur. Halkın desteği ile Aralık 1840'da Kudüs yeniden Osmanlı yönetimine girmiş ve şehrin eski düzeni sağlanmıştır (Aselî, 2002).

Mehmed Ali Paşa dönemini ve Tanzimat'ın ilanını fırsat bilen yabancı güçler bölgede yoğun bir faaliyete giriştiler. 1838 tarihinde, İngiltere Kudüs'te ilk defa konsolosluk açtır. Arkasından Fransa, Avusturya, Prusya ve Rusya konsolosluklarını açmışlardır. Diğer taraftan misyonerlik çalışmalarına hız verilerek 1841'de İngiliz Alman Protestan piskoposlukları kurulmuştur. 1845'de Grek Ortodoks patriği İstanbul'dan Kudüs'e taşınmış, ayrıca Latin patrikliği de 1847'de faaliyetlerini artırarak, çalışmalarını daha da aktif hale getirmek istemiştir (Aselî, 2002).

Avrupalıların Kudüs'te başlatmış olduğu kültürel, dini ve siyasi faaliyetler XIX. yüzyılın ortalarından itibaren daha da artarak devam etmiştir. Avrupa devletleri bir taraftan azınlıklara desteklerini devam ettirirken, diğer yandan Kudüs'te ve bölgede kendi nüfuzlarını artırma mücadelesine girişmişlerdir. Başta İngiltere Yahudileri himaya siyasetini üstlenmiş, Kudüs ve

çevresinde Protestan merkezli Hıristiyan nüfusu artırma siyasetine soyunmuştur. Fransızlar Katolik cemaatleri, Ruslar ise Ortodoks gruplar üzerinde etkilerini yoğunlaştırmıştır (Aselî, 2002).

Avrupalıların çeşitli metodlarla bölgede ve Kudüs'te başlatmış oldukları yoğun faaliyetlere karşı Osmanlı yönetimi şehirde imar çalışmalarını artırma ve yabancıların nüfuzlarını kısıtlama çalışmaları olmak üzere iki yönden etkili olmaya çalışmıştır. Sultan Abdülaziz ve Sultan Abdülhamid zamanında şehirde yapılan imar çalışmalarından bazıları şunlardır: 1863'te belediye idaresi ve bir idare meclisi kurulmuş ve belediye, şehrin temizliği, kanalizasyon sistemi, şehrin aydınlatılması, sokakların tanzimi ve ağaçlandırılması gibi alanlarda hizmetler vermeye başlamıştır. 1865'te Kudüs'e telgraf getirilmiş, 1868'de Kudüs-Yafa karayolu hizmete girmiştir. 1886'da şehirde polis teşkilatı görev yapmaya başlamıştır. Yafa Kapısı'nda 1900'de bir saat kulesi inşa edilen şehirde, 1891 'de Kudüs belediyesi bir hastahaneyi hizmete açmıştır. XIX. yüzyılın ikinci yarısında ulaşım sistemi eskiye göre daha da iyileştirilmiş ve 1892 tarihinde Kudüs-Yafa demiryolu hizmete girmiştir. Ulaşım ve haberleşmedeki bu gelişmeler Kudüs'ün dış dünya ile ilişkilerinin gelişmesine, ziyaretçilerin daha çok gelmesine ve ekonomik açıdan canlılık kazanmasına yolaçmıştır (Aselî, 2002).

Kudüs'e ticari ve ekonomik kaynaklar bakımından baktığımızda kendisine yeterli gelir kaynaklarına sahip olmadığı görülmektedir. Şehirdeki tarım arazileri yetersiz ve sanayi için gerekli ham madde kaynakları yoktur. Fakat şehri her yönü ile besleyen en önemli gelirler, farklı dini yapılardan kaynaklanan zengin yapının olmasıdır. Kutsal dinlere mensup hacıların ve turistlerin ziyaretleri hem el sanatlarına hem de ticarete bitmeyen bir canlılık kazandırmıştır (Aselî, 2002).

Osmanlılar öncesi ve Osmanlı yönetimi boyunca Kudüs'te İslam dünyasının farklı bölgelerinden gelen pek çok Müslüman ulemâ Kudüs'e yerleşmiş ve ilmi hayata canlılık getirmişlerdir. Vakıfların desteği ile şehirdeki ilmi ortam cazibe merkezi olmayı sürdürmüş, ayrıca tasavvufi hayat buraya canlılık kazandırmıştır. Mescid-i Aksa ve Şam Kapısı civarlarında Mevleviyye, Şazeliyye, Rifaiyye ve Ahmediyye gibi tarikatlar dini ve kültürel hayata ayrı bir zenginlik kazandırmıştır. Fakat şehrin bu ilmî ve manevî yapısı XVIII. yüzyıldan itibaren gerilerne başlamıştır. Bunun başlıca sebebi medreseler ve kültürel müesseseleri canlı tutan vakıfların zayıflamaya yüz tutmasıdır. İlmî konunun XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar devam etmesi sonucunda tüm Osmanlı topraklarında olduğu gibi eğitimde yenilikler dönemi başlamış ve yeni eğitim müesseseleri açılmıştır. Bunlar olurken yabancı devletlerin kurdukları misyoner okullarının kemmiyet ve keyfiyetinde artışlar bariz biçimde kendini göstermiştir (Aselî, 2002).

1881 tarihinden itibaren Rusya'daki baskılardan kaçan Yahudilerin Filistin'e göç etmeleri Kudüs'te önemli değişikliklere sebep olmuştur. Ayrıca Avrupalı Yahudilerin 1880'lerden sonra başlattıkları siyasî ve dini gerekçelerle başlattıkları göç hareketi 1882'de siyonist politik kimliğe bürünmüştür. Yahudi göç dalgasının başlaması üzerine Osmanlı hükümetinin politikası değişmiş ve bundan sonra Filistin'de Yahudi yerleşimine engel olma siyasetini başlatan Sultan İkinci Abdülhamid, Yahudi göçünü engellemek için yoğun çaba sarfetmiştir. Padişah, Avrupa'dan kaçan Yahudilere Filistin'de toprak satın almalarını yasaklamak, hac maksadıyla şehri ziyaret edeceklerine sadece geçici izin vermek ve vize koymak gibi kısıtlamalar getirmiştir. Osmanlı idaresinin toprak satın almayı engelleme siyasetine rağmen, istenilen sonuç alınamamış ve 1917 tarihine gelindiğinde şehirdeki Arap ve Yahudi nüfus yapısında belirgin değişim kendini göstermiştir. Kudüs'e gelip yerleşen Yahudiler daha çok eski şehrin kuzeybatı ve kuzeydoğusunda, Araplar ise şehrin kuzey ve doğusuna doğru yerleşim yerleri oluşturunca, şehrin sur çevrelerinde taşmalar başlamış ve böylece Yeni Kudüs yapılaşması ortaya çıkmıştır (Köse, 2015).

Kudüs Osmanlı yönetimine girince idârî olarak Şam eyaletine bağlı bir sancak haline dönüştürülmüş (İslam Konferansı Teşkilatı, 1988), 1887 tarihinde ise merkeze bağlı, bağımsız bir mutasarrıflık olmuştur. Bir yıl sonra 1888 tarihinde Beyrut vilâyeti oluşturulunca Kuzey Filistin'deki Nablus ve Akka sancakları bu vilayete bağlanmıştır. Böylece Filistin'in kuzeyi Beyrut valiliğine bağlanmış, geri kalan kısım Kudüs mutasarrıflığında kalmıştır (Öke, 1993; Karaman, 1996). Kudüs, yirminci yüzyılın başlarında yeniden bağımsız sancak yapılmak suretiyle Taberiye, Hayfa, Akka sancağın sınırları dışında kalmak şartıyla, Sina Yarımadası'nın tamamı el-Arîş'in doğusundan Akabe Körfezi'ne kadar uzanan bir had, doğuda ise Lut gölü ve Şeria nehri bu sancak bölgesi kapsamında kalmıştır (Darkot, 1988).

Birinci Dünya Savaşı sırasında Mısır'ın alınması için İngilizlere karşı kanal harekâtları yapıldığı sırada Kudüs üs olarak kullanılmış ve savaş boyunca askerî lojistik amaçlı kullanılmak için Sina Çölü'ne kadar uzanan 200 km.lik demiryolu inşa edilmiştir. 3 Şubat 1915 tarihinde 16.000 kişilik ordu ile Birinci Kanal harekâtı seferi yapılmış fakat daha önceden oldukça fazla mühimmat hazırlığı yapan İngilizler karşısında başarısız olunmuş ve 4 Şubat 1915'de Osmanlı ordusu el-Arifş ve Birüssebi taraflarına çekilmek durumunda kalmıştır. 27 Temmuz 1916 tarihinde İkinci Kanal harekâtını başlatan Osmanlı orduları yine başarı elde edememişlerdir. 1917'de ise durum değişmiş ve Gazze'ye kadar gelen İngilizler şiddetli bir Osmanlı ordusunun direnci ile karşılaşmışlardır. Yeni gelişen şartlar üzerine İngilizler, 1917 yaz ayları boyunca hazırlıklara giriştiler ve işgal ettikleri yerlerde 350.000 ordu ve 500 topla askeri güçlerini takviye ettiler.19 Eylül 1917'de İngiliz kuvvetlerinin başında bulunan Allenby, Filistin'i tamamen işgal ederek Suriye'ye doğru yöneldi. Kasım 1917 tarihinde Türklerin Lut Gölü ile Gazze arasındaki karargahlarının bulunduğu cepheye saldırılarını sürdürerek Gazze, Yafa, Birüssebi ve Kudüs'ü işgal etti ve 9 Aralık 1917'de şehri tamamen ele geçirdi.1918 senesi başlarından itibaren sürekli geri çekilmek durumunda kalan Osmanlı ordusu Nablus, Hayfa, Akka ve 21 Şubat 1918'de Eriha'yı kaybedince, Filistin toprakları Osmanlı'dan çıkmış oldu (Darkot,1988; Karaköse, 2018).

1916 tarihinde Fransa ve İngiltere Filistin, Şam, Lübnan ve Batı Şeria'yı içine alan toprak parçasını Sykes-Picot Andlaşması ile paylaşma planları çizmişlerdi (İslam Konferansı, 1988). 1917'de Kudüs dâhil Filistin'in tamamı Osmanlı'nın elinden çıkınca yerli nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan Müslüman ve Hristiyan Arapların topraklarına Avrupa ve Rusya'dan gelen Yahudiler yerleştirilmiş (Aselî, 2002) ve bölge 1920'ye kadar İngiliz askeri yönetiminde kalmıştır (İslam Konferansı Teşkilatı, 1988).

İngiliz yönetimindeki Kudü'te, nüfus, ekonomi ve kültürel bakımdan pek çok değişiklikler yaşanmıştır. Her şeyden önce Yahudi nüfusu Arap nüfusunu geçmiş ve ekonomik olarak Araplar, Amerika ve Avrupa'dan destek alan Yahudilerle ancak kendi imkânlarıyla mücadele edebilir duruma getirilmiştir. Böylece Araplar ile Yahudiler arasındaki dengeler değişmiş ve daha da kötüsü Araplar aleyhine bozulmuştur. Başgösteren problemlerin içinden çıkamayan İngiltere, 1947'de Birleşmiş Milletler'e Filistin'i paylaştırma planını sunmuş ve Kudüs'e milletlerarası bir statü verilmesi teklifinde bulunmuştur. Bir yıl sonra 1948 Arap-İsrail Savaşı'nda Kudüs'ün batısı İsrail tarafından işgal edilmiştir. Ürdün ise eski şehir olarak bilinen Doğu Kudüs'te hâkimiyetini devam ettirmiştir. Böylece Kudüs Batı ve Doğu olmak üzere ikiye bölünmüştür. İsrail Ocak 1950'de Birleşmiş Milletler kararlarını hiçe sayarak Batı Kudüs'ü başkent ilan ederek resmi kurumlarını ve hükümet binalarını Kudüs'e taşınmıştır.1967 Arap İsrail savaşı sırasında Kudüs'ün tamamını işgal eden İsrail, günümüze kadar her türlü aşırı güç kullanmaktan çekinmeyerek şehri Yahudileştirme çalışmalarına devam etmektedir. Birleşmiş Milletlerin pek çok uyarıları ve kınamalarını kulak ardı eden İsrail, Kudüs ve diğer Filistin topraklarında bu siyasetini sürdürmektedir (Aselî, 2002).

ABD Başkanı Donald Trump, 6 Aralık 2017 tarihinde yaptığı açıklamada Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıma vakti gelmiştir. Büyükelçiliği Kudüs'e taşıma talimatı veriyorum", diyerek Kudüs'ün İsrail'in başkenti olduğunu ilan etmiştir (Hürriyet Gazetesi, 1917). Bu söylemini 14.05.2018 tarihinde yürürlüğe koyan Amerika, büyük elçiliğini kanlı bir şekilde Tel Aviv'den Kudüs'e nakletmiştir.Eli kanlı İsrail askerleri 59 Müslüman Filistinliyi şehid etmiş, iki binden fazlası da yaralanmıştır (Habertürk Gazetesi, 2018).

Sonuç

Ondokuzuncu yüzyılın ortalarına kadar Filistin ve diğer Osmanlı topraklarında Yahûdiler ve diğer azınlıkların devletle problemleri yoktu. Ne yazık ki Avrupa devletlerinin Osmanlı Devleti'nin iç işlerine müdahalesi bu yüzyılın ortalarında başlamıştır. Bu müdahale girişimlerinden birisi de Yahûdiler için Filistin'i yurt yapma çalışmalarıdır.1861 tarihinde İngiltere'nin desteği ile faaliyete başlayan "Londra İbranî Kuruluşu" ve aynı sene içinde Fransa'da kurulan "International İsrail Taahhüd Cemiyeti" bu alandaki ilk derneklerdir. Özellikle İngiltere bu tarihten. İsrail Devleti'nin ilan edildiği 1948 tarihine kadar siyonizm davasının en büyük destekçisi olmuştur.

Türkiye'de, Filistin meselesi denince genellikle Teodor Herzl'in, Sultan Abdülhamid'ten "Filistin'den toprak talebi" akla gelmektedir. Aslında unuttuğumuz veya unutturulan bir gerçek vardır

ki, İngiltere'nin XIX yüzyılın ortalarından itibaren Orta Doğu'da Osmanlı hâkimiyetinde bulunan toprakları elde edebilmek için başlatmış olduğu İngiliz siyasetidir. Örneğin Yahûdiler için Filistin'i yurt edinme fikrini ilk ortaya atan İngiliz iş adamlarından Edward Cazalet ve İngiliz asıllı Hıristiyan Laurance Oliphant'dır.

Birinci Dünya Savaşı devam ederken, 16 Mayıs 1916 tarihinde İngiltere öncülüğünde, Fransa ve Rusya'nın da kabul ettiği Sykes-Picot Anlaşması yapıldı. Bu üç devlet oluşturdukları Orta Doğu'nun taksimi haritasında "kahverengi bölge" diye adlandırdıkları Filistin topraklarını, savaştan sonra Avrupa devletleri denetiminde özel uluslararası idareye kavuşturma kararı aldılar. Bu tarihten yaklaşık bir buçuk yıl sonra Kudüs, Aralık 1917'de İngilizler tarafından işgal edilmiştir. İşgalden kısa süre önce, İngiliz Dışişleri Bakanı Arthur James Balfour 1917 Kasım'ında, Filistin'de, Yahudiler için bir yurt oluşturulmasını ve bunu İngiltere'nin destekleyeceğini açıklamıştır. 1861'den beri Yahûdî faaliyetlerini destekleyen İngiltere, Balfour Deklerasyonu ile de siyonist projeye destek vereceğini belirtmiştir. Bu deklarasyona İngiltere'nin yanında İtilaf Devletleri'nin tamamı da destek vermişlerdir.

1919 Haziran ayında Milletler Cemiyeti Sözleşmesi'nin 22. maddesi ile Osmanlı Devleti'nin toprağı olan eski Arap vilâyetlerine, İngiliz mandası himayesinde bağımsızlık verilmiştir. İngiltere, 1920 Nisan ayında yapılan San Remo Konferansı'nda, Filistin'de manda yönetimini üstlenmiştir. Bu tarihten itibaren Filistin meselesi yeni bir döneme girmiş ve manda yönetiminde Yahudiler önemli görevlere getirilmişlerdir. Böylece, Yahudilerin örgütlenmelerine, toprak almalarına ve Filistin'e göç etmelerine destekler artırılmıştır. Siyonistler, bu destekler ile iktisadî, siyasî, malî güce ulaştılar ve İsrail Devleti'nin kurulması için gerekli alt yapıyı hazırladılar. Sonunda İsrail Devleti 1948 tarihinde ilan edildi. Burada gerçek olan şudur ki, 1861'den 1948 tarihine kadar İngiltere, İsrail Devleti'nin kurulmasında çok önemli görevler üstlenmiştir. İsrail Devleti kurulduktan sonra da Birleşmiş Milletlerin kurulmasına ön ayak olan yine İngiltere olmuştur. İngiltere'nin öncülük ettiği ve üstlendiği Yahudilik ve siyonizm davasının himayesini ve öncülüğünü daha sonra Amerika üstlenmiş ve hala bu devlet yürütmektedir. İslam dünyası bu gerçeği unutmamalıdır.

Belirtilen bu gerçeğin dışında, Birinci Dünya Savaşı sırasında Basra, Irak'ın tamamı, Akabe, Kutsal topraklar, Filistin, Ürdün, Lübnan ve Suriye gibi geniş Orta Doğu topraklarının Türklerin elinden çıkmasının yegâne müsebbibi yine İngiltere ve İngiliz siyasetidir. Makalede bu gerçek vurgulanmak istenmiştir.

Kaynaklar

- Aaronsohn, A. (2003). *Türk ordusuyla Filistin’de*, Çev: Necmettin Alkan, İstanbul: Selis Kitaplar
- Habertürk.com (2018, Mayıs 15) Amerikan elçiliğinin Telaviv’den Kudüs’e taşınması, *Habertürk Gazetesi*, 1.
- Hürriyet.com. (2017, Aralık 06) Amerika’nın Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak tanınması, *Hürriyet Gazetesi*, 1.
- Armaoğlu, F. (Trsz.). *20. yüzyıl siyasi tarihi*, İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Aseli, K. C. (2002). Osmanlı dönemi ve sonrası Kudüs, İstanbul: *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, (26)334, 336-337.
- Avcı, C. (2002). Fethedilişinden haçlı istilasına kadar Kudüs, İstanbul: *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, (26), 327.
- Bayur, Y. H. (1991), *Türk inkılabı tarihi*, 3(IV), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Biren, M. T. (1993). *II. Abdülhamid, meşrûtiyet ve mütareke devri hatıraları*, 1, İstanbul: Arma Yayınları.
- Buzpınar, T. (2011). *Filistin’e yahûdî göçü meselesi (1878-1908)*, *Devr-i Hamid, Sultan İkinci Abdülhamid*, 5, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Çelik, M. (1993). Filistin, *doğuştan günümüze büyük İslam tarihi*, İstanbul: Çağ Yayınları,
- Darkot, B. (1988). Filistin, *İslam ansiklopedisi*, 4. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Demirkent, I. (2002). Haçlılar dönemi Kudüs, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, (26), 330-332, 334-335
- Dolu, A. (2016). Osmanlı kroniklerinde Kudüs algısı, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 22.
- Dursun D. (1995). *Ortadoğu neresi?*, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Ediz, İ. (2015). Birinci Dünya Savaşı sonrasında Filistin’de toplum ve siyaset (1919-1922), *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 144-145, 148,150-151.
- Emir (Erkilet), H. H. (2002). *Yıldırım*, Ankara: Genel Kurmay Başkanlığı Yayınları.
- Harman, Ö. F. (2002). Kudüs, İstanbul: *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, (26), 324- 325.
- İslam Konferansı Teşkilatı Kudüs Komitesi Kararları* (1988), Cidde: İslam Konferansı Teşkilatı Yayını.
- Karal, E. Z. (2011). *Osmanlı tarihi*, 9, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını.
- Karaman, M. L. (1996), Filistin, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, (13), 89-91,103,137-138,140.
- Karaköse, H. (2018). *Orta doğuda Osmanlı İngiliz mücadelesi (1876-1918 yılları arası)*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Kasalak ,K. (2016). İngilizlerin Filistin politikası ve Filistin mandası, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(25), 66-67.
- Kılıç, R. (2017). 19. yüzyılda Osmanlı idaresinde Kudüs mutasarrıflığı, Erciyes, 471,7.
- Köse, F. B. (2015), Osmanlı dönemi Kudüs’ünde idârî ve sosyal yapı, *Belgü*, 2015 (1), 181.
- Kürkçüoğlu, Ö. (1982). *Osmanlı devletine karşı Arap bağımsızlık hareketi (1908- 1918)*, Ankara: AÜSB. Fakültesi Yayını.

- Nedim, Ş. M. (1995), *Filistin savaşı (1914-1918)*, Çev. Abdullah Es, Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Yayını.
- Nedşe, R. Ş. (2014), *Sultan ikinci Abdülhamid ve Filistin*, Çev. Necmeddin Gevri, İstanbul: Eşik Yayınları
- Öke, M. K. (1993), *Son dönem Osmanlı imparatorluğu, Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, 12*, İstanbul: Çağ Yayınları
- Öke, M. K. (2006), Osmanlı imparatorluğu, siyonizm ve Filistin sorunu (1880-1914), *Marife*, 6 (1), 263-264
- Turan, Ö. (2003), *Medeniyetlerin çatıştığı nokta orta doğu*, İstanbul: Acar Matbaacılık
- Türk, F. (2007), Yahûdî devletinin demografik temelleri, birinci dünya savaşına kadar Osmanlı Devleti'nin Filistin siyaseti, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 71, 73,78-79, 81.

Extended Abstract

Until the middle of the nineteenth century, the Ottoman Empire had no problems with the Jews and other minorities in Palestine. First time, the Jews began their work for Palestine in 1861 with the support of England, establishing the association in London "London Hebrew Foundation". On the same date (in 1861), the "International Israeli Commitment Society was established in France, which wanted to develop the Palestinian Jews. Both associations wanted to make Palestine their homeland. Especially from this date, England was the biggest supporter of the Zionism case until the establishment of Israel in 1948. In this case, we need to know the supporter states behind the establishment of the Israeli State as Turkish society.

Sultan Abdulhamid and Teodor Herzl, who came to mind in the Turkish society in the case of Palestine. Because Sultan Abdul Hamid did not give Jews land from Palestine and he claimed the Palestinian cause. But the idea of providing homeland to the Jews in Palestine has always been the British. This is the fact that we have actually forgotten. In fact, the Middle East and other Ottoman lands should be the first to come to mind the game of British and British politics. For example, Edward Cazalet, a British businessman who first proposed the idea of a Palestinian homeland for the Jews, was British Christian Laurance Oliphant.

If you also need to give another example, as the First World War continued, the Sykes-Picot Agreement was held on 16 May 1916, under the leadership of Great Britain as a result of the secret negotiations that were accepted by France and Russia. The three states agreed to establish a special international administration under the control of the European states after the war. After the First World War, these states wanted to give Palestinian lands to the international administration under the control of European states. On the other hand, shortly before Jerusalem's occupation in December 1917, British Foreign Minister Arthur James Balfour announced in November 1917 that the creation of a dormitory for Jews in Palestine would be supported by the UK. Britain, which is an international force with the Balfour Declaration and which supports the Jewish activities since 1881, has declared to the world that it will give political support to the Zionist project. Along with the UK, the Entente States supported this declaration and reached a common agreement.

In June 1919, within the scope of Article 22 of the League of Nations Convention, it was accepted that the Ottoman Empire granted temporary independence to the former Arab provinces as a British mandate. At the San Remo Conference held in April 1920, the United Kingdom took over the mandate in Palestine and the high military commissioner of the civilian manda administration took office. From this date on, the Palestinian issue has entered a new era and the Jews have been brought to important positions under the British mandate. Great support was given to the organization of the Jews, their acquisition of land and their migration to Palestine. With these supports, the Zionists reached economic, political and financial power in a short time. The British have always been the British, who formed the infrastructure for the establishment of the State of Israel before 1948, and the establishment of the United Nations after the establishment of the Israeli state. In our age, the tasks of England in the Middle East are fulfilled by America.

A part of the society in Turkey accused the Palestinian people or because of some mistakes made in the past or they argued that "The Palestinian issue is the case of the Arabs, does not concern us much" But it can be the fault of every society. Such errors can happen in every society. It is not correct to blame the Palestinians with some mistakes made about one and a half centuries ago. In 1917, after the Palestinian rule of Ottoman rule, with the Jewish immigration to the region and the demographic structure began. To defend their rights, the Palestinians engaged in armed conflicts with Jews between 1921, 1929, 1933 and 1937-1939. However, the Palestinians had to lose their land because Europe and America gave all kinds of support to the Jews. On the other hand, The Palestinians were undecided about the ways in which they would struggle against this great danger and fell apart. Thus, the Palestinian people lost their power. The Palestinians and the Islamic world have not yet set a common policy for Israel. Since the Islamic world does not have a common policy for the Palestinian issue, the blood flow in the region will not end. During the First World War, the only reason for the loss of Basra, Iraq, Aqaba, Holy Land, Palestine, Jordan, Lebanon and Syria was British and British politics.

Finally, I would like to point out. Finally, I would like to point out this important issue During the First World War, the only reason for the loss of Basra, Iraq, Aqaba, Holy Land, Palestine, Jordan, Lebanon and Syria was British and British politics. In this article, this fact was asked to highlight. Turks and Muslims will not forget this fact.

Risk Alma ve Eleştirel Düşünme Eğilimlerinde Doğa Macera Eğitimine Bağlı Değişimlerin İncelenmesi

Sırrı Cem Dinç

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu, Nevşehir
scem.dinc@gmail.com

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-6915-4540>

Fatma Saçlı Uzunöz

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu, Nevşehir
fatmasaclici@gmail.com

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-2246-4952>

Burak Güneş

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu, Nevşehir
gunesburak82@gmail.com

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-6571-646X>

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 25.11.2018

Revize Tarihi: 10.12.2018

Kabul Tarihi: 25.12.2018

Atf Bilgisi

Dinç, S. C., Saçlı Uzunöz, F. ve Güneş, B. (2018). Risk alma ve eleştirel düşünme eğilimlerinde doğa macera eğitimine bağlı değişimlerin incelenmesi, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 166-182.

ÖZ

Araştırmanın amacı, risk alma ve eleştirel düşünme eğilimlerinde doğa macera eğitimine katılıma bağlı anlamlı değişimlerin olup olmadığını incelemektir. Araştırmaya 19 kadın (\bar{x} yaş=20.21±1.96) ve 22 erkek (\bar{x} yaş=19.9±1.41) birey katılmıştır. Macera eğitimi 8 hafta birer saatlik kuramsal derslerin sonunda Aladağlar'da gerçekleştirilen doğa kampçılığı ve yürüyüşü, interaktif doğa oyunları ve zirve tırmanışını (3480m) içeren 5 günlük etkinliği kapsamıştır. Veriler eğitim öncesi ve sonrası DOSPERT-Kısa Formu ve KEDEÖ ile toplanmıştır. Verilerin analizinde, bağımsız gruplarda ve tekrarlı ölçümlerde t-testi kullanılmıştır. Katılımcıların etkinlik öncesi ve sonrası rekreasyonel alt boyutunda anlamlı artış ($t=-2.82$; $p<.01$), etik alt boyutta ise anlamlı düşüş ($t=2.09$; $p<.05$) belirlenmiştir. Eleştirel düşünmede ise analitiklik ($t=-2.29$; $p<.05$), açık fikirlilik ($t=-7.03$; $p<.001$), meraklılık ($t=-3.23$; $p<.05$) alt boyutlarında ve toplam puanda ($t=-5.38$; $p<.001$) artış, kendine güven alt boyutunda düşüş ($t=2.67$; $p<.05$) saptanmıştır. Risk alma toplam puanlarında; erkeklerin yüksek risk aldıkları ($t^1=-5.53$, $p<.001$; $t^2=-2.61$, $p<.05$), eleştirel düşünmenin ise alt boyutlar ve toplam puanlar açısından cinsiyete göre farklılık göstermediği ($p>.05$) saptanmıştır. Sonuç olarak doğa macera eğitimlerinin özellikle rekreasyonel risk alma eğilimlerini arttırdığı, erkeklerin kadınlara göre risk alma eğilimlerinin daha yüksek olduğu, eğitimin eleştirel düşünme eğilimlerinde artışa neden olduğu ancak cinsiyetler arasında fark yaratmadığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Doğa macera eğitimi, risk alma, eleştirel düşünme.

Investigation of Changes in Risk Taking and Critical Thinking Disposition Related to Outdoor Adventure Education

ABSTRACT

The aim of the study was to examine whether there were meaningful changes in risk taking and critical thinking dispositions after the participation in outdoor adventure education. 19 female ($M_{age}=20.21\pm 1.96$) and 22 male ($M_{age}=19.9\pm 1.41$), participated in the study. The adventure education was a 5-day experience that included back-packing, outdoor challenge and summit climbing (3480 m.) after 8-week theoretical course one hour each. The data were collected as pre-posttest with DOSPERT and CCTDI. The t-test was used in data analysis. There was increase in recreational ($t=-2.82$; $p<.01$), while decrease in ethical risk taking ($t=2.09$; $p<.05$) of the DOSPERT from pre-test to post-test. There were increases in analyticity ($t=-2.29$; $p<.05$), open-mindedness ($t=7.03$; $p<.001$), inquisitiveness ($t=-3.23$; $p<.05$) and total scores ($t=-5.38$; $p<.001$) while significant decrease in self-confidence ($t=2.67$; $p<.05$) of CCTDI. It was seen that male participants had higher scores than females in risk taking in both measures ($t^1=-5.53$, $p<.001$; $t^2=-2.61$, $p<.05$). There were no significant differences either in total scores of CCTDI according to gender ($p>.05$). As a result,

it can be said that outdoor adventure education had positive changes in risk taking and critical thinking dispositions at university students and male students took more risks than females in outdoor.

Keywords: Outdoor adventure education, risk taking, critical thinking.

Giriş

Dağlara tırmanan, mağaraların derinliklerine inen, akarsudan aşağı kano yapan, kayaklar üzerinde uzun süreli etkinliğe katılan veya alçak ve yüksek ip etkinliklerine katılan pek çok insan mevcuttur. Bir başka deyişle küresel ölçekte giderek artan büyüklükteki bir insan topluluğu farklı biçimdeki macera etkinliklerine katılmaktadır (Ewert, 2007). Macera rekreasyonu Brown (1989) tarafından kontrol edilemeyen tehlike veya özellikleri içeren doğal ortamlarda özel olarak geliştirilmiş becerilerin ve kararların uygulanması yoluyla tasarlanan kasıtlı mücadele veya meydan okuma durumları olarak tanımlanmıştır. Ewert ve Hollenhorst (1989) ise “belirli bir aktiviteyle kişisel özelliklerin bütünleştirilerek öz niteliklerin düzenlenmesi” olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla doğal şartlarda gerçekleştirilen tırmanma, iple iniş, rafting paraşütle atlama, kayak, mağaracılık, sörf, dağ bisikleti, aletli dalış gibi çok çeşitli aktiviteleri kapsar. Genel turizm ve rekreasyon pazarının bir parçası olarak macera rekreasyonu, son yıllarda hızlı büyüme gösteren bir sektördür. Bunun temel nedenleri arasında maceranın ticarileşmesi (Buckley, 2007) bir başka söylemle etkinlik hizmetlerinin ticari bir işletme çatısı altında sunulması, perakende reklamcılıkta ilgi çekici macera görüntülerinin kullanılması (Buckley, 2003) ve özellikle şehir insanının serbest zaman aktivitelerinde olumlu stres arayışına (Priest ve Gass, 2018) yönelik heyecan ve riskler yaşama arzusu yatmaktadır (Hardiman ve Burgin, 2011; Cater, 2006).

Macera arayışı olgusu ya kültürel gelişmenin doğal bir unsuru ya da sınırlarını zorlamayı seçenlerin kucakladığı yeni bir tür etkinlik halini almaktadır. Macera etkinlikleri bu anlamda toplumların kumaşına derinlemesine işleyen ilmekler haline gelmektedir (Ewert, 2007). Macera etkinlikleri yoluyla bireyler becerilerini, tercihlerini, geçmiş deneyim ve beklentilerini program hedefleriyle bütünleştirerek etkinliklerdeki belirsiz olan sonuçları üretebilmek için gerçek veya algılanan tehlikeleri, sosyal ve çevresel faktörleri birleştirirler (Ewert ve Hollenhorst, 1989; Ewert ve Sibthorp, 2014).

Doğa ve macera eğitimi ise doğal alanda gerçekleşen deneyimsel bir süreci içererek tüm duyuların kullanımını gerektiren bir öğretim yöntemidir. Dolayısıyla doğal kaynak ve insan ilişkilerini içeren disiplinler arası konuları inceler. Doğa ve macera eğitimi ağacı (Martin ve Priest, 1986) doğa eğitimi iki yaklaşımla açıklamaktadır. Macera yaklaşımları bireylerin karar alma güçlerini ve problem çözüme ortak çalışmayı geliştirmeye yöneliktir. Doğa yaklaşımları ise çevresel sorunlarla başa çıkma ihtiyacı içerisindedir. Yapılan çalışmalar bu iki yaklaşımın birbiriyle önemli ölçüde ilişkili olduğunu ve sürecin gerçek bir doğa deneyimini ortaya çıkardığını belirtmektedir (Priest ve Gass, 2018). Doğa ve macera eğitimi bir yandan sosyal ve fiziksel çevreye uyumu geliştirirken bir diğer yandan problem çözmedeki özgüveni, özgür düşüncüyü ve öğrenmeyi hızlandırmaktadır. Bilişsel ve duygusal gelişimin anahtarı niteliği taşıyan bu özellikler kişide sık karar verme, yargıda bulunma ve problemlere alternatif çözümler üretme becerilerinde gelişimi ortaya çıkarmaktadır (Priest ve Gass, 2018). Bir diğer söylemle doğal alanlardaki deneyimler yoluyla bireyler, doğal çevreyle olan ilişkilerini, doğal kaynakların çeşitli konseptlerini ve bireyler arası etkileşimin önemini daha çabuk kavrarlar.

Macera Deneyim Paradigması (Martin ve Priest, 1986), Flow (akış) fikrine dayanan (Csikszentmihalyi, 1992; Jones, Hollenhorst ve Perna, 2003) ancak özel olarak doğa ve macera etkinliklerine katılan bireylerin algıladıkları risk ve etkinliğe ilişkin bireysel yeterlilik dengelerine odaklanır (Martin ve Priest, 1986; Jones, Hollenhorst ve Perna, 2003; Priest ve Gass, 2018). Katılımcıların risk ve bireysel yetkinlik algıları, maceracıların “çevreyi (doğal ve sosyal) etkileme veya kontrol altında tutabilme yeteneklerini” ne kadar iyi gösterebildiklerine bağlıdır. Paradigmaya göre deneyimsiz katılımcılar etkinliği tehlikeli ve yüksek riskli algılayarak deneyimliler, temel becerilerden çok daha karmaşık görünen becerilere sahip olduklarını düşündüklerinden, etkinlikteki riskleri ve tehlikeleri daha düşük algılamaktadırlar. Çünkü doğada yaşanabilecek zorlukları

yenmelerine engel olan korkuların üstesinden gelebilmektedirler. Bu sayede yaşamı sürdürmenin kritik anlarında dikkat ve eylemlere odaklanabilmeyi sağlayan bir tür zihinsel dayanıklılık kazanmış ve bilişsel kontrol uygulama becerisi geliştirmişlerdir (Jones, Hollenhorst ve Perna, 2003). Macera eğitimi yoluyla bu türden yeni öğrenimlere nasıl ulaşılabileceğini tanımlamaya çalışan farklı kuramlar vardır. Bunlardan biri Walsh ve Golins (1976) tarafından tanımlanan “Outward Bound Süreci”; macera eğitimini “yeni fiziksel ve sosyal çevre içerisinde özel birtakım problem çözme görevlerini içeren “uyarlanmış uyumsuzluk” durumu sayesinde kazanılan deneyim ve öğrenilenlerin anlamının yeniden kodlandığı uzmanlaşma süreci” olarak açıklanmıştır. Bir diğer ifadeyle macera eğitim süreci, üstesinden gelebilmeleri için katılımcılara başarmaları istenen problem çözme görevleri sunan macera etkinliklerini (kış kampçılığı, dağ kampçılığı ve yürüyüşü, dağcılık, kanoculuk gibi doğa sporları etkinlikleri, alçak ve yüksek ip teknikleri, vb.) içerir (Sibthorp, 2003). Etkinliklerden sağlanan deneyim yeni bilgilerde uzmanlaşma anlamına gelir ve görevlerin başarıyla tamamlanması durumlarda başlar. Katılımcı, bir durumdaki problemi çözdüğünde takımın bir parçası olduğu ve öz değerleriyle ilgili pozitif duygular hissederek ödüllendirilmiş olur. Bu uzmanlık gelişiminin ardında yatan amaç, başarılı stratejileri genellemek ve duyguları başka durumlarla ilişkilendirmektir. Çünkü transfer macera programlarının en kritik özelliklerinden biridir. Dolayısıyla görünüşte hedef ve amaçları farklı olan etkinlikler katılımcıların öz niteliklerini geliştirmek üzere yapılandırılabilirler. Dolayısıyla yabancı ortamlardaki macera deneyimlerinde, etkin bilişsel yeniden yapılandırmaya izin vermek için etkinlikler sistematik olarak tasarlanabilir. Bunun sonucunda yeni oluşturulan kodlar, farklı performans becerilerini içerebilir, ancak benzer genel becerilerin kullanımını gerektirebilir. Bir başka söylemle kış şartlarında yaşamı sürdürme becerisini sergileyerek başarılı olan bir bireyin kazanacağı öz-yeterlik, farklı bir beceriye ilişkin yeni belirlenecek kodlara etki edebilir (Taniguchi, 2017). Ya da dağcılık eğitiminde edinilen deneyim eleştirel düşünce ve risk alma eğilimleri üzerinde etki yaratabilir. Çünkü yeni öğrenilecek her iki etkinlikte de bireylerin algılanan risklerle ilişkili stres ve korkularını yönetmeleri gerekmektedir. Birey yeni bir aktivite veya beceri alanını öğrenmede başarılı olduğu için, ustalık duygusu, birey yeni becerilere yaklaştığında kalıcılığı ve çabayı artıracaktır (Bandura, 1997).

“Macera etkinliklerinde deneyim ve tatmin amacıyla maceranın merkezinde rol alan risk, macera rekreasyonu programlarının içerisinde olmazsa olmaz özellik taşımakta ve eksikliği halinde bireylerin aktivitelere katılım isteğinde azalma yaratabilmektedir” (Weber, 2001, ss. 360-377; Dickson ve Dolnicor, 2004, ss.1-11). Macera içerisinde yer alan “risk algısı” bireyseldir. Deneyimin bir bölümünde riski algılayan birey için etkinlik riskleri; korku, heyecan arayışı ve ürpertinin bir birleşimidir. Bu noktada tehlikenin varlığı ile ortaya çıkan, değer verilen şeylerin kaybedilme potansiyeli olarak adlandırılan risk, rekreasyon içerisinde yer alan macera programlarında bireyleri etkinliğe yönlendiren temel nedenler arasında görülmektedir ve doğa sporları açısından da en dikkat çekici durumsal değişken olarak karşımıza çıkmaktadır (Dinç, 2006). Yüksek riskli spor katılımcıları genellikle ilgili riskleri kontrol altına alma ihtiyacından bahsetmektedir ve risk alma daha deneyimli olanlara karşı bir meydan okumayı temsil etmektedir (Fave, Bassi ve Massimini, 2003) Deneyim ve beceri düzeyleri arttıkça, macera etkinlikleri arasında sayılan kaya tırmanışında katılımcılar mücadele etmek ve optimum uyarılma seviyelerini korumak için daha riskli uygulama biçimlerine girmeye motive olabilirler (Franken, 1998). Bu nedenle, bazı dağcılar kasıtlı olarak riskli davranış alternatiflerine girebilirken, diğerleri riskleri olabildiğince azaltmak isteyebilir. Bugüne kadar, yüksek riskli sporlarda riskle ilgili davranış stratejilerinin yaygınlığı ve korelasyonları hakkında çok az bilgi bulunmaktadır (Llewellyna ve Sanchez, 2008) Macera Paradigması ışığında bireyin düşünce yapısı doğrultusunda sahip olduğu deneyimi, etkinlik çevresinde değerlendirerek yetkinliğine bağlı riskleri alma hususunda karara varması eleştirel düşünme mekanizmasının gelişimine fırsat verebilir.

Eleştirel düşünce de bireyin hem sosyal hem de doğal çevresiyle etkileşimi sürecinde herhangi bir konuda bir yargıda bulunmadan önce bilimsel olguları ve durumsal değişkenleri hesaba katmayı gerektiren bir düşünce biçimi olduğu ifade edilebilir (Şenşekerci ve Bilgin, 2008). Cüceloğlu (2008) başkalarının düşünce süreçlerini de dikkate alarak kendi düşüncelerimizin farkına vardığımız bir süreç olduğunu belirttiği eleştirel düşünceyi, etrafımızdaki olayları anlayabilmeyi hedefleyen aktif zihinsel bir süreç olarak bildirmektedir. Normal düşünce durumundan eleştirel düşünme stratejileri kullanmaya başlayan birey, evrensel entelektüel normlara uygun düşünce düzeyine ulaşır ve yaşama ve bulunduğu

çevreye ilişkin rasyonel değerlendirmeler yapma ihtiyacı duyar (Paul ve Elder, 2001; Şenşekerci ve Bilgin, 2008). Düşünce sisteminde devrimsel bir süreç gerektiren eğilimler, yoğun bir çalışma ve kararlılık gerektiren eğitim yoluyla kazanılabilmekte ve geliştirilebilmektedir (Şenşekerci ve Bilgin, 2008). Eleştirel düşünmenin, yapılandırmacı ve eleştirel paradigma kapsamında yürütülen öğretim programları için gerekli bir unsur olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Tsangaridou ve O’Sullivan (1994) özellikle gelecekte, öğretim programlarını yönlendiren öğretmenler için de bağımsız olma ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerinin gerekli olduğunu ortaya koymuşlardır.

Bireyin bilişsel, fiziksel, sosyal, zihinsel, ruhsal ve duygusal becerilerinin gelişimini hareket yoluyla arttırmayı amaçlayan beden eğitiminde bu gelişim alanları arasındaki yoğun ilişki, eleştirel düşünmeyi beden eğitimi programları için vazgeçilmez bir bileşen yapmaktadır (Gillespie ve Culpan, 2000). Eleştirel düşünme becerileri özellikle Yaratıcı Dans ve Beden Eğitimi dersi öğretim programlarının temel ögesi olarak görülmektedir (Chen ve Cone, 2003). McBride (1992) ’ın belirttiği gibi özellikle bilişsel, psiko-motor ve duyuşsal alanın birbiriyle yakından ilgili olduğu beden eğitimi ve spor alanında öğrenim gören öğrencilerin eleştirel düşünme düzeylerinin yüksek olması ve bu becerileri öğretebilme yeteneklerini kazanmaları istenmektedir. Eleştirel düşünmenin beden eğitiminde kullanılması, geniş ve maceracı düşünme, yenilikçi çözümler bulma, nedensel ve değerlendirici bir akıl yürüterek kıyaslama yapma, planlı ve stratejik düşünme, üstbilis kullanımı ve hareket ve zorluklar karşısında mantıklı ve savunulabilir kararlar almayı sağlar (McBride, 1992; Tishman ve Perkins, 1995).

Ülkemizdeki eleştirel düşünmenin yaygın çalışmaları yoğun olarak öğrencilerin ve gençlerin eleştirel düşünme profilleri öğretmenlik programlarında (Gülveren, 2007; Kökdemir, 2003; Özden, 2005); Beden Eğitimi ve Spor alanında (Mutlu, Polat, İlçin ve Kalkan, 2016; Saçlı ve Demirhan, 2008) çalışılmıştır. Çalışmalar sonucunda üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin orta seviyede ve beklenen düzeyin altında olduğu ortaya konulmuştur. Doğa ve macera eğitim programlarına ilişkin herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Öğrencilerin bu becerileri kazanmaları ve geliştirmeleri öğretmenin uygulayacağı eğitim öğretim ve yönlendirmeler yardımıyla sağlanabilecektir (Chen ve Cone, 2003). Günümüzde kullanılan eleştirel düşünme, özel bir öğretim konusundan ziyade öğrenim sürecine yayılmış “Kaynaştırma” modeliyle sunulmaktadır. Bu yaklaşımla içeriği belirlenmiş ve tümüyle arazi koşullarında kamp yaparak gerçekleştirilen doğa ve macera eğitimi, kaynaştırma yaklaşımı çerçevesinde araç olarak kullanılabilir. Çünkü eleştirel düşünme eğitim içerikleri bilişsel uyumsuzluk (Brookfield, 1995) yaratan, öğrencileri yapmak ve yaşamak istediklerine ilişkin karar almayı, etkin olmayı, olay ve olguları farklı bakış açısıyla incelemelerini (Şenşekerci ve Bilgin, 2008) sağlamaya yöneliktir. Bilginin yetersizliği gibi belirsizlik hallerindeki karar verme zorunluluğu ise zaman sınırlılığı, kestirme yol kullanımını ve yapılabilecek yanlışları uyumlu davranışlar haline sokmayı gerektirir (Tobena, Marks ve Dar, 1999). Macera eğitim programları da bu özellikleri işbirliğine dayalı grup çalışmasına adapte uyumsuzluk durumları geliştirerek sağlamaktadır (Priest ve Gass, 2018). Özellikle maceralı etkinlikler sürecinde eleştirel bakış açısını açığa çıkaracak temel unsurların alışık olunmayan fiziksel ve sosyal çevre, adapte uyumsuzluk durumları ve seçerek risk faktörü olduğu düşünülmektedir.

Doğa ve macera etkinlikleri günümüzde giderek daha popüler bir hal almasına (Pain ve Pain, 2005) rağmen katılım yoluyla kazanılan beceriler sonucu sağlanan deneyim ve doğal alanda yaşamayı gerektiren etkinliklerin içerdiği risk alma istekliliğiyle ilgili deneysel veriler oldukça sınırlı durumdadır. Bunlardan bazılarına ilişkin sonuçlar incelenecek olursa; farklı içerikteki doğa sporları ve macera eğitimlerle katılan üniversite öğrencilerinde etkinliğe ilişkin çekicilik algısında artış (Dinç, Koca, Demirhan ve Aşçı, 2004), öz etkililik puanlarında artış (Özen, Özen ve Sönmez, 2014), öz yeterlik algılarında önemli bir yükseliş (Constantine, 1993), heyecan, zorlanma/meydan okuma duygularında artış (Çetinkaya ve Ömüriş, 2017) kendine ve başkalarına güven, risk almada kararlılık gibi sosyal-psikolojik kazanımlar (Çelebi, 2002), nitel çalışma sonucunda becerilerinin, doğal çevrenin, yeteneklerinin farkına varma ve katılım arzusunda artış gibi fiziksel kazanımlar elde

ettiklerini belirtmişlerdir (Çelebi ve Akbaba, 2002). Bunun yanı sıra bireylerin sahip olduğu risk alma-algılama düzeylerinin bir deneyimden nasıl etkilendiğine yönelik deneysel veriler ile farklı risk alma ve etkinlik yeterlilik seviyesindeki katılımcıların sahip olduğu bilişsel, duyuşsal ve psiko-motorik becerilerin belirlenmesine ilişkin betimsel veriler de ülkemizde halen çalışılmayı bekleyen başlıklar arasında yer almaktadır. Doğada sık karar verme ve problem çözme davranışlarını içeren macera etkinlik deneyiminin eleştirel düşünme üzerindeki etkisine ilişkin herhangi bir veriye ise ulaşılamamıştır. Bu kapsamda çalışmanın amacı, risk alma ve eleştirel düşünme becerilerinde doğa macera eğitimine katılıma bağlı anlamlı değişimlerin olup olmadığını incelemektir.

Yöntem

Araştırma grubu

Araştırmaya tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden kasıtlı örnekleme yöntemiyle (Hayran ve Hayran, 2011) seçilmiş 19 kadın ($\bar{x}_{yaş} = 20.21 \pm 1.96$) ve 22 erkek ($\bar{x}_{yaş} = 19.90 \pm 1.41$) olmak üzere toplam 41 üniversite öğrencisi katılmıştır. Katılımcılar üniversite eğitim programında ortak seçmeli dersler bünyesinde yer alan ve kendi istekleriyle seçtikleri Doğa Sporları dersi öğrencileridir. Katılımcılara çalışma öncesinde yapılacak araştırma hakkında detaylı bilgi verilerek katılımcı onam formu imzalatılmıştır.

Veri toplama araçları

Veriler yaş, cinsiyet ve spor branşı olmak üzere toplam üç soruluk demografik bilgi formu, Alana Özgü Risk Alma Ölçeği- Kısa Formu (DOSPERT) ve Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği (KEDEÖ) ile toplanmıştır.

Alana Özgü Risk Alma Ölçeği- Kısa Formu (DOSPERT)

Bireylerin risk alma davranışlarını ölçen ve ilk olarak Weber, Blais ve Betz (2002) tarafından geliştirilen, 2006 yılında Blais ve Weber tarafından kısa formu oluşturulan “DOSPERT (A-Domain-Specific Risk Taking- Short Form) orijinali 5 alt boyutta toplam 30 ifadeden oluşan ölçeğin Türkçe uyarlaması 5 alt boyutta 25 madde oluşmakta ve 7’li likert ile değerlendirilmektedir. Ölçeğin tamamına veya her bir alt boyuta ilişkin toplam puana göre çalışır ve ölçekte yüksek puanlar yüksek risk alma eğiliminde olarak değerlendirilir. Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışmasında gerçekleştirilen DFA (uyum indeksi değerleri $\chi^2 = 548$, $\chi^2 /sd = 2.17$, RMSEA = .04, GFI = .93, AGFI = .91, CFI = .93) sonrası iç tutarlılık katsayıları (Cronbach Alpha (α) etik.78, finansal.78, sağlık/güvenlik .76, rekreasyonel .78, sosyal .75, toplam ölçek .86) olarak bulunmuştur (Yavaş Tez ve Dinç, 2017).

Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği (KEDEÖ)

Amerikan Felsefe Derneği tarafından düzenlenen Delphi projesi sonucunda Facione (1990) tarafından geliştirilmiş ve Kökdemir (2003) tarafından Türkçe ’ye uyarlaması yapılmıştır. Ölçeğin orijinalinde, “Doğruyu Arama”, ”Açık Fikirlilik”, “Analitiktik”, ”Sistematiklik”, “Kendine Güven”, “Meraklılık”, “Olgunluk” olmak üzere yedi alt boyut vardır ve ölçek altılı likert tipinde olup toplam 75 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe’ye çevrilmesinden sonra “Olgunluk” alt boyutu “Açık Fikirlilik” alt boyutu ile birleşmiş, alt boyut sayısı altı ve toplam madde sayısı 51 olmuştur. Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışmasında gerçekleştirilen DFA (uyum indeksi değerleri RMR = .049, GFI = .86, AGFI = .84) sonrası hesaplanan iç tutarlılık katsayısı değeri (cronbach alpha; α) .88 alt ölçekler için ise .61-.78 arasında değişmektedir. (Kökdemir, 2003).

Veri toplama teknikleri

Araştırmada öntest-sontest deneysel yöntem kullanılmıştır. Ön testler eğitim öncesinde ve son testler uygulama etkinliklerinin hemen sonrasında yapılmıştır. Macera eğitimi süreci 8 hafta boyunca

birer saatlik kuramsal derslerin (ders içeriği tablo 1’de sunulmuştur) sonunda Aladağlar Milli Parkı’nda gerçekleştirilen doğa kampçılığı ve yürüyüşü, interaktif doğa oyunları ve zirve tırmanışı (3480 m) etkinliklerini içeren 5 günlük kampı kapsamıştır. Kampın süresi literatürde etkinlikleri 3 - 7 gün aralığında programlamış olan bazı çalışmalardan (Constantine, 1993; Çelebi ve Akbaba; 2002; Çetinkaya ve Ömürüş, 2017; Dinç ve diğ., 2004; Özen ve diğ., 2014) yola çıkarak belirlenmiştir.

Tablo 1

Doğa sporları dersi 8 haftalık içerik programı

Hafta	Konu
1	Doğa sporları ve macera eğitimine giriş; doğa ve çevre bilinci
2	Maceraya katılım motivasyonu
3	Etkinlik planlaması; günlük, günaşarı, ekspediyon
4	Doğa yürüyüşü; malzemeler, beslenme, çıkış-inişde tempo ve teknikler
5	Doğa kampçılığı; temelleri, kullanılan malzeme işgörü ve bakımı, beslenme
6	Doğada yer ve yön bulma
7	Doğada risk ve tehlikeler; risk ve acil durum yönetimi
8	Doğada karar verme, liderlik ve grup yönetimi

Kuramsal eğitimler derslik ortamında görüntü ve ses sitemini içeren konu anlatımları ve kısa uygulama çalışmalarını içermiştir. Uygulama kampı ise katılımcılar için tümüyle dağlık arazide, katılımcılar için alışık olunmayan çevre şartlarında ve yerleşim yeri desteği alınmaksızın gerçekleştirilmiştir. Etkilik boyunca toplam 72 km. doğa yürüyüşü ve tırmanış gerçekleştirilmiş, engebeli arazi şartlarından ötürü 5790m irtifa kazanılıp kaybedilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde bilgisayar destekli istatistik paket programında yanılma düzeyi 05 kullanılarak gerçekleştirilmiştir. İstatistiksel analizlere karar vermeden önce verilerin normal dağılıma uygunluğu analitik yöntemlerle (Kolmogorov-Smirnov/Shapiro-Wilk testleri), varyansların homojenliği ise Leverne Testi ile incelenmiştir. Sonuçta verilerin normal dağılım sapması anlamsız ($p > .05$) ve homojen olduğu belirlenerek parametrik testler tercih edilmiştir. Bu doğrultuda verilerin tanımlayıcı istatistikleri ortalama ve standart sapma, risk alma ve eleştirel düşünme sontest-sontest değerleri arasındaki farklar bağımlı gruplarda t-testi, demografik verilere ilişkin farkları ise bağımsız gruplarda t-testi ile incelenmiştir.

Bulgular

Analiz sonuçlarına göre katılımcıların zaman bağlı (öntest-sontest) değişen risk alma bulguları Tablo 2’de sunulmuştur. Buna göre katılımcıların doğa ve macera eğitimi öncesi ve sonrası rekreasyonel risk alma boyutunda aldıkları puanlarda anlamlı artış ($t = -2.82$; $p < .01$), etik risk alma boyutunda ise anlamlı düşüş ($t = 2.09$; $p < .05$) belirlenmiştir. Sırasıyla finans, sağlık-güvenlik, sosyal risk alma alt boyutları ile DOSPERT ölçek toplam puanlarında etkinlik katılımına bağlı fark anlamsızdır ($p > .05$).

Tablo 2

Alana Özgü Risk Alma Ölçeği Alt Boyut ve Toplam Puanları Arasında Tekrarlı Ölçümlerde T-Testi Sonuçları

	DOSPERT	Ölçüm	Σ	sd	t	p
Etik	1	5,659	1,838	2,091	0,043	
	2	4,756	1,920			
Finans	1	13,146	4,912	0,480	0,633	
	2	12,756	6,647			
Sağlık-Güvenlik	1	21,122	7,270	2,001	0,052	
	2	19,024	6,623			
Rekreasyon	1	25,0	7,130	-2,822	0,007	
	2	28,244	5,990			
Sosyal	1	24,902	7,955	-0,913	0,367	
	2	26,220	5,217			
Toplam	1	89,829	19,099	-0,374	0,710	
	2	91,0	17,451			

Analiz sonuçlarına göre katılımcıların zaman bağlı (öntest-sontest) değişen Eleştirel Düşünme Eğilimi bulguları Tablo 3'te sunulmuştur. Buna göre Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği alt boyutlarında sırasıyla Analitiklik ($t=-2.29$; $p<.05$), Açık Fikirlilik ($t=7.03$; $p<.001$), Meraklılık ($t=-3.23$; $p<.05$) alt boyutlarında ve Eleştirel Düşünme Eğilimi toplam puanında ($t=-5.38$; $p<.001$) anlamlı artış, Kendine Güven alt boyutunda ise anlamlı düşüş ($t=2.67$; $p<.05$) olduğu saptanmıştır. Sırasıyla Doğruyu Arama ve Sistematiçlik alt boyutları etkinlik katılımına bağlı fark anlamsızdır ($p>.05$).

Tablo 3

Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği Alt Boyut ve Toplam Puanları Arasında Tekrarlı Ölçümlerde T-Testi Sonuçları

	KEDEÖ	Ölçüm	Σ	sd	t	p
Analitiklik	1	41,561	6,269	-2,291	0,027	
	2	44,268	4,935			
Açık Fikirlilik	1	38,659	8,996	-7,038	0,000	
	2	49,951	7,301			
Meraklılık	1	36,878	6,570	-3,238	0,002	
	2	40,537	4,940			
Kendine Güven	1	29,0	5,779	2,670	0,011	
	2	25,976	4,992			
Doğruyu Arama	1	21,195	5,649	1,430	0,161	
	2	19,439	4,775			
Sistematiçlik	1	22,073	3,251	-1,817	0,077	
	2	23,293	2,472			
Toplam	1	189,366	11,651	-5,380	0,000	
	2	203,463	14,933			

Katılımcılar (19 kadın, 22 erkek) arasında cinsiyete bağlı ortaya çıkan farklar Tablo 4'te sunulmuştur. Buna göre Alana Özgü Risk Alma Ölçeği'nden alınan etkinlik öncesi Rekreasyon risk alma alt boyutu ($t^1=-6.266$, $p<.001$) ve Sosyal ($t^1=-3,436$, $p<.01$) risk alma alt boyutu ile ölçek toplam puanı ($t^1=-5.532$, $p<.001$) açısından erkeklerin kadınlara oranla anlamlı ölçüde yüksek risk aldıkları belirlenmiştir. Etkinliğin gerçekleşmesi ardından toplanan veriler incelendiğinde ise Sağlık-Güvenlik Risk Alma alt boyutu ($t^2=-2,738$, $p<.05$) ile ölçek toplam puanı ($t^2=-2,612$, $p<.05$) açısından erkeklerin kadınlara oranla anlamlı ölçüde yüksek risk aldıkları belirlenmiştir. Diğer veriler açısından cinsiyete bağlı farklar anlamsızdır ($p>.05$).

Tablo 4

Dospert Öntest - Sontestlerine Ait Alt Boyut ve Toplam Puanları Arasında Cinsiyete Bağlı Fark (T-Testi) Sonuçları

DOSPERT Ölçek	Cinsiyet	Σ	Sd	t	p
Etik_1	Kadın	5,316	1,765	-1,113	0,273
	Erkek	5,955	1,889		
Etik_2	Kadın	4,737	2,257	-0,59	0,953
	Erkek	4,773	1,631		
Finans_1	Kadın	11,579	3,731	-1,966	0,056
	Erkek	14,5	5,466		
Finans_2	Kadın	10,842	4,810	-1,815	0,078
	Erkek	14,409	7,626		
Sağlık_Güvenlik_1	Kadın	19,105	7,978	-1,659	0,106
	Erkek	22,864	6,266		
Sağlık_Güvenlik_2	Kadın	16,053	7,405	-2,908	0,006
	Erkek	21,591	4,656		
Rekreasyon_1	Kadın	19,632	5,449	-6,266	0,000
	Erkek	29,636	4,776		
Rekreasyon_2	Kadın	26,316	5,437	-1,984	0,054
	Erkek	29,909	6,062		
Sosyal_1	Kadın	20,737	8,359	-3,436	0,002
	Erkek	28,5	5,604		
Sosyal_2	Kadın	25,895	6,437	-0,354	0,726
	Erkek	26,5	4,021		
Toplam_1	Kadın	76,368	15,141	-5,532	0,000
	Erkek	101,455	13,886		
Toplam_2	Kadın	83,842	17,896	-2,612	0,013
	Erkek	97,182	14,806		

Katılımcılar arasında Eleştirel Düşünme Eğiliminde cinsiyete bağlı ortaya çıkan farklar Tablo 5'te sunulmuştur. Buna göre Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeğinden alınan etkinlik öncesi ve sonrası alt boyut ve toplam puanları arasında cinsiyete bağlı farklar anlamsızdır ($p>.05$).

Tablo 5

Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği Öntest-Sontestlerine Ait Alt Boyut Ve Toplam Puanlar Arasında Cinsiyete Bağlı Fark (T-Testi) Sonuçları

KEDEÖ Alt Boyut	Cinsiyet		Σ	Sd	t	p
Analitik_1	Kadın	41,684	7,689	0,116	0,909	
	Erkek	41,455	4,916			
Analitik_2	Kadın	45,105	5,353	1,01	0,319	
	Erkek	43,545	4,543			
Acık Fikirlilik_1	Kadın	28,145	6,08	-0,745	0,461	
	Erkek	29,727	7,336			
Acık Fikirlilik_2	Kadın	36,987	5,847	-0,513	0,611	
	Erkek	37,875	5,236			
Meraklilik_1	Kadın	36,316	6,219	-0,505	0,617	
	Erkek	37,364	6,966			
Meraklilik_2	Kadın	39,947	4,339	-0,705	0,485	
	Erkek	41,045	5,455			
Kendine Güven_1	Kadın	29,632	5,6	0,646	0,646	
	Erkek	28,455	6,006			
Kendine Güven_2	Kadın	26,211	4,721	0,277	0,783	
	Erkek	25,773	5,318			
Doğruyu Arama_1	Kadın	21,737	5,216	0,566	0,575	
	Erkek	20,727	6,08			
Doğruyu Arama_2	Kadın	19,053	4,696	-0,477	0,636	
	Erkek	19,773	4,927			
Sistematiiklik_1	Kadın	22,421	2,714	0,632	0,531	
	Erkek	21,773	3,69			
Sistematiiklik_2	Kadın	23,105	2,904	-0,447	0,658	
	Erkek	23,455	2,087			
Toplam_1	Kadın	189,316	11,22	-0,025	0,98	
	Erkek	189,409	12,273			
Toplam_2	Kadın	202,737	14,321	-0,286	0,776	
	Erkek		204,091			

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırma risk alma ve eleştirel düşünme eğiliminde doğa macera eğitimine katılıma bağlı anlamlı değişimlerin olup olmadığını incelemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın bulgularından ilki, doğa macera eğitimlerine katılım özellikle rekreasyonel risk alma eğilimlerini arttırdığı söylenebilir. DOSPİRT dikkate alındığında “rekreasyonel risk alma” alt boyutu maddelerinin macera programları içeriğindeki etkinliklere katılma eğilimi yoluyla risk alma davranışını tanımladığı görülmektedir. Katılımcılar macera etkinliklerine ilişkin algıları ve yargıları her ne kadar uygun prosedürler kullanılsa da macera etkinlikleri tehlikeli değerlendirmekte (Furlang ve diğ., 1995; Akt: Pries ve Gass, 2018) olduğu yargısı, hemen bütün acemi macera katılımcıları için geçerli bir durum teşkil etmektedir (Lipscombe, 2007). Hatta macera etkinliklerinin geleneksel fiziksel aktivitelerden çok daha güvenli olduğunu gösteren araştırma sonuçlarına rağmen durumda bir değişiklik olmamaktadır (Pries ve Gass, 2018). Bunun tek istisnası zor olarak algılanan ve hedefleri başarıyla gerçekleştirilen doğa sporları etkinliklerinden sonra gerçekleşen durumdur. Fave, Bassi ve Massimini (2003), risk algısının etkinlik

süresince artmasına rağmen başarılı deneyimlerin gerçekleşmesinin dağcılık gibi etkinliklerde flow (akış durumunu) (Csikszentmihalyi, 1992) ortaya çıkardığını belirterek bilinçlilik ve zaman duygusunun değiştiği savunmaktadır. Bu duygu durumu sonucunda katılımcıların kendisiyle ilişkili aktiviteyi tekrarlama eğiliminde yarattığını, kendilerini uygulama yapmaya ve tekrar deneyimlemelerine izin veren durumları aramasına neden olur. Dolayısıyla deneyim algısına bağlı olarak risk algısı azalır ve risk alma eğilimi artış gösterebilir. Bu durum, Martin ve Priest (1986) tarafından tanımlanan Macera Eğitim Paradigması'nda açıklanan duruma paralellik göstermektedir. Dolayısıyla çalışma sonucunda ulaşılan bulgular sonucunda macera kamp deneyimiyle bireyler zor ve tehlikeli olarak düşündüğü etkinliklerin kendisi için ulaşılabilir ve gerçekleştirilmesi daha olası olarak algılanması, risk alma eğilimi arttırabileceğini ifade etmektedir. Bunun yanısıra doğada gerçekleştirilen etkinliklerin katılımcılarda iyi olma hali (Pretty, Peacock, Sellens ve Murray, 2003) desteklediği,olumlu duygu durumu yarattığı (Çetinkaya ve Ömüriş, 2017), öz etkililik puanlarında artış (Özen ve diğ., 2014) yarattığı bildirilmiştir. Çelebi, (2002) bu durumun doğada kazanılan deneyime bağlı olarak bireyin sosyal-psikolojik kazanımlarında artış sağladığını belirtmiştir. Katılımcılarda rekreasyonel risk alma yönündeki artışın gözlenmesinin bir diğer nedeni bu öz yeterlik veya etkililik gibi psiko-sosyal kazanımlarda ortaya çıkan gelişmenin bir sonucu gibi algılanabilir.

Çalışma bulgularında ortaya çıkan risk alma düzeyleri arasındaki cinsiyet farklılığı, risk alma konusundaki cinsiyet farklılıkları analiz eden çalışmaların hemen tümünde (Byrnes, Miller ve Schafer, 1999; Demirhan, 2005; Demirhan ve diğ, 2014; Dinç ve diğ, 2004; Schrader ve Wann, 1999) benzer biçimde ortaya konmuştur. Buna göre erkeklerin kadınlardan daha yüksek risk alma eğiliminde olduğu, çalışmamız sonuçlarını destekler biçimde ortaya konmuştur. Çalışmamızın cinsiyet farklılığına ilişkin dikkate değer diğer bulgularından birisi de kadın katılımcıların risk alma alt boyut ve toplam puanların tamamında yükselmenin gözlenmesidir. Bu durum, Jones, Hollenhorst ve Perna (2003) tarafından ifade edilen doğada yaşanabilecek zorlukları yenmelerine engel olan korkunun üstesinden gelebilmek üzere bir tür zihinsel dayanıklılık gelişimi olarak tanımlanabilir. Kendileri için zor bir çevre oluşturan doğadaki macera ortamında kadınların diğer sosyal çevrelere göre, güvenin önemli olduğu tırmanma grubunda daha fazla kabul görmeleri (Dilley ve Scraton, 2010), başlangıçta erkeklerden anlamlı biçimde düşük olan sosyal risk alma eğilimlerini yükseltmiş olabilir.

Araştırma katılımcılarının eleştirel düşünme eğilim düzeylerinin düşük olduğu söylenebilir. Çünkü ölçekten alınan toplam puanlar dikkate alındığında 240'dan düşük puan alanların düşük eleştirel düşünme eğilimlerine sahip oldukları ifade edilmektedir. Bu durum farklı alanlara ilişkin öğretmenlik programlarında (Grosser ve Lombard, 2008; Gülveren, 2007) gerekse öğretmenlik dışındaki programlarda (Dayıoğlu, 2003; Shin, Ha, Shin ve Davis, 2006) öğrenim gören üniversite öğrencileri ile yapılmış olan çalışmalarda öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin olması gerektiği düzeyin altında olduğu ve genellikle orta düzeyde eleştirel düşünme becerisine sahip oldukları verisiyle örtüşmeyen bir durumdur. Ancak Gülveren (2007) ve Saçlı ve Demirhan (2008) yaptıkları çalışmalarda birinci sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin okul yaşamının en düşük döneminde olduğunu ve sınıf düzeyi ile birlikte eleştirel düşünme becerilerinde anlamlı artış olacağını ortaya koymuştur. Bu anlamda eğitime katılan birinci sınıf öğrencileri için düşük düzey beklenebilecek bir durum olduğu söylenebilir.

Katılımcıların analitiklik, açık fikirlilik, meraklılık alt boyutlarında ve ölçek toplam puanları doğa macera eğitimi sürecinde artış göstermiştir. Kendine Güven alt boyutunda ise anlamlı düşüş olduğu belirlenmiştir. Eleştirel düşünme eiliminin farklı eğitim programlarında öğrenim gören öğrencilerin ileriki sınıflarda artış göstermesi, araştırma sonuçlarıyla ortaya konmuştur (Grosser ve Lombard, 2008; Gülveren, 2007; Shin ve diğ., 2006; Dayıoğlu, 2003; Saçlı ve Demirhan, 2008). Bu anlamda üniversite eğitimi içeriğinde yer alan macera eğitimi programının anlamlı değişimler yaratması paralel bir sonuç olarak görülmektedir. Ayrıca macera terapisi yaklaşımıyla (Ewert, McCormick ve Voight, 2001) oluşturulan ideal zorluk düzeyinde planlanan macera etkinlikleri yoluyla bireyde ortaya çıkan başarıma duygusunun getirdiği öz yeterlik, eleştirel düşünme becerisine transfer edilmiş gözükmetedir. Çünkü artan beceri seviyesi uzmanlık, güven veya öz-yeterliliğin artmasına yol açar (Caldwell, 2001). Son zamanlarda yapılan araştırmalar, ergenlere yönelik teorik olarak tasarlanmış programlarda doğada kazanılan etkinlik becerilerinin akademik etkinliğe

genellenebileceğini göstermekte, kendine güven alt boyutundaki azalma ise bireylerin korkuyla ilişkili yüksek düzeyde uyarılma (Taniguchi, 2017) yaşamasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Eleştirel düşünce eğilim düzeylerinde cinsiyete göre fark olmaması literatürde yer alan araştırmalarla örtüşen bir sonuçtur. Eleştirel düşünme eğilimi'nin cinsiyeti bağımsız değişken olarak ele alındığı çalışmalarda göre incelendiği araştırmalarda (Dayıoğlu, 2003; Gülveren, 2007) eleştirel düşünmenin cinsiyetten bağımsız bir beceri olduğu, cinsiyetin üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme beceri düzeylerinde anlamlı bir farka yol açmadığı ifade edilmiştir.

Sonuç olarak macera eğitim sürecinin katılımcılarda risk alma düzeyi artış yarattığı, erkeklerin kadınlara oranla daha yüksek risk aldıkları, eğitim sürecinin her iki cinsiyette de artış yarattığı, eleştirel düşünme eğilimlerinde artışa neden olduğu ancak cinsiyetler arasında fark yaratmadığı söylenebilir.

Araştırma bir takım sınırlılıkları içermektedir. Öncelikli olarak örneklem seçimi itibariyle sıklıkla tercih edilmeyen doğa sporları dersini seçen öğrencilerin tek başına araştırma grubunu oluşturması en önemli sınırlılıktır. Rekreatif gruplar arasında doğa etkinliklerine katılım gösteren ve belirli bir süre kulüp, dernek çalışmalarına devam eden bireylerin katılımının sağlanması örneklem seçme yöntemini değiştirebilir. Etkinlik planlaması gruba uygun zorlukları içerecek biçimde yapılandırılmasına karşın, etkinlik sürecinin kısıtlı gün aralığında tutulmasını gerektirmiştir. Ayrıca etkinliğin kamp taşıma faaliyetini kısıtlayan tek bir bölgede icra edilmesi bir diğer kısıtlılıktır. Bu aşamadan sonra yapılacak çalışmalarda diğer değişkenlerin etkisinin de incelenmesi için üniversite eğitim sürecinden bağımsız bir gruba çalışılması, kontrol grubuyla değişim etkisinin incelenmesi ve macera programlarının diğer örnekleriyle veriler arasındaki kolaylaştırıcı model etki çalışmaları önerilmektedir.

Teşekkür ve/veya Açıklamalar: Bu çalışmanın özeti “Doğa macera eğitiminin risk alma ve eleştirel düşünme üzerine etkisinin incelenmesi” adıyla 01.11.2018 tarihinde Antalya’da yapılan 16. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi’nde sunulmuştur.

Kaynaklar

- Byrnes, J. P., Miller, D. C. ve Schafer, W. D. (1999). Gender differences in risk taking: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 125, 367–383.
- Brymer, E. ve Schweitzer, R. (2013) Extreme sports are good for your health: a phenomenological understanding of fear and anxiety in extreme sport. *J Health Psychology* 18(4), 477-87. doi: 10.1177/1359105312446770
- Brown, I. D. (1989). Managing for adventure recreation. *Australian Parks and Recreation*, 25(4), 37-40
- Caldwell, L. (2001). Reflections on therapeutic recreation and youth: Possibilities for broadening horizons. *Therapeutic Recreation Journal*, 35, 279-288.
- Cater, C. I. (2006). Playing with risk? Participant perceptions of risk and management implications in adventure tourism. *Tourism Management*, 27, 317-325.
- Chen, W. ve Cone, T. (2003). Links between children's use of critical thinking and an expert teacher's teaching. *Creative Dance*, 22(2), 169-185.
- Constantine M. (1993). The effects of ropes course experience on perceived self-efficacy: A study designed to examine the effects of an adventure program. *The Pennsylvania Journal of health, Physical Education, Recreation and Dance*. 52(2), 10.
- Csikszentmihalyi, M. (1992). *"Flow": The psychology of happiness*. London: Rider, p. 6-7
- Cüceloğlu, D. (2008). *İyi düşün doğru karar ver*, İstanbul: Remzi Kitapevi
- Çelebi M. (2002). *Doğa etkinliklerinin, liderlik becerilerinin ortaya çıkarılmasındaki rolü*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Çelebi, M. ve Özen, G. (2004) University students and adventure education programmes: A Study of meanings and experience of adventure training activities, *International Conference on Leisure, Tourism & Sport Education, Integration, Innovation*, Gologne, German,
- Çelebi, M. ve Akbaba A. S. (2002) Nitel araştırma yöntemi ile güven ve risk alma becerilerinin doğa etkinliklerinde ortaya çıkarılması, 2. *Doğa Sporları ve Bilim Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitapçığı*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Çetinkaya, G. ve Ömüriş, E. (2017) Doğa sporları aktivitelerine katılan bireylerin olumlu ve olumsuz duygulanım durumlarının incelenmesi, *Uluslararası Spor, Egzersiz ve Antrenman Bilimi Dergisi*, 3(3), 76-85
- Dayıoğlu, S. (2003). *A Descriptive study on the critical thinking levels of the students at the unit of english preparatory school at Hacettepe University*. The Degree of Master of Science, Middle East Technical University. The Department of Educational Sciences
- Demirhan, G. Aşçı, F. H. Kangalgil, M. ve Saraçbaşı, O. (2014). Perception of risk and attractiveness of extreme sports among turkish university students, *Spor Bilimleri Dergisi*, 25(1), 11–22
- Demirhan, G. (2005). Mountaineers' risk perception in outdoor-adventure sports: a study of sex and sports experience, *Perceptual and Motor Skills*, 100, 1155-1160.
- Dinç, S. C. (2006). *Doğa sporları etkinliklerine ilişkin liderlik ölçeğinin geliştirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Dinç S. C. Koca, C. Demirhan, G. ve Aşçı, H. (2004) An investigation of risk perception and risk views of male and female university students before and after participating the outdoor activities experience *The 10th ICHPER-SD Europe Congress & The TSSA 8th International Sports Science Congress Abstract Book (p. 43-44) Antalya: Spor Bilimleri Derneği.*
- Dilley, R.E. ve Scraton, S.J. (2010) Women, climbing and serious leisure. *Leisure Studies*, 29, 125-141
- Ewert, A. W. (1989). *Outdoor adventure pursuits: Foundations, models, and theories.* Columbus, OH: Publishing Horizons, Inc.
- Ewert, A. W. (2007). Leisure, Recreation, and Adventure: A multidimensional relationship *Annals of Leisure Research* 10(1), 1-2.
- Ewert, A.W. ve Hollenhorst, S. (1995). Adventure recreation and its implication for wilderness. *International Journal Of Wilderness.* 3(2).
- Ewert, A., McCormick, B. ve Voight, A. (2001). Outdoor experiential therapies: Implications for TR practice. *Therapeutic Recreation Journal*, 35, 107–122.
- Ewert, A.W. ve Sibthorp, J. (2014). *Outdoor adventure education: foundations, theory and research.* Champaign, IL: Human Kinetics, 79-83.
- Gillespie, L. ve Culpan, I. (2000). Critical thinking: ensuring the 'education' aspect is evident in physical education. *Journal of Physical Education New Zealand.* 33(3), 84-96.
- Grosser M. M. ve Lombard B.J. (2008). The relationship between culture and the development of critical thinking abilities of prospective teachers. *Teaching and Teacher Education*, 24(5), 1364–1375
- Gülveren H. (2007). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin eleştirel düşünme becerileri ve bu becerileri etkileyen eleştirel düşünme faktörleri*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Hayran, M. ve Hayran, M. (2011). *Sağlık araştırmaları için temel istatistik.* Ankara: Omega Araştırma.
- Hardiman, N. ve Burgin, S. (2011) Canyoning adventure recreation in the Blue Mountains World Heritage Area (Australia): The canyoning trends over the last decade *Tourism Management* 32, 1324-1331.
- Jones, C. Hollenhorst, S. ve Perna, F. (2003). An Empirical comparison of the four channel flow model and adventure experience paradigm, *Leisure Sciences*, 25, 17-31.
- Kökdemir, D. (2003). *Belirsizlik durumlarında karar verme ve problem çözme*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Llewellyn, D. J. ve Sanchez, X. (2008). Individual differences and risk taking in rock climbing. *Psychology of Sport and Exercise*, 9, 413–426.
- Martin, P. ve Priest, S. (1986). Understanding the adventure experience. *J. of Adventure Education*, 3(1), 18-21
- McBride, R. Gabbard, C. ve Miller, G. (1990). Teaching critical thinking skills in the psychomotor domain. *Clearing House*, 63(5), 197.

- Mutlu, F. Polat, E. İlçin, M. ve Kalkan, T. (2016). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi (Niğde ili örneği), *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 1(1), 27-36.
- Özden, B. (2005). *Eğitim fakültesi ilköğretim bölümü anabilim dalı programlarının eleştirel düşünme becerilerinin gelişimine etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özen, G. Özen, Ş. Sönmez, G.T. (2014) Kamp yaşantısı ve engel aktivitelerinin katılımcıların öz etkililik algılarına etkisi, *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi* (5)2, 5-12.
- Pain, M. G. ve Pain, M. A. (2005). Essay: Risk taking in sport. *The Lancet*, (1), 366.
- Paul, R. W. ve Elder, L. (2001). *Critical thinking- tools for taking care of your learning and your life*, Prentice Hall, NJ.
- Pretty, J., Peacock, J., Sellens, M. ve Murray, G. (2005). The mental and physical health outcomes of green exercise. *International Journal of Environmental Health Research*, 15, 319-337. doi:10.1080/09603120500155963.
- Priest, S. ve Gass, M. A. (2018). *Effective leadership in adventure programming, third edition*, Champaign, Illinois: Human Kinetics. 13-60.
- Saçlı, F. ve Demirhan, G. (2008). Beden eğitimi ve spor öğretmenliği programında öğrenim gören öğrencilerin eleştirel düşünme düzeylerinin saptanması ve karşılaştırılması. *Spor Bilimleri Dergisi*, 19(2), 92-110.
- Schrader, M. P. ve Wann, D. L. (1999). High-risk recreation: The relationship between participant characteristics and degree of involvement. *Journal of Sport Behavior*, 22, 426-441.
- Sibthorp, J. (2003) An empirical look at Walsh and Golins' adventure education process model: Relationships between antecedent factors, perceptions of characteristics, *Journal of Leisure Research*, 35, 80-106.
- Shin, S. Ha, J. Shin, K. ve Davis, M. K. (2006). Critical thinking ability of associate, baccalaureate and RN-BSN senior students in Korea. *Nursing Outlook*, 328-333.
- Şenşekerci, E. ve Bilgin, A. (2008). Eleştirel düşünme ve öğretimi, *UÜ. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* Yıl:9 Sayı:14.
- Tishman, S., Perkins, N. D. ve Jay, E. (1995). *The thinking classroom: Learning and teaching in a culture of thinking*. Boston: Allyn and Bacon.
- Tsangaridou, N. ve O'Sullivan, M. (1994). Using pedagogical reflective strategies to enhance reflection among preservice physical education teachers. *Journal of Teaching in Physical Education*, 14(1), 13-33.
- Fave, A. Bassi, M. ve Massimini, F. (2003). Quality of experience and risk perception in high-altitude rock climbing. *Journal of Applied Sport Psychology*, 15, 82-98.
- McBride, R. (1992). Critical thinking – an overview with implications for physical education. *Journal of Teaching in Physical Education*, 11, 112–125.
- Taniguchi, S.T. Bennion, J. Duerden, M. D. Widmer M. A. ve Ricks M. (2017). Self-Efficacy of risk taking in outdoor recreation as a predictor of the self-efficacy of risk taking in essay writing, *Leadership*, 9(4), 425–438. <https://doi.org/10.18666/JOREL-2017-V9-I4-8653>.

- Tishman S. ve Perkins D. N. (1995). Critical thinking and physical education. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 66 (6), 24–31.
- Tobena, A. Marks, I. ve Dar, R. (1999). Advantages of bias and prejudice: An explanation of -their neurocognitive templates. *Neuroscience and Biobehavioral Review*, 23, 1047- 1058.
- Yavaş Tez, Ö. ve Dinç S. C. (2017) Alana özgü risk alma ölçeği- kısa formu'nun (dospert) Türkçeye uyarlama çalışması, *Dünya Spor Bilimleri Araştırmaları Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı içinde (SB413)*, Manisa.
- Walsh, V. Ve Golins, G., (1976). *The exploration of the outward bound process*, Outward Bound School, Denver.

Extended Abstract

Introduction

Over the past two decades, participation rates in extreme sports and their fewer extreme cousins have grown rapidly than many traditional sporting activities (Pain and Pain, 2005). They have become popular weekend and vacation activities for anyone today, while a few numbers of professionals have already been engaged in the past (Brymer and Schweitzer; 2013; Pain and Pain, 2005). Outdoor adventure recreation is defined as a deliberate struggle situation created through specially developed skills and decision-making practices in a natural environment that contains uncontrollable dangers (Brown, 1989,). Individual characteristics, capabilities, preferences, past experiences and expectations, program objectives, activities, real or perceived danger and social and environmental factors come together to produce ambiguous results (Ewert and Sibthorp, 2014). Outdoor adventure education is a teaching method that involves the use of all senses by including an experiential process in the natural field. Therefore, it examines the interdisciplinary issues involving natural resources and human relations. While outdoor adventure education improves social and physical adaptation, it improves the participants' self-confidence in problem solving, free thinking and learning. These characteristics, which are the key to cognitive and emotional development, reveal the development of skills in decision making, judgment, and alternative solutions to problems. In the light of the Adventure Paradigm (Martin and Priest, 1986; Priest ve Gass, 2018), the individual's decision to take the risks related to his / her competence by evaluating his / her experience in the environment of the activity, may give opportunity to the development of critical thinking mechanism. Critical thinking can be expressed as a way of thinking which requires taking into account scientific facts and situational variables before making a judgment on any subject in the process of interaction of the individual with both social and natural environment (Şenşekerci and Bilgin, 2008). The use of critical thinking in physical education provides broad and adventurous thinking, finding innovative solutions, making a comparison by reason and evaluative reasoning, planned and strategic thinking, metacognition and use to make logical and defensible decisions in the face of movements and challenges (McBride, 1992; Tishman and Perkins, 1995). Critical thinking education aims to provide students with the ability to make decisions about what they want to do and live, to be effective, to examine events and facts from a different point of view (Şenşekerci and Bilgin, 2008). Outdoor adventure education programs also provide these features by developing incoherent situations that adapt to collaborative group work (Priest and Gass, 2018). In this context, the purpose of the study was to examine whether there were meaningful changes in risk taking and critical thinking dispositions after the participation in outdoor adventure education.

Method

A total of 41 university students, 19 female (\bar{x} age = 20.21 \pm 1.96) and 22 male (\bar{x} age = 19.90 \pm 1.41), voluntarily participated in the study. The adventure education was a 5-day experience that included outdoor camping and trekking, interactive games and summit climbing (3480 m) in the Aladağlar National Park after 8-week theoretical course one hour each. The data were collected as pre-posttest with demografik variable form, Domain-Specific Risk-Taking (DOSPERT) Scale and Critical Think Thinking Disposition Inventory (CCTDI)

Domain Specific Risk Assessment Scale -Short Form (DOSPERT) developed by Blais and Weber (2006) adopted to Turkish by Yavaş Tez ve Dinç (2017). DOSPERT Scale evaluate behavioral intentions or the likelihood with which respondents might engage in risky activities/behaviours-originating from five domains of life with 5 sub-dimensions that contain 6 item each (ethical, financial, health/safety, recreational and social risks). The domain risk-taking behaviour responses of participants are assessed by using a 7-point rating scale (Weber ve Blais, 2006). Cronbach Alpha (α) ethical .78, financial .78, health/safety .76, recreational .78, social .75, and total scale .86.

Critical Think Thinking Disposition Inventory (CCTDI) was developed by Facione (1990) as a result of the Delphi project organized by the American Philosophical Society and adapted to Turkish by Kökdemir (2003). The CCTDI measures seven attributes that influence an individual's capacity to learn and to effectively apply critical thinking skills (Truthseeking, Open-mindedness, Analyticity, Systematicity, Confidence in Reasoning, Inquisitiveness and Maturity of Judgment) The original of the scale is six-point Likert type and consists of 75 items. After the translation of the scale into Turkish, the bir Maturity, sub-dimension was combined with the "Open-mindedness" sub-dimension, and the total number of items was 51. The Cronbach's alpha value for .880 subscales varies between $\alpha = .61$ and $.78$ (Kökdemir, 2003: 41).

Before deciding the statistical analysis, the appropriateness of the data to the normal distribution was analysed by analytical methods (Kolmogorov-Smirnov / Shapiro-Wilk tests), and the homogeneity of the variances was analysed by Levene Test. As a result, the normal distribution deviation of the data was meaningless ($p > .05$) and homogeneous and parametric tests were preferred. In this respect, the descriptive statistics of the data were analysed by means of standard and standard deviation, and paired t-test was used to analyse pre-test and post-test values of critical thinking and risk taking, and t-test was used to analyse differences in demographic data by critical thinking and risk taking.

Results

There was significant increase in recreational risk taking ($t = -2.82$; $p < .01$), while significant decrease in ethical dimension ($t = 2.09$; $p < .05$) of the DOSPERT from pre-test to post-test. There were significant increases in analyticity ($t = -2.29$; $p < .05$), open-mindedness ($t = 7.03$; $p < .001$), inquisitiveness ($t = -3.23$; $p < .05$) and total scores ($t = -5.38$; $p < .001$) while significant decrease in self-confidence ($t = 2.67$; $p < .05$) of CCTDI, respectively. It was seen that male participants had significantly higher scores than females in risk taking in both measures ($t^1 = -5.53$, $p < .001$; $t^2 = -2.61$, $p < .05$). Regarding critical thinking disposition, there were no significant differences either in sub-dimension or total scores $t^1 = -.25$, $p > .05$; $t^1 = -.28$, $p > .05$. of CCTDI according to gender ($p > .05$).

Conclusion and Discussion

As a result, it can be said that outdoor adventure education had positive changes in risk taking and critical thinking dispositions at university students and male students took more risks than females in outdoor.

Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Kurumsal İtibara Etkisi ve Bir Uygulama

B. Aydem Çiftçiöğlü

Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Bursa
aydemaydemir@uludag.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2908-7093>

Benan Gök

Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Bursa
benangok@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3817-2508>

Araştırma makalesi

Geliş Tarihi: 12.07.2018 Revize Tarihi: 24.12.2018 Kabul Tarihi: 25.12.2018

Atıf Bilgisi

Çiftçiöğlü, B. A. ve Gök, B. (2018). Kurumsal sosyal sorumluluğun kurumsal itibara etkisi ve bir uygulama, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 183-196

ÖZ

Günümüzde işletmeler, sadece istihdam sağlama ve kâr elde etmenin ötesinde daha büyük bir etkiye sahip olmaktadır. Bu da işletmelerin çevreye ve topluma karşı olan eylemlerine önemli bir boyut kazandırmaktadır. Böylelikle işletmeler sadece ekonomik kuruluşlar olarak tanımlanmayıp, sosyal kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır. Tüketiciler için ise sadece bir ürün ya da hizmetin maddi değeri ve kalitesi onu satın almak için yeterli olmamakta, tüketicilerin satın aldıkları ürünün, işletmenin toplum için ne kadar fayda sağladıkları ve ne yaptıklarına bakmak gerekmektedir. Böyle bir ortamda işletmelerin sosyal sorumluluk faaliyetlerini sürdürdükçe, paydaşlar işletmeye karşı güven oluşturmakta ve bu yolla işletme itibar kazanmaktadır. Bu araştırma Uludağ Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Halkla İlişkiler dersini alan 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin kurumsal sosyal sorumluluğun kurumsal itibar üzerindeki etkilerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kurumsal itibarı belirlemek için kurumsal sosyal sorumluluk uygulamasına sahip bir X kamu bankası seçilmiştir. Sonuç olarak, sosyal sorumluluk faaliyetlerinin kurumsal itibar üzerinde etkisi tespit edilmiş ve bu iki kavram arasında pozitif bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışma, gerçekleştirilen sosyal sorumluluk faaliyetlerinin kurum itibarına olan katkısı ve gelecekteki çalışmalara yol gösterecek olması bakımından önemli olmaktadır.

Anahtar Sözcükler: İtibar yönetimi, kurumsal sosyal sorumluluk, kurumsal sosyal sorumluluk iletişimi, halkla ilişkiler

The Impact of Corporate Social Responsibility on Corporate Reputation: An Empirical Investigation

ABSTRACT

Today, businesses have a greater impact than just earning employment and profits. This gives an important dimension to the actions of businesses towards the environment and society. In this way, companies are not only defined as economic organizations but also as social organizations. For consumers, only the material value and quality of a product-service is not sufficient to buy it, and consumers need to look at how much the product they purchase benefits the business provides for society and what they do. In such an environment, as long as businesses continue their Social Responsibility activities, stakeholders create confidence in the business and in this way the business will gain reputation. This research, Uludağ University Faculty of Economics and Administrative Sciences, Public Relations, 3. and 4. grade students has been conducted to determine the impact of corporate social responsibility on corporate reputation. In this study, an X Public Bank with corporate social responsibility application was selected to determine corporate reputation. As a result, the impact of Social Responsibility activities on corporate reputation has been determined and it has been found that there is a positive relationship between these two concepts. It is important that the social responsibility activities carried out contribute to the corporate reputation and guide the future work in this regard.

Keywords: Reputation management, corporate social responsibility, corporate social responsibility communication, public relations

Giriş

Son dönemde işletme yönetimi yazınında üzerinde en çok durulan konulardan birisi kurumsal itibar kavramı olmaktadır. Bu kapsamda özellikle 90'lı yıllardan beri kurumsal itibar ile ilgili birçok kitap yazılmış ve akademik çalışmalar yapılmıştır. En genel anlatımıyla kurumsal itibar kavramı, görünür olmayan ve taraflara bağlı olarak farklılık gösterebilen bir kavram olması ve günümüzde gerek akademisyenler gerekse uygulamacılar arasında sıkça kullanılan bir kavram haline gelmiştir. Yönetim yazınında işletmelerin görünür olmayan varlıkları kapsamında rakiplerine göre hissedarlar, çalışanlar, müşteriler gibi birincil paydaşların gözünde sürdürülebilir stratejik rekabet avantaj yarattığı varsayılmaktadır. Sosyal sorumluluk kavramı ise, işletmelerin sadece hissedarlarına karşı değil diğer paydaşlarına karşı da sorumlulukları olduğu anlayışını getirmektedir. Gelişmiş ülkelerde kurumsal sosyal sorumluluk anlayışının yerleşmesinde işletmelerin kendi içsel kararları ve dışsal faktörler etkili olmaktadır. İşletmelerin kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarını rekabet stratejilerinin bir parçası olarak görmeleri içsel kararlar olarak sayılabilmektedir. Rekabet avantajı oluşturmak için farklılık yaratmanın zorunluluk haline geldiği bir ortamda işletmelerin kurumsal sosyal sorumluluk bilincine sahip olmaları önemli bir farklılaşma unsuru olmaktadır.

Bu çalışma kapsamında kurumsal itibar ve kurumsal sosyal sorumluluk kavramlarının geleceğin birincil paydaşları olacak olan üniversite öğrencilerinin kredi veya burs aldıkları X bankasının sosyal sorumluluk ile kurumsal itibarı zihinlerinde ne yönde ve nasıl bir ilişki oluşturduğunu araştırmaktadır.

Kurumsal İtibar Kavramı

Kurumsal itibar bir disiplin olarak son yıllarda birçok kitap ve makalede karşımıza çıkan bir konu olarak kendini göstermektedir. Arama motoru olan Google' da "kurumsal itibar" araştırması yapıldığında yaklaşık 21 milyon kayıtlı karşılaşılmaktadır. Böyle bir sonuca rağmen bazı yöneticilerin halâ bu kavramı iş sistemine entegre edememeleri önemli bir risk unsuru oluşturmaktadır (Resnick, 2004).

Kurumsal itibar kavramı, bir işletmenin çalışanları, müşterileri, yatırımcıları ve toplum tarafından ne derece değerli, güvenilir ve saygın algılandığını ifade eden ve zamanla oluşan değerlendirmeler toplamı olarak ifade edilmektedir (Fombrun, 1996). Başka bir deyişle, işletmenin tüm paydaşları nezdinde sahip olduğu algılamalar toplamı olmaktadır (Carmeli ve Tishler, 2004). Bir başka tanımda ise kurumsal itibarın soyut bir varlık olduğu ve şirketin defter değeri ile piyasa değeri arasındaki farkın önemli bir bölümü olmaktadır (Green, 1996).

Kurumsal itibar, kıymetli ve değerli bir kavram olmasıyla işletme paydaşlarının algılarını ve tercihlerini etkilemesinden dolayı yönetilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Puncheva, 2008). Bununla birlikte her örgütün kendine has özellikleri olmaktadır. Bu özgü özellikler itibarı oluşturarak mevcut itibarın taklit edilemeyeceği vurgulanmaktadır (Fombrun, Leonardo ve Naomi, 2011). İşletmenin dışarıdan nasıl değerlendirildiği noktasından bakıldığında ise dış paydaşlar, işletmenin davranışlarını doğrudan gözlemleyemedikleri için işletmenin önceki davranışlarından elde edilen sonuçları, zihinlerine yerleştirmektedirler. Bu sonuçlar, ürün ve hizmet kalitesi, finansal performans, çevre ve toplum desteği gibi faaliyetleri içermektedir (Acquaah, 2003). Örneğin, işletme uzun yıllar kurumsal bir vatandaş olarak aktif faaliyetler yapıyorsa paydaşların işletmeye ilişkin düşünceleri olumlu yönde etkilenecektir. Karşıt şekilde kurumun kayıt dışı işçi çalıştırdığına dair haberler yıllardır devam ediyorsa, bu olumsuz durum işletmeye zarar verecektir.

İtibarın Kurumlara Sağladığı Faydalar

Kurumsal itibarı güçlü olan işletmeler, kendilerini rakiplerine göre daha farklı konumlandırmaktadırlar. Güçlü bir itibar, iletilmek istenen mesajların hedef kitleye kolayca ulaştırılmasını sağlayarak, ürün ve hizmetlerin müşteriler tarafından tercih edilebilirliği üzerinde etkili olmaktadır (Karaköse, 2007). Böylelikle müşteriler için ürün ya da hizmetin yüksek kalitede olduğu anlamına gelmekte ve böylece müşteri memnuniyetsizliğini azaltmaktadır (Chun, 2005). Bu sonuçlar dâhilinde ise iyi bir itibar algısı, işletmenin kârının da artacağı ifade edilmektedir (Graafland ve Smid, 2004). Özellikle kriz dönemlerinde, krizi aşmak için güven veren bir işletmenin en önemli serveti itibar olabilmektedir. Kriz dönemlerinde paydaşlar itibarlı işletmelere sahip çıkmakta, destek vermekte dolayısıyla işletmelerin söz konusu durumu kolay atlatmasına yardımcı olmaktadır (Sabuncuoğlu, 2008).

Güçlü bir kurumsal itibara sahip olan işletme, iç müşterileriyle başarılı ilişkiler sağlayacağı için işletme performansının artışı önemli ölçüde etkisi olmaktadır (Ewing, Albert ve Ernest, 1999). Bir başka perspektiften bakıldığında ise güçlü bir itibara sahip işletmeler, iş arayanlar tarafından daha çekici olarak algılanmaktadır (Sekiguchi, 2004). Böylece iyi itibar, yüksek verimlilikte iyi eğitilmiş çalışanları çekmektedir (Rose ve Steen, 2004). Turban ve Cable yaptıkları çalışmada da kurumsal itibarın işgücü açısından daha fazla aday çektiği sonucuna ulaşmışlardır (Turban ve Cable, 2003). Bir başka ifadeyle insanlar, bir örgütte çalışmaya karar verecekleri zaman veya örgüte yatırım yapacaklarında o örgütün itibarını dikkate alarak buna karar vermektedirler (Karaköse, 2007).

İşletme belirsiz durumlarla karşı karşıya kaldığında paydaşların o işletme hakkındaki olumsuz düşünceleri güçlü bir itibar sayesinde engelleneceği düşünülmektedir. Ayrıca müşteriler, itibarı yüksek olan işletmenin ürününü, az bilinen işletmenin ürünüyle kıyasladıklarında itibarlı olan işletmeye daha fazla ücret ödemek isteyeceklerdir. Bu bağlamda itibarı fazla olan işletme, rakiplerinden daha ayrıcalıklı bir yerde duracağı ifade edilmektedir (Fombrun, 1995).

Sosyal Sorumluluk Kavramı

Kurumsal sosyal sorumluluk kavramı, son yıllarda OECD ülkelerinde sıkça kullanılmaya başlanan ve ülke gündemlerinde önemli bir yere sahip olan bir kavram olmaktadır. Kurumsal sosyal sorumluluk kavramının üzerinde görüş birliği bulunan nokta küresel ekonomide örgütlerin istihdam ve refah yaratmanın yanı sıra kurumsal sosyal sorumluluğun işletmelerin sürdürülebilir kalkınmaya destek olması son derece önem taşımaktadır. Kısaca, işletmelerin salt amacı hissedarlara gelir, çalışanlara ücret, tüketiciler için ise ürün veya hizmet sağlamak olmamalı işletmelerin sosyal ve çevresel sorunlara ve değerlere sahip çıkma amacı olmalıdır (Ersöz, 2007).

İşletmelerin sadece hissedarlara karşı sorumlu olduğu kanısı günümüzde önemini yitirmektedir. İşletmeye ekonomik, devlete ise sosyal bir görev niteleyen anlayış yerini ortak sosyal sorumluluk kavramına bırakmıştır. İşletmelerin faaliyet alanları, farklı grupların çıkarlarına ve çevreye karşı duyarlı olmalı, rekabeti ve ekonomik gelişmeyi de artıracak şekilde devam ettirmeleri öngörülmektedir. Kısacası, ortak sosyal sorumluluk işletmelerin sosyal ve çevresel tutumları ticari faaliyetlerinde ve paydaş ilişkilerinde ön planda tutmaları konusunda son derece önemli olmaktadır (Kağmıoğlu, 2007).

Kurumsal sosyal sorumluluğun gerçek amacı kapsamında eylemlerini devam ettiren işletmeler bulunmaktadır. Daha geniş bir ifadeyle kurumsal sosyal sorumluluk eylemi içinde olan bir işletmenin iş uygulamaları ve kurumsal varlıklarını toplum yararı için kullanılması bir yükümlülük taşımaktadır (Kotler ve Lee, 2008). Sosyal sorumluluk, işletmelerin toplumun ahlaki boyutuna dokunulması, işletmenin davranışları ve faaliyetleriyle toplumun beklentilerini karşılama yanısıra toplumun amaçlarıyla paralel özellik taşıması gerekmektedir (Wartick, 1985). Sosyal sorumluluk, toplumda yaşayan bireylerin yaşam kalitesini iyileştirmek için işletme çalışanları ve toplum iş birliğinde sürdürülebilir bir dünya için sosyal, ekonomik, yasal, ahlaki boyutta gelişmeye destek vermektedir. (Murray, 1986). Bu genel tespitlerin ışığında iş dünyasının küresel bağlamda sosyal sorumluluk ile ilgili yaklaşımlarını alt alta koyduğumuzda şu çıkarımlara ulaşılmaktadır: Sosyal sorumluluk performansı şirket yönetimlerine toplum tarafından verilen bir karne notu olmaktadır. Birkaç yıl öncesine kadar şirketlerin gönüllü ve kendi iradeleriyle yapmakta oldukları sosyal sorumluluk faaliyetleri artık dünyanın sınırlı kaynaklarını tüketen işletmelerin bu kaynakların sürdürülebileceği konusundaki sorumluluklarını yerine getirmelerinin bir zorunluluk olduğunu tespiti yapılmaktadır (Kadıbeşgil, 2012).

Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve İtibar Yönetimi İlişkisi

İşletmenin sosyal sorumluluk faaliyetleri farklı paydaşlar nezdinde önemli görülmektedir. Bu bağlamda yapılan sosyal sorumluluk faaliyetlerinin paydaş gruplarının nezdinde işletmenin kurumsal itibarına etkisi olabileceğini, Siltaoja (2006) çalışmasında vurgulayarak, kurumsal sosyal sorumluluk ile kurumsal itibar arasındaki ilişkiyi tespit etmiştir. McWilliams ve Siegel (2000) ise işletmenin güçlü bir sosyal sorumluluk imajı yaratmada itibarın ne ölçüde güvenilir ve dürüst olduğu vurgulanmaktadır. Bu bağlamda bir işletmenin itibarlı kabul edilebilmesi için topluma karşı sorumluluklarını başarılı olarak yerine getireyor olması gerekmektedir. Kurumsal itibar, işletmenin paydaşlarının beklentilerini karşılayabilme becerisinde olmalıdır. Bununla birlikte sosyal, ekolojik ve

sektörel çevrenin sorumluluklarının çözümüne katkı sağlamayan işletmeler için olumlu bir itibardan söz etmek mümkün olmamaktadır. Olumlu bir itibarı temsil eden işletmeler çalışanların iş güvenliğine ve çalışma koşullarına eşit davranan, etik kodları bulunan ve bunları tüm faaliyetlerinde uygulayan, atık yönetimi yapan, ekolojik çevreye duyarlı, gönüllü faaliyetlerine katılan, yasalara uyan özünde sosyal sorumlu işletme olması gerekmektedir (Sabuncuoğlu, 2013). Bir işletmenin kurumsal sosyal sorumluluğunun farkında olması ve bunu faaliyetlerinde uygulaması, işletmenin satışlarını yükseltir, paydaşların işletmeye olan iyi niyetini oluşturur, çalışan ve müşteri sadakatini geliştirmekle birlikte itibarı da oluşturmaktadır. Özdemir (2009) ise sosyal sorumluluk farkındalığı ile hareket eden işletmelerin günümüzün sosyo-kültürel seviyesi giderek artarak itibar elde ettiklerini ve bu itibar kapsamında işletmelerin kârlılıklarını artırdığını vurgulamaktadır. Kurumsal sosyal sorumluluk uygulamaları ile işletmelerin paydaşları üzerinde olumlu marka çağrışımları oluşturdukları, marka değerlerini ve kurumsal itibarlarını artırmaktadır. Sosyal sorumluluk uygulamaları işletmelerin itibarını güçlendirdiği, işletmeye yönelik memnuniyet, saygı ve güven oluşturduğu ve işletmenin yüksek kalitede algılanmasına etkisi olduğuna dikkat çekmektedir. Ayrıca kurumsal sosyal sorumluluklarını başarılı yerine getiren işletmeler, toplumdaki aldıklarını topluma veren ve uygulamalarını sosyal refahı yükseltme doğrultusunda devam ettiren işletmeler biçiminde bir görünüme ulaşabileceği tespit edilmiştir (Nart ve Reha, 2011). Mohr ve arkadaşlarının yapmış olduğu çalışmaya göre ise, kurumsal sosyal sorumluluğun işletme başarısını ve kurumsal itibarını belirleyen önemli bir etkisi olduğunu belirtilmekte ve kurumsal itibarın kendisini ortaya koyabilmesi ve paydaşların işletmeye karşı memnuniyet ve iyi niyet oluşması için, işletmenin kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerine yönelik farkındalık oluşturması gerektiğini ifade etmektedirler (Mohr, Webb ve Harris, 2001).

Örgütlerin kurumsal sosyal sorumluluk aktiviteleri müşterilerin algısındaki sermaye olmaktadır. Çünkü bu algı müşterilerin ürünler hakkında kalite algısının geliştirilmesi, marka bağlılığını inşa etme ve marka memnuniyetindeki pozitif marka farkındalığına sebep olmaktadır. Ayrıca kurumsal sosyal sorumluluk araştırmasının odağında, şirket ve toplumun maksimum sonuç elde edebilmesi için kurumsal sosyal sorumluluğun işletme stratejileriyle uyumlu uygulamalarını benimseyerek niçin, nasıl, ne sorularıyla yön verilmektedir. Tüketici pazarlarında yapılan birçok araştırmada pozitif marka algısından doğan kurumsal itibar ve kurumsal sosyal sorumluluk kavramları belirtilmektedir. Bu bağlamda kurumsal sosyal sorumluluk yapan işletmelerin marka bilinirliği ve değerinin artmasına avantaj sağlamaktadır. Bununla marka denkliği ve marka imajının oluşturulması açısından önemli bir pazarlama aracı olduğu ifade edilmektedir (Mengü, 2013). Ayrıca Bronn ve Vrioni (2001), sosyal sorumluluk pazarlamasının, müşteri sadakati ve itibarın artırılması için bir iletişim aracı olduğunu kabul görmektedir. Bu kapsamda sosyal sorumluluk girişimleri ile kurumsal itibar yaratmak genellikle bu amaç doğrultusunda halkla ilişkiler ve reklam kampanyaları yürütmekten daha ucuz olduğu ifade edilmektedir (Frost, 2005). İşletme sosyal sorumluluğu kapsayan bir imaj oluşturursa tüm paydaşlarını etkileyebilmektedir. Bununla birlikte, işletmeler sosyal sorunları iyileştirmek için sahip oldukları kaynaklarını kullandıklarında toplumda itibar kazanmaktadırlar. Bütün yönüyle saygın ilişkileri hedefleyen işletmeler iyileştirilmiş bir çevrede uzun vadede başarılar ve kazançlar sağlayabilmektedirler (Geçikli, 2013).

Yöntem

Çalışmada Uludağ Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Halkla İlişkiler dersini alan 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin düzenli olarak ticari ilişki içerisinde buldukları bir kamu bankasının sosyal sorumluluk faaliyetlerinin itibar algılamalarına etkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda aşağıda yer alan araştırma hipotezleri oluşturulmuştur:

H.1. Kurumsal sosyal sorumluluk ve kurumsal itibar arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.

H.2. Kurumsal sosyal sorumluluğun kurumsal itibar üzerinde etkisi vardır.

H.3. Katılımcıların sosyal sorumluluk ve itibar algıları cinsiyete bağlı olarak farklılaşmaktadır.

H.4. Katılımcıların algıları üniversite okumak için geldikleri bölgelere bağlı olarak farklılaşmaktadır.

Araştırmanın evrenini, bahar döneminde aldıkları halkla ilişkiler dersi kapsamında sosyal sorumluluk ve kurumsal itibar kavramlarına aşina olan Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden oluşan 300 öğrenci oluşturmaktadır. Bu kapsamda ilgili dersi alan ve basit tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilen toplam 200 öğrenciye ulaşılarak deneklerden

Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumundan sağlanan öğrenim kredisi ve burslar kapsamında ilişki içinde buldukları X bir banka üzerinden kurumsal sosyal sorumluluk ve kurumsal itibar arasındaki ilişki ve bu ilişkinin yönüne ilişkin sorulara cevap vermeleri istenmiştir. İlgili örnekleme (öğrencilerin derse devam durumuna göre) 200 anket formu dağıtılmasına karşın deneklerden geridönüş sağlanan anket formlarında eksik cevaplar ve boş sayfalar nedeniyle yalnızca 167 tanesi araştırmanın analizlerine dâhil edilmiştir.

Araştırma bir anket çalışmasına dayanmaktadır. İlgili anket formu üç bölümden oluşmaktadır. Anket formunun ilk bölümünde yer alan ve deneklerden araştırma kapsamında sorgulanan kamu bankasının sosyal sorumluluk faaliyetlerine ilişkin değerlendirmelerini ölçen 7 sorudan oluşmaktadır. Söz konusu ifadeler daha önce Türkiye’de Yozgat ve Deniz’in (2008) “Kurumsal Sosyal Sorumluluk Faaliyetleri Amaç-Algı Farklılıkları Analizi” adlı çalışmalarında 748 çalışan, 126 yönetici ile örneklem araştırması yapılmış ve kullandıkları orijinal versiyonu Husted ve Allen'a ait olan 7 ifadelik ölçektir (Allen, Bryan, Husted).

Anket formunun ikinci bölümünde öğrencilerin söz konusu bankaya ilişkin itibar algılamaları ölçümlemeye yönelik 20 ifadeden oluşan itibar katsayısı ölçeğine cevap vermeleri istenmiştir. Söz konusu ölçek Alınacak ve Alınacak'ın (2009) "Kurumsal İtibar ve Bölgesel Kalkınmadaki Önemi" adlı çalışmalarından alınmış olup orijinal ölçek Fombrun ve Shanley’e aittir (1990). Anket formunun son bölümü ise öğrencilerin demografik profillerinin sorgulandığı sorulardan oluşmaktadır.

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizinde SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows Version 20.0 programından faydalanılarak veriler analiz edilirken frekans, ortalama, yüzde alma gibi yöntemler kullanılmıştır. Uygun analiz türünün belirlenmesinde ilk kriter verilerin türüdür. Niceliksel verilerin normal dağılıma uygunlukları Kolmogorov Smirnov testi ve grafiksel değerlendirmeler ile sınanmıştır. Normal dağılım gösteren niceliksel verilerin iki grup karşılaştırmalarında Bağımsız T Test, normal dağılım gösteren üç ve üzeri grupların için One-way ANOVA testi kullanılmıştır. Parametreler arası ilişkilerin değerlendirilmesinde de Pearson Korelasyon Analizi ile araştırmanın değişkenleri arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla General Linear Model (GLM) (Genel Doğrusallık Modeli) analizine başvurulmuştur.

Bulgular

Bu başlık kapsamında örneklemin cinsiyetleri, yaş dağılımları, öğrencilerin geldikleri bölge değişkenine göre grubunun demografik dağılımı ile ilgili tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 1
Örneklemin Demografik Verileri

<i>Cinsiyet</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Erkek	49	29,3
Kadın	118	70,7
<i>Yaş Aralığı</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
<25 yaş	154	92,2
>25 yaş	13	7,8
<i>Öğrencilerin Geldikleri Bölge</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Marmara Bölgesi	101	52,9
Ege Bölgesi	17	10,6
Akdeniz Bölgesi	12	9,5
Karadeniz Bölgesi	10	9,0
İç Anadolu Bölgesi	16	9,5
Güney ve Doğu Anadolu Bölgesi	11	8,5

Tablo 1’de de görüleceği üzere araştırmaya katılan 167 öğrenciden 118’i (%70,7) kız, 49’u (%29,3) erkektir. Öğrencilerin yaş dağılımına bakıldığında 154’ünün (%92,2) 25 yaşın altında, 13’ünün (%7,8) ise 25 yaş üzerinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin geldikleri bölgeler incelendiğinde, %52,9’u (n=101) Marmara Bölgesi, %10,6’sı (n=17) Ege Bölgesi, %9,5’i (n=12) Akdeniz Bölgesi, %9’u (n=10) Karadeniz Bölgesi, %9,5’i (n=16) İç Anadolu Bölgesi %8,5’i (n=11) Güney ve Doğu Bölgesi’nden geldikleri görülmektedir.

Tablo 2
Ölçeklerin Madde Sayıları ve Cronbach Alpha Değerleri

Alt Boyutlar	Madde Sayısı	Cronbach’s Alpha
Kurumsal Sosyal Sorumluluk	7	0,815
İtibar Katsayısı	20	0,948

Araştırmada, İtibar Katsayısı Ölçeği’ne verilen cevapların güvenilirlik analizinin yapılması sonucunda Cronbach’s alfa katsayısını .94 düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Sosyal Sorumluluk Nedenlerine İlişkin Ölçeğin Cronbach’s alfa katsayısı ise .81 olarak tespit edilmiştir. Yozgat ve Deniz (2008) kendi çalışmalarında sosyal sorumlulukla ilgili ölçek için Cronbach’s alfa katsayısını .75 olarak tespit edilmiştir. Alınacak ve Alınacak (2009) çalışmalarında ölçeğe ilişkin güvenilirlik katsayısı bilgisine yer vermemelerine rağmen araştırmada elde edilen .81 değerinin sosyal bilimlerde kabul gören bir güvenilirlik katsayısına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada temel araştırma sorusu olan işletmelerin kurumsal itibar algısının işletmelerin sosyal sorumluluk faaliyetleri gerekçeleri üzerinde etkili olduğu yönündeki varsayımı başka bir ifade ile kurumsal itibar ile sosyal sorumluluk arasında pozitif yönlü görülen ilişkiyi ortaya koymak amacıyla öncelikli olarak korelasyon analizi ile iki temel değişken arasındaki ilişki sınanmıştır. Yürütülen korelasyon analiz bulguları Tablo 3’te verilmektedir.

Tablo 3
Basit Korelasyon Analizi Tablosu

	r	p
İtibar Algısı	0,194	0,012*
Kurumsal Sosyal Sorumluluk		

*r: Pearson Korelasyon Katsayısı

*p<0.05

Tablo 3’te de ifade edildiği gibi korelasyon analizi sonuçlarına göre kurumsal itibar ile kurumsal sosyal sorumluluk arasında $r=0,194$, $p<0,012$ aralığında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır ve “kurumsal sosyal sorumluluk ve kurumsal itibar arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.” şeklindeki 1. hipotezimiz kabul edilmiştir.

Korelasyon sonuçları incelendiğinde birbirleri arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki tespit edilen kurumsal sosyal sorumluluk ve kurumsal itibar algılarına yönelik olan değişkenler, kurumsal sosyal sorumluluğun kurumsal itibar algısı üzerinde etkili olup olmayacağına dair regresyon analiz sonuçları Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4

İtibar Algılamaları ile Kurumsal Sosyal Sorumluluk Arasındaki Regresyon Analizi Sonuçları

Katsayı	β	SS	t	p
Sabit	48,484	5,930	8,176	0,000**
Sosyal Sorumluluk	0,611	0,215	2,842	0,005**

** $p < 0,01$

Tablo 4'te gösterilen bağımsız değişken olarak ele alınan kurumsal sosyal sorumluluk ile bağımlı değişken olarak ele alınan kurumsal itibar arasındaki basit doğrusal regresyon modeli, itibar katsayısı = a + b. Kurumsal Sosyal Sorumluluk ($Y = a + bX_1$) olarak ele alınmış ve analiz bulguları, itibar katsayısı = 48,484 + 0,611 olarak tespit edilmiştir. Bu kapsamda analiz bulguları öğrencilerin ilgili kamu bankasına ilişkin itibar algılamalarındaki 1 birim artışı kurumsal sosyal sorumluluk değişkeni üzerinde 0,611 birim artış yaratmaktadır ($p < 0,01$). Bu kapsamda araştırmada öngörülen “kurumsal sosyal sorumluluğun kurumsal itibar üzerinde etkisi vardır.” şeklindeki 2. hipotezimiz kabul edilmiştir.

Araştırma kapsamında katılımcıların cinsiyetlere göre ilgili bankaya ilişkin algılamalarında farklılık olup olmadığını test etmek amacıyla yürütülen T-test bulguları Tablo 5 üzerinde verilmiştir.

Tablo 5

Cinsiyete Göre Algılama Değişimine Yönelik Bağımsız Örneklem T-Test Sonuçları

Ölçekler	Katılımcılar	N	X	SS	Median	p
Kurumsal Sosyal Sorumluluk	Kadın	118	27,96	3,21	28	0,845
	Erkek	49	27,85	3,45	28	
İtibar Algısı	Kadın	129	74,01	11,39	73	0,251
	Erkek	49	71,83	12,03	72	

Tablo 5 incelendiğinde katılımcıların cinsiyetlerine göre Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve İtibar Algılamalarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p > 0,05$). Bu kapsamda araştırmada öngörülen “katılımcıların sosyal sorumluluk ve itibar algıları cinsiyete bağlı olarak farklılaşmaktadır.” şeklindeki 3. hipotezimiz red edilmiştir.

Katılımcıların algılarının geldikleri bölgelere bağlı olarak farklılaşmasına yönelik olarak yürütülen One-Way Anova testi sonuçları Tablo 6 üzerinde yer almaktadır.

Tablo 6

Bölgelere Göre Algılama Değişimine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Ölçekler	Katılımcılar	N	X	SS	Median	p
KSS	Marmara	101	27,96	3,38	28	0,297
	Ege	17	28,05	3,28	28	
	Akdeniz	12	29,0	2,13	29	
	Karadeniz	10	26,60	2,87	27	
	İç Anadolu	16	27,37	3,93	27,5	

İtibar Algısı	Doğu ve Güney Anadolu	11	28,36	2,61	28	0,473
	Marmara	101	71,69	12,08	71	
	Ege	17	75,17	9,67	78	
	Akdeniz	12	78,08	12,28	75,5	
	Karadeniz	10	75,60	13,73	74,5	
	İç Anadolu	16	76,75	10,25	74	
	Doğu ve Güney Anadolu	11	74,0	6,41	74	

Tablo 6 üzerinde izlendiği gibi araştırma bulguları öğrencilerin geldikleri bölgeye göre ilgili bankaya ilişkin tespit ve algılamalarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı yönündedir. Bu kapsamda araştırmada öngörülen “katılımcıların algıları, üniversite okumak için geldikleri bölgelere bağlı olarak farklılaşmaktadır.” şeklindeki 4. hipotezimiz red edilmiştir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada, kurumsal sosyal sorumluluğun kurumsal itibar üzerindeki etkilerini belirlemek için bir kamu bankasından burs ya da kredi alan üniversite öğrencilerine anket uygulaması yapılmıştır. Bu bağlamda yürütülen detaylı analizler sonucunda söz konusu değişkenlere ilişkin korelasyon analizi sonuçlarına göre kurumsal itibar ile kurumsal sosyal sorumluluk arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır ve “kurumsal sosyal sorumluluk ve kurumsal itibar arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.” şeklindeki 1. hipotezimiz kabul edilmiştir. X kamu bankasının kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinde meydana gelebilecek olumlu algıların, kurumsal itibar algılarını da pozitif yönlü $\beta=0,611$; $p<0.01$ etkileyebileceği, yani kurumsal sosyal sorumluluğa yönelik meydana gelebilecek olumlu yükselişlerin, kurumsal itibar algılarında da pozitif yönlü bir artış ortaya çıkarabileceğini söylemek mümkün olmaktadır. Bu sonuç dâhilinde bakıldığında ise, “kurumsal sosyal sorumluluğun kurumsal itibar üzerinde etkisi vardır” şeklindeki 2. hipotezimiz kabul edilmiştir. Ayrıca devam eden analiz sonuçlarında ise algılamaların cinsiyete ya da öğrencilerin geldikleri bölgeye göre bir farklılık oluşturmadığı yönündedir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde hipotez 3 ve 4 red edilmiştir.

İlgili yazın incelendiğinde araştırma kapsamında sorgulanan kurumsal sosyal sorumluluk ve kurumsal itibar ilişkisinin ilgili yazında Luo ve Bhattacharya tarafından yürütülen çalışma bulguları ile paralellik gösterdiği yönündedir (Luo ve Bhattacharya, 2006). İşletmelerin sahip oldukları kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri ya da toplumun refahı için kurulan köprüler firmaların tanınırlığını artırmaktadır. Zira araştırmaya konu edinilen bankanın öğrencilere öğrenim kredisi ve burs konusunda aracı olması bu bankanın güvenilirliğini artırmakta ve öğrencilerin gözünde itibarlı işletme algısını artırdığını göstermektedir. Bu çerçevede işletmeler kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin kurumsal itibarı nasıl olumlu etkilediğinin farkına varmalıdırlar. Sosyal sorumluluk standartlarına uyan işletmeler, müşterilere yönelik olumlu fikir, duygu ve inançlarla donatmakta ve böylece kurumsal itibar geliştirmektedirler. Zira ilgili yazında yer alan çalışmalarda, bu çalışmada elde edilen bulguları doğrular niteliktedir.

Kurumsal sosyal sorumluluk, kurumsal itibara yaptığı katkı ile tüketicilerin tercihlerini de belirli bir düzeyde etkilemektedir (Polonsky ve Jevons, 2006). Yapılan bu araştırmada elde edilen sonuç, kurumsal sosyal sorumluluğun tüketici tercihlerini doğrudan etkilediğini göstermektedir. Bu çerçevede bu durum literatürdeki Polonsky ve Jemons çalışmalarını destekler nitelik taşımaktadır.

Araştırma kapsamında öğrencilerin ilgili bankaya ilişkin algılamalarında cinsiyet ve öğrencilerin geldikleri bölgeye göre istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı da sorgulanmıştır. Yürütülen analizler söz konusu değişkenler arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı yönündedir. Bu kapsamda çalışma bulguları değerlendirildiğinde sosyal sorumluluk ve kurumsal itibar algılarının söz konusu örnekleme de yer alan öğrenciler açısından

genellenebilir olduğu yönünde yorumlanabilir. Ancak gelecekte yürütülecek araştırmalarda farklı paydaş grupları üzerinde bu tespitin sınanması yerinde olacaktır. Her ne kadar üniversite öğrencileri müşteri grubu içinde önemli bir grup olarak görülse de araştırmanın başka müşteri grupları üzerinde tekrarlanmasının farklı sonuçlar doğuracağı öngörülmektedir. Zira ilgili yazında da belirtildiği üzere kurumsal itibar farklı paydaş gruplarının ilgili kuruma ilişkin algılama ve değerlendirmelerinin bir sonucu olarak oluşmaktadır (Carmeli ve Tishler, 2004).

İşletmelerin, kendileri ile benzer özelliklere sahip diğer işletmelerden sıyrılıp fark edilebilir olmalarının en etkin yolu sosyal sorunlara çözüm getirmek amacı ile düzenlenen kurumsal sosyal girişimler olmaktadır. İşletmeler bu girişimler yolu ile farkındalık yaratıp itibarlarını güçlendirebilmektedir. Sosyal sorumluluk bilinci ile hareket eden işletmelerin günümüzde saygın bir itibar elde etmeleri söz konusudur. Bu şekilde de hem toplumun yaşam kalitesi yükselmektedir hem de işletmeler kârlılıklarını artırabilmektedirler.

Kaynaklar

- Acquaah, M. (2003). Organizational competence and firm-specific tobin's q: the moderating role of corporate reputation, *Strategic Organization*, 1(4), 383- 411.
- Allen, D. ve Husted, W. (2007). Strategic corporate social responsibility and value creation among large firms lessons from the spanish experience, *Long Range Planning*, 40(6), 594-610.
- Almaçık, E. ve Almaçık, E. (2009). Kurumsal itibar ve bölgesel kalkınmadaki önemi, *Balıkesir Üniversitesi Burhaniye Myo Kalkınma Kongresi*.
- Bowd, R., Les Bowd, Phil, Harris. (2006). Communicating Corporate Social Responsibility: An Exploratory Case Study of A Major UK Retail Centre, *Journal of Public Affairs*, 6 (2), 147–155.
- Bronn, S. ve Vrioni, B. (2001). Corporate social responsibility and cause-related marketing: an overview. *International Journal of Advertising*, 20(2), 207-222.
- Carmeli, A. ve Tishler, A. (2004). The relationships between intangible organizational elements and organizational performance. *Strategic Management Journal*, 25(13), 1257-1278.
- Chun, R. (2005). Corporate reputation: meaning and measurement. *International Journal of Management Reviews*, 7(2), 91-109.
- Deniz, R. ve Yozgat, U. (2008). Kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) faaliyetleri amaç - algı farklılıkları analizi. *13. Ulusal Pazarlama Kongresi*, , Nevşehir, 142-151, .
- Ersöz, Y. (2007). *Türkiye’de kurumsal sosyal sorumluluk anlayışının gelişiminde meslek ve sivil toplum kuruluşları*. İstanbul: İto.
- Ewing, T. ve Albert, C. ve Ernest, L. (1999). Corporate reputation and perceived risk in professional engineering services. *Corporate Communications: A International Journal*, 4(3), 121-128.
- Fombrun, C., Leonard, P. ve William N. (2015). Stakeholder tracking and analysis: the retrack system for measuring corporate reputation. *Corporate Reputation Review*, 18(1), 3.
- Fombrun, C., Leonardo, P. ve Naomi, G. (2011). Retrack pulse: conceptualizing and validating a short-form measure of corporate reputation. *Corporate Reputation Review*, 14(1), 15.
- Fombrun, C. (1996). Reputation: realizing value from the corporate image, *Harvard Business School Pres*, Boston, Massachusetts.
- Fombrun, C. (1995). Reputation: Realizing Value from the Corporate Image, *Harvard Business School Press*, Boston, MA.
- Fombrun, C. ve Mark, S. (1990). What’s in a name? reputation building and corporate strategy. *Academy of Management Journal*, 33(2), 234.
- Frost, N. (2005). Professionalism, partnership and joined up thinking: a research review of front-line working with children and families, totnes: research in practice, *Social Work ve Social Sciences Review*, 11(3), 16-28.

- Geçikli, F. (2013). *Halkla ilişkiler ve iletişim*. İstanbul: Beta.
- Green, S. (1996). *Şirket ününü korumanın yolları*. İstanbul: Milliyet Yayınları/ Financial Times.
- Kadıbeşegil, S. (2004). *Halkla ilişkilere nereden başlanmalı*. İstanbul: Mediacat.
- Kadıbeşegil, S. (2012). *İtibar yönetimi*. İstanbul: Mediacat.
- Kağncıoğlu, D. (2007). *Endüstri ilişkileri boyutlarıyla sosyal sorumluluk*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Karaköse, T. (2007). Örgütlerde itibar yönetimi. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 9(11), 2.
- Karaköse, T. (2012). *Kurumların dna'sı itibar ve yönetimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kotler P., Lee, N. (2008). *Kurumsal sosyal sorumluluk*. İstanbul: Mediacat Yayınları.
- Lai, S., Chih, C., Fang Y. ve Chang, P. (2010). The effects of corporate social responsibility on brand performance: the mediating effect of industrial brand equity and corporate reputation. *Journal of Business Ethics*, 95(3), 457-458.
- Luo, X.M. ve Bhattacharya, C.B. (2006). Corporate social responsibility, customer satisfaction and market value. *Journal of Marketing*, 70, 1-18.
- Mengü, S. (2013). *Kurumsal iletişim yönetimi ve profesyonel markalar*. İstanbul: Derin.
- McWilliams, A. ve Siegel, D. (2000). Corporate social responsibility and financial performance: Correlation or misspecification?. *Strategic Management Journal*, 21(5), 603 - 609.
- Mohr, L.A., Webb, D.J. ve Harris, K. E. (2001). Do consumers expect companies to be socially responsible? the impact of corporate social responsibility on buying behavior. *The Journal of Consumer Affairs*, 35(1), 45-72.
- Murray, B. ve Montanari, J. (1986). Strategic management of the socially responsible firm: integrating management and marketing theory. *The Academy of Management Review*, 11(4), 815-827.
- Nart, S. ve Reha, S. (2011). Tüketici davranışında kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri belirleyici mi? Kss – algılama - bağlılık zincirinin işlerliğine dair bir sorgulama. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 1-39.
- Özdemir, H. (2009). Kurumsal sosyal sorumluluğun marka imajına etkisi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(15), 57-72.
- Post, J. (Ed.). (1998). *Research in corporate social performance and policy*. London: Jai Press Inc.
- Polonsky M. ve Jevons, C. (2006). Understanding issue complexity when building a socially responsible brand, *European Business Review*, 18(5), 340-349.
- Puncheva, P. (2008). The role of corporate reputation in the stakeholder decision- making process. *Business ve Society*, 47(3), 272-290.

- Rose, C. ve Steen, T. (2004). The impact of corporate reputation performance: some danish evidence. *European Management Journal*, 22(2), 201- 210.
- Resnick, Jeffrey, T. (2004). Corporate reputation: managing corporate reputation – applying rigorous measures to a key asset", *Journal of Business Strategy*, 25(6), 30-38,
- Sabuncuoğlu, Z. (2013). *İşletmelerde halkla ilişkiler*. Bursa: Aktüel Yayınları.
- Sabuncuoğlu, Z. (2008). *İşletmelerde halkla ilişkiler*. Bursa: Alfa Yayınları.
- Sekiguchi, T. (2004). A preliminary investigation of the cognitive process of Japanese undergraduate job seekers. *Osaka Keidai Ronshu*, 55(3), 123-136.
- Siltaoja, M. (2006). Value priorities as combining core factors between csr and reputation a qualitative study. *Journal of Business Ethics*, 68(1), 91.
- Tischer, S., Lutz, H. (2011). Linking corporate reputation and shareholder value using the publication of reputation ranking. *Journal of Business Research*, 67(5), 1008.
- Turban, D. ve Cable, D. (2003). Firm reputation and applicant pool characteristics. *Journal of Organizational Behavior*, 24(6), 733.
- Wartick S. L. ve Cochran, P. (1985). The evolution of the corporate social performance model. *The Academy of Management Review*, 10(4), 58-769.

Extended Abstract

In the days of old process, in the beginning; the firms are been as the organizations which only centrated profit goal and also has the only goal to satisfy the owners by gaining high profit. For this reason, the prosperity and satisfaction of employees and society have secondary significance. One of this days, companies are descripted technical, economical organizations and corporate social. The alter of society's prospections has significant role on comprising new identity of companies. Consumers don't buy the products according to just the price and property of product-service, they search for that the firm behind the product do for society.

Nowadays, successful firms different themselves don't simply product and service quality but with of social profiles, too. In a rivalry quality, price and service property aren't differented factors. In such an environment, corporate reputation is significant. In recent times, with the concept of competition and the company scandals that have taken place, the concept of corporate reputation is another notion of prestige related to subject titles increasingly important in terms of businesses. At the beginning corporate reputation has attracted interest from public relation and communication literature. On the other hand now a days concepts become a subject of great interest in management and marketing literature. Corporate reputation emerges with the identity and identity of stakeholders over time as a result of corporate behavior, politics or decisions of businesses (Hall, 1992). Corporate reputation refers to the emotional reactions of customers, investors, employees and target groups, such as good or bad, weak or strong, about the institution (Fombrun, 1996). Raputation is the total value obtained by all components of the institution (Dowling, 2001: 19). In short, the reputation is to be an organization appreciated by society. The reputation of the institution is a versatile component. These components depend on the effectiveness of the communication stakeholders establish with that institution, the content of their services, the institution's quality understanding, the institutional merit and their wide-ranging effects (Fombrun, 1996). In short, reputation is to be an organization appreciated by society. In related literature corporate reputation defined as important intangible assets of companies that gained several benefits to organizations where concepts thought as important features' of organizations that must be managed by organizations.

The idea that businesses are essentially solely responsible to shareholders has lost its importance today. The concept of economic and social responsibility for the economy is left to the concept of common social responsibility. It is envisaged that businesses will continue to operate in areas that are sensitive to the interests of different groups and the environment, increasing competition and economic development. In short, the social and environmental attitudes of common social responsibility entities are extremely important in their business activities and in stakeholder engagement. The concept of social responsibility requires enterprises to touch the moral dimension of the society, to meet the expectations of the society through its behaviors and activities, and to be parallel to the aims of the society.

The awareness of an enterprise's corporate social responsibility and its implementation in its operations raises the sales of the business, establishes the goodwill of the stakeholders to the business, enhances employee and customer loyalty, and establishes reputation. Social responsibility practices are perceived in the form of businesses that strengthen the reputation of businesses, create satisfaction, respect and trust in the business, influence the enterprise's perception of high quality and businesses that fulfill their corporate social responsibilities successfully, collect and distribute what they buy from the society and continue their implementation in the direction of raising social welfare.

This research was carried out in order to determine the relation between corporate social responsibility and corporate reputation of 3rd and 4th grade students taking Uludag University Faculty of Economics and Administrative Sciences Public Relations course. To determine the corporate reputation in the research, an X public bank with corporate social responsibility application was selected. In this context, a total of 200 students who have taken courses on public relations and selected by simple random sampling method are reached and the relationship between them and the institutional social responsibility and institutional reputation X which they are involved in under the loans and scholarships provided by the Learning Loan and Dormitories Institution and the factors affecting this relationship they were asked to respond to questions. Despite the distribution of 200 questionnaires (depending on the attendance of the students), only 167 of them were included in the analysis of the researchers due to the lack of answers and blank pages in the questionnaire forms that

were returned from the subjects. The data obtained from the students with the questionnaire form were processed in the SPSS 20 program and descriptive statistics were used in the processing of the data.

The general finding of this study is that there are overlapping concepts at the sample of university students in which field research of the concepts of reputation and social responsibility is carried out. The detailed analyzes carried out indicate that the perceptions of the mentioned variables do not make a difference according to the regions where the sexes or students come from. In this context hypotheses 2 and 3 hypotheses were rejected when hypotheses 1 were accepted as research hypotheses.

As a result of the study, it was found that corporate social responsibility activities have positive relationship with corporate reputation. The study is very important in terms of determining contribution of corporate social responsibility activities on corporate reputation and serving as an example for the future studies.

Bankaların İnternet Bankacılığı Hizmetlerinin Fiyatlandırılması Stratejilerine Katkı Vermeye Yönelik Bir Araştırma

Serhan Keskin

T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Kırşehir Şubesi, Kırşehir
drserhankeskin@yahoo.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8282-3358>

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 06.09.2018 Revize Tarihi: 16.12.2018 Kabul Tarihi: 25.12.2018

Atıf Bilgisi

Keskin, S. (2018). Bankaların internet bankacılığı hizmetlerinin fiyatlandırılması stratejilerine katkı vermeye yönelik bir araştırma, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 197-206.

ÖZ

İnternet bankacılığı, müşterilere ve bankalara sağladığı avantajlar nedeniyle en yoğun tercih edilen bankacılık kanalı haline gelmiştir. Müşteriler için masrafsız işlem yapabilme imkânı internet bankacılığının en önemli avantajlarından bir tanesidir. Bankalar da müşterilerini, internet bankacılığını kullanmaya motive etmek için masraf ödemediği işlem yapma imkânı sunmaktadırlar. Bu uygulama, müşteri memnuniyetini artırırken bankaların komisyon gelirlerini azaltmaktadır. Bu çalışmada, internet bankacılığı müşterilerinin masraflar ile ilgili düşüncelerinin öğrenilmesi ve bu düşüncelerin müşterilerin tanıtıcı özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğinin analiz edilmesi, elde edilen sonuçlar kullanılarak bankalara internet bankacılığı işlemlerinin fiyatlandırılmasına yönelik stratejiler önerilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın sonuçları, internet bankacılığında masraf ödenmesi konusuna erkeklerin bayanlara, kamu bankası müşterilerinin özel banka müşterilerine nispeten daha olumsuz baktıklarını, eğitim seviyesi, aylık gelir seviyesi ve internet bankacılığı kullanım süresi arttıkça masraflara itirazın da arttığını göstermektedir. Bu tespitler, bankaların, müşteri memnuniyetini ve komisyon gelirlerini artıracak internet bankacılığı hizmetleri fiyatlama stratejileri geliştirmelerine katkı verebilecektir.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık, internet bankacılığı, fiyatlama, tüketici davranışı.

A Research to Contribute to the Internet Banking Services Pricing Strategies

ABSTRACT

Internet banking has become the most preferred banking channel due to the advantages it provides to both customers and banks. The ability to perform costless transactions for the customers is one of the most important advantages of internet banking. Banks, also offer their customers costless internet bank services. This practice reduces bank commission revenues while increasing customer satisfaction. In this study, it is aimed to find the whether the opinions of the customers about internet bank costs differ according to the identifier features of customers and to suggest strategies to the banks for the pricing of internet banking services. The results of the study show that men and public bank internet bank users have more negative opinion about internet bank costs than women and private bank internet bank users. Also higher educated, higher monthly income, higher internet banking usage time increases the objections to the cost of internet banking services. These findings may contribute to the development of internet banking services pricing strategies that will increase customer satisfaction and banks' commission revenue

Keywords: Banking, internet banking, pricing, consumer behavior.

Giriş

İnternet bankacılığı, zaman ve yer sınırı olmaksızın bir bilgisayar ile bankacılık hizmetlerinin, internet üzerinden sunulması için hazırlanan alternatif dağıtım kanalıdır. İnternet erişimine sahip herhangi bir bilgisayar aracılığıyla, 24 saat dünyanın her yerinde kullanılabilen bir hizmettir (Bapur, 2014). İnternet bankacılığı özellikle son yıllarda, hatırı sayılır kitleler tarafından kabul görmüş ve kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle internetin yoğun kitleler üzerinde etkili olmaya başlamasıyla, bireysel bankacılığa yönelen ve müşterileri odağına alan bankacılık sektörü için internet, önemli bir kanal haline gelmiştir (Okumuş, Bozbay ve Dağlı, 2010).

İnternet bankacılığı, günümüzde tüm bankacılık hizmetlerinin uzaktan yapıldığı, alternatif bir dağıtım kanalını ifade etmektedir. İnternet bankacılığı, hem müşteri hem de bankalara sağladığı ortak fayda sebebiyle, “self-servis” anlayışının teknolojiye uyarlanmış şekliyle en etkin olanıdır. İnternet bankacılığı, şube bankacılığı ile karşılaştırıldığında, kurumlar açısından hız, işlem kolaylığı, maliyetlerin düşük olması, zaman ve yer bakımından kolayda bulunması, hizmette farklılaşmayı sağlaması ve yenilikçiliğe açık olduğunu göstermesi gibi birçok avantaj sunmaktadır (Yıldırım, 2011).

Banka müşterileri açısından bakıldığında internet bankacılığı zaman, yer ve maliyet faydası sunmaktadır. Müşteriler, birçok işlemi bankaların mesai saatlerine bağlı kalmaksızın, 7 gün 24 saat yapabilmektedir. Aynı zamanda internet bankacılığının kullanımı, müşterileri şubeye gidiş, dönüş ve şubede sıra bekleme gibi zaman alıcı süreçlerden kurtarmaktadır. İnternet bankacılığı sayesinde işlemler, şubeye gitmeye gerek kalmaksızın internet ulaşımının olduğu her yerde yapılabilmektedir. İnternet bankacılığının, bankalar için maliyet avantajı müşteriler için de geçerlidir. İnternet bankacılığı kullanıcıları işlemleri, şubeye kıyasla masrafsız veya düşük masrafla yapabilmektedirler (Keskin, 2017).

İnternet bankacılığında bankalar için riskler, artan rekabet, gelir azalımı ve yeniden yapılanma gerekliliği olarak anlatılmıştır (Bankacılar Dergisi, 2001). Klasik bankacılık uygulamalarında rekabet tehdidi yaratamayan, fazla yaygınlaşmamış bankalar bile internet aracılığıyla söz sahibi olmaya başlamaktadır. Bu da müşteri sadakatini azaltmaktadır. Müşteriler, bankaların verdikleri hizmetleri rahatlıkla kıyaslayabilmekte ve tercihlerini değiştirebilmektedirler. Bankalar açısından bir diğer olumsuz etki de yapılan işlemler sonucunda alınan komisyonların aracılarla paylaşılmasıdır. Bankalara internet altyapısı sağlayan araçlar gibi kurumlar değerini bir kısmını almaktadırlar. İnternet bankacılığı kullanımının yaygınlaşması ile bankaların maliyet fiyatlanmalarında, bir takım kirlilik oluşmaktadır. Şubeden, ATM’lerden, telefon bankacılığında ve internet bankacılığında alınan komisyon tutarları farklı olabilmektedir. Fiyatlandırma, bankalar için önemli bir rekabet unsurudur. Alternatif kanallarda düşük maliyetli hizmetlerin sunulması bankalara, diğer kanallardaki fiyatlarını da aşağıya çekmeleri yönünde baskı yaratabilmektedir. İnternet bankacılığının, müşteri gözünde konumlandırılması için, bankalar belli oranlarda geliştirme ve tanıtım maliyetlerini göze almak zorundadırlar. İnternet kanalını kullanmaya başlayan her bir müşteri ile bu maliyetler belirli oranlarda karşılanacaktır.

Özetle bankalar, internet bankacılığı işlemlerinden masraf almadıkları veya Şubeye oranla düşük masraf almak zorunda kaldıkları gibi internet bankacılığı sistemlerine işler vaziyette bulundurabilmek için ilave gidere katlanmak zorunda kalmaktadırlar. Literatürde yer bulan çalışmalar, internet bankacılığı işlemlerinin masrafsız veya çok düşük masrafla yapılması gerektiği gibi bir düşünceyi desteklemektedir.

Constantinides, pazarlama karması içinde yer alan fiyatlamanın, online tüketici davranışını etkileyen unsurlardan bir tanesi olduğunu ifade etmektedir (Constantinides, 2014). Dange ve Kumar, online tüketici davranışını etkileyen faktörler modelinde ürün/hizmet özellikleri başlığı altında fiyat unsurunu ön plana çıkarmaktadır (Dange ve Kumar, 2012). Dziewanowska, online tüketici davranışını dokuz boyutta incelerken, maliyet boyutu başlığı altında fiyat unsurunu incelemiştir (Dziewanowska, 2015). Bir başka çalışmada müşterilerin internet bankacılığını kullanacakları banka tercihlerinde, ücret düşüklüğünün etkili olan faktörlerden bir tanesi olduğu ifade edilmektedir (Özer, Bozkurt ve Sertoğlu, 2012).

Tüketicileri, internet bankacılığı kullanmaya motive eden unsurları araştıran çalışmalar incelendiğinde, bazı çalışmalarda masrafların etkisine ilişkin bir bulguya rastlanmadığı, bazı çalışmalarda maliyetin etkisinin görüldüğü ancak bu etkinin öncelikli olmadığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan enpara (Finansbank), Nuvo (Yapı Kredi Bankası), Abank, Turuncu Hesap (İng Bank), Cepteteb (TEB), Ziraat Katılım Bankası ve Fibabank, internet bankacılığı sitelerinde, internet bankacılığında yapılan işlemlerden masraf almadıklarını ifade etmekte ve bu durumu reklamlarında tüketicileri internet bankacılığına yönlendirmek için kullanmaktadır.

Bu durum bankaların karlılıkları için önemli bir kalem olan masraf tahsilâtlarının ve komisyon gelirlerinin düşük seviyede kalmasına neden olmaktadır. Bankaların masraf konusunu internet bankacılığı kullanımı için öncelikli bir husus olarak görmeyen tüketicileri tespit etmesi ve kişisel fiyatlamalar yaparak bu müşteri grubuna masraf indirimini uygulamaması, internet bankacılığında elde edilen komisyon gelirlerinin artırılmasına katkı verebilecektir.

Yapılacak bir saha çalışması ve saha çalışmasından elde edilen verilerin analizi ile internet bankacılığı kullanan banka müşterilerinin internet bankacılığı işlemleri için ödenen masraflar hakkındaki görüşlerine göre gruplandırılması ve farklı görüşe sahip gruplar için farklı fiyatlandırma önerileri geliştirilmesi mümkün olacaktır. Diğer bir ifade ile bankalar kişisel fiyatlandırma yapabilecektir. Bu sayede müşteri memnuniyeti olumsuz etkilenmeden, bankaların internet bankacılığı işlemlerinden elde ettikleri komisyon gelirleri artırılabilir. Elde edilecek veriler, bankaların internet bankacılığı müşterileri ile uzun vadeli ilişkiler kurmasına ve yeni internet bankacılığı müşterileri kazandıracak pazarlama çalışmaları geliştirmesini fayda sağlayabilecektir. Çalışmanın sonuçlarının, literatüre önemli katkı verilebileceği düşünülmektedir.

Çalışmada, öne sürülen hipotezler aşağıda sıralanmıştır.

H1: İnternet bankacılığının erkek kullanıcıları, bayan kullanıcılara göre masraf ödemeye daha fazla karşı çıkmaktadırlar.

H2: İnternet bankacılığı kullanıcılarının yaşları ilerledikçe masraflara itirazları da artmaktadır.

H3: İnternet bankacılığı kullanıcılarının eğitim seviyeleri yükseldikçe masraflara itirazlarında artış görülmektedir.

H4: İnternet bankacılığı kullanıcılarının aylık geliri arttıkça masraflara itirazları azalmaktadır.

H5: Kamu bankalarının internet bankacılığı hizmetini kullanan tüketiciler, özel bankaların internet bankacılığını kullanan tüketicilere göre masraflara daha fazla itiraz etmektedirler.

H6: İnternet bankacılığı kullanma süresi arttıkça masraflar ile ilgili olumsuz düşünce azalmaktadır.

Yöntem

Bu araştırmada, banka müşterilerinin, internet bankacılığında ödenen masraflar hakkındaki görüşlerine göre gruplandırılması ve her bir gruba uygun fiyatlama stratejileri geliştirilerek, bankaların internet bankacılığında elde ettikleri gelirlerin artırılması amaçlanmıştır. Araştırmanın, teorik ve uygulama olmak üzere iki bölümü vardır. Teorik bölüm için literatür taraması yapılmıştır. Uygulama bölümünde bilgi toplamak amacıyla bir anket formu geliştirilmiştir. Anket formunda, tanıtıcı özellikler hakkında 5 ve internet bankacılığında ödenen masraflar hakkında 10 olmak üzere toplam 15 ifade yer almaktadır. Tanıtıcı özellikler bölümünde cinsiyet, yaş, eğitim, gelir, internet bankacılığı kullanma süresi ve banka tercihi hakkındaki ifadeler literatürde yapılan çalışmalar irdelenerek, bir birbirine yakın yüzdede iki gruba ayrılacak şekilde düzenlenmiştir. Ankette masraflar ile ilgili ifadeler, internet bankacılığında alınan masraflara itiraz edecek şekilde düzenlenmiş ve bu bölüm, kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum cevapları olan, beşli Likert ölçeğine göre düzenlenmiştir. Anket formu literatürde internet bankacılığında maliyet, fiyat veya masraf unsurlarının araştırıldığı çalışmalar esas alınarak geliştirilmiştir (Al-Qeisi ve Hegazy, 2015; Cheung, Zhu, Kwong, Chan, ve Limayem, 2003; Gerrard, Cunningham ve Devlin, 2006; Lichtenstein ve Williamson, 2006; Özer, Bozkurt ve Sertoğlu, 2012; Zhou, Dai ve Zhang, 2007). Anket formu ile internet bankacılığı kullanan müşterilerin masraflar hakkındaki görüşleri toplanmıştır.

Hazırlanan anket formu saha çalışması öncesinde 30 kişilik grup üzerinde uygulanmış, geri dönüşlere göre form güncellenmiştir. Cronbach's Alfa testi uygulanarak, anket formunun güvenilir ve geçerli olup olmadığı sorgulanmış, test sonucu 0.85 olarak bulunmuştur. Bu veri, anket formunun güvenilir ve geçerli olduğunu göstermiştir.

Araştırmanın evreni, Ankara'da yaşayan ve internet bankacılığı kullanan banka müşterileridir. Bu tanıma uygun 550 banka müşterisi ile görüşülmüş, 490 müşteri anket formunu doldurmayı kabul etmiş, anketlerden 465'i analize uygun bulunmuş ve bu formlar üzerinden analizler yapılmıştır. Görüşülen müşterilerin %89'u anket formunu doldurmuş, bu formlardan %95'i analiz edilmiştir. Çalışmada, banka müşterilerinin, tanıtıcı özelliklerine göre internet bankacılığı masrafları hakkındaki görüşlerinin farklılık gösterip göstermediği tespit edilmek üzere t testi uygulanmıştır. Analizler SPSS istatistik paket programı kullanılarak yapılmıştır.

Bulgular

T-Testi bağımsız iki gruba ait ortalamaların birbirinden farklı olup olmadığını tespit etmek için kullanılan istatistik bir testtir. Bu çalışmada, örneğin internet bankacılığında ödenen masraflar hakkında kadınların düşüncelerinin, erkeklerin düşüncelerinden farklı olup olmadığını tespit etmek için t-testi uygulanmıştır.

Tablo 1
Araştırmaya Katılanların Tanıtıcı Özellikleri

	<i>f</i>	<i>%</i>		<i>f</i>	<i>%</i>		<i>f</i>	<i>%</i>
Cinsiyet			Eğitim			Banka		
kadın	201	43	Lise ve öncesi	189	41	Kamu	245	52
erkek	264	57	Lise sonrası	276	59	Özel	220	48
Yaş			Gelir			Kullanma Süresi		
30 ve altı	215	46	5.000 TL altı	297	63	2 yıl ve altı	176	37
30 üstü	250	54	5.000 TL üstü	168	37	2 yıl üstü	287	63

Verilerin tutarlı olup olmadığı, örneklemin analiz için uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi ile, elde edilen verilerin analize uygun olup olmadığı ise Barlett testi ile tespit edilmektedir (Cronbach's Alfa: .855, KMO: .871, Barlett: 2344.450, $p < .05$). Ankette yer alan ifadeler verilen cevapların ortalamalarının tamamı 3.50'in üzerindedir. Bu veri, internet bankacılığı kullanımında masraf ödenmesi konusuna, tüm kullanıcıların dikkatle yaklaştığına işaret etmektedir. Diğer taraftan tanıtıcı özelliklere göre yapılan karşılaştırmalar, önemli farklılıkların bulunduğunu göstermektedir.

Araştırmaya katılanların tanıtıcı özelliklerinin raporlanmasını takiben, internet bankacılığı kullanıcılarının, tanıtıcı özelliklere göre internet bankacılığında ödenen masraflar hakkında farklı düşünceleri olup olmadığını tespit etmek üzere t-testi uygulanmıştır. T-testi sonuçları aşağıda tablolarda gösterilmektedir.

Tablo 2
Cinsiyete Göre Düşüncelerin Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu

<i>Grup</i>	<i>N</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Kadın	201	3,7567	0,5387	2,21	463	0,021
Erkek	264	4,2318	0,3104			

İnternet bankacılığında ödenen masraflar ile ilgili cinsiyete göre düşüncelerin farklılık gösterdiği Tablo 2’de görülmektedir ($p < .05$). Bu sonuca göre erkek kullanıcılar, bayan kullanıcılara göre internet bankacılığında masraf ödemeye daha fazla karşı çıkmaktadırlar.

Tablo 3

Yaşa Göre Düşüncelerin Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu

Grup	N	X	SS	t	df	p
30 ve altı	215	4,0167	0,4211	1,67	463	0,161
30 üstü	250	4,1172	0,3995			

Ankete katılan internet bankacılığı kullanıcılarının yaşları ile internet bankacılığında masraf ödenmesi ile ilgili düşünceleri arasında farklılık bulunmadığı Tablo 3’ten anlaşılmaktadır.

Tablo 4

Eğitime Göre Düşüncelerin Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu

Grup	N	X	SS	t	df	p
Lise ve öncesi	189	3,5664	0,3917	2,51	463	0,043
Lise sonrası	276	4,002	0,5563			

İnternet bankacılığında ödenen masraflar hakkında lise sonrası eğitilmişler, lise ve öncesi eğitimlilere göre daha fazla itiraz etmektedirler (Tablo 4).

Tablo 5

Aylık Gelire Göre Düşüncelerin Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu

Grup	N	X	SS	t	df	p
5.000 TL altı	297	3,8802	0,4403	2,71	463	0,036
5.000 TL üstü	168	4,3172	0,6014			

Tablo 5’te de görüldüğü gibi internet bankacılığı kullanıcılarının aylık geliri arttıkça internet bankacılığında alınan masraflar ile ilgili olumsuz düşünceleri de artmaktadır.

Tablo 6

Bankaya Göre Düşüncelerin Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu

Grup	N	X	SS	t	df	p
Kamu	245	4,4337	0,3005	2,39	463	0,025
Özel	220	3,9678	0,2813			

Tablo 6’da yer alan veriler, kamu bankalarının internet bankacılığını kullanan müşterilerin, özel bankalarının internet bankacılığını kullanan müşterilere göre masraf ödeme konusuna daha soğuk baktığını göstermektedir.

Tablo 7

Kullanma Süresine Göre Düşüncelerin Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu

Grup	N	X	SS	t	df	p
2 yıl ve altı	176	3,9347	0,2992	2,52	463	0,033

2 yıl üstü 187 4,1553 0,3168

İnternet bankacılığı kullanım süresi, masraflar ile ilgili düşünceleri farklılaştırmaktadır. İnternet bankacılığı kullanım süresi uzadıkça masraflara karşı çıkma eğilimi artmaktadır (Tablo 7).

Analiz sonucunda internet bankacılığı kullanıcılarının tamamının masraf ödemeye soğuk baktıkları ancak erkeklerin bayanlara, lise sonrası eğitimlilerin lise ve öncesi eğitimlilere, aylık geliri 5.000 TL üstü olanların 5.000 TL ve altı olanlara, kamu bankası müşterilerinin özel banka müşterilerine ve 2 yıl ve üstü süredir internet bankacılığı kullananların 2 yıldan daha az süredir kullananlara göre internet bankacılığında ödenen masraflara daha fazla itiraz ettikleri görülmüştür. Yaştaki değişim ise internet bankacılığında ödenen masraflar ile ilgili görüşleri etkilememektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

İnternet bankacılığı, bankalar, müşteriler ve genel ekonomi için faydalar içeren bir bankacılık kanalıdır. Müşteriler, masraf avantajı, şubeye gitmeye gerek olmaması, 24 saat işlem yapma imkânı olması gibi sebeplerle internet bankacılığını tercih etmektedirler. Yapılan akademik çalışmalarda da internet bankacılığında işlemlerin masrafsız veya banka şubelerine göre daha düşük masrafla yapılabilmesinin internet bankacılığı kullanımını teşvik eden bir husus olduğu ifade edilmektedir. Aynı kapsamda bankalar, internet bankacılığında masraf almamaya yönelik genel bir fiyatlamaya çalışmakta ve bu kanalı masrafsız olma özelliği ile pazarlamaya çalışmaktadırlar.

İnternet bankacılığı hizmetinin masrafsız olması, kullanımı ve müşteri memnuniyetini artırmaktadır. Müşteriler, örneğin şubeden masraf ödeyerek yapacakları bir havale işlemi internet bankacılığını kullanarak masrafsız şekilde yapabilmektedirler. Müşteri kazanımına katkı veren bu fiyatlamaya stratejisi diğer taraftan bankaların komisyon gelirlerinin azalmasına neden olmaktadır.

Literatürde yer alan bazı çalışmalar (Constantinides, 2014; Dange ve Kumar, 2012; Dziewanowska, 2015), bir kısım internet bankacılığı kullanıcıları için masrafsız işlem yapmanın öncelikli bir motivasyon unsuru olmadığını, güvenlik, güvenilirlik, kullanım kolaylığı gibi unsurların daha önemli görüldüğünü açıklamaktadır. Bu haliyle internet bankacılığı kullanıcılarının, tanıtıcı özellikler kriter alınarak internet bankacılığında masraf konusuna verdikleri öneme göre gruplara ayrılabilirliği düşünülmektedir. Yapılacak gruplandırma sonucu internet bankacılığında masraf konusuna farklı bakan müşteriler için farklı fiyatlamaya stratejileri geliştirilebilecektir.

Bu çalışmada internet bankacılığı kullanıcıları cinsiyet, yaş, eğitim, aylık gelir, banka ve internet bankacılığı kullanım süresine göre ikiye gruba ayrılmış ve gruplar arasında internet bankacılığının masrafsız olma özelliği hakkındaki düşüncelerinin farklı olup olmadığı analiz edilmiştir.

Tanıtıcı özelliklerine bakılmaksızın müşterilerin tamamı internet bankacılığının masrafsız olması gerektiği görüşüne sahiptir. Ancak detay incelemelerde müşterilerin tanıtıcı özelliklere göre gruplandığında masraf konusuna bakış açılarının farklılaştığı görülmektedir.

Analiz sonuçlarına göre internet bankacılığında ödenen masraflara, erkek müşteriler, kadın müşterilerden daha fazla itiraz etmektedirler. İnternet bankacılığı kullanıcılarının eğitim seviyesi arttıkça masraf ödemekten daha fazla kaçındıkları görülmektedir. Aylık geliri yüksek olanlar, internet bankacılığı masraflarına aylık geliri düşük olanlardan daha soğuk bakmaktadır. Kamu bankalarının internet bankacılığını kullanan müşteriler, özel bankaların internet bankacılığını kullanan müşterilere oranla internet bankacılığında masraf ödemeye daha olumsuz bakmaktadır. Müşterilerin internet bankacılığı kullanım süresi arttıkça masraf ödeme istekleri azalmaktadır.

Çalışmanın hipotezleri incelendiğinde H1, H3 ve H5 hipotezlerinin kabul edildiği, H2, H4 ve H6 hipotezlerinin reddedildiği anlaşılmaktadır.

Analizler ile elde edilen sonuçlardan yola çıkarak bankaların internet bankacılığı hizmetlerini fiyatlarırken müşterilerin tanıtıcı özelliklerini dikkate almalarının faydalı olacağı önerilebilir. Bankaların, erkek, eğitim seviyesi ve aylık geliri yüksek, uzun zamandır internet bankacılığı kullanan müşterileri kazanmak ve elde tutmak için düşük masraflı veya masrafsız internet bankacılığı hizmeti sunmaları gerektiği söylenebilir. Bu noktada masraf alma konusunda kamu bankalarının işinin özel bankalardan daha zor olduğu görülmektedir. Kadın, eğitim seviyesi ve gelir düzeyi düşük, internet bankacılığını yeni kullanmaya başlayan müşteriler için bankaların daha yüksek tutarlı masraf belirleme imkânı olduğu anlaşılmaktadır. İnternet bankacılığı müşterilerinin yaşı, masraf konusundaki düşüncelerde herhangi bir farklılaşmaya neden olmamaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışmada elde edilen bilgiler, bankaların internet bankacılığı işlemleri için fiyatlandırma stratejileri geliştirmelerine yardımcı olacak niteliktedir. Bu fiyatlandırma stratejileri ile bankalar, internet bankacılığını kullanan müşterileri için en uygun fiyatlamayı yaparak müşteri memnuniyetini artıracak, aynı zamanda yeni internet bankacılığı müşterileri kazanabilecek ve komisyon gelirlerini maksimize edebileceklerdir. Çalışma, Ankara’da internet bankacılığı kullanan banka müşterilerinden toplanan bilgiler ile yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar kullanılırken bu husus dikkate alınmalıdır. Çalışmada analizlerin anlaşılabilirliğini artırmak için tanıtıcı özellikler iki gruba ayrılmıştır. Mümkün olan tanıtıcı özelliklerde, grup sayısı ikiden fazlalaştırılarak daha detaylı analizler yapılabilir.

Kaynaklar

- Al-Qeisi, K. ve Hegazy, A. (2015) Consumer online behaviour: A perspective on internet banking usage in three non-western countries. *Procedia Economics and Finance*, 23, 386 – 390.
- Bankacılar Dergisi (2001). Ekonomik ve parasal birlik Avrupa Birliği'nde mali bütünleşme ve Türk bankacılık sektörü. *Türkiye Bankalar Birliği Yayınları*, Sayı 39, 2 – 6.
- Bapur, Ö. (2014). *İnternet bankacılığında müşteri memnuniyeti*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Cheung, C. M. K., Zhu, L., Kwong, T., Chan, G. ve Limayem, M. (2003). Online customer behaviour: A review and agenda for future research. 16. *Bled eCommerce Conference*, Bled Slovenia, Haziran 9–11, <http://aisel.aisnet.org/cgi/viewcontent.cgi?article=1112&context=bled2003>
- Constantinides, E. (2014). Influencing the online consumer's behaviour: The web experience. *İnternet Research*, 14 (2), 109 – 121.
- Dange, U. ve Kumar, V. (2012). *A study of factors affecting online buying behaviour: A conceptual model*. https://papers.ssrn.com/sol3/Papers.cfm?abstract_id=2285350 adresinden erişilmiştir.
- Dziewanowska, K. (2015). Dimensions of real and virtual consumer experiences. *University of Warsaw, Faculty of Management, Working Paper Series*, 4,1 – 55.
- Gerrard, P., Cunningham, J. B. ve Devlin, J. F. (2006) Why consumers are not using internet banking: A qualitative study. *Journal of Services Marketing*, 20 (3): 160 – 168.
- Keskin, S. (2017), *İnternet bankacılığında tüketici motivasyonunun davranışsal etkileri: Ampirik bir çalışma*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, Nevşehir.
- Lichtenstein, S. ve Williamson, K. (2006). Understanding consumer adoption of internet banking: an interpretive study in the Australian banking context. *Journal of Electronic Commerce Research*, 7(2), 50 – 66.
- Okumuş, A. Bozbay, Z. ve Dağlı, R. M. (2010). Banka müşterilerinin internet bankacılığına ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 36,89-111.
- Özer, L., Bozkurt, F. G. ve Sertoğlu, A. E. (2012). İnternet bankacılığında banka değiştirme niyetini etkileyen faktörler. *İşletme Araştırma Dergisi*, 4(5), 141 – 156.
- Yıldırım, F. (2011). Türkiye'de internet bankacılığı ürünleri üzerine pazar trend analizi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(19), 129-141.
- Zhou, L., Dai, L. ve Zhang, D. (2007). Online shopping acceptance model – A critical survey of consumer factors in online shopping. *Journal of Electronic Commerce Research*, 8(1), 41 – 62.

Extended Abstract

Introduction

Internet banking is an alternative distribution channel for the banks. Internet banking needs a internet without a time and place limit. It is a service that can be used around the world for 24 hours via any computer with internet access (Bapur, 2014). In recent years, internet banking has been accepted and used by considerable masses. As the internet has started to be influential on the masses, internet banking has become an important channel for the banking sector, which has focused on individual banking customers (Okumuş, Bozbay and Dağlı, 2010).

Banks have to pay additional expenses to keep their internet banking systems operate and banks do not charge for internet banking transactions or customers using internet banking pay lower costs compared to the branch. The studies in the literature support the idea that internet banking transactions should be done with low or no cost.

Constantinides says that one of the factors that affect the online consumer behavior is pricing (Constantinides, 2014). Dange and Kumar highlight the price as the most important factor affecting the online consumer behavior in the model of product / service features. (Dange and Kumar, 2012). While examining online consumer behavior in nine dimensions, Dziwanowska examined the price element under the title of cost dimension (Dziwanowska, 2015). In another study, it is stated that the wage is one of the effective factors in the bank preferences of internet bank customers (Özer, Bozkurt and Sertoğlu, 2012).

This situation causes the decrease of commission income, which is an important item for the profitability of the banks. If banks can find customers who do not consider the issue of costs as a priority issue for the use of internet banking, and not apply a cost reduction to this customer group by making personal pricing, they can increase the commission income from internet banking.

By analyzing the data obtained from a field study, it will be possible to group the bank customers using internet banking according to their opinions about the expenses paid for internet banking transactions and develop different pricing proposals for the groups with different opinions. In other words, banks will be able to make personal pricing. In this way, banks can increase commission income from internet banking without affecting customer satisfaction. The results will help banks, build long-term relationships with internet banking customers and develop marketing studies that will provide new internet banking customers. It is thought that the results of the study can be an important contribution to the literature.

Method

In this research, it is aimed to group the bank customers according to their opinions about the expenses paid in internet banking and to increase the incomes obtained from internet banking by developing pricing strategies for each group. The research has two parts as theoretical and application. A literature review was made for the theoretical part. A questionnaire form was developed to collect information in the application section. In the questionnaire, there are 16 statements, 6 of which are about the identifier features and 10 of about the costs paid in internet banking. In the identifier features section, the statements about gender, age, education, income, the duration of using internet banking and bank preference are examined in the literature and they are arranged to be divided into two groups in a close percentage. Expressions related to expenses in the questionnaire were arranged to object to the costs of internet banking and this section was arranged according to the five-point Likert scale, strongly disagree, disagree, undecided, agree and strongly agree. The questionnaire form has been developed based on studies in the literature investigating cost, price or cost elements in internet banking (; Al-Qeisi and Hegazy, 2015; Cheung, 2003; Gerrard, Cunningham and Devlin, 2006; Lichtenstein and Williamson, 2006; Ozer, Bozkurt and Sertoglu, 2012; Zhou, Dai and Zhang, 2007). The survey was used to collect opinions of customers using internet banking.

The questionnaire was applied on a group of 30 people before the field study and the form was updated according to the feedback. Cronbachm's Alpha test was applied to determine whether the questionnaire was reliable and valid, and the test result was 0.85. This data showed that the questionnaire was reliable and valid.

The universe of the research is bank customers who are using internet banking and living in Ankara. 550 bank customers who meet this definition were interviewed, 490 agreed to complete the

questionnaire, 465 of the questionnaires were found to be suitable for analysis and analyzes were made on these forms

Results and Discussion

Regardless of the identifier characteristics, all customers have the opinion that internet banking should be free of cost. However, in detail studies, when the customers are grouped according to the characteristics, it is seen that their perspectives differ.

According to the results of the analysis, male internet bank customers have more objections about costs than female customers. It can be seen that as education increases the objection to the cost of internet banking increases too. Those with high monthly income stay away from internet banking costs than those with low monthly income. As customers' internet banking usage time increases, their wish to pay costs are decreasing. Customers using Internet banking of public banks have a more negative view of the cost for internet banking than private banking customers.

As a result, the information obtained in this study will help banks develop pricing strategies for internet banking services. With these pricing strategies, banks will be able to increase customer satisfaction by making the most suitable pricing for their customers using internet banking, while at the same time they will be able to win new internet banking customers and maximize commission income.

6360 Sayılı Kanunun Kamu Hizmetlerinin Sunumuna Etkisi: İncirliova Belediyesi Örneği

Fatma Neval Genç

Adnan Menderes Üniversitesi Nazilli İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Nazilli, Aydın

fngenc@adu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0003-2014-2113

Hüseyin Özerk

İncirliova Belediyesi, İncirliova, Aydın

huseyinozerk@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0001-6869-3841

Mehmet Sefa Ülkü

Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Programı, Nazilli, Aydın

mehmetsafa09@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-2631-3091

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 31.01.2018

Revize Tarihi: 14.09.2018

Kabul Tarihi: 25.12.2018

Atf Bilgisi

Genç, F. N., Özerk, H. ve Ülkü, M. S. (2018). 6360 sayılı kanunun kamu hizmetlerinin sunumuna etkisi: İncirliova Belediyesi örneği, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2) 207-221.

ÖZ

6360 sayılı kanunun amaçları arasında ölçek ekonomisinden faydalanmak, kamu hizmetlerinin sunumunda etkinlik ve verimliliği artırmak, koordinasyon eksikliğini gidermek, ulaşım, çevre ve sanayileşmenin neden olduğu sorunları çözmek yer almaktadır. Bu kapsamda büyükşehir olma kriterleri değiştirilmiş, büyükşehir sayısı 30'a çıkarılmış ve büyükşehirlerdeki köyler ve belde belediyeleri mahalle olarak ilgili belediyeye bağlanmıştır. Aydın da 6360 sayılı kanunla büyükşehir statüsü elde etmiştir. Bu çalışmanın amacı, yeni büyükşehirlerde kanunun amaçlarına ne derece ulaşıldığını ilçe belediyeleri açısından incelemektir. Çalışmada literatür taraması yanında anket ve görüşme formları veri elde etmek için kullanılmıştır. Bu amaçla Aydın'ın İncirliova ilçe belediyesi örneğinde belediye başkanı, başkan yardımcıları, meclis üyeleri ve mahalle muhtarları (toplam 49 kişi) üzerinde 6360 sayılı kanuna ilişkin algılarını ölçmek üzere bir anket uygulanmıştır. Ankette elde edilen sonuçlar göstermektedir ki; İncirliova ilçe belediyesinde belediye yöneticileri ve muhtarlar 6360 sayılı kanun sonrasında ortaya çıkan durumu genellikle olumsuz olarak değerlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: 6360 sayılı kanun, Aydın, İncirliova, kamu hizmeti sunumu, ilçe belediyeleri.

The Impact of Law No. 6360 on the Provision of Public Services: The Case of İncirliova Municipality

ABSTRACT

Among the purposes of Law No. 6360 are, to benefit from economies of scale, to improve effectiveness and efficiency in public service provision, to eradicate the lack of coordination, to solve the problems caused by transportation, environment and industrialization. In this context, the criteria of being a metropolitan city were changed, the number of metropolitan cities was increased to 30, and villages and township municipalities in metropolitan areas were connected to the relevant municipality as neighborhoods. The city of Aydın has also obtained the metropolitan status with the law numbered 6360. The aim of this study is to examine the extent to, which the new metropolitans are attaining the purposes of the new law, in terms of district municipalities. In the study, in addition to the literature review, questionnaires and interview forms were used to obtain data. For this purpose, a questionnaire was done with the mayor, deputy mayor, councilors and neighborhood muhtars (total 49 persons) of Aydın's İncirliova district municipality. The results obtained in the survey show that, in İncirliova district municipality, municipality officials and muhtars generally evaluate the situation that emerged after Law 6360, negatively.

Keywords: Law no. 6360, Aydın, İncirliova, public service provision, district municipalities.

Giriş

2004 yılında yürürlüğe giren 5216 sayılı kanunla il mülki sınırında büyükşehir belediye modelinin getirilmesi; 2008 yılında çıkarılan 5747 sayılı kanun ile bu modelin güçlendirilmesi ve 2012’de kabul edilen 6360 ve 6447 sayılı kanunlar ile önceden sadece İstanbul ve Kocaeli’nde uygulamaya konulan modelin tüm büyükşehir belediyelerine yaygınlaştırılması, Türkiye’de büyükşehir sisteminde önemli değişikliklere neden olmuştur.

6360 sayılı kanunla, büyükşehir belediyesinin uygulama alanı, il ölçeği olarak belirlenmiş, büyükşehir belediye, belediye, köy ve il özel yönetiminin bütünleştirileceği bir yerel yönetim yapısı oluşturulmuş; büyükşehir belediyelerine sadece kentleri değil, ilin mülki idare sınırlarından oluşan büyük bir mekânı yönetme imkânı getirilmiş; dolayısıyla mekânsal alan yönetimine geçilmiştir. Bu modelin uygulanacağı illerde bazı yerel yönetim birimlerinin tüzel kişiliği kaldırılarak, büyükşehir belediyelerinin buralarda tek yetkili birim olarak yönetimde olması amaçlanmıştır (Yıldırım vd., 2015: 223). Bu değişimin kamu hizmet sunumunda ortaya çıkaracağı sonuçlar süreç içerisinde somut olarak görülecektir.

6360 sayılı kanun, büyükşehir tanımını değiştirmiştir. Yeni kanuna göre büyükşehir belediyesi, “Sınırları il mülki sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idarî ve malî özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisini” ifade etmektedir (m.4). Tanıma göre, büyükşehir belediyesi sınırları ilin mülki sınırlarını kapsamaktadır. Yeni kanun, “toplam nüfusu 750.000’den fazla olan illerin il belediyeleri kanunla büyükşehire dönüştürülebilir” biçimindeki düzenlemesiyle, büyükşehir belediyesi kurulması için gerekli olan nüfus ölçütünde, artık ilin toplam nüfusunun dikkate alınacağını belirtmektedir.

Aydın da 6360 sayılı kanunla büyükşehir olan illerden biridir. Büyükşehir Kanununun yürürlüğe girmesiyle Aydın Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyeleri arasında görev paylaşımı yapılmıştır. Buna göre ilçe belediyeleri; tüm ilçe alanının ruhsat işlerini, 4000 m2 altı park bahçe ve meydanların bakım hizmetlerini, genişliği 12 metre ve altı cadde ve sokakların yol çalışma, kaldırım yapımı ve tamirat ile temizlik hizmetlerini, nikâh işlemlerini, tüm ilaçlama hizmetlerini, ilçe alanındaki mezarlık ve defin hizmetlerini yapacaklardır.

Bu çalışmanın inceleme alanını Aydın İli’nin İncirlioiva İlçesi oluşturmaktadır. Bu kapsamda çalışmada cevabı aranan soru İncirlioiva Belediyesi’nde belediye yöneticileri, eski ve yeni mahalle muhtarları açısından büyükşehir uygulamasından beklenen sonuçların (etkinlik, verimlilik, imar, ulaşım ve altyapı planlamada bütünlük; personel ve kaynak tasarrufu, koordinasyon kolaylığı vb) ortaya çıkıp çıkmadığıdır.

Yöntem

Literatürde 2012 yılında kabul edilen ve 2014 Mart ayından itibaren uygulamada olan 6360 sayılı kanunla alakalı yapılmış çalışmalar olmakla beraber, bunlar arasından alan araştırmasına dayalı olanlar az sayıdadır Adıgüzel (2012), Bahadır (2017), Genç (2014), Genç ve Daşcı (2016), Genç ve Korkin (2017), Karayel (2016), Sezik (2015), Zengin (2014). 6360 sayılı kanun çerçevesinde İncirlioiva İlçesi üzerinde yapılan bir çalışma bulunmamaktadır.

Çalışmanın evrenini, 6360 sayılı kanunla büyükşehir belediyesi statüsü kazanan 30 büyükşehir belediyesi oluştururken, örneklemini Aydın İli İncirlioiva ilçesi oluşturmaktadır. Çalışmada İncirlioiva İlçesinde mahalle muhtarları (eski ve yeni toplam 28 muhtar) ve belediye başkan, başkan yardımcıları ve meclis üyelerinden oluşan (toplam 18) 46 kişiye görüşme formu ve Likert tipi (3 seçenekli) anket kullanılarak ulaşılmıştır. Anket formu 9’u demografik soru ile 45’i araştırma sorusu olmak üzere toplam 54 sorudan oluşmuştur.

Bulgular

Bu başlık altında 6360 sayılı kanunla Aydın Büyükşehir Belediyesinin ilçe belediyesi haline gelen İncirlioiva Belediyesinde ortaya çıkan idari ve mali durum ile İncirlioiva ilçe belediye başkan, başkan yardımcıları, belediye meclis üyeleri ve mahalle muhtarları ile yapılan anket ve görüşmelerden elde edilen sonuçlar yer almaktadır.

6360 Sayılı Kanunla İncirliova'da Ortaya Çıkan Durum

Ege Bölgesinde yer alan Aydın ilk çağlardan beri verimli toprakları, elverişli, iklimi, ticaret yolları üzerinde bulunması nedeniyle önemli bir yerleşim merkezi olmuş; tarihi süreç içerisinde çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapmış ve bugün de bunların izlerini taşımaktadır¹. Aydın ekonomisi tarım, sanayi, dış ticaret ile turizm faaliyetlerine dayanmaktadır. 2016 yılı adrese dayalı nüfus sayımı sistemi ne göre Aydın ili nüfusu 1068260 olarak belirlenmiştir (TÜİK, 2016). 2016 itibarıyla İncirliova'nın nüfusu 49.169'dur. İl merkezine uzaklığı 10 km'dir.

İncirliova Aydın'ın 17 ilçesinden biridir. Aydın'ın 7 ilçesi Cumhuriyet öncesinde kurulmuş, diğerleri ise 1940'lı yılların sonundan itibaren kurulmaya başlanmıştır. İncirliova ilçesi 1400'lü yıllardan beri yerleşim yeridir. İncirliova 1867 yılında bucak olmuş, 1898 yılında da belediye teşkilatı kurulmuştur; o zamanki adı Karapınar iken 1942 yılında İncirliova olarak değiştirilmiştir. 04.07.1987 tarihinde 04.07.1987-19507 sayılı resmi gazetede 3392 sayılı kanunda yer alarak ilçe olmuştur.

İncirliova, doğuda Aydın merkez, batıda Germencik, kuzeyde İzmir'in Tire İlçesi, güneyde ise Büyük Menderes Nehri ve Koçarlı İlçesi ile çevrili; 185.012 dekar alana sahip hızla büyüyen bir ilçedir. Konum olarak Aydın'a yakın olmasından dolayı ilçenin tarihi, kentsel ve ekonomik gelişimi Aydın ile bütünlük arz eder.

6360 sayılı Kanunla Aydın'ın 17 ilçesinin idari ve mali yapısında değişiklikler meydana gelmiştir. 6360 sayılı kanun sonrasında İncirliova'da 21 köyün (Akçeşme, Arapdere, Arzular, Beyköy, Dereagzı, Eğrek, Erbeyli, Gerenkova, Hacıaliobası, Hamitler, İkizdere, İsafakılar, Köprüova, Osmanbükü, Sandıklı, Şirindere, Yazıdere; Sınırteke, Palamutköy, Karagözler, Karabağ) tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüştürülmüş, Acarlar Belde Belediyesinin de tüzel kişiliği kaldırılarak İncirliova Belediyesine tek mahalle olarak bağlanmıştır (Genç, 2014).

6360 sayılı kanun sonrasında İncirliova'nın mali yapısında da bazı değişiklikler meydana gelmiştir. 6360 sayılı kanun öncesinde İncirliova Belediyesinin sorumlu olduğu alan 7.8 km² iken kanun sonrası bu alan ilçe mülki sınırı olan 214 km² 'ye çıkmış, belediyenin kaynağı artmış gibi görünse de ASKİ ve Büyükşehir kesintileri düşüldüğünde mali kaynaklarının azaldığı ortaya çıkmıştır. 6360 sayılı Kanundan önce belde belediyesi olan Acarlar'ın 3.05 km²'lik sorumluluk sahası olan alanda aldığı kaynak, kanundan sonra mahalleye dönüşmesiyle ortadan kalmıştır. 2013 yılında Acarlar ve İncirliova Belediyelerinin gelirleri (10.85 km² için) 9.463.885,90 TL iken 2015 yılı geliri (214 km² için) 7.781.514,37 TL' ye düşmüştür.

6360 sayılı kanun sonrasında İncirliova'da köyden mahalleye dönüşen yerleşim yerlerinin Aydın il merkezine olan uzaklıklarının 11-32 km arasında değişmekte olduğu ve İncirliova ilçe merkezine olan uzaklıklarının 1-24 km arasında olduğu görülmektedir. Bu idarelerin mali yapılarını ortaya koymak amacıyla köy yönetimi iken herhangi bir gelire sahip olup olmadığı, daha önce salma ve imece uygulanıp uygulanmadığı incelenmiş ve Tablo 1'de gösterilmiştir.

¹ M.Ö. XIII. yüzyılda bölgede Hitit egemenliğinin kalkmasından Türk hâkimiyetine kadar geçen süreçte Aydın'da sırasıyla Frigler, Lidyalılar, İonlar, Persler, Büyük İskender, Romalılar ve Bizanslılar hüküm sürmüşlerdir. Karabağ, Erbeyli ve Köprüova yerleşimlerinde (eski köylerde) arkeolojik kalıntılara rastlanmaktadır. Menteşe Beyliği toprağı olan Aydın ve çevresi 1310 yılından itibaren Aydınoğulları Beyliği hâkimiyetinde iken, 1426 yılında Osmanlı egemenliğine geçmiştir.

Tablo 1.
6360 Sayılı Kanun Öncesi İncirliova'ya Bağlı Belde ve Köylerin Gelirleri

Sıra Nu.	Eski Belde (Acarlar) ve Köyler (Yeni Mahalleler)	Nüfus (2016)	İl Merkezine Uzaklık	İlçe Merkezine Uzaklık	Rakım	Köy Yönetimi İken Yıllık Geliri TL	Salma Uygulam a	İmece uygulama
1	acarlar	11485	12 km	4 km	30 m	3.423.849,72	Belde Belediyesi	
2	akçeşme	297	17 km	7 km	60m	30.000	-	+
3	arpadere	378	27 km	17 km	30m	30.000	-	+
4	arzular	275	20 km	10 km	174 m	50.000	-	+
5	atatürk	1738	11 km	Merkez	30 m	-	-	-
6	beyköy	452	18 km	24 km	605 m	50.000	-	+
7	cumhuriyet	9867	11km	Merkez	30 m	-	-	-
8	dereağzı	628	14 km	4 km	65 m	20.000	-	+
9	eğrek	430	25 km	15 km	400 m	30.000	-	+
10	erbeyli	1159	15 km	5 km	52 m	150.000	-	-
11	gerenkova	1983	11 km	1 km	45 m	100.000	-	-
12	hacıaliobası	987	12 km	2 km	28 m	100.000	-	+
13	hamitler	16	18 km	8 km	250 m	40.000	-	+
14	hürriyet	3005	11km	Merkez	30 m	-	-	-
15	ikizdere	315	19 km	9 km	140 m	15.000	-	+
16	isafakılar	335	32 km	22 km	530 m	15.000	-	+
17	istiklal	3921	11km	Merkez	30 m	-	-	-
18	karabağ	385	14 km	4 km	140 m	25.000	-	+
19	karagözler	299	26 km	19 km	525 m	10.000	-	+
20	köprüova	133	25 km	15 km	200 m	10.000	-	+
21	kurtuluş	2630	11km	Merkez	30 m	-	-	-
22	osmanbükü	958	7 km	6 km	42 m	600.000	-	-
23	palamutköy	166	26 km	16 km	30 m	5000	-	+
24	sandıklı	2510	9 km	1 km	39 m	120.000	-	-
25	sınırteke	1040	15 km	5 km	35 m	100.000	-	+
26	şirindere	235	22 km	12 km	210 m	15.000	-	+
27	yazıdere	436	15 km	5 km	30 m	70.000	-	+
28	zafer	3106	11km	Merkez	30 m	-	-	-
Toplam		49.169						

Kaynak: TÜİK (2013), Yerel Yönetimler Portalı (2017)

İncirliova'nın geçim kaynağı tarımdır. Muhtarlarla yüz yüze yapılan görüşmelerden alınan bilgilere göre köy tüzel kişiliğinde iken gelirlerini genellikle su, incir, zeytin (2 yılda bir), pamuk tarlalarının ve taşınmazların kiralaya verilmesinden sağladıkları tespit edilmiştir. Özellikle Osmanbükü Mahallesinin geliri dikkat çekmektedir. Acarlar Mahallesi ise eskiden belde belediyesi iken mahalleye dönüştürülmüş diğer mahalleler ile karşılaştırma yapmak için tabloda yer verilmiştir. Osmanbükü ve Erbeyli Mahalleleri köy iken personele sahip oldukları, ihtiyaç hâlinde yevmiye usulü ile işlerin gördürüldüğü, bazı yerlerin de herhangi bir personeli olmadığı anlaşılmaktadır. Geliri düşük olan yerlerde hizmet taleplerinin genellikle il özel idaresi tarafından; nadiren de imece usulü ile görüldüğü muhtarlarla yapılan görüşmelerden anlaşılmıştır.

İncirliova'da belediye başkanlığı MHP yönetimindedir. Belediye başkanı dışında 15 kişilik belediye meclisinde 7 MHP'li, 4'er AKP ve CHP'li üye yer almaktadır.

Belediye Yöneticileri ve Muhtarların Gözünden 6360 Sayılı Kanunun İncirliova'da Hizmet Sunumuna Etkisi

Çalışmanın evrenini, 6360 sayılı kanunla büyükşehir belediyesi statüsü kazanan 30 il; çalışmanın örneklemini ise Aydın ili İncirliova ilçesinde eski (6 mahalle) ve yeni 21 (21 eski köyden 17'si ile anket yapılmıştır) muhtar ve belde belediyesi (Acarlar Belde Belediyesinde yer alan 6

mahalleden 5 tanesi ile anket yapılmıştır) oluşturmaktadır. Çalışmada toplam 28 mahalle muhtarlarıyla anket yapılmıştır. Anket ve görüşmeler Şubat ve Mart 2017 döneminde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada ayrıca İncirliova Belediye başkanı, 2 başkan yardımcısı ve 15 belediye meclis üyesi, olmak üzere toplam 18 kişiye anket yöntemiyle sunulan ifadelerle katılım durumlarını ölçen bir anket de çalışması uygulanmıştır. Bu şekilde 6360 sayılı kanun ve sonuçları bir yandan muhtarlar bir yandan da belediye yöneticileri gözünden değerlendirilmiş, benzerlik ve farklılık taşıyan görüşler ve bunların nedenleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada görüşme formu yöntemi ve Likert tipi anket kullanılmıştır. Anket formu 9'u demografik soru ile 45'i araştırma sorusu olmak üzere toplam 54 sorudan oluşmuştur. Araştırma soruları 3 seçenekli Likert tipi anket olarak hazırlanmıştır.

Anketlerden ortaya çıkan sonuçlar şu şekildedir; muhtarlar, belediye başkan ve başkan yardımcıları ve belediye meclis üyelerinin büyük bölümü anket ve görüşme formunda yer alan birkaç ifade dışında çoğunlukla aynı düşüncüyü paylaşmaktadır ve genellikle 6360 uygulamaları konusunda düşünceleri, algıları olumsuzdur.

Muhtarlar ve belediye yöneticilerininin büyük bölümünün katıldıkları görüşler şöyledir:

- Büyükşehir statüsüne geçilmesi yazışmaları/bürokrasiyi artırmıştır.
- Büyükşehir statüsüne geçilmesinin ardından su faturalarından şikâyetler artmıştır.
- Köyden dönüşen mahallelerde ulaşım alaka sorunlar yaşanmaktadır.
- Belediyemizin mali özerkliği azalmıştır.
- Belediyemizin sorumluluk sahasının genişlemesi hizmet sunumunda aksamalara neden olmaktadır.
- Büyükşehir yönetimine geçilmesiyle ilçe belediyelerinin büyükşehir belediyesine bağımlılığı artmıştır.
- Büyükşehir yönetimine geçilmesiyle ilçe belediyelerinin temsil imkânı azalmıştır.
- Büyükşehir düzenlemeleri sonrasında halkın altyapı konusundaki şikâyetleri artmıştır.
- Büyükşehir düzenlemesi sonrasında ilçemizde ulaşım şikâyetleri artmıştır.
- Büyükşehir düzenlemesi sonrasında ilçemizde imar düzenlemeleri konusundaki şikâyetler artmıştır.
- Büyükşehir düzenlemesiyle büyükşehir belediyesi ile aramızda koordinasyon sorunları yaşanmaktadır.
- Büyükşehir belediyesi ile imar yetkilerinin bölüşümünde ve uygulanmasında sorunlar yaşamaktayız.
- Eski köylere/yeni mahallelere hizmet götürme konusunda personel açısından sorunlar yaşamaktayız.
- Yeni mahallelere hizmet götürme konusunda teknik ekipman, araç-gereç sorunu yaşamaktayız.
- Büyükşehir düzenlemesi yerel demokrasi açısından uygun değildir.

- Eski köyler/yeni mahallelerin ilçe merkezine uzak olması hizmet sunumunu olumsuz etkilemektedir.
- Eski köyler/yeni mahallelerin ilçe merkezi ile arasında coğrafi engeller hizmet sunumunu olumsuz etkilemektedir.
- Köylerin mahalleye dönüşmesi hizmet etkinliğini azaltmıştır.
- Köylerin mahalleye dönüşmesi tarım ve hayvancılık faaliyetlerini olumsuz etkilemiştir.
- Büyükşehir düzenlemesi merkeziyetçiliği artırmıştır.
- Özellikle eski orman köylerine/yeni mahallelere hizmet götürmede sorunlar yaşamaktayız.
- Büyükşehir belediyesi modeli öncesine geri dönmelidir.
- Büyükşehir Belediyelerinin ilçelerde yerel hizmet ofisleri açılmalıdır.
- Genel bütçe vergi gelirlerinden ilçe belediyelerine ve büyükşehir belediyesine ayrılan paylar yeniden düzenlenmelidir.
- Mahalli idare birlikleri yeniden kurulmalıdır.
- Köylere tüzel kişilikleri geri verilmelidir.
- Belde belediyelerine tüzel kişilikleri geri verilmelidir.
- Büyükşehir düzenlemesi yerleşmeyi artırmıştır.

Muhtarlar ve belediye yöneticilerinin büyük bölümünün katılmadıkları görüşler şöyledir:

- Büyükşehir belediyesi sınırlarının il sınırlarına kadar genişlemiş olması vatandaşa daha etkin hizmet sunulması açısından olumlu bir gelişmedir.
- Büyükşehir belediyesi (il) sınırlarındaki köylerin/beldelerin mahalleye dönüştürülmesini uygun buluyorum.
- Büyükşehir belediyesi (il) sınırlarındaki il özel idarelerinin kapatılmasını uygun buluyorum.
- Büyükşehir belediyesi (il) sınırlarındaki mahalli idare birliklerinin kapatılmasını uygun buluyorum.
- Büyükşehir statüsüne geçilmesinin imar ve planlama bütünlüğü sağladığını düşünüyorum.
- Büyükşehir belediyesi sınırlarının il sınırlarına kadar genişlemiş olmasının vatandaşa daha etkin hizmet sunulması açısından olumlu bir gelişmedir.
- Büyükşehir statüsüne geçilmesinin hizmet maliyetlerini azalttığını düşünüyorum.
- Yatırım İzleme Koordinasyon Başkanlığının çalışmalarını olumlu bulmaktayım.
- Büyükşehir statüsünün yönetici-vatandaş ilişkilerini güçlendirdiğini düşünüyorum.
- Büyükşehir düzenlemesiyle yeni ilçelerin kurulması olumlu olmuştur.

- Büyükşehir düzenlemesine geçtikten sonra ilçemizde sunulan yerel hizmetlerin verimliliğinin arttığını düşünüyorum.
- Büyükşehir düzenlemesine geçtikten sonra ilçemiz halkının yerel kamu hizmetlerine ulaşımı kolaylaşmıştır.
- Büyükşehir belediyesi düzenlemesiyle İlçe belediyeleri arasında koordinasyon artmıştır.

Özellikle belediye yöneticileri büyükşehir belediyesi ile imar yetkilerinin bölüşümünde ve uygulanmasında; yeni mahallelere hizmet götürmede, teknik ekipman, araç-gereç anlamında yetersizlikler ve mülki idare ile görev ve yetki çatışmaları yaşadıklarını ifade etmektedirler.

Muhtarlar (11 kişi) ve belediye yöneticilerinin (9 kişi) büyük bölümü “Büyükşehir belediyesi statüsüne geçilmesinin ulaşım planlamasında bütünlüğü sağladığını düşünüyorum” ifadesine katılmakla beraber, bu ifadeye katılmayanların sayısı da en az katılanlar (muhtarlarda 10 kişi ve belediye yöneticilerinde 8 kişi) kadar fazla iken kararsız kalanların oranı da muhtarlarda (7 kişi) oldukça yüksektir. Bu durum diğer sorularda yüksek oranda çıkan olumsuz cevaplar karşısında ulaşım planlaması konusunda büyükşehir düzenlemesinden memnun olanların da bulunduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Muhtarların büyük bölümü (n=18 kişi) “Büyükşehir belediyesi statüsüne geçilmesinin altyapı planlamasında bütünlüğü sağladığını düşünüyorum” ifadesine katılmazken, belediye yöneticileri (8 kişi) büyükşehir uygulaması ile altyapı bütünlüğünü sağladığını düşünmektedir.

Muhtarların (24 kişi) ve belediye yöneticilerinin (14 kişi) büyük bölümü “Yatırım izleme Koordinasyon Başkanlığının çalışmalarını olumlu bulmaktayım” ifadesine katılmamaktadır. Olumsuz görüş bildirenlerin birçoğunun böyle bir kuruluşun varlığından haberdar olmadıkları anlaşılmaktadır.

Muhtarların (11 kişi) ve belediye yöneticilerinin (13 kişi) büyük bölümü “Büyükşehir belediyesi düzenlemesiyle yeni ilçelerin kurulması olumlu olmuştur” ifadesine katılmamaktadır. Bu ifadeye katılım açısından 8 muhtarın kararsız, 9 muhtarın ise olumlu görüş bildirmesi, yeni ilçeler konusunda kısmen de olsa memnun olan muhtarların varlığına işaret etmektedir.

Muhtarların (14 kişi) ve belediye yöneticilerinin (17 kişi, 1 kişi eksik neredeyse tamamı) büyük bölümü “Büyükşehir belediyesi statüsüne geçilmesinin ardından su faturalarından şikâyetler artmıştır” ifadesine katılmaktadırlar. Buna karşılık 9 muhtar bu ifadeye katılmazken, 5 muhtar da kararsızdır.

Muhtarların (16 kişi) ve belediye yöneticilerinin (12 kişi) büyük bölümü “Köyden dönüşen mahallelerde ulaşım ile alakalı sorunlar yaşanmaktadır” ifadesine katılmaktadır. Buna karşılık 7 muhtar katılmazken, 5 muhtar da kararsızdır.

Muhtarları (26 kişi) büyük bölümü “Büyükşehir ve ilçe belediyeleri arasındaki siyasi çekişmeler ilçe belediyelerinde hizmet sunumunu olumsuz etkilemektedir” ifadesine katılmazken, belediye yöneticilerinin (16 kişi) büyük bölümünü bu ifadeye katıldıkları ve büyükşehir ve ilçe belediyeleri arasındaki siyasi çekişmelerden rahatsız oldukları anlaşılmaktadır.

Muhtarları (20 kişi) büyük bölümü “Tüzel kişiliği kaldırılan belde ve köylerde yaşayanlarda aidiyet sorunu yaşanmaktadır” ifadesine katılmazken, belediye yöneticilerinin (11 kişi) büyük bölümünü bu ifadeye katıldıkları görülmektedir.

Muhtarları (11 kişi) ve belediye yöneticilerinin (11 kişi) büyük bölümü “Büyükşehir Belediyeleri ilçelerde yerel hizmet ofisleri açmalıdır” ifadesine katılmakla beraber, bu ifadeye katılmayan muhtarların oranı (10 kişi) ve kararsızların oranı (7 kişi) oldukça yüksektir. Diğer yandan belediye yöneticilerinde de kararsızların oranı (6 kişi) fazladır.

Çalışmada İncirliova Belediye Başkanı Gürşat Kale ile mülakat da gerçekleştirilmiş ve 6360 sayılı kanunla alakalı görüşlerine başvurulmuştur. Özetle başkan Kale İncirliova'nın merkeze yakın konumuyla avantajlı olmakla beraber, il merkezine yakınlık/uzaklığın yeni mahallelerde hizmet sunumunu ve dolayısıyla vatandaşın memnuniyetini etkilediğini belirtmekte; kanunun sorunlu veya eleştirilen taraflarını 6360 kapsamındaki il ve ilçelerin ekonomik sosyal vb farklılıklarını göznetmeden tek bir düzenlemeye, sadece nüfus gibi tek bir ölçüte bağlayarak ele alınması; kanunun herkesi şehirleştirme çabasına girmesi; tarım ve hayvancılığı olumsuz etkilemesi, kanunun içeriğinin idari ve teknik anlamda iyi düzenlenmemiş veya uygulama aşamasında vatandaşa iyi anlatılamamış olması, halkın muhatabını bilememesi veya bulamaması, kanunun ilçe beledilerini hizmet sunumunda teknik araç, ekipman ve yetersizliği ve özellikle itfaiye teşkilatı anlamında güçsüz bıraktığı; nüfus artışına karşılık gelirlerin aynı oranda artmadığı, hatta azaldığı, köylerin mahalleye dönüşmesiyle köylerin az da olsa sahip olduğu mali yapı ve kendi ihtiyacını giderme kapasitesinin de ortadan kalktığı, dağ köylerine hizmet görümede zorlandıkları, büyükşehir ile ilçe belediyeleri arasında görev paylaşımının ve dolayısıyla gelir paylaşımının tekrar gözden geçirilmesi gerektiği şeklinde belirtmektedir. Başkan Kale ile yapılan röportajın bazı bölümlerine, verilen örneklerin orijinal olması nedeniyle aşağıda yer verilmektedir.

“6360 sayılı Büyükşehir Kanunu hakkında genel kanaatiniz nedir?” sorusuna cevaben Kale, 6360 sayılı kanunla il sınırının büyükşehir sınırı kabul edilmesiyle “Aydın merkeze uzak olan ilçeler ile yakın ilçeler arasındaki hizmet makası ciddi manada açıldı. Bizim ilçemizin merkeze yakın olması hasebiyle diğer ilçelere nazaran bir adım daha iyi diyebiliriz. Uzak ilçelerin zaman içerisinde merkeze uzak olmalarından kaynaklı kendilerine has bir yaşam biçimleri oluştu. Yeni kanunla beraber eskiden beri devam eden bu yaşam biçiminden kopmak onlar için elbette zor olacaktır. Merkezle yani Büyükşehir yönetimi ile iç içe yaşamadıkları için hizmet yönünde sıkıntı çekeceklerdir.” demekte ve il merkezine yakınlık/uzaklığın yeni mahallelerde hizmet sunumunu ve dolayısıyla memnuniyetini etkilediğini ifade etmektedir. Bu tespit literatürde konuyla alakalı farklı çalışmalarda da dile getirilen bir durumdur.

Kale 6360 düzenlemesinin sıkıntılı taraflarından bir başkasını ilçelerin ekonomik sosyal vb farklılıklarını göznetmeden tek bir düzenlemeye, sadece nüfus gibi tek bir kritere bağlayarak ele alınması olarak görmektedir: “..Her il ve ilçe aynı olmadığı için standart, tepeden inme bir kanunla genel bir manada çözüme ulaşmak istenilmektedir. Örnek vermek gerekirse...Mardin ve Ordu illerini incelediğimizde illerin kendi içinde bir ekonomik bütünlük olmadığını görüyoruz. Buna karşılık İstanbul ve Kocaeli illerinde kendi içinde bir ekonomik bütünlüğe sahiptir. Hal böyle olunca farklı özelliklere sahip illere aynı tarz bir yönetim uygulamayı doğru bulmuyorum.... Örnek vermek gerekirse Aydın için bir tarım politikası, hayvancılık politikası; Muğla için turizm politikası yerine ormancılık, tarım politikası çizelim. Bu yönetimler kendilerinin bildiği, kendilerine uygun olduğu politikaları belirlesin. Bunları biz uygulayalım. Biz tüm bunları yaparken Türkiye markasının ayrılmaz birer parçasıyız. Biz sadece coğrafi bölge olarak ekonomik ve sosyal birlikteliğimizi zedelemeyecek tarzda refahı arttırmak, milli geliri arttırmak amaçlı kısımlarını en üste çıkarmalıyız. Bunu özerklik, bağımsızlık ve başka şeyler konusunda ülke bütünlüğüne zarar vermeyecek tarzda merkezi olmak dışında bu konuyu daha ciddi tanımlamak gerekirdi. Sırf nüfusa bağlı olarak bir yerin yönetimini değiştirmek, orayı Büyükşehir yapmak hiç doğru değildir.”

Kanunun sıkıntılı yönlerinden bir başkası olarak başkan Kale, “Kanunun herkesi şehirleştirme çabasına girmesini” görmektedir. Kale'ye göre; “...tarımın, sanayinin ve turizmin olduğu bir bölgeyi bunların hepsinden yoksun bırakamazsınız. Çünkü dağdaki, ovadaki toprağın işlenmesi, sanayideki dükkanın çalışması gerekir. Siz köyde oturan bir vatandaşımızı şehre getirdiğinizde oradaki toprağı kim işleyecek? Vatandaş şehirde oturup her gün köydeki yerine gidip toprağını ekonomik olarak işleyemez. Ailesiyle beraber köyde oturup toprağı işliyorsa, orayı canlı tutuyorsa orda oturmanın karşılığı olarak onlara desteğin verilmesi şarttır. Onlara mazot desteği verilmesi, elektriğin ucuz verilmesi gibi destekler sağlanmalı. Şehir ile köyde oturanın arasında bu tarz farklılıklar olmalıdır. ...Ama büyükşehir ile şuan ne oluyor? Vatandaş köyde tutmak yerine onlara bir miktar para desteği sağlayıp köylerden şehirlere göç etmeyi teşvik ediyorlar. Bu bir nevi milletin geleceğini sosyal yardım

parasıyla satın almaktır. Şu anda büyükşehir yasası bizim hayattan beklentilerimizi karşılayamamaktadır.”

Kale, kanunla ortaya çıkan olumsuzluklardan birini de 6360 sayılı kanunun içeriğinin iyi düzenlenmemiş veya uygulama aşamasında vatandaşa iyi anlatılmamış olması nedeniyle yeni düzenlemede halkın muhatabanı bilememesi veya bulamaması olarak görmektedir: “Şuan İncirliova belediyesinin sorumlu olduğu 28 mahallesi var. Bu mahallelerin ihtiyaçları konusunda bize gelen şikâyetlerin onda biri büyükşehir belediyesine iletilmiyor. Vatandaşın böyle bir alışkanlığı yok. Belediye olarak vatandaşın bize söylediği şey, seni biz seçtik. O halde bizim ihtiyaçlarımızı sen gider.”

“Yeni büyükşehir kanunu geldikten sonra şahıs veya belediye olarak yaşadığımız olumsuzluklar var mı? Varsa nelerdir?” sorusuna cevaben Kale, “Burada konuştuğumuz konu Aydın özelinde çok yeni bir yönetim tarzı ama ülke genelinde de nüfusun yüzde yetmişin muhatap olduğu bir düzendir. ...Bu yüzden ...büyükşehir yasasının “bütünşehir” hali yeni uygulanacak olan illerde çok ciddi yönetim sorunu ortaya çıkarmıştır. Vatandaşımıza karşı bu konularda yeterli bir anlatım olmadığı için bizim gibi nüfusu az olan, etkileşimin direk temasla olduğu yerleşim yerlerinde insanlar kahvehanelerde birebir görüşmelerde kulaktan dolma bilgilerle hareket etmektedirler.... Dolayısıyla bunların her eve hatta her kişiye teker teker anlatılması gerekiyor.”

Başkan Kale yeni düzenlemeye geçilmeden önce kanunun idari ve teknik altyapısının yeterince hazır olmadığını ifade etmektedir: “...kanunun fikri platformu iyi hazırlanmadı. Metin olarak iyi hazırlanmadığı gibi uygulanması konusundaki öncelikleri de iyi irdelenmediği için birçok konuda sıkıntı yaşanmaktadır. Kanun yapıcı tüm bu sıkıntıları görmesine rağmen içinde yaşadığımız bazı sorunların çözümüne belki ters düşecek diye bu rafta bekletiliyor.”

Kale “hazırlıksızlık” meselesini su faturalarının tahsilatı örneğinde açıklamaktadır: “.. göreve geldikten bir ay sonrasına kadar su fatura tahsilât işlemlerini belediye olarak biz gerçekleştirdik. Aydın ilinde ilçe bazında su tahakkuk işleminin durdurulması ve tahsilatlarının büyükşehre devredilmesi uygulaması bizden başladı. Bu işlemin kanun emri olmasına rağmen vatandaş bize niye bizim su parası almadığımızı, niye saatlere bakmadığımızı, niçin kendilerinin sözünün dinlenilmediği şeklinde çok ciddi ifadelerde bulunmuşlardır. İnsanlar işinin anında görülmesine bakıyorlar. Onların bildikleri bu binanın üzerinde belediye yazıyor. Belediyeye gidilir, su alınır, karta doldurulur ve evde çeşme faaliyete geçer. Bunun sebebi ise ismen ASKİ teşkilatının olup faaliyetlerinin olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu idarenin görevidir. Bu sisteme geçilirken alt yapının tam manasıyla hazır olduğunu söylemek zor olur. ASKİ hafta sonu çalışmadığı için, böyle bir zaruri ihtiyacın olduğunu önemsemediği için aksaklıklar yaşanmaktadır. Çünkü daha öncesinde bu işlem bizde iken cumartesi günü görevli arkadaşımız belediyede bulunurdu. Su ile sıkıntı olan vatandaşlarımıza yardımcı olmaya çalışırdı.”

Kanunun literatürde de sıklıkla eleştirilen taraflarından biri olan teknik araç, ekipman ve yetersizliği ve özellikle itfaiye teşkilatına ilişkin düzenlemeler, Kale tarafından da eleştirilmektedir: “...yangın, otobüs gibi hizmetler bizim belediyemiz tarafından yapılan hizmetlerdi. Şimdi itfaiye teşkilatı komple büyükşehre geçti. İncirliova’da balkonda yaşamak genel bir yaşam tarzıdır. Böyle olunca evinin dışında kalan vatandaşlar itfaiyeyi arar, evine balkondan girerek bu sorunu hallederdi. Ama itfaiye büyükşehre geçtikten sonra bu gibi sorunlarda itfaiyenin kullanılamayacağını söylemiştir. Biz bunu altı ay vatandaşımıza anlatamadık. Büyükşehir bu konuda alternatif sunmadan bu sorunla bizi baş başa bıraktı. Tam bu sırada vatandaşlarımızdan biri bizim bu sorunu halledebilmemiz adına bir araç hibe etti. Bizde bu şekilde vatandaşımızın bu tarz sorunlarını çözmeye başladık. Bu bizim birinci görevimiz değil ama büyükşehir bu tarz konularda pratik çözümler üretmediği için belediye olarak biz bunu kendimize vazife olarak gördük ve sorunun çözülmesi adına gerekenleri yaptık.”

Kale, kanunun gelirler, mali paylaşımına ilişkin hükümlerinin de sıkıntılı olduğunu ifade etmektedir: “Genel bütçeden bize aktarılan vergi gelirleri sıkıntımız var. ...2014 yılına kadar İller Bankasından kişi başı gelen miktarı artmakta idi. Ama o tarihten sonra gelirlerde düşüş oldu. Nedeni ise Aydın’ın büyükşehir olmasından kaynaklanmaktadır. Daha önceden belediyemizin sorumlu olduğu

alan 75 km² iken büyükşehirle beraber 214 km²'ye çıkmıştır. Böyle olması demek ilçe nüfusunun artması demektir. İncirliova'nın nüfusu 2014'ten sonra 15,000 civarında artmıştır. Nüfus arttı ama iller bankasından bize gelen gelir 1/4 oranında azaldı. Bizim büyükşehir bütçesine katkımız il nazarında 1/20 oranındadır. Bu aktarılan gelirin çoğu iller bankasının bize vermiş olduğu kişi başı gelirdir. Böyle olunca ilçe belediyesi olarak bizim hizmet vermemiz zorlaşıyor. Nüfusumuz artıyor ama buna karşılık belediyenin kasasına giren gelir miktarı azalıyor.”

“Tüzel kişilikleri kaldırılan belde ve köyler ilçe belediyesine dâhil edildikten sonra ne gibi durumlar ortaya çıktı?” sorusuna cevaben Kale büyükşehir düzenlemesinin olumlu gördüğü tarafına dikkat çekerek, “...Büyükşehirin tek faydası oldu. O da köy envanteri devlet envanterine sayısal ve nitelik olarak bir genel kontrol, genel sayım ve yerinelik tetkiki anlamında devlet kılcal noktalarına kadar bilgi sahibi olmak adına önemli bir adım atıldı.” demektedir.

Köylerin mahalleye dönüştürülmesi konusunda Kale'nin görüşleri genel olarak olumsuzdur: “...bizim gibi tarım ve hayvancılık ile uğraşan yerlerde çözüm üretilmeye çalışılması kesinlikle faydamıza olmamıştır. Bu noktada köylerimizin çözülmesi gereken sorunları ya erteleniyor ya da gündeme dahi alınmıyor. Çünkü tüzel kişilikleri ellerinden alındıkları için işin içine direk müdahil olamıyorlar. Muhtarlarda sadece bize mahallenin tercümanı olarak bize sorunların iletilmesini sağlıyorlar. Bu durum köylerimiz adına bir kayıptır. Köylerinin sorunlarının bir kısmı kendi bütçeleriyle çözülüyor olması belediyelerin yükünü bir miktarda olsa hafifletebilirdi.”

Kale köylerin mahalleye dönüştürülmesiyle ortaya çıkan sıkıntıları şöyle sıralamaktadır: “Belediyeler şu anda başta çöp olmak üzere pek çok konu ile o mahallelerin, o köylerin ihtiyaçlarını gidermekle görevlidirler. Bu konuda ilçemizin dışında diğer yerlerde ciddi sıkıntılar yaşandığını duyuyoruz. Özellikle dağ köylerinde haftada iki kere çöp toplayan tek belediye biziz. ...Ova köylerimizde de her gün çöp temizliği yapıyoruz. ...Ancak şunu belirtiyim ki bu iş her şeyden önce maddi kaynakla alakalıdır. Maddi kaynak yeterli olmasa köylere hizmet götürme biraz daha zorlaşıyor.”

“Yeni yasa ile yetkilerinizin bir kısmı büyükşehir belediyesine devredildi. Sizin için en önemli olup devredilmesi belediyenize zarar verdi diyebileceğiniz yetki hangisidir?” sorusuna cevaben, “Kanun yapıcı bazı görevleri büyükşehir belediye meclisinin kararı ile ilçe belediyelerine devredilebilir diye yazmıştır. Devredilen yetkiler içinde bazılarının ilçe belediyelerine geri devredilmesi gerçekleşse dahi bunun kaynağını bize kanun gereği aktarımı sağlanamadığı için yine sorunlar yaşanmaktadır. Büyükşehir bize ilaçlama, defin ve mezbaha hizmetlerini verdi. Ancak bunun karşılığında hiçbir bütçe, kaynak aktarımı öngörmedi ve gerçekleştirmedi. Bunların yapılması ilçe belediyeleri tarafından mümkündür. Ancak doğruluğu kalem kalem tartışılabilir” demekte ve imar planlama ve otopark örneğini vermektedir: “...İmar konusunda büyükşehir belediyesi yetkilidir. Ama uygulamanın yaşandığı yer ilçelerdir. İmar kanunu yapılacak apartman tipi yerlerde otopark zorunluluğu koşmuyor. Ama kanun otopark yapılırsa ödenmesi gereken harç miktarını büyükşehirre yaturın diyor. Özellikle İncirliova gibi merkez ilçeye çok yakın barınma ihtiyacının giderek hızla arttığı böyle bir ortamda otopark ihtiyacı elzem bir durum haline gelmiştir. Türkiye gördüğümüz gibi büyükşehir yasaları ile şehirleştirilmektedir. Bunun karşılığı olarak insanların hayatında araç, otomobil bir zorunluluk haline gelmeye başlamıştır. Bunların mutlaka hem can hem mal güvenliği açısından ayrıca şehir estetiği açısından ele alınması gerekmektedir. “İmar konusunda bizim tek başımıza hareket etmemiz mümkün değildir. Eskiden belediyeler tek başına imar plan tadilatları yapıyorlardı. Büyükşehir yasası ile birlikte bunların müşterek olarak yapılması zorunlu kılınmıştır. Bizde şu an planlamalar içindeyiz ancak büyükşehirle beraber hareket etmekteyiz.”

Başkan Kale 6360 sayılı kanunun sorunlu yanlarının çözümü için “...ya eski hale dönüştürülmesi ya da mevcut büyükşehir yasasının uygulamasıyla birlikte çok radikal değişiklikler yapılarak yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Yerele özel olarak da ilçeleri içine katacak bir yönetim sistemi olması gerekmektedir” demektedir. Kale, “büyükşehir yasasının tüm maddeleri üzerinden adım adım gidilebilir. Ben burada büyükşehirin tüm maddelerini yaşıyoruz şeklinde bir

iddiada bulunamam. Bunu turizm bölgesi olan Didim, Kuşadası gibi yerlerdeki uygulamaları ile merkez ilçe olan Efeler için farklı uygulamalar söylenebilir. “

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

6360 sayılı kanunla illerin idari yapısında, yerel yönetimlerin mali yapısında, katılım durumunda, yerel halka hizmet sunumunda ve üst planlama konularında mevcut yerel yönetim sisteminde önemli değişiklikler yaşanmıştır.

Büyükşehir olunmasıyla il çapında yapılacak planlamalarda bütünlüğün sağlanması, yerel yönetimlerde parçalanmış idari alan ve bunun neden olduğu sorunların ortadan kaldırılması, planlamanın tek elden yapılması, yerel yönetim birimleri arasında koordinasyon ve tasarrufun etkin olarak sağlanması beklenmektedir. Kanunla kentin kamu yatırımlarından daha çok pay alması ve kente yapılacak yatırımların artması öngörülmektedir (Genç, 2014). Bununla birlikte dönüşümün temellendirilmeden, il büyüklükleri, nüfusu ve hizmet sunum hazırlıkları yapılmadan yürürlüğe girmesi bazı aksaklıkların yaşanmasına ve kamuoyunda “tam olarak başarı sağlanamadı” yargısının oluşmasında etkili olduğu söylenebilir.

Kanun geçiş döneminde yaşanabilecek sorunlara karşı büyükşehir ve ilçe belediyelerine yatırım bütçelerinin en az %10’ unu on yıl süre ile altyapı hizmetleri için ayırmaları ve kullanmaları gerektiği görevi vermiş olmasına rağmen alandan elde edilen sonuçlar bu tedbirin yeterli olmadığını göstermektedir.

İncirliova özelinde alandan elde edilen sonuçlar göstermektedir ki, büyükşehir belediyesi sınırlarının, il sınırlarına kadar genişlemiş olmasının vatandaşa daha etkin hizmet sunulmasında; belediyenin sorumluluk sahasının genişlemesinin hizmet sunumunda; eski köyler/yeni mahallelerin ilçe merkezine uzak olmasının hizmet sunumunda; eski köyler/yeni mahallelerin ilçe merkezi ile arasında coğrafi engellerin hizmet sunumunda; büyükşehir ve ilçe belediyeleri arasındaki siyasi çekişmelerin ilçe belediyelerinde hizmet sunumunda olumsuz etki yaptığı katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Verilere göre geleneksel yerleşim yeri olan köylerin bu kanundan kısa vadede olumsuz etkilendikleri sonucuna ulaşmak mümkündür.

6360 sayılı kanunla belediyelerle benzer nitelikte hizmet üreten tüzel kişilikler ve birliklerin kaldırılması kaynak ve personel tasarrufu ile yönetim bütünlüğü açısından olumlu olmakla beraber, araştırmaya katılanların çoğunluğu bu görüşü benimsemedikleri, belde belediyelerine, köylere ve il özel idarelerine tüzel kişiliklerinin geri verilmesi gerektiğini ifade etmektedirler.

Kuşkusuz mali durum hizmet sunumunu yakından etkilemektedir. Çalışmada yeni kanunla İncirliova Belediyesinde sorumluluk alanının genişlemesine bağlı olarak artan nüfus ile kaynakta görünürde artışın yaşandığı, fakat uygulamada kesintilerden sonra mali kaynağın kanun öncesi duruma göre düştüğü tespit edilmiştir. Bu itibarla Belediye Gelirleri Kanununun da revize edilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Katılımcılar, büyükşehir kanunu yürürlüğe girmeden önce görüşlerinin alınması ve kanunun gerekçelerinin anlatılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca kanunla yeni bir katılım mekanizması, karar almada yeni bir ölçek veya yerindenlik ilkesi açısından bir yenilik getirmediği (Koyuncu ve Köroğlu, 2012), tersine hizmet sunumunda vatandaşa en yakın kamu örgütleri olan ve küçük ölçekleri nedeniyle katılımıcılığın en iyi uygulanacağı köy ve belde belediyeleri tasfiye edilerek Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın yerindenlik ilkesi ile çelişen bir durumun ortaya çıktığı literatürde de ifade edilmektedir.

Etkin hizmet için uygun ölçeğin ne olacağını tespit etmenin zor olması özellikle tarım kenti olan İncirliova’nın dolayısı ile Aydın ili için optimal ölçeğin ne olduğu, mevcut kanunun kırsal alanlarla ilgili bir düzenlemeye yer vermemesi, kanunun mera alanları ve tarım hayvancılık için muafiyet sağlaması gibi konuların çözümünü ileriye ötediğini göstermektedir. Ölçekten kaynaklanan sorunları çözmek için var olan yerel yönetimlerde değişiklik yapılmadan birleştirmeler ve birlikler kurulması (Genç, 2015) alternatifleri 6360 sonrası dönemde yeniden değerlendirilmelidir.

Alan araştırması esnasında iki muhtarlıktan hizmet etkinliğinin artırılması için öneriler gelmiştir. Bunlardan ilki, “Köylere Hizmet Götürme Birlikleri yeniden yapılandırılarak muhtarlara yetki verilir ve köyün nüfusu oranında kaynak aktarılır ise büyükşehirlerin yükü azalır ve etkinlik artırılır.” şeklindedir. Diğer öneri ise “Köylere tüzel kişilik verilerek ilçelere bağlanabilir. Yetkiler tekrar düzenlenerek imar, altyapı gibi planlama gerektiren konular büyükşehirde kalır, diğer işlemler

(nikâh defin gibi) muhtarlığa verilebilir.” şeklindedir. Anket sonuçlarında olumsuz görüşlerin ortaya çıktığı konuların, kanunun tam anlamıyla uygulanmasıyla sonuçlarının zaman içinde şekilleneceği değerlendirilmektedir.

Kaynaklar

- Adıgüzel, S. (2012). 6360 sayılı yasanın Türkiye'nin yerel yönetim dizgesi üzerine etkileri: Eleştirel bir değerlendirme. *Toplum ve Demokrasi*, 6 (13-14), 153-176.
- Aydın Büyükşehir Belediyesi meclis kararları. (2017). 12.03.2017 tarihinde <http://aydin.bel.tr/detail/5010/16042014-tarihli-belediye-meclisi-kararlari> adresinden erişilmiştir.
- Aydın Büyükşehir Belediyesi kentte tarım. (2017) 27.02.2017 Tarihinde <http://aydin.bel.tr/detail/4380/kentte-tarim> adresinden erişilmiştir.
- Bahadır, G. (2017). *6360 sayılı büyükşehir yasanın muhtarlıklar üzerine sosyo-ekonomik etkileri üzerine bir araştırma: Vakfikebir/Trabzon örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Avrasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Genç, F. N. (2014). 6360 sayılı kanun ve Aydın'a etkileri. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, Özel Sayı, 1-29.
- Genç, F. N. (2015). Belediyelerin temel sorun alanları. İçinde Mehmet Mecek , Mesut Doğan , Bekir Parlak (Ed.), *İdari ve mali açıdan Türkiye'de yerel yönetimler*, (275-309), Ankara: Bekad Yayınları.
- Genç, F. N. ve Daşçı, A. (2016). 6360 sayılı kanunun kamu hizmetlerinin sunumuna etkisi: Balıkesir büyükşehir belediyesi örneği. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 6 (2), 1-32.
- İncirliova Belediyesi (2016) *İncirliova Belediyesi Faaliyet Raporu*.
- Karayel, Y. E. (2016). *5227 sayılı kanunun incelenmesi ve bu kanunun öngördüğü yerelleşme sisteminin 6360 sayılı kanunla karşılaştırılması*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muş Alparslan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muş.
- Koyuncu, E. ve Köroğlu, N. T. (2012). Büyükşehir tasarısı üzerine bir değerlendirme, http://www.tepav.org.tr/upload/files/13524625179.Buyuksehirler_Tasarisi_Uzerine_Bir_Değerlendirme.pdf, 17.03. 2017
- Sezik, M. (2015). *6360 sayılı kanun'a göre büyükşehirlerde bütünleşme sürecinin etkileri: Malatya örneği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- TUİK (2016). Adrese dayalı nüfus sistemi. 20.02.2017 tarihinde <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> adresinden erişilmiştir.
- Yerel Yönetimler Portalı (2017). 20.02.2017 tarihinde http://www.yerelnet.org.tr/ilceler/ilce_koy_koordinat.php?ilceid=198315 adresinden erişilmiştir.
- Yıldırım, U., Gül, Z. ve Akın, S. (2015). İl mülki sınırı büyükşehir belediye modelinin getirdiği yenilikler. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 10(2), 205-229.
- Zengin, O. (2014). Büyükşehir belediyesi sisteminin dönüşümü: son on yılın değerlendirmesi, 2014/ 2, *Ankara Barosu Dergisi*.

Extended abstract

With the law no.5216 issued in 2004, the introduction of the new metropolitan municipality model covering all of the provincial property borders, strengthening of this model with the law no.5747 issued in 2008, and with the laws no.6360 and 6447 adopted in 2012, extension of this model to all metropolitan municipalities, has led to significant changes in the metropolitan system in Turkey.

In the new model introduced with the law no.6360, the application area of the metropolitan municipality was determined as the province scale and a local government structure to integrate the metropolitan municipality, municipality, village and province special administrations was introduced and the metropolitan municipalities were provided with the opportunity to administrate a large space covering the whole area of the province, and therefore spatial area management has been introduced. In the provinces where this model will be implemented, it is aimed that the legal entity of some local government units will be removed and that the metropolitan municipalities will be the only authorized unit in these administrations (Yıldırım et al., 2015: 223). The consequences of this change in public service provision will be seen in a concrete structure in the process.

Law no. 6360 changed the definition of the "metropolitan". According to the new law, the metropolitan municipality expresses "the public legal entity whose borders are the provincial property borders and which are coordinated between the county municipalities within their borders, who use the authorities, fulfill the duties and responsibilities given by law with administrative and financial autonomy, (Article.4). According to the definition, the borders of the metropolitan municipality cover the borders of provinces. The new law stipulates that the total population of the province will be taken into consideration by the regulation of "the provinces with more than 750,000 total population can be transformed into metropolitan cities by law", by the population required for the establishment of the metropolitan municipality. An examination of the current state among the local people and administrators brought by the changes that the law makes to the provision of public services takes place in the literature.

Aydın is also one of the provinces that have become a metropolitan with the law No.6360. By the enforcement of the Law on the Metropolitan Municipality, a task sharing was made between Aydın Metropolitan Municipality and the district municipalities. According to this, the district municipalities shall undertake the license works of the whole district area, the services of park gardens and squares under 4000 m², the road works of streets and streets with a width of up to 12 meters in the zoning plan, pavement construction, repair and cleaning services, marriage services, pest control and cemetery and burial services in the district area.

İncirliova District of Aydın Province constitutes the subject of this study. In this context, the question for that an answer is sought in this study is whether the expected results (efficiency, efficiency, zoning, integrity in transportation and infrastructure planning, staff and resource saving, coordination ease etc.) arising from the implementation of the metropolitan model based on the metropolitan municipality law no. 6360 from the point of view of the former and current muhtars in İncirliova district.

Although there are studies conducted related to the Law No. 6360, which was adopted in 2012 and applied since March 2014, there are few studies based on the field research among them (Adıgüzel (2012), Genç (2014), Zengi (2014), Sezik (2015), Daşcı and Genç (2016), Karayel (2016), Bahadır (2017), Genç, F.N., Korkin E. (2017). There is no study done on the İncirliova District in the within the frame of Law No. 6360.

While the universe of the study is constituted by the 30 metropolitan municipalities that have obtained the status of the metropolitan municipality with the law no. 6360, the sample is constituted by the İncirliova municipality of Aydın Province. The study was carried out in the district of İncirliova, by using interview forms and a Likert type (3 options) questionnaire, addressed to a group of 46 people, consisting of neighborhood muhtars (former and new muhtars, 28 in total), mayor, deputy mayor and councilmen (18 in total). The questionnaire consists of 54 questions, 9 of which are demographic questions, and 45 of which are research questions.

The results from the questionnaires are as follows; most of the muhtars, mayors, deputy mayors and municipal councilors share the same opinion mostly, except for a few statements in the questionnaire and interview form, and they often have negative opinions about the implementations of the Law No.6360.

Much of the muhtars and municipal administrators are thinking that the fact that the borders of the metropolitan municipalities have expanded to the provincial borders has not been a positive development in terms of providing more efficient service to the citizens; that they don't regard the conversion of the villages/townships to the neighborhoods of the metropolitan municipality (province), the closure of special provincial administrations and the unions of local governments within the borders of the metropolitan municipality (province); the transition to the metropolitan status does not provide zoning and planning integrity; the fact that the borders of the metropolitan municipalities have expanded to the provincial borders have not been seen as a positive development in terms of providing more efficient service to the citizens; the transition to the metropolitan status does not reduce the cost of services; that they do not find the works of the Directorate of Investment Monitoring Coordination favorable; that the metropolitan status does not strengthen administration-citizen relations; that they do not find the establishment of new municipalities positive; that the efficiency of the local services provided in the county has not increased since the introduction of the metropolitan regulation; that it is not easier for the people of the district to access local public services and coordination between the district municipalities does not increase.

In addition, municipal administrators say; switching to the metropolitan status have increased the correspondence/bureaucracy and complaints from water bills; that there are problems related with transportation in the neighborhoods turning into villages; the financial autonomy of the district municipalities is decreased and the dependence on the metropolitan municipality is increased; the cause of the extension of the municipality's responsibility area is causing disruption in the provision of services; the possibility of representation of the district municipalities is reduced by the introduction of the metropolitan administration; after the metropolitan regulation, the public's complaints about the infrastructure have increased; the complaints about transportation and zoning regulations in the province after the metropolitan regulations, have increased; problems of coordination between the metropolitan municipality and the district municipalities, problems of the distribution and implementation of the authorities of the metropolitan municipality and zoning authorities and problems in terms of personnel, technical equipment, tools and equipment for providing service to former villages/new neighborhoods, have been experienced. Moreover, the municipal administrators also think that the metropolitan regulations are not compatible with local democracy; the provision of the services are affected negatively by the remoteness of the former villages/new neighborhoods and the geographical obstacles between them and the centrum; the effectiveness of the services has been decreased by the conversion of villages into neighborhoods, agriculture and livestock is affected negatively, the centralization is increased by the metropolitan regulations; there are problems experienced regarding the provision of service, especially to former forest villages; it should be reversed to the status prior to the metropolitan model; metropolitan municipalities should open local service stations in the districts; a new arrangement of the distribution of income from the public tax budget between the metropolitan and the district municipalities should be made; and the legal entities of the townships should be re-instated.

“Cumhuriyet Dönemi Millî Düşünce Sistematiğinde Erol Güngör Sempozyumu Bildiriler Kitabı” Üzerine

Enis Yalçın

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Kırşehir
enesyln18@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7873-570X>

Kitap İncelemesi

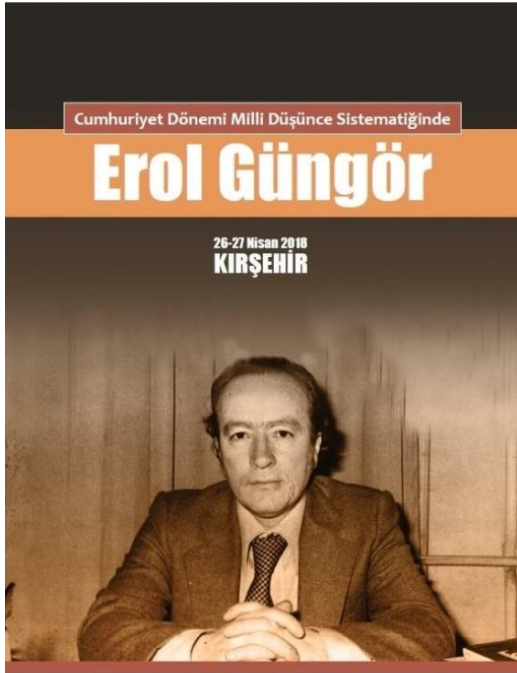
Geliş Tarihi: 12.12.2018

Kabul Tarihi: 25.12.2018

Atıf Bilgisi

Yalçın, E. (2018). “Cumhuriyet dönemi millî düşünce sistematiğinde Erol Güngör Sempozyumu bildiriler kitabı” üzerine, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 222-224.

Yiğitbaş, M. (Ed.), (2018), *Cumhuriyet Dönemi Millî Düşünce Sistematiğinde Erol Güngör Sempozyumu Bildiriler* (Kırşehir, 26-27 Nisan 2018), Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, 396 s. ISBN: 978-605-7912-00-8.

Âlim, mütefekkir ve muharrir olarak nitelendirilen Erol Güngör, 1938 yılında Kırşehir’de doğmuş, ilk ve orta eğitimini bu şehirde tamamlamıştır. Eşi Şeyma Hanım, Erol Güngör’ün güçlü inanç, dil şuuru, tarih sevgisi, millî değerlere bağlılık, hoşgörü gibi temel şahsiyetini oluşturan niteliklerini de bu şehirde kazandığını belirtir.

1983 yılında vefat eden Erol Güngör, 44 yıllık ömründen geriye kültür, ilim ve fikir adamı kimliğiyle üzerine eğildiği toplumsal konular hakkındaki gözlem ve tahlillerini miras bırakmıştır. Sosyoloji, tarih, sosyal psikoloji ve tasavvuf üzerine eserler veren Erol Güngör’ün yapmış olduğu çalışmalar, döneminden ziyade günümüzdeki toplumsal problemlere de ışık tutmakta ve çözüm yolları önermektedir. Toplumsal problemlerin çözümünde kültür, edebiyat, dil, ahlâk, coğrafya, tarih, medeniyet, iktisat, folklor, sanat ve eğitimi anahtar olarak gören Erol Güngör, bu anahtarların ancak yerli ve millî değerlerle işlerlik kazanacağını vurgulamıştır.

Ölümünün otuz beşinci yılı münasebetiyle, kendi memleketi olan Kırşehir’de, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir

Belediyesi ve Türkiye Yazarlar Birliği işbirliği ile Dr. Öğr. Üyesi Maksut Yiğitbaş koordinatörlüğünde tertiplenen “Cumhuriyet Dönemi Millî Düşünce Sistematiğinde Erol Güngör” başlıklı sempozyum, 26-27 Nisan 2018 tarihlerinde otuz altı farklı araştırmacının katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

Sempozyumun açılış konuşmasında Şeyma Güngör, eşinin vefat yıldönümü dolayısıyla yaşadığı hüznü ve onun doğup yetiştiği topraklarda böylesine anlamlı bir günde düzenlenen sempozyumdan dolayı duyduğu mutluluğu aynı anda yaşadığını Karacoğlan’ın bir şiirinden ödünçlediği “yas ile sevincim yıkışır” dizeleriyle ifade eder. Şeyma Güngör ayrıca Kırşehir’in Müslüman Türklüğün değerli isimlerinin yetiştiği bir şehir olduğunu ve onların oluşturduğu kültür birikiminin yazılı

kaynaklar ve sözlü anlatılarla nesilden nesile aktararak Kırşehir halkının karakterine etki ettiğini, Erol Güngör'ün de bu kültür birikiminden beslenerek yetiştiğini belirtir.

Sempozyumda sunulan bildirilerden yirmi dokuz tanesi metin haline dönüştürülerek Dr. Öğr. Üyesi Maksut Yiğitbaş editörlüğünde kitaplaştırılıp yayımlanmıştır. Bu kitap, ölümünün üzerinden 35 yıl geçmiş olmasına rağmen fikirleri hala canlılığını koruyan Erol Güngör'ün ilmî ve fikrî yönünün farklı araştırmacılar tarafından çok yönlü olarak irdelendiği bildirileri içermesi bakımından büyük önem arz etmektedir.

Kitap, Kırşehir Belediye Başkanı Yaşar Bahçeci, Türkiye Yazarlar Birliği Genel Başkanı Prof. Dr. Musa Kazım Arıcan, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Vatan Karakaya ve Prof. Dr. Şeyma Güngör'ün takdim yazıları ile başlamaktadır

İçerisinde farklı disiplinlere ait yirmi dokuz bildiri bulunan kitap beş bölümden oluşmaktadır.

“Değerler Dünyası ve Sosyoloji” adlı ilk bölümde araştırmacılar, Erol Güngör'ün sistematik bir form haline getirdiği değerler tasnifi ve sosyal bilimler alanına katmış olduğu özgün sosyolojik bakış açısından hareketle toplumsal meseleler ve değerler dünyası etrafında bildirimlerini şekillendirmişlerdir.

Bu bölümde, D. Mehmet Doğan'ın “Erol Güngör: Yeniden”, Prof. Dr. Cevat Özyurt'un “Erol Güngör'ün Tarihsel ve Çağdaş İslâm Sosyolojisi”, Prof. Dr. Cemalettin İpek'in “Erol Güngör'ün Değer Tasnifi ve Psikolojik Ahlâk Kuramları Bağlamında Değerler Eğitime Yönelik Bazı Öneriler”, Prof. Dr. Levent Bayraktar'ın “Erol Güngör'de İnsan ve Değer”, Doç. Dr. Hüseyin Şimşek'in “Osmanlı'dan Cumhuriyete Değerler ve Eğitimi”, Doç. Dr. Ahmet Gündüz'ün “Hatırlanması Gereken Bir Değer: Prof. Dr. Erol Güngör”, Dr. Öğr. Üyesi Levent Taş'ın “Türkiye'de Yeni Sosyolojik Muhayyile Arayışları: Erol Güngör”, Öğr. Gör. Ömür Toker ve Öğr. Gör. Burhan Demirdaş'ın “İçtimai Meselelerin Çözümünde Türk Aydınının Çıkmazı” başlıklı bildirimlerine yer verilmiştir.

Kitabın ikinci bölümü “Prof. Dr. Erol Güngör'ün Din, Tasavvuf ve Ahlâk Anlayışı” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde yazarlar bildirimlerini Erol Güngör'ün *İslâm'ın Bugünkü Meseleleri ve İslâm Tasavvufunun Meseleleri* adlı eserlerinde irdelediği din, tasavvuf, ahlâkî normlar, sanatın dinle olan ilişkisi gibi konulardan hareketle yazmışlardır.

Bu bölümde ise Doç. Dr. Hüseyin Öztürk ve Arş. Gör. Hakan Çalık'ın “Erol Güngör'de Din ve Sanat”, Doç. Dr. Osman Şimşek'in “Yeni Türkiye Açısından ‘Tevhidi Düşünce-Yeni Ahlâk Toplumu’ İnşasının Sistem Modeli”, Arş. Gör. M. Bilâl Yamak'ın “Klasik Modern Okumaya Tâbi Kılmanın İmkânı: Erol Güngör Düşüncesinde ‘Tasavvufi Bilgi’” ve Tahsin Yazgan'ın “Erol Güngör'ün Din ve Toplum Anlayışı” başlıklı bildirimleri yer almaktadır.

Kitabın üçüncü bölümü ise “Prof. Dr. Erol Güngör'ün Kültür, Edebiyat, Sanat ve Halk Bilimi Yaklaşımı” başlığını taşımaktadır. Bu bölümdeki bildirimlerde Erol Güngör'ün Türk millî kültürü ve onun bileşenleri olan sanat, edebiyat ve halkbilimi gibi medeniyet oluşturuca öğelere bakış açısı irdelenmiştir. Ayrıca yine bu bölümde kültür değişmesi, kültür emperyalizmi, batılılaşma ve yozlaşma gibi Erol Güngör'den ödünçlenen kavramlarla yeni bir bakış açısı ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Bu bölümde, Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu'nun “Erol Güngör Düşünce Sistematiğinde Kültür Kavramı Bağlamında Halkbilimi Disiplini”, Prof. Dr. Nebi Özdemir'in “Kültür Değişmeleri ve Teknoloji”, Prof. Dr. Refik Balay'ın “Kültür Emperyalizmi Bağlamında Erol Güngör'ün Medeniyetimizin Yeniden İhyasına İlişkin Görüşler”, Prof. Dr. Ergin Karıptaş'ın “Erol Güngör: Batılılaşma ve Yozlaşma Karşısında Türk Millî Kültürü”, Prof. Dr. H. Musa Taşdelen'in “Erol Güngör'de Kültür Değişmesi Kavramı”, Dr. Öğr. Üyesi Erol Ülgen'in “Prof. Dr. Erol Güngör'ün Türk Edebiyatı Dergisinde Yayımlanan Yazıları Üzerine Değerlendirme”, Dr. Öğr. Üyesi B. Şakir Konyalı'nın “Değer Bağlamında ‘Kelâmî Sahada Estetik Yapı Organizasyonu’ ve Şaşır(T)manın Anlamı Olarak Edebiyat”, Öğr. Gör. Kâzım Ceylan'ın “Büyük Mütefekkir Erol Güngör'e Göre Cumhuriyet Devrinde Türkiye'nin Kültür Politikası” ve Selma Dönmez'in “Modernleşme Sürecinde Erol Güngör'ün Millî Kültür'e Bakışı” başlıklı bildirimlerine yer verilmiştir.

Kitabın dördüncü bölümü ise “Türk Milliyetçiliği ve Türk Aydını” başlığını taşımaktadır. Bu bölümdeki bildirimler Erol Güngör'ün Türk milliyetçiliği fikri ve ideal bir Türk aydınında bulunması gereken özelliklere dair belirttiği düşünceler üzerinden şekillenmiştir. Yine bu bölümdeki bildirimler

baktığımızda Türk aydınının Türk milletiyle olan ve olması gereken bağına dair düşünceler geliştirilmiştir.

Bu bölüm Prof. Dr. Harun Çiftçi'nin “Erol Güngör'ün Akademik Düşüncenin Temel Kavramlarına ve İlim Adamlarına Dair Görüşleri”, Doç. Dr. Kürşat Zorlu'nun “Erol Güngör'ün Kültürel Sisteminde Milliyetçilik ve Aydın Olmak İlişkisi”, Doç. Dr. Ayfer Şahin'in “Türk Kültür ve Medeniyet Bağlamında Erol Güngör'ün Milliyetçilik Anlayışı” ve Dr. Öğr. Üyesi Fahri Atasoy'un “Erol Güngör'e Göre Milliyetçilik ve Demokrasi İlişkisi” başlıklı bildirimlerini kapsamaktadır.

Eserin beşinci ve son bölümü “Türk ve İslâm Medeniyeti” başlığı altında verilmiştir. Bu bölümdeki bildirimler Erol Güngör'ün Türk-İslâm medeniyetine bakışı ve İslâm medeniyetinin inşa edici özelliği gibi konular üzerinde şekillenmiş olup Erol Güngör'ün inşa edilmesini umduğu medeniyet dairesi çerçevesinde modern hayat değerlendirilmiştir. Ayrıca bu medeniyetin insanında bulunması gereken özelliklere dair düşünceler de belirtilmiştir.

Bu bölüm ise Prof. Dr. Mehmet Öz'ün “Erol Güngör'ün Medeniyet Anlayışı Çerçevesinde 21. Yüzyıla Bakış”, Prof. Dr. Necmettin Tozlu'nun “Görevimiz: Yeni Bir İnsan Modeli ve Medeniyet İnşası Yahut Şahsiyetten Medeniyete”, Prof. Dr. Mehmet Şeker'in “Erol Güngör'ün İslâm Medeniyetine Bakışı” ve Doç. Dr. Erdal Aksoy'un “Erol Güngör'ün Türk Modernleşmesi Üzerine Görüşleri” başlıklı bildirimlerinden oluşmaktadır.

396 sayfadan oluşan kitabın son dört sayfası ise sempozyum günlerine ait fotoğraflara ayrılmıştır.

Sonuç olarak büyük bir hassasiyetle organize edilen bu sempozyumla Erol Güngör'ün fikrî ve ilmî yönü disiplinlerarası bir yaklaşımla irdelenmiş, şahsî kimliği ve eserlerinin değeri hatırlatılmıştır. Ayrıca Erol Güngör'ün fikirleri ışığında araştırmacılar yeni önerilerde de bulunmuşlardır. Yayımlanan kitapla ise Erol Güngör'ün fikrî ve ilmî yönünden hareketle hazırlanan bildirimler diğer araştırmacıların ilgisine sunulmuştur. Bu anlayışla yayımlanan kitabın Erol Güngör'ün fikirlerinin özümsemesinde ve yeni fikirlerin doğmasında kaynak teşkil edeceği düşünülmektedir.